LOLA STERE - CHIRACU

CUTEZĂTORII

PRIBEAGUL

EDITURA ALBATROS

LOLA STERE-CHIRACU

PRIBEAGUL

COLECȚIA CUTEZĂTORII

Editura Albatros, București, 1974

Versiunea digitală 1.0 – martie 2022

Coperta: Nicu Rusu

I

1

Damascul, vechea capitală a califatului arab, căzut sub stăpânire turcească, se întindea în oaza de la poalele munților Liban.

Asemenea Bagdadului, avea o formă circulară, înconjurat de un zid de cărămizi, dincolo de care se întindeau urmele unui șanț adânc. Mai înăuntru era apărat de un al doilea zid, înalt de peste douăzeci de metri, cu patru porți, care dădeau către drumurile principale – al Egiptului, al Persiei, al Arabiei și al mării.

În mijlocul Damascului, în palatul vechilor califi, locuia acum beglerbegul turc. Pe cupolă strălucea statuia unui beduin călare, ținând o lance în mână, iar legenda povestea că în vremi de libertate lancea s-ar fi mișcat singură, arătând direcția de unde veneau dușmanii.

Acuma, lancea înțepenită ruginise.

Stăpânitorul străin era chiar în inima țării.

Comerțul era înfloritor, și în oraș se aflau mari cantități de mătase, mosc și porțelan din China; minerale, vopsele și mirodenii din India; pietre prețioase și sclavi din ținuturile turcești ale Asiei Centrale; fildeș, pudră de aur și sclavi negri din Africa, iar din Rusia și Scandinavia veneau captivii albi, odată cu blănuri, miere și ceară.

Orașul mai era bogat în orez, grâu și pânză de in venită din Egipt; în sticlărie, marchitănărie și fructe siriene; în brocarturi, grâne și perle din Arabia; în mătăsuri, parfumuri, fructe și legume aduse din Persia.

Ca și în Bagdad, în Damasc mai dăinuia, din vremea strălucirii lui, un mare număr de băi publice, dintre care unele cu apă caldă. Chiar dacă nu mai era ca pe vremea califilor, când orchestre de chitare, lire și oboaie cântau în grădinile publice, sau neîntrecuți dansatori întovărășiți de trompetiști și tamburine străbăteau orașul spre desfătarea locuitorilor lui, când poeții arabi povesteau în piețe vitejiile marilor războinici – sub stăpânirea otomană, orașul avea încă o viață bogată, păstrându-și ceva din vechea strălucire.

Dar islamismul învăța omul să se lase pe deplin în grija voinței divine, care creând lumea în afara timpului, tot în afara lui hotărâse soarta fiecărui om.

Ocuparea Siriei de către frații lor întru credință, turcii, nu omorâse speranța Arabilor și a Sirienilor, care își văzuseră mai departe de treburile lor, cu încrederea neclintită că, odată și odată, Alah îi va scăpa de acest stăpân nedorit.

Cu vremea, Damascul ajunsese un loc de surghiun pentru pretendenții la tronurile țărilor care, rând pe rând, cădeau sub stăpânirea și puterea osmanlâilor. Tot aici mai nimereau *seraschirii*[1] prea blânzi sau prea nehotărâți în războaie, precum și judecătorii care-

și vindeau prea pe față conștiința, ori câte un vizir mazilit, care nu mai era pe placul sultanului – ca acela ce avusese curajul să spună că e prea mare risipa din hasnaua împărătească, prin darul a câte douăzeci de taleri de ienicer la înscăunarea sultanului, și avusese totuși norocul să scape cu viață.

Aici fusese surghiunit, cu întreaga lui familie, și Pătrașcu, fiul lui Radu Paisie, sub care Brăila a devenit cetate turcească, în schimbul ajutorului dat împotriva altor pofticioși la domnie.

Pătrașcu, fiu și nepot de domn, având unchi pe Mircea Ciobanul, al cărui braț năprasnic îndoliase jumătate din familiile de seamă ale Țării Românești, nu putea fi lăsat să stea în Turcia europeană, prea aproape de veștile, răzvrătirile și intrigile ce-i puteau veni din țară.

Se știa despre el că ar fi un bărbat blând, cu o nevastă evlavioasă și copii mărunți. Nu avea dușmani, dar nici prietenii strânse nu-și făcuse. Nu era nici bogat, să ia tronul cu bani, dar nici sărac, să fie de ocară neamului.

I se dăduse un palat ceva mai la o parte, acolo pe unde se înălța așezământul religios al călugărilor musulmani din secta Cadriilor, care umblau goi până la brâu, unși cu vopsea cafenie, încingându-și numai coapsele cu o fâșie de pânză. O sectă religioasă venită de la Constantinopole și surghiunită tocmai acolo, ca să nu mai fie prea în văzul tuturor străinilor, în timp ce ore în șir strigau Hu, Hu, Hu, în ritm nebunesc de horă.

Acestea se petreceau prin anul 1554, când peste imperiul otoman stăpânea Soleiman Magnificul.

2

În acea zi, Damascul își boltea cupolele moscheilor sub soarele încins de amiază. Terasele albe ale palatelor erau pustii. Nu se clintea nicio frunză, și piața mare era goală. Numai de dincolo de zidurile puternice ale mânăstirii cadriilor se auzea un zgomot surd, de parcă zeci de glasuri ar fi strigat cele o sută de nume ale lui Alah.

Și, în adevăr, dacă cineva ar fi privit peste poartă, i-ar fi văzut înlănțuiți într-o horă nebunească, rotindu-se fără încetare de cum dădeau zorile, invocând multiplele nume ale atotputernicului, pentru ca la amiază să cadă, cu spume la gură, pe pământul ce fumega de căldură.

Așa era datina, de sute de ani, numărați de la *Hegiră*[2], când Mohamed fericitul adusese pe pământ învățătura cea nouă a Coranului.

Glasurile lor alcătuiau un zumzet ciudat, care se înălța peste acea parte a cetății, ca un bâzâit monstruos, al unor bondari orbiți de o lumină nemaivăzută și care se învârteau în jurul ei fără a se arde, dar și fără a găsi putință de scăpare.

De sus, de pe cea mai înaltă terasă a casei în care locuia Pătrașcu – prințul valah –, privea un băiat de vreo zece ani. Avea fața albă și ochi mari, albaștri întunecat; trupul, bine legat pentru vârsta lui, se pierdea în faldurile veșmântului oriental. Asculta vocile fără a le desluși înțelesul și privea alergarea aceea neîntreruptă; părea fascinat. Ședea acolo nemișcat. Numai în ochii lui apăreau și dispăreau scânteile ciudate ale întrebărilor ce mureau nerostite.

Copilăria e scurtă în aceste părți de lume, unde viața atârnă de voia lui Alah.

Atunci apăru de a lungul zidurilor un cerșetor. Purta veșmântul dervișilor arabi. Se apropia cu greu; mersul lui, cu pașii proptiți în apăsări bătrânești, trăda nespusă osteneală. Lepădă bățul în care se sprijinea și se așeză, mai mult căzând, lângă zidul cel înalt spre care privea băiatul. Ar fi trebuit să rămână mai departe nemișcat; atâția arabi pribegi treceau doar prin Damascul cel cu fântâni ademenitoare. Atâția oameni cădeau și mureau lângă zidurile lui, fără ca nimeni să se turbure, încât beglerbegul dăduse porunca să fie ridicați și aruncați dincolo de ziduri, pradă șacalilor pustiei. Guvernatorul era turc, și cei ce se prăpădeau erau numai băștinașii locurilor, peste care Alah, în cumplita și neînțeleasa lui mărire, le dăduse drept de supunere – nu spre a întinde credința, căci mahomedani erau și sirienii, și arabii, ci numai pentru a le arăta că turcii sunt poporul ales, și că așa a fost sortit din clipa în care Mahomed și-a alcătuit prima lui oaste de câteva zeci de cavaleri, în acel an al zecilea al Hegirei. Din ea au luat naștere mai apoi armatele fanatice care aveau să cucerească lumea.

Aceste lucruri le știa băiatul. Își împreună mâinile fine, cu degete lungi, ca pentru a invoca, sau pentru a se apăra de ceva. I se păruse, sau arabul ridicase asupra lui privirea? Din ea țâșnea o chemare atât de puternică, încât scânteierea ei neagră făcea o legătură între ei doi, căreia nu i se putea împotrivi.

Gestul lui nu-l apără de nevoia imperioasă de a vedea de aproape pe acel bărbat, care, cu capul rezemat de zid, părea că împunge cu barba lui neagră văzduhul, neîncetând a-l aținti cu privirea.

Băiatul coborî, luă un urcior cu apă, puse într-o basma curmale, străbătu curtea interioară unde răcorea apa fântânii, trecu dincolo de ușa cioplită meșteșugit cu felurite frunze și flori, apoi înfruntând dogoarea zilei ieși pe sub poarta cea mare, străjuită de un oștean cu capul acoperit de un burnuz alb.

I se păruse că în curte ar fi o forfotă neobișnuită; parcă venea un altfel de zgomot și de la grajduri, dar nu luă aminte și ieși în drum, învelit în largul lui veșmânt colorat. Mergea cu pași liniștiți, cu o gingășie de tânără fată, și cu fiecare pas se apropia de colțul zidului unde zăcea arabul. Pe măsură ce înainta, glasurile cadriilor se auzeau mai limpezi și mai aspre, într-un ritm sacadat, sălbatec.

Băiatul înainta cu privirea plecată – simțea cum celălalt îl aștepta, sigur că va veni. Când ajunse lângă el, îi puse alături urciorul cu apă și basmaua plină de curmale. Îl îmbie, în limba arabă.

— Ia-le, sunt proaspete.

Privirea arabului se aprinse de o lumină caldă.

— *Iskender Isa*[3] șopti el ca pentru sine, Alah sa te răsplătească.

Bău o lungă înghițitură de apă, cu ochii închiși, apoi puse urciorul jos și-i spuse, ațintindu-l.

— Nu am mai avut puterea să ajung până în piață, să strâng pomeni pentru mânăstire, nici să cer hrană.

Obrajii băiatului se colorară ușor.

— M-am gândit.

Dervișul îi cercetă fruntea cu luare aminte, de parcă pe ea ar fi fost scris ceva ce numai el putea descifra, dar nu avea să împărtășească nimănui. Rămase așa, mut, un răstimp, în care băiatul nu se îndura să plece.

— Rătăcești de mult?

Buzele groase ale arabului se strânseră, în vreme ce privirea lui îl pironi din nou.

— La întrebarea asta, viața ta are să-ți dea răspuns, fiu de calif de dincolo de mări.

— A mea? De unde știi că-s prinț creștin?

— Mersul și firea te vor trăda de multe ori; uneori în bine, alteori în rău. Luă o curmală și o mestecă plin de luare aminte. Ai inimă bună. Ei, și împinse cu barba în direcția zidului, m-ar fi lăsat să mor. Tu m-ai ajutat. Alah ți-a dăruit o inimă din care poți împărtăși oamenilor multă bucurie… sau multă durere. Tu n-ai să cunoști cale de mijloc.

— De ce ai primit să bei și să mănânci din mâna mea? Alții…

— Pe tine, *sahib*[4], te-a suflat furtuna de la apus încoace; pe mine cea din răsăritul îndepărtat. Suflă furtuna nisipului și ne trântește la pământ, dar noi ne zbatem să scăpăm de furia ei, izbutim și iar pornim, și iar ne luptăm cu ea. Până la urmă, fără să știm, Alah lasă să pătrundă în sufletul nostru ceva din furia și din puterea ei.

— Nu-ți pricep tâlcul vorbelor…

— Ai să le înțelegi cu vremea, fiu de calif. Ești la fel ca puiul de palmier, care nu poate prinde rădăcini decât unde-i prieste.

— Eu nu sunt pui de palmier.

— Tu nu ești prinț cu rădăcini, sahib. Ești ca șoimul, și n-ai să-ți afli cuibul decât atunci când n-ai să mai poți să te deprinzi a sta în el; o să-ți pară prea strâmt.

— Strâmt îmi pare și acuma locul pe care stau.

— Toate sunt în mâinile lui Alah! Și fericirile, și durerile. Privi iarăși fruntea lată a copilului. Și visele pe care le făurim în fiecare

clipă, și slăbiciunea mea de acum.

— Slăbiciunea ta vine din oboseala trupului.

— Ba din cea a sufletului, *sahib*! Căile sunt largi și așternute vântului, drumurile sunt lungi, dar nemărginirea e a mea și mi-e inima slobodă. Aici, zidurile cetății strâng și pare-mi-se că alerg în loc, ca acești cadrii ismailiteni. Aleargă și nu ajung nicăieri, strigă și nu-i aude nimeni.

— De ce aleargă ei?

— Pentru ispășirea păcatelor cele multe ale lor.

— Ale celor care ne țin pe noi aici?

Și privirea albastră se înnegri de o durere pe care alții o sădiseră în el.

— Asta n-ar fi nimic, *sahib*. Sunt fapte și mai rele.

— De ce îmi spui, sahib?

— Pentru ceea ce tu nu știi încă.

— Nu știu nici pentru ce strigă ei mereu aceleași și aceleași cuvinte.

— Pentru că durerea e una în lume, dar are o sută de înfățișări și numai așa, strigându-l pe Alah, se pot feri de ele.

Mai bău o înghițitură prelungă din urcior; îl goli până în fund. Barba lui zburlită avea o viață a ei, bucurându-se de fiecare fir de apă prelins. Lăsă urciorul golit jos. Scânteia ciudată din fundul ochilor lui se reaprinse, învăluind copilul, care se simți atras din nou de necunoscut.

Ar fi vrut să-i pună zeci de întrebări, dar nu îndrăzni. Omul prorocise sau vorbise gândurilor lui? Vru să-i dăruiască ceva, care să-i amintească de el.

— Păstrează urciorul, are să-ți trebuiască. Poate mai ai drum lung de străbătut.

Ardea de dorința să-l întrebe încotro merge.

— E o fântână bună la trei ulițe mai departe, în fața geamiei.

— Poate îmi va folosi, poate nu. *Sahib*, în miazăzi se află o pustie unde nu-i decât focul soarelui și piatră. M-am învățat să trăiesc din nimic, am străbătut ținutul și n-am pierit. Acolo poate mă voi întoarce, credincios al lui *Haziret Isa*[5].

— De ce să te duci tocmai acolo?

— Stai aici, pe bolovan. Privirea ta cere adevărul, și sufletul meu trebuie să ți-l spună. Tu încă ești curat și poți să afli.

Băiatul se așeză, cu răsuflarea deodată curmată și ochii lărgiți, așteptând.

— Eu am nimicit o oaste.

Băiatul nu-l crezu nebun, ci se aștepta la una din povestirile cu minunății, în care adevărul se pierde în legendă și-n care orientul este atât de bogat. Se mulțumi să-l întrebe numai:

— Cum?

— Sultanul a trimis peste noi o oștire cumplită, numai în fier și piei tăbăcite. Venea ca un șarpe, unduindu-și inelele sclipitoare, iar în frunte era un pașă vestit. Venea fiindcă-i poruncise sultanul și se aduna când ca o cobră în inelele ei, când ca o panteră, când ca o stâncă lucioasă, prăvălită de Alah la vale, să ne strivească. Înainta fără să cunoască drumurile, fără să priceapă ura și împotrivirea noastră. Pe atunci, eram tânăr și nu înțelegeam de ce Alah, care ne îngăduise să ne naștem și să fim odinioară stăpânii lumii până în Granada, lasă ca alți credincioși de-ai lui să vină peste noi.

— Dumneata n-ai fost om de rând.

Omul păru că nu aude.

— La noi poveștile neamului merg din gură în gură, peste sute de ani.

— Cine ești?

— Un arab, care m-am luptat și eu la vremea mea cu beduini din alte triburi; care am ucis și am furat vitele altora, dar când am văzut armia dușmană, înaintând umăr la umăr, ca să ne nimicească…

— Ce ai făcut?

— M-am tocmit călăuză, împreună cu alți trei bărbați din tribul meu, și i-am îndreptat spre pustia de unde nu s-a mai întors niciunul, afară de mine.

Răsuflarea băiatului părea că se curmă. Rosti numai:

— Cum ai scăpat?

— Nu era de pagubă lui Alah dacă pieream și eu. A venit armata aceea înfricoșătoare, și pustiul a fost presărat cu platoșele și iataganele lor. Iar pașa, înainte de a muri, a scrijelit pe o piatră: „Nu trebuia să fim trimiși să ne luptăm cu soarele”.

— Nu trebuia să fim trimiși să ne luptăm cu soarele, îngână băiatul, ca un ecou.

— Dar ei erau musulmani, și legea spune că n-ai dreptul să-i ucizi pe ai tăi, așa că m-am călugărit, ca să-mi ierte Alah miile de suflete, pe care i le-am trimis mai degrabă în rai, adăugă arabul.

Băiatul tăcu; sufletu-i era prea plin de simțăminte ciudate, pe care încă nu le înțelegea. Îl privea pe sub pleoapele plecate. Nici nasul vulturesc, nici sprâncenele groase nu-l intimidară. Omul i se păru cea mai minunată făptură pe care o întâlnise vreodată. Ar fi plecat cu el, pe loc, în orice parte a pământului, numai să scape dintre zidurile strâmte ale palatului, unde nu întâlnea decât chipuri resemnate și priviri triste. Frații mai mici nu-l înveseleau cu jocurile lor, iar blândețea mamei i se părea uneori neînțeleasă. Văzuse în casa tatălui său arabi de alt soi: unii închiși, tăcuți, alții zgomotoși. Toți, ca și ei, erau supușii sultanului, dar la cuvintele lor nu luase parte.

Pentru prima oară un bărbat își dezvăluia tainele față de el, și prin aceasta simți cum o parte din copilărie i-a fugit pentru totdeauna. Nu-i

părea rău, nu-i părea bine. Întâlnirea îl copleșise într-atât, încât nu îndrăznea nici să plece, nici să vorbească.

— Te-am speriat?

Glasul omului era blând, dar privirea nu i se putea îndulci.

— Nu. Aș fi vrut…

Dar omul nu-l lăsă să termine, oprindu-l cu un gest scurt.

— Taci! Să nu-ți pară rău de cele spuse. Sufletul tău, sahib, are să poarte toată viața un dor, pe care n-are să-l poată îndeplini. Asta e voia lui Alah și neîndurarea lui față de tine.

Un slujitor apăru la poarta palatului, căutându-l. Când îl văzu, veni repede spre el.

— Te cheamă Măria Sa. Știi bine că n-ai voie să ieși singur din palat.

Băiatul se urni cu greu de pe bolovan. Privi spre dervișul care se ridicase de jos și-l domina cu statura lui uriașă.

— Ibn Saiud îți dorește pacea inimii, spuse acesta, atingându-i cu două degete creștetul capului.

O femeie de la o fereastră zăbrelită zări gestul și șopti ca pentru sine „Dervișul nebun! De acum, băiatul se va așterne drumurilor, și nimeni și nimic nu-l va mai putea opri. Nu va găsi nici tihnă, nici răgaz.”

3

În vremea asta, în sala cea mare a locuinței lui Pătrașcu se afla în ospeție domnul d’Aramon, ambasadorul Franței în imperiul ismailitean.

Domnul d’Aramon, trimisul lui Henric al II-lea de Valois, era un bărbat căruia nu-i displăceau călătoriile. Făcuse drumul de la Constantinopole la Damasc, atât pentru feluritele treburi de negoț ale țării sale, cât și pentru plăcerea de a cunoaște acele locuri depărtate.

Statura micuță a francezului, nasul subțire, spiritual, și costumul strâns pe trup, făceau să se mire mulțimea slujitorilor bărboși. Numai doamna Voica, pe care în gând franțuzul o asemui cu „Madona dintre stânci” a lui Leonardo da Vinci, îl privea cu acei ochi violeți, pe care-i dăduse moștenire și copiilor, și-i ghicea o grijă și o milă față de pruncii ei, de al căror viitor inima i se îndoia de la o vreme atât de mult, încât până și pacea rugii se depărtase de ea. Între Cristos și copiii ei, se interpunea umbra amenințătoare a sultanului Soleiman.

Urmașa boierilor din Slătioara nu-și pierduse nimic din frumusețea chipului. Când intră pe ușă băiatul cel mare, ai fi spus că este o copie a ei la o altă vârstă, oarecum asprită de încruntarea sprâncenelor negre.

— Fiul meu, Dimitrie-Petru, rosti ea și, neputându-se stăpâni, îi strânse capul la piept.

Băiatul se rușină de această neobișnuită purtare a mamei lui în fața străinilor, și sângele îi coloră viu obrajii prelungi.

Domnul d'Aramon îi întinse o mână mică și parfumată, pe care Petru se grăbi să o strângă, pentru a-și ascunde o neliniște ce-l cuprindea. După întâlnirea cu dervișul, străinul acesta îi părea ciudat în hainele lui europenești. Îi fu necaz că fusese chemat în casă.

Și mama, ce solemnă și totuși ce frământată este. Îi vede tremurul buzelor când se uită la el. Iar tatăl lui parcă a mai crescut cu un cap, și ochii îi strălucesc.

Ce au toți azi de le strălucesc ochii? Își strânse mâinile cu același gest, pe care numai doamna Voica i-l înțelese. Se apropie din nou de el, căutând să-l cuprindă întreg în privirea-i, apărându-l parcă de o primejdie ce nu putea îi înlăturată și care-l cuprindea din toate părțile, pe el singur. Pășea ușor, cu o gingășie simplă, ce-i era la fel de firească, precum aerul pe care-l respiră. Lungul văl țesut cu fir de aur sclipea în jurul capului și pe umerii rotunzi. Alunița mică de deasupra buzei de sus îi puncta paliditatea feței.

De partea cealaltă a încăperii rămăseseră încă doi copii.

Pătrașcu își smucea nasul scurt spre Petru, ca pentru a-i răspunde la o întrebare mută, iar mai la o parte sta micuța Maria, cu pletele desfăcute și legate cu o fundă albăstrie.

Doamna Voica puse o mână pe umărul lui Dimitrie-Petru și aștepta ca soțul ei să vorbească. Petru nu știa încă nimic.

Pătrașcu cătă și el spre soție și fecior. Cei doi oșteni din sală priveau spre Dimitrie-Petru într-un fel anumit.

Domnul d'Aramon spuse către tatăl lui:

— Sultanul Soleiman a binevoit să vă numească domn al Țării Românești, și eu, în numele regelui meu și al meu personal, mă bucur.

Lui Petru inima încetă să-i mai bată în piept. Simți cum îngălbenește și nu îndrăzni să se mai uite în partea de unde venea glasul. Va să zică, de aceea este boierul acesta la ei; de-acuma va scăpa de soarele dogoritor și de toate spaimele care-l cuprindeau seri întregi după ce muezinul își înceta plângerea. Are să meargă acolo unde s-au născut părinții părinților lui și se spune că pomii cresc verzi și puternici de a lungul drumurilor, că ape nenumărate în care te poți scălda curg pretutindeni, așa cum curg aici razele fierbinți ale soarelui; acolo unde există și o iarnă albă, pe care el însă nu o văzuse niciodată. Sub imboldul închipuirilor, ședea pironit locului, când auzi mai departe vocea străinului.

— Însă sultanul Soleiman cere un fiu ostatec la Înalta Poartă.

Și iarăși se uită la el, ca pentru a-l cântări mai bine. Mâna doamnei Voica se strânse în jurul umerilor lui înguști, iar Pătrașcu Vodă spuse cu o voce groasă:

— Mulțumim domniei voastre și regelui Franței pentru prietenie și

vestea bună. Dimitrie-Petru are zece ani, și la vârsta aceasta mulți fii de domn au stat chezași. Va urma și el datina. – Se opri și privi către doamna Voica, care parcă se subțiase la față, apoi urmă: — Îi voi lăsa și îi voi trimite tot ce se cuvine pentru întâiul meu născut. Așa va învăța cum se domnește.

Glasul doamnei sparse tăcerea ce se așternuse.

— Să rămână singur la Stambul?!

Vocea avea în ea un strigăt atât de dureros, încât Pătrașcu își mușcă mustața cu nemulțumire, iar domnul d'Aramon parcă se sfii de a fi dat această veste. Copiii se adunară laolaltă, iar oșteanul mustăcios din dreptul ușii făcu doi pași înainte, tușind și zăngănind din zale.

— Ce-i, Costa? întrebă Măria Sa.

— Dacă îngăduie Măria Ta, am să las cu micul voievod pe feciorul meu, Nicola, are paisprezece ani, e voinic și învățat cu meșteșugul armelor. Maică-sa a murit de doi ani. Cu mine, de… eu sunt cu drumurile și al Măriei Tale. Să stea și el cu vlăstarul Măriei Tale și să-i fie inima mai liniștită Măriei Sale doamna Voica – sfârși el, dându-se iarăși înapoi.

— Veți rămâne amândoi cu el, hotărî noul domn, cu vocea-i joasă, cu fața luminată.

Domnul d'Aramon privi cu atenție spre băiat, al cărui chip se chircise sub hotărârea părintească. Înțelesese că până acuma nu se despărțise de părinții lui, decât pentru ceasurile de învățătură, pe care o luase ori în palatul părintesc, ori la vreo mănăstire creștină aflată în calea lungului lor surghiun.

Poruncile părinților sunt lege pentru copiii răsăritului; totuși franțuzul simți nevoia să îndulcească despărțirea și să-i spună în turceasca aceea aleasă, care-i ajutase foarte mult în strângerea legăturilor dintre țara lui și imperiul otoman:

— La Constantinopole își netezesc prinții drumul spre treptele tronului.

Și îi surâse cu cel mai plăcut zâmbet.

— Dacă voi trăi aici, pot eu oare învăța cum se domnește acolo?

Ochii lui Petru arătau întreaga-i nedumerire. Dar avea, în felul de a-și păstra liniștea, ceva atât de mișcător, încât ambasadorului îi plăcu băiatul. Scoase din deget un inel de mare preț și i-l întinse, cu un gest firesc, ca între bărbați.

— Să-l porți din partea mea, în amintirea primei tale zile de bărbăție.

Inelul luci între ei în ape verzi albastre. Avea o piatră de o mărime neobișnuită, tăiată într-o prismă ce răsfrângea toate luminile. Era o avere. Copilul îl privi fascinat, dar nu întinse mâna. Atunci, domnul d'Aramon adăugă:

— Tatăl tău, voievodul Valahiei, îmi îngăduie să-ți dau acest dar. E

un semn al prieteniei mele și al țării mele, față de un prinț atât de tânăr, pe care voi avea plăcerea să-l primesc, de câte ori va voi, în casa mea din Pera.

Pătrașcu Vodă privi inelul ca un cunoscător; cu gesturile largi ale francezului era obișnuit de multă vreme. Deseori avusese asemenea purtări și față de el. Nu era de mirare să fie generos acum cu fiul lui.

— Ia-l, e o dovadă de mare cinste, pe care ți-o face domnul ambasador.

Petru înaintă câțiva pași și, cu repeziciune și cu sfială, luă încet obiectul de preț din mâna domnului d'Aramon, a cărui față lipsită de barbă părea în acea clipă atât de tânără, încât abia se stăpâni să nu i-o spună. Dar nu avea să-l uite niciodată.

Senzația de pustiu și părăsire de mai înainte se ștergea pe nesimțite și, ciudat, parcă cele două chipuri, al franțuzului și al arabului, se suprapuseră; amândouă îi aduceau și durere, și bucurie.

— Dumneavoastră, efendi, sunteți prietenul tatălui meu și primesc darul ca din partea amândurora.

Apoi mulțumi și se retrase de a-ndăratelea.

Nimeni nu a prins înțelesul cuvintelor lui, în afară de franțuz, care-i zâmbi cu inima câștigată. Apoi doamna Voica și copiii au pierit în adâncul mut al încăperilor, pe când tot palatul începea să prindă o nouă viață la vestea care se răspândise cu repeziciune.

Pătrașcu Vodă cu domnul d'Aramon rămaseră până târziu la sfat, să chibzuiască asupra trebilor lumii și mai cu seamă ale Transilvaniei, unde regina Isabela, soața lui Zapolia, trebuia sprijinită cu orice preț pentru a-și păstra tronul, ca nu cumva nesățiosul împărat german să i-l uzurpe, odată cu țara și viața ei însăși.

Pătrașcu Vodă se dărui cu toată inima acestor socoteli; știa că două mari împărății se fereau de o a treia, care-și întindea sabia spre acele părți de lume; chibzui în sinea lui că, poate, dacă nu ar fi fost acele tocmeli politicești la mijloc, dreptatea domniei sale nu ar mai fi ieșit la iveală niciodată.

Acestei Franțe, sigură de credința lui, îi datora el faptul de a urca treptele tronului strămoșesc, stând acolo pavăză contra oștilor acelui vajnic Carol Quintul, care-și întindea stăpânirea din Spania peste țările germane și ținuturile italiene.

În ziua ce urma, sosea ceaușul împărătesc cu vestea oficială, iar el avea să știe și cum să răspundă, și cum să se poarte. De mazilirea lui Mircea Ciobanul se bucurau boierii țării, de înălțarea lui aveau să se bucure măritul Soleiman și vizirul, pentru care darurile erau pregătite din vreme, căci de azi încolo avea mulți oameni mari, prieteni, cărora dacă se îndatora acum, le putea înapoia îndoit.

Dintre toți, numai doamna Voica își aduse aminte că era ziua Bunei Vestiri – ei totuși nu-i apărea tocmai bună, căci trebuia să se despartă

de primul ei născut, zămislit din vremea când bărbatul ei o iubea cu adevărat. Și deodată, vremea aceea îi păru foarte îndepărtată.

În nopțile următoare, nimeni nu mai dormi cu adevărat liniștit.

Pătrașcu își reamintea cum îl aflase domnul d'Aramon într-o altă călătorie a lui, în drum spre Persia, prizonier cu toată familia într-o casă a unei mânăstiri din Damasc. Cum fusese adânc mișcat auzindu-i povestea vieții, cum intervenise pentru el la Constantinopole și-i căpătase învoirea de a pleca de acolo și de a locui liber în această casă din marginea cetății. Și acum, tot el stăruise pentru a i se da domnia și putința de a se reîntoarce în țară.

Simțea că dincolo de țelele încurcate ale politicii, sufletul acestui franțuz avea izbucniri de generozitate, cum el nu mai întâlnise.

II

— De unde ești, Costa?

Privirile lui Dimitrie-Petru se ridicaseră în sus, spre oșteanul mustăcios. Trecuseră doi ani de când se afla cu cei doi însoțitori la Constantinopole, unde își desăvârșea învățătura pe lângă călugării mânăstirii ortodoxe. Acuma, în acest răgaz al Crăciunului, îl chinuia dorul de ai lui, pe care nu-i mai văzuse de la plecarea lor în țară. „Sunt ca un fecior lepădat", își spuse el, dar își alungă gândul cu hotărâre, dându-și seama că patriarhul, care-i căuta de grijile sufletului, l-ar afurisi pentru asemenea gânduri necugetate. Acuma, de fapt, nu erau decât ei trei, pierduți în acest oraș atât de depărtat de țara lui. Simțea nevoia să se apropie de Costa. Răspunsul lui îl umplu de nedumerire.

— Din Moscopolea.

— N-am auzit de el.

— E un oraș, departe, în munți.

— În ce ținut?

— În Macedonia.

— Acolo a domnit Alexandru cel Mare?

— Din părțile acelea a pornit.

— Peste tot răsăritul…

— Și l-a cucerit.

— A murit atât de tânăr!

— Știi multe, Măria Ta.

— Îi cunoști și tu povestea.

— Care dintre noi poate să o uite? Noi nu uităm nimic, nici ce-i bun, nici ce-i rău.

— Mai bine răul să-l înlături din amintire.

— De ce, Măria Ta?

— Ca să nu te apese.

Petru vroia să uite că părinții sunt departe de el, că nu vine nimeni vreodată să-l vadă, că toți sunt triști în jurul lui, dar alte vorbe îi ieșiseră pe buze.

— Vezi, Măria Ta, ai dobândit atâta învățătură de carte: turcească, arăbească, grecească, italienească; ai învățat să gândești ca pe aici, să uiți necazurile. Asta și vor ei: să uităm.

Petru păru că nu auzise; îl privi țintă:

— Să mă înveți și limba ta.

— De ce, Măria Ta?

— Ca să te înțeleg mai bine, și pe tine, și istoria lui Alexandru Macedon.

— Ți-e drag, Măria Ta?

— Drag. A fost liber ca norii și strălucitor ca soarele. Rău îmi pare

că nu a trăit mai mult.

— Îți plac războaiele, Măria Ta?

— Războaiele lui, da.

— Dar a pierit de moarte bună.

— Și ce-i neobișnuit aici?

— De… E mare lucru… Puțini domnitori mor în patul lor.

— Dar cum pier ceilalți?

— Ori otrăviți, ori înjunghiați, ori de răni în războaie…

— Taci!

— Domnia nu e treabă ușoară. Boierii sugrumă pe unii, înecă pe alții…

— Taci, îți spun! Nu mai vreau să aud.

— Ești fecior domnesc, Măria ta. Trebuie să afli la ce se înhamă cel ce râvnește tronul.

— Dar pe tata nu-l pândește nicio primejdie. Nu-i așa?

— Măria Sa s-a întors teafăr din tabăra ardeleană.

— Așa-i.

— Apoi, Măria Sa e bun și blând; nu taie capetele boierilor.

— De ce să le taie?

— Că sunt pizmăreți și-i vor locul.

— Dar e dreptul sfânt al tatii.

— Ehei, Măria ta… Dreptatea și viața! Din drepturi vechi se croiesc altele noi. Ferește-te de oameni, Măria Ta, că până la Dumnezeu ești în mâna lor!

— Dar mie mi-s dragi oamenii, Costeo! Eu cred că mă vor iubi…

Și buzele lui se deschiseră într-un zâmbet de încredere.

2

A mai trecut un an. Noapte caldă, de toamnă, constantinopolitană.

Dimitrie-Petru deschise larg fereastra. Alături, cu geamurile de perete, încăperea lui Costa. Cocoșii cântaseră de miezul nopții, și el tot nu putea să doarmă. Se sculă din pat și se duse să se reazeme de pervaz. Din grădină veneau miresme de flori târzii, de toamnă; de alături, glasuri bărbătești.

— Rău a făcut că l-a îndepărtat pe postelnicul Iani din preajma lui. Avea putere mare, și în țară, și aici.

Glasul era neliniștit, și Petru nu-i cunoștea stăpânul.

Desluși clar întrebarea lui Costa.

— Dar Măria Sa e om chibzuit, de ce, oare, și-a făcut din el un dușman?

— Lumea vorbește multe.

— Așa!

Petru simți deodată nevoia să asculte și nu se mai putu dezlipi de lângă fereastră.

— Ce face doamna Voica?

Urmă o tăcere lungă, apoi glasul necunoscut spuse:

— Necăjită tare!

— De ce?

— Îți vorbeam de boier Iani. Avea o soră, Teodora, nemăritată ori văduvă, că bărbat nu i se știe, pe care jupâneasa Caplea a boierului Giorma i-ar fi înfățișat-o lui Vodă cu o cerere de îngăduință de negustorie, și Vodă, de… bărbat și domn… cine să-l împiedice. Doamna Voica a tăcut și a suferit mult, până la urmă.

Petru simți cum îl apucă o cumplită durere de cap; ca de obicei, îi cuprindea tâmpla și ochiul stâng. Știa că nu se cade, poate ar fi trebuit să nu asculte mai departe, totuși nu se putea mișca de lângă fereastră, de unde, departe, se vedea sclipind marea.

Descoperirea era ca o arsură. Pentru prima oară trupul omenesc prindea pentru el un înțeles, pe care nu-l avusese până atunci. Iar suferința mamei sale îi provoca un rău aproape fizic. Glasul lui Costa sună aspru:

— Păcat de doamna noastră! Păcat!

— A nouă e iute, aprigă: de-o naște băiat și i-o fi semănând, făcu glasul necunoscut, apoi… Lumea vorbea la plecarea mea din țară că ar trimite-o pe doamna Voica la părinți, la Slătioara, ca să se cunune a doua oară.

— Ăsta-i alt păcat. Și toate au o plată pe lumea asta. Rău îmi pare. Nu aflasem, și până acum noi trăiam liniștiți aici, crezând că toate merg bine la București.

— Liniștea a fugit de la noi. Marele vornic Socol, când a aflat că vine la domnie Pătrașcu Vodă, trimis de turci, ar fi spus „Domnul să și-l aleagă țara, că altcum e numai pieire și jaf. Cui ce-i pasă de țara asta? Nu cunoaștem de-i bun ori rău, viteaz ori muiere în strai bărbătesc. Ce știm noi cine vine?”

— Vorbele astea le-a rostit marele vornic?

— Da. Că s-a săturat lumea de atâta luptă pentru domnie, că vechea lege din bătrâni au călcat-o turcii în picioare.

— Atunci nu e bine. Și cum spuseși că e sora lui Iani?

— Cum să fie! Isteață foc și pricepută la negoț.

— Pricepută, zici. Așa. Hm! Și Vodă?

— Cam pierit la față de la o vreme. La vârsta lui… de…

— O fi bolnav! Nu-i prieste domnia.

— Ba era bărbat zdravăn. Da’ nu-i spune băiatului, că el e tot sufletul doamnei Voica.

— De ce să nu știe! E destul de mare.

— Doamna Voica gândea sa-i ascund, că de… e încă copil. E destul de necăjită. Se mai zice că ar fi sfătuit-o Caplea Giormei banului să se ducă la părinți.

Dimitrie-Petru simți cum îl bufnește sângele pe nas, într-o țâșnitură care împroșcă pervazul ferestrei. Ceva parcă-i murdărise sufletul; niciodată nu avea să uite această noapte.

3

Petru își urma învățătura în palatul patriarhiei ortodoxe. Setea lui de cunoaștere îl făcea să citească manuscrise, al căror cuprins îl purta pe drumul întrebărilor; călugării n-ar fi vrut să-i dea răspuns, deoarece cronicile turcești îi arătau adevăruri pe care cele creștine se fereau să le facă știute. Astfel nu fu de mirare când, într-o zi, Petru, maturizat poate de împrejurările vieții înainte de vreme, rosti către învățatul călugăr:

— De ce spun, oare, istoricii turci că mitropolitul Doroteu l-a ajutat pe împăratul Baiazid să cucerească o parte din Grecia?

— Minciuni.

— Toate cronicile mint?

— Cine te-a îndemnat să le citești?

— *Reis-Efendi*.[6] Tot el mi-a arătat cum Mahomed al II-lea a cucerit Constantinopolul cu ajutorul patriarhului orașului. Zice că a ales între a se înțelege cu apusul catolic sau cu turcii, și i-a ales pe turci. De ce?

Ochii copilandrului cereau neîndurători răspuns. Călugărul nu și-i feri pe ai lui când răspunse:

— Papa nu trebuia să fie căpetenia noastră. Mai bine așa.

— Mai bine așa?

Răspunsul patriarhului avea să stea pentru totdeauna piedică între Petru și ortodoxism. Chiar dacă nu-și va da seama, brutalitatea acestui adevăr îi va fi povară toata viața.

Întrebările lui Petru nu conteneau: gândurile și frământările îi erau singurii prieteni.

— Părinte, fie-mi iertat că te întreb iară, dar mă îndrumi și mă înveți cele de cuviință spre a fi domn. De ce a pus sultanul pe Mircea Gealapul la domnie de atâtea ori?

— Ei, Doamne, îți fierb gândurile ca mustul toamna, și asta nu e bine. Așa n-ai să-ți găsești pacea inimii și înțelepciunea niciodată.

Pacea inimii… Gândul lui Dimitrie-Petru zbură cu ani în urmă, la arabul acela, pe care nu avea să-l mai întâlnească și nici să-l uite vreodată. Își găsise acel derviș oare pacea inimii, plecându-se voii lui Alah, sau împotrivindu-se ei? Fapta lui fusese cumplită, dar nu-l înspăimântase. Îl urmărea pe arab cu gândurile, și-l înțelegea. De ce dorise de atâtea ori să-l mai vadă? Să fie un farmec aruncat asupra lui?

Visase uneori, noaptea, pustia aceea fără margini, în care rătăceai fără a găsi o oază. Închipuirea o cunoștea, dar ochii lui nu o văzuseră. Pacea inimii îi va fi o luptă fără de capăt, până va ajunge acolo unde

dorul nu-l mai poate sugruma.

— Spune-mi, părinte, odată și odată acel tron va fi al meu; trebuie să știu ce vrea sultanul de la noi. Nu pentru pace și liniște se pregătește viața mea. Ce-a urmărit când l-a ținut în scaun pe Mircea Gealapul?

— Supunere, fiule.

— Vorbea lumea că ar fi ucis un comis cu toată familia lui, ca să-i fure averile. Asta-i supunere?

— Sunt întrebări care nu se pun. Mircea Ciobanul e fratele bunicului tău, Radu Paisie. Nu uita. Și el a domnit tot cu ajutorul Porții.

— Dar el, Radu Paisie, a murit pribeag, și oasele-i zac într-un cimitir din Alexandria, iar Mircea Ciobanul a rămas domn, ca să ucidă.

— Pe vistiernicul Udriște, pe Teodosie marele Ban, pe Dragul spătarul, pe Stancul postelnic, pe Stanislas clucerul, pe Zucul stolnicul, pe Badea comisul, pe Crețul paharnicul, pe Neațu postelnic și pe Stan, pe Mina vistiernicul, adăugă călugărul, ca pe o citanie. Mi-aduc aminte de plângerea pe care m-au pus s-o deslușesc.

— Cu ce drept a făcut-o? Cu ce drept i-a ucis? se zburli Petru.

— Ca să pustiască țara de fruntea ei. Să nu mai aibă cine i se împotrivi.

— Cu cine a dus atunci țara mai departe?

— Cu oameni înfricoșați, ce nu mai cutezau să ridice cuvânt împotriva lui.

— O țară se stăpânește cu oameni muți?

— Erau ai lui și era de ajuns.

— Și totuși marele vornic Vintilă a avut curajul să i se împotrivească.

— A plătit cu capul.

— Atunci turcii vor să ne omorâm între noi.

— Așa se stăpânește mai ușor.

— Dar eu l-am văzut pe sultanul Soleiman. Tata, înainte de a pleca spre Țara Românească, m-a dus la serai să-i sărut mâna. Părea un înțelept.

— Este înțelept. Numai așa a putut domni patruzeci de ani, ceea ce nu prea se întâmplă, și mai are încă viață lungă.

— Ca să îngăduie asemenea domni.

— Ești neam cu Mircea Ciobanul.

— Nu vreau să știu.

— N-ai ce face.

— Mă lepăd de el.

— Vorbe de copil.

— Am paisprezece ani. Nu mai sunt copil.

— Tocmai de aceea. Răzvrătirile vin ca ploile de primăvară.

— La mine răzvrătirile or să fie toată viața.

— Ferească sfântul! Aici trebuie să câștigi înțelepciunea, și Măria Sa ar fi tare supărat să știe că vorbești astfel, mai cu seamă că Vodă-i bolnav.

— Ce spui, părinte?

— Adevărul, fiule. Zilele oamenilor sunt în mâinile Domnului. Așa că lasă grija trecutului și chibzuiește la viitor. Ești fiu de domn, Dimitrie-Petru: cel mai mare, dar totuși prea tânăr ca să poți domni în caz de vreo nenorocire; prea neajutorat de nimeni, ca să poți fi ferit de primejdii, dar destul de mare, ca să fii îndepărtat într-un chip sau altul, cât mai departe de drepturile tale. Roagă-te pentru sănătatea tatălui tău, Dimitrie-Petru, și poate cei doi sfinți care ți-au dat numele să-l apere. Roagă-te.

4

Jupâneasa Caplea a boierului Giorma avea ochii sprâncenați; căta spre vornicul Socol, bărbat înalt, gros, cu barba pătrată, bine mirositoare, răsfirată peste caftanu-i vișiniu cu bumbi de argint. Numai că vornicul avea acasă jupânească și prunci, iar Caplea purtase pirostriile lui Giorma, care acuma era trimis de Măria Sa Pătrașcu Vodă cel Bun cu felurite treburi peste multe ținuturi și se afla mai mult călător, decât la casele lui din București, unde iute și nedomolită priveghea treburile Caplea, jupâneasa domniei Sale.

Casă fără copii. Nici trebile gospodăriei, nici zilele cele lungi nu putură să potolească femeia cu șolduri puternice și obraji aprinși. Nu mai era așa tânără, dar cu vârsta, în loc să se domolească, îi veniseră alte gânduri și doruri, așa că pusese ochii pe vornicul Socol. Avea dumnealui obiceiul de a călca hotare străine, dar mai cu seamă pe jupâneasa Caplea părea să o îndrăgească. Și căuta pricini de a-i da un ajutor în lipsa bărbatului, și asta în văzul tuturora, ca nimeni să nu aibă nimica a cârti. Dimpotrivă, îl lăudau prietenii către jupân Giorma, că la orice grijă îi sare într-ajutor. Numai că, în odaia largă, îmbrăcată toată în chelimuri, altfel de ajutor dădea el și altfel de gânduri țesea. Boier bogat, printre fruntașii Munteniei, Socol cârmise din nas acum trei ani, când venise la domnie Pătrașcu, și umblase în felurite căi și chipuri, numai de dumnealui știute, și cu pungi de bani, și cu vorbe alese, ori cu piei de jder și de râs, în știute locuri trimise, pentru a-și îndeplini un anume gând al lui. Atât că vorbele alese se pierduseră vântului, pungile de bani se irosiseră, pielicelele cele scumpe se folosiseră, dar gândul cel ascuns al lui Socol nu se împlinise.

Vornicul nu-și întunecase nici fața, nici fala hainelor nu o slăbise. În dosul frunții lui, pe care sprâncenele făceau un semn de întrebare,

își ticluise alte socoteli. Părea că-l muncește ceva ce nici lui însuși nu-și destăinuise; trimisese la țară nevasta și pruncii, tocmai sus, spre Transilvania, unde avea un munte întreg și cele douăzeci de sate de la poalele lui, sub cuvânt că va veni iarnă grea și ar fi mai bine ca să se privegheze mai strâns averea de acolo, că erau felurite poame de adunat și prefăcut în băuturi, în cazane și buboaie, că turmele de oi trebuie mai bine supravegheate când vin în saivanele lor, că acel negoț de vaci și boi ce-l avea cu țara ungurească e de trebuință să fie cercetat și la punctul lui de plecare.

Iar vorba lui fusese hotărâtă, și nimeni nu-i ieșise din cuvânt. Acum, afară ningea cu fulgi mari, și în soba albă, muruită, ardeau bușteniii trosnind. Pe copacii desfrunziți ai grădinii jupânesei Caplea, neaua făcuse vrâste albe, apoi îi învelise cu totul, și numai ciorile și țărcile punctau cu negru ramurile. Tufișurile de trandafiri își răsfirau crengile țepoase peste delușorul ce urca lin, rămas acolo de la întocmirea curții de pe malul Dâmboviței, care curgea spre partea de apus, mare și umflată, de puteai să o treci cu barca.

Caplea privea la bărbatul din fața ei, cu obrajii înroșiți de căldura sângelui, de flacăra focului. Că-l râvnise în tinerețea ei pe Pătrașcu, aceasta fusese trecut, dar nu uitat, și ura față de Voica îi era la fel de mare. Cine ar fi văzut-o, cu nasul acela sumețit la vârf, cu alunița neagră din coada ochilor verzui, în haină lungă cu țesături de fire argintii, ar fi spus că această aleasă femeie e podoabă la casa omului. Numai că privirea ei se înverzea mai tare ori de câte ori afla că Pătrașcu Vodă mai uită de îndatoririle lui; când simțea că anumita fețe boierești au cuvinte de cârtire, sau că veștile de la Stambul sună prost.

Când auzise că sora boierului Iani Cantacuzino, Teodora, ar fi intrat în viața Domnului, se înfuriase ca o pisică sălbatecă. În vreme ce zvonurile crescuseră și se adeveriră pe zi ce trecea, ea a fost aceea care și-a făcut plăcerea să-i sufle o vorbă doamnei Voica, mai cu seamă atunci când se părea că dragostea asta domnească ar da roade după înflorirea ei.

Așa putea, în felul ei, să îngenunche pe această potrivnică e ei, cu care norocul fusese atât de darnic, încât o pusese în fruntea țării. Apoi, cum chiar cui pe cui scoate, cum vornicul Socol dăduse semne că i-ar place, toată patima nestăvilită a femeii izbucnise. Ori că vornicul știuse să umble cu ea, ori că îl venise ei vremea să înțeleagă ce-i puterea trupului.

Bărbatul o privea, o cântărea și înțelegea acest lucru, căci nu era de loc prost. Își încheie nasturii de argint și-i spuse, privind așa, într-o parte:

— Uite, privesc la tine. Ești ca o păuniță în grădina altuia.

— Ce s-a făcut nu se mai poate desface, oftă ea, cătând la el cu drag.

— De desfăcut, se poate desface…

— Cum?

— Ar fi o cale.

— Spune-o.

— Dacă aș avea toată puterea.

— Cine o are…

— Domnul țării.

— Oare?

Bărbatul cătă lung la ea, pentru a-i pătrunde cel mai ascuns gând.

— Numai mitropolitul poate desface și aduna la loc.

— Nu, Caplea. Asta el n-o s-o facă. Se spune că, acolo în apus, un rege și-ar fi luat singur puterea asta.

— O fi adevărat?

— Ca în Alexandria, când Alexandru Machedon și-a luat două neveste.

— Să-și ia Vodă două neveste?

— Lui ce-i pasă. Face ce vrea. De noi e vorba.

Ochii verzi ai Caplei scânteiară atât de tare, de parcă în fundul lor s-ar fi aprins o luminiță. „Să mă iubească atât de mult?" se întrebă Caplea, și-i spuse, cu ochii pironiți într-ai lui:

— La început am crezut că e glumă, apoi, nu știu… m-am legat singură, să nu mă mai pot dezlega.

Gândurile ei, cele mai ascunse, pe care nu vrusese să i le spună niciodată, iată că-i scăpaseră fără voie.

Socol își mângâie întâi barba, pe urmă umerii femeii. Înțelese că e în puterea lui și-i era și lui drag de ea; așa focoasă rar întâlnise, numai că ținea mai mult la planurile lui. Dacă era pe noroc, de ce să nu și-l încerce și el. Boierie, slavă Domnului, era dintre boierii veliți doar; și-acum două sute de ani tot ai lui fuseseră fruntea țării. Înfățișarea? Înalt, falnic. Avere? Peste o sută cincizeci de sate, cu munți și dealuri, văi și vâlcele, ape și grinduri. Sănătate? Nu avea patru copii vârtoși cu legiuita-i jupânească? Ce făcuse pe de lături, era pentru slava lui Dumnezeu și mulțimea schiturilor. Pricepere? Slavă tatălui ceresc, nu avea dușmani, iar la Stambul un vizir era cu totul de partea lui. Vârsta? Era mai tânăr decât Pătrașcu și avea și ceva cunoștință de carte, prinsă de la călugări. Afară de astea, el nu pribegise, ci stătuse numai între hotarele țării și-i cunoștea legea din bătrâni mai bine decât oricare altul, așa că va ști să judece pricinile din divan să se crucească o lume. Și atunci… de ce nu ar fi el domn în locul lui Pătrașcu?

Dar Pătrașcu era voinic și sănătos și bine păzit. Nu se omora cu vânătorile – nu-l puteai răni din greșeală cu sulița la vânătoarea de mistreți, așa cum făcuse Momcea odinioară; nici îmbăta și nici împinge în apa râului, ca la nunta de la Popești, nici răscula împotriva

lui, că veneau turcii de la Brăila peste tine. Pentru Pătrașcu nu era decât o cale ca să-l doboare.

— Caplea, spuse el cu glas tare, în vreme ce femeia stătea cu ochii închiși, rezemată de el, crezând că tăcuse copleșit de dragoste. Măriei Sale îi place să primească din partea bărbatului tău câte o damigeană din rachiul acela rar, de care numai oamenii lui Giorma se pricep să facă și nu dau taina nimănui. Ai tu pregătită o astfel de băutură numai și numai pentru Vodă?

— O am.

— Unde-i?

— În chilerul de alături.

— Una singură?

— Una. E șipul lui Vodă de Sfânta Maria Mică.

— Pot s-o văd?

— Haidem.

Se sculară, trecură peste două încăperi, coborâră trei trepte și intrară într-o odaie cu rafturi, pe care se aflau cele hărăzite darului lui Vodă. Caplea arătă într-un colț. Acolo era o carafă cu o licoare limpede ca lacrima, de o frumoasă culoare galbenă. Vornicul o cuprinse pe Caplea, o sărută lung pe gură, în timp ce cu mâinile îi mângâia rotunjimile trupului. Apoi o lăsă încă zăpăcită și scoase ferit o punguță de la brâu, din care luă o piatră mică, neagră.

— Ia să miros și eu rachiul lui Vodă.

Scoase dopul șipului și aplecându-se, chip să miroasă, lăsă să cadă piatra înăuntru. Licoarea se tulbură fierbând ușor, apoi se făcu iar limpede, numai că era puțin mai închisă.

— Să nu guste Giorma băutura asta înainte de a o da domnului, Caplea.

— Ce-ai făcut?

— Totul pentru bucuria inimii noastre. N-avea teamă. În curând, vei fi cea mai de frunte jupânească a țării. Odinioară l-ai iubit pe Vodă, Caplea. Eu sufăr din pricina asta. Și-l urăsc. Vino!

O îmbrățișă pe locul acela, cu sălbăticie; femeia se supuse cutremurată de fiori.

Soarta lui Pătrașcu Vodă fusese pecetluită. Muri de Crăciun, în acel an. Socol trecu în Transilvania cu familia.

5

Sunau clopotele la Patriarhia din Constantinopole, cu un sunet stins, pe dungă, ca și cum arama s-ar fi tânguit din trupul ei împietrit, mușcat de o durere ascunsă.

În seraiul valah, ce străjuia pe o latură biserica ortodoxă, Petru le asculta cu inima strânsă. Fața lui frumoasă, subțiată și prelungită, părea mai palidă sub reflexul genelor neobișnuit de lungi. Buza de jos,

mai plină decât cea de sus și puțin proeminentă, îi dădea o expresie de amărăciune.

Era de aproape patru ani la Constantinopole, singur, sub privegherea lui Costa, pus la învățătură la călugări, sau la dascălul raguzan, care pe lângă italiană îl mai învăța latinește, și în afara îndrumărilor înfrumusețea câteodată zilele cu o muzică atât de caldă, încât lui Petru i se muia inima.

Cu dascălul din Pera învățase grecește, lungi pasaje din Homer, căci mândria grecului nu și afla liniștea decât în viitoarea strălucitoare a unor vremi de mult moarte. Iar nevoia de eroism, singura răzbunare față de umilința la care era îngenuncheat poporul lui în clipa de față, se hrănea din Herodot și Tuchidide, care făceau să crească idei noi și să aprindă imaginația tânărului ostatec.

Pe sultanul Soleiman cel mare nu-l privea cu ce-și trec lungul vremii ostatecii, nici ce gânduri le încolțesc în minte.

Padișahul avea sub stăpânirea lui Arabia, Mesopotamia, jumătate din Caucaz, provinciile dunărene, partea septentrională a Mării Negre, iar turcii nu mai plăteau tribut șahului Persiei. Nu va trece mult și vor cuceri Nubia, Yemenul, Georgia, Daghestanul, Chirvanul, Chilanul și Telerizul, ajungând cu stăpânirea până la malurile Mării Caspice, cuprinzând întreg Caucazul. Așa că Petru nu însemna nimic pentru ei, decât chezășia unei vieți, pusă pentru a feri raiaua de necredință.

Poate cu mai multă grijă erau cercetați mârzacii tătari din Crimeia, vasali și tovarăși credincioși de arme, stând ca un zid de apărare între imperiul otoman și ruși, spre ale căror pământuri își vor îndrepta ochii pofticioși ceva mai târziu, după ce vor lua în stăpânire o mare parte din Ucraina și când mergând cu armia până la Moscova, o vor arde până în temelii – dar aceasta se va întâmpla peste paisprezece ani abia.

Așa că Petru asculta nestingherit plânsul adânc al limbilor de aramă și nu știa că va fi preludiul lacrimilor lui de azi și al multora de mai târziu, cărora deși nu le va da drumul să curgă, nu vor fi mai puțin amare.

Atunci intră un trimis al patriarhului, pentru a-l chema pe micul prinț până la Sfinția Sa. Călugărul avea în toată înfățișarea lui un aer de sfânt bizantin; subțiratec și înalt, cu umerii obrajilor scobiți, cu o înfățișare de anahoret, din care numai privirea și glasul pe jumătate șoptit aminteau legătura cu viața pământeană. Pasul lui nu se făcea simțit.

Petru se obișnuise, de când trăia pe malul Bosforului, ca în seraiurile turcești slujitorilor să nu li se audă glasul, nici să li se simtă pasul. Știa că totul trebuie înțeles din gesturi și că în palatele lui Soleiman singura învoire de a se vorbi era aceea de a răspunde rar la câte o întrebare pusă de vreun bei, pașă, sau vizir. Obiceiul locului

cerea ca totul să se petreacă în cea mai absolută liniște.

De ce? N-ar fi știut să spună. Poate că palatele erau aidoma moscheilor – lăcașuri de reculegere; poate pentru că padișahul era urmașul lui Mahomed pe pământ. Oamenii nu-și puneau întrebări în fața legii stabilite, dar ceva din misterul și mutenia lor pătrunsese și în purtarea călugărilor creștini stabiliți aici, sau poate undeva era un punct de atingere, din a cărui sferă magnetică nu se putea scăpa.

Călugărul acesta era, în felul lui, un învățat, care-l purta pe Dimitrie-Petru în lumea dogmelor creștine și a ebraicii vechi. Ieșea rar din chiliile lui, și Petru se miră când îl văzu venind la el. Și cum era nestăpânit, căci firea nu va putea să și-o biruie niciodată, mirarea prinse forma cuvintelor, împotriva cărora aici ar fi trebuit să învețe să lupte.

— Domnia ta ai venit?

— Așa a fost porunca Înalt Prea Sfântului.

— E bolnav?

Petru se miră că se gândise la rău. Poate glasul clopotelor era de vină.

— Cine poate ști cât e de sănătos sau de bolnav pe lumea asta, fără de numai Dumnezeu.

— De ce au sunat clopotele? Mâine nu-i sărbătoare.

Călugărul îl privea tăcut, cu ochii înfundați în orbite.

— S-a întâmplat ceva? Vorbește, părinte!

— Înalt Prea Sfântul vrea să-ți vorbească, iar clopotele au încetat.

— Au venit boieri din țară?

— Oamenii vin de nevoie.

— Tata?

Cuvântul îi țâșnise pe buze nu ca o întrebare, ci ca un strigăt. Nici el nu știa de ce-l rostise: ce se ascundea sub înțelesul lui și nici de ce nu întrebase de mama lui, pe care o dorea într-un chip dureros.

Afară era o zi de iarnă mohorâtă, cu cerul lăsat jos, spre săgețile minaretelor, ca un cearceaf cenușiu, purtat de turcoaicele bătrâne și sărace. Zdrențe de nori se prelungeau leneș peste un cer asprit, prinzând forme felurite sub fluieratul subțire al vântului ce se ridica dinspre mare. Din când în când, câte un vârtej se spulbera, izbind în copacii și pereții caselor. Ramurile se izbeau de zidurile dinspre răsărit, cu un pocnet sec și ritmic.

Lui Petru îi fu deodată frig; un fior îi alerga ca un țipar pe șira spinării. Călugărul îl cuprindea în privire, în afară de timp și de oameni. „De ce o sta așa împietrit, că doar nu-i zugrăvit! se înfurie băiatul. Îl întreb și tace. Ori e nebun de atâta rugăciune, ori a asurzit.”

Și totuși nu zise nimic, dar nu avu nici curajul să-și afunde ochii în privirea lui. Biruindu-se, îl cercetă apoi în luminile ochilor; scânteia acolo o luminiță, ca o candelă la un mormânt singuratic. Simți că nu

era o nălucire. Întotdeauna se temuse de lucrul care acuma se întâmplase, acolo, în țara aceea a lui, la care gândise el cu atâta bucurie. Sângele i se trase brusc din obraji, iar inima se zbătea ca prinsă într-un clește; Petru simți că se înăbușă, că nu mai poate să respire.

Călugărul, cu mișcări nesimțite, îl prinse, îl întinse pe divan, îi desfăcu nasturele cămășii și al halatului și-i dădu să bea puțină apă, ridicându-i ușor capul. Nu se mira că pricepuse singur că Pătrașcu Vodă murise de Crăciun, după numai trei ani de domnie.

Băiatul gândea mai adânc decât pentru vârsta lui; înțelegea fără a pune întrebări. Sărmanul! Va trebui să părăsească seraiul valah, urma a fi trimis în surghiun cine știe unde! Padișahul nu glumea cu astfel de lucruri; acum avea iar putință Mircioaia să lupte pentru feciorii ei, să copleșească prin daruri sultanele, căci de deșteaptă și vicleană nu-i aflai pereche. Ar fi în stare să-și dea o fată în serai numai să-și atingă țelul. Iar doamna Voica e o biată umbră palidă pe lângă ea; nici nu va ști cum, nici nu va putea să lupte măcar pentru viața acestui fecior al ei. De și-ar putea păzi măcar capul ei!

Vizirul Siavuș, sau care dintre ei a rostit oare vorbele că dându-i-se lui Pătrașcu tronul, s-ar fi călcat legea întemeiată de sultanul Selim, că Paisie, tatăl lui Pătrașcu, n-ar fi fost fiu de domn? Tot atâtea vorbe câte furtuni, ce pot îneca corăbii mai puternice decât feciorașul sfărâmat de durere și spaime, zăcând pe divan. Cum se va fi chemat oare acel vizir care povestea că feciorii lui Pătrașcu nu ar fi legitimi? Că pe lângă Voica ar mai fi ținut harem la curte, așa cum a învățat de la sultani? Că nu se știe care ar fi feciorul cel de drept să urmeze la tron? Mircioaia, sigur, se va folosi de zvonuri, dacă nu le o fi răspândit chiar ea, căci văduva aceasta e în stare de orice, numai să-și vadă feciorii domni.

Cu un gest neobișnuit pentru el, puse mâna pe fruntea băiatului: ardea. Petru deschise ochii. Până atunci nu plânsese, dar la atingerea mângâietoare, prima după patru ani de la despărțirea de doamna Voica, izbucni în lacrimi nestăpânite, sugrumate de hohote scurte.

Nu putea să gândească la nimic; se simțea nenorocit, aruncat într-o singurătate atât de mare, încât niciodată nu-i va putea zări capătul.

În imaginația lui înfierbântată, vedea o mulțime necunoscută, adunată undeva într-un cimitir pierdut pe un deal, plin de morminte și cruci; chip limpede nu zărea decât pe al mamei, ascunsă sub văluri cernite, plângând îngenuncheată la picioarele unei cruci.

Apoi oameni mulți, purtând pe umeri un sicriu, în cântecele preoților cu odăjdii, și la fiecare închipuire i se urca un hohot din coșul pieptului, și un nod îl înăbușea. Nu știa dacă plângea pentru el, pentru tatăl sau pentru mama lui. Simțea o sfâșiere atât de adâncă în suflet, de parcă soarele și luna ar fi dispărut de pe fața pământului, și

pământul ar fi în stare să se prăbușească, iar el ar fi rămas singur, căzând din stâncă în mare, iar prăbușirea aceasta nu ar mai avea sfârșit.

Nu fusese la nicio înmormântare până acuma, nu-i pierise nimeni din cei de aproape, și închipuirea lui suprapunea acestei ceremonii scene din viața martirilor, zugrăvite în pronausurile și pridvoarele puținelor biserici creștine rămase la Constantinopole.

Prințișorul plângea și nu se mai putea stăpâni, deși își băgase capul în pernă, neturburându-se de Gherontie, care se așezase într-un colț, tot așa de tăcut, ca o umbră desprinsă din covorul ce îmbrăca peretele. Călugărul părea atât de în afara vieții și a celor ce se petreceau în adâncurile frământate, încât viu și real nu mai rămânea decât băiatul cu durerea, care-l înăbușea, strângându-i din când în când inima într-un clește. Credea că acuma va muri.

Și copilul își dorea moartea cu furie. Plângea așteptând inima să i se spargă și să se sfârșească și cu el. Abia acuma își dădea seama cât de mult ținuse la părintele lui. I se părea că-i aude vorba blândă și-i fu un dor aprig să-l mai vadă o dată, dacă nu pe el, măcar lăcașul unde i se afla trupul. Nu putea să-și facă nicio imagine asupra acelui loc necunoscut; atâta își închipuia: că trebuie să fie undeva pe o înălțime. De ce? Nu ar fi știut să explice.

Când gheara aceea încetă să-i mai scurme pieptul, ridică fața răvășită și ochii umflați și roșii spre penumbra odăii, întrebând:

— Și acuma mă voi duce în țară. Nu e așa?

În țară însemna pentru el toți și tot ce-i mai rămăsese dintre ai lui.

Vocea lui Gherontie se auzi ca o șoaptă.

— Liniștește-te întâi. Liniștește-te. Când vei putea, vei merge cu mine la Înalt Prea Sfinția Sa. El e înțelept, el cunoaște mai bine lumea și fețele ei. Acolo ai să afli ce e de făcut. Mai stai, mai stai acolo.

Petru nu-i înțelese rostul vorbelor; neliniștea îl cuprinse, amestecându-se cu durerea. Rămase să plângă fără suspine; ședea așa, cu fața în sus, nemișcat, de frică să nu-l mai scurme cuțitul acela nesuferit în coșul pieptului: de frica de a mai pune vreo întrebare la care să nu înțeleagă răspunsul. Lacrimi grele se rostogoleau una după alta, pe obrazul lui albit și umflat. Era un biet orfan, pe care voința vizirilor, lăcomia lor și ambițiile atâtor pretendenți aveau să-l transforme într-o săgeată aruncată de colo până colo.

Gherontie se reașeză tăcut în colțul lui și făcu semn lui Costa, apărut în deschizătura ușii.

Nu-i putea spune totul dintr-o dată. Ar fi fost prea mult. În poveștile orientului, copiii părăsiți găsesc întotdeauna în drumul lor câte un spirit bun, care-i ajută să cucerească o fată de calif, cu care să zboare pe un covor fermecat, spre împărăția luminoasă dinspre miazăzi. Și Gherontie se miră în sinea lui de unde pot fi scoase

asemenea povești! Povestitorii sunt niște mincinoși. Viața e cu totul alta. El nu putea să-i spună că în curând va fi îmbarcat pe o galeră, ce-l va duce în depărtata insulă Rodos, cetatea care pe vremuri fusese a cavalerilor templieri, și că acolo va sta în alt surghiun, până ce voia lui Dumnezeu îl va scăpa. Scăpa? Numai dacă nu vor fi vizirii mai lacomi, sultanele mai doritoare de podoabe, beglerbegii mai avizi de putere, căci nimic nu-i mai blestemat ca omul pe fața pământului.

Dar nu-i putea învenina clipa aceasta dureroasă a vieții, spunându-i tot ce știe și mai cu seamă tot ce bănuiește. El se călugărise, ca să pună o pavăză între sine și viața asta cu toate păcatele ei. Nu putea decât să se roage pentru copilul nefericit, care ședea într-o ciudată nemișcare pe divan.

Și Gherontie se ruga fără patimă, liniștit, cum îi era felul. Vorbele țâșneau din fundul inimii lui, ca un scut invizibil, apărător al vieții băiatului; când să se roage și pentru norocul și fericirea lui, de afară se auzi strigătul ienicerilor, la rugăciunea de seară.

— Dumnezeule drept, Dumnezeule bun, *Hak Alah, Subhan Alah*[7].

Petru își opri o clipă lacrimile, și pentru prima oară se întrebă dacă Dumnezeu e bun.

6

Și anii au zburat. Unu, doi, zece… Petru era din nou la Damasc cu Nicola și Costa.

— Spuneai, Costa, că tatăl meu s-a luptat pentru drepturile reginei Izabela și ale fiului ei, Ioan Sigismund.

— Da. A apărat pe fiul lui Zapolia de lăcomia împăratului nemțesc, care ar fi vrut să-i înghită țara.

— Mai ține oare minte?

— Sunt fapte care nu se uită. Răposatul Pătrașcu Vodă a fost cinstit în tot ce a înfăptuit. Nu uita că doamna Voica se înrudește cu Ioan Sigismund, și Ioan Sigismund se cuvine să fie cinstit.

— Din familia mamei mult mai apropiați sunt Bălenii din țară, și m-au uitat. Au trecut zece ani! Paisprezece ani de viață sub pază strașnică… Noroc că după Rodos și Cipru m-am reîntors la Damasc, unde am prieteni. Du-te la Ioan Sigismund și cere-i în numele meu să mă sprijine să-mi iau dreptul.

— Să încercăm, Măria Ta, că prea ești singur.

Dimitrie-Petru își arătă într-o închipuire de râs ce semăna a sufocare dinții lui cei albi și-și trecu mâna prin desimea părului.

— Sunt singur de zece ani, Costa. Afară de tine, nu am avut niciodată cu adevărat pe nimeni. Și singurătatea își are binefacerile ei; nu mi-e frică de nimeni, Costa. De nimeni, înțelegi tu?

*

Într-o încăpere, în Damasc, doi oameni: unul tânăr, altul trecut de patruzeci de ani.

— Și?

Tânărul cu părul negru părea cu fața de ceară, fapt ce contrasta ciudat cu trupul lui, ca un arc încordat, și cu adâncimea neagră albastră a privirii.

Bărbatul puțintel de alături nu-și feri ochii. Purta veșminte europene și încălțări ce țineau la drum lung. Trase numai un fum adânc în piept, de parcă mireasma tămâii ce se împrăștia din cățuia de bronz i-ar fi limpezit gândurile.

Palatul era mut, așa cum sunt toate, în care pătrunseseră datinile tăcerii turcești.

Slujitori în târligi treceau prin curtea fântânilor: totul rămăsese așa cum fusese pe vremea Mircioaiei, care-l găzduise întâi aici, apoi plecase la Alep și își dăduse pe una dintre fete în haremul sangiacului de Magnezia; lui nu vrusese să i-o dea.

Arcade de piatră cioplite în flori și frunze se rotunjeau în fața ochilor, și versete din Coran prindeau încadrarea ușii.

Dimitrie-Petru părea mai înalt în lungu-i veșmânt albastru, cu mustața mică, subliniindu-i buzele cu rotunjimi moi. Repetă:

— Și?

— Așa cum vă spuneam. Înainte de a muri, mama voastră, doamna Voica, m-a chemat la ea. Știa că fac negustorie până în părțile acestea ale Siriei și mi-a lăsat cu limbă de moarte să viu să te caut, să te găsesc și să-ți spun.

— Ai fost singura ființă care i-ai stat alături până a murit?

Drumețul nu se miră de aceste cuvinte. Răspunse simplu, netezindu-și fruntea cu degetele scurte.

— Aproape. Câtă vreme a stat în Transilvania, eu i-am văzut de rostul averii și totul a fost cinstit. Ba a mai putut pune și ceva deoparte, spre a-ți trimite, și omul scoase o pungă vișinie, mare, cu podoabe de preț. Să ai cu ce te ajuta la nevoie. E lucrată de mâna doamnei.

Tânărul o luă, o mângâie, dar n-o deschise.

— Au trecut atâția ani de la moartea mamei! De ce-ai venit atât de târziu la mine?

— Fiindcă abia acum ți-am putut găsi urma. O pierdusem de la Cipru, și norocul m-a făcut să întâlnesc pe unul din negustorii care au călătorit cu Măria Ta pe corabie. Altcum, totul e ținut tainic. În punga asta e o avere, și prinde bine când ești singur și năpăstuit.

Abia atunci Petru înțelese cât de folositoare au să-i fie podoabele de preț trimise de doamna Voica. Așa fusese ea întotdeauna. Când nu te așteptai, ajutorul venea din parte-i, tăcut și pe nesimțite; gândul ei nu-l părăsise niciodată.

— Care i-au fost ultimele cuvinte?

Petru își întoarse fața, ca să nu-i vadă străinul ochii aburiți.

Afară o alăută cânta un *ghiuzel*[8], și Petru nu avu puterea să-l audă. Se întoarse cu fața spre străinul așezat lângă el.

Acesta începu anevoie, ca și cum cu greu și-ar găsi cuvintele în care căuta să îmbrace amintirea.

— Întâi că te binecuvântează, cu grija să nu faci vreo faptă necugetată, căci dintre toți copiii, pentru domnia ta inima i-a fost cea mai îngrijorată. Apoi te roagă, ca o mamă, să te pleci voii Domnului, și dacă vreodată ai să ajungi pe tronul strămoșesc, să fii blând și bun, cum a fost Pătrașcu Voievod.

— Tatăl meu…

Amărăciunea cuvintelor făcu pe noul venit să-și ascută privirea verzuie asupră-i și să spună cu glas hotărât:

— Și în această privință și-a îndreptat gândul doamna Voica, mai cu seamă aici, când mi-a poruncit să nu uit nicio vorbă, ca să știi că Domnia Sa a iubit mult pe Pătrașcu Vodă și vrea ca la fel să faci și Domnia Ta. Că orice vorbe vei auzi, să știi că sunt mincinoase. Iar dacă se va întâmpla să domnești și să întâlnești vreun alt fecior de al lui Pătrașcu Vodă, ce n-ar avea aceeași mamă, să nu-l omori și să nu-l prigonești. Așa este voia dumneaei, doamna, fără de care nu ar fi liniștită în mormânt. Că a spus așa: oamenii sunt supuși greșelilor și om a fost și tatăl Domniei tale.

— Ai frați, ai potrivnici, spuse aspru Petru. Sultanii au dreptul să și-i omoare.

— Feciorii lui Pătrașcu cel Bun nu-s păgâni. Doamna mi-a lăsat cu limbă de moarte să te ferești de Caplea, jupâneasa boierului Giorma. Răposata doamnă o bănuiește a fi amestecată în moartea lui Vodă.

— Mama era o femeie blândă, de ce mi-a trimis astfel de vorbă?

Chipul negustorului se umbri.

— În viață sunt unele fapte, pe care e bine să nu le știi, ca să nu-ți întuneci inima. Altele, dimpotrivă, trebuiesc cunoscute, ca să te poți feri. Caplea a ridicat o mânăstire în sus de București, dar nu din dragoste pentru Dumnezeu, ci din ură față de oamenii neamului lui Pătrașcu Vodă. A blestemat greu, ca toți să pieriți de moarte cumplită, și apoi a pus de a tăiat limba preotului ce a făcut juruința. Atât de mult a râvnit ea să fie doamna țării!

— Cum de a putut afla mama?

— Când a fost să moară, unul dintre călugării de față nu și-a găsit pacea până nu i-a destăinuit. Numai că doamna atunci era după moartea lui Vodă și n-o ierta nici ceasul de cumpănă grea, nici firea ei, ca să plătească acelei jupânese pentru îndrăzneala și răutatea sufletului ei. Și nu mi-a spus ca să o izbești, ci numai ca să te ferești de ea, ca de o năpârcă!

Străinul înghiți în sec, înăbușit de un nod, ce i se ridica din piept la amintirea acelei destăinuiri, pe care Petru o înțelese în toată adâncimea ei.

7

În anul 1570, Arabia era un focar de unde porneau ocările și batjocurile față de imperiul otoman, cârmuit de Selim al III-lea, pe care Alah se vede că-l blestemase cu darul beției, iar Cadiii și Imamii, ca să-l acopere, spuneau că are stări necunoscute muritorilor de rând, când se sfătuiește cu Mahomed și cu Alah și care seamănă cu beția.

Așa se învățau aceste ticluiri prin medrese[9], iar cei doi mari cadiulaskeri[10], al Europei și al Asiei, jurau același lucru cu mâna pe inimă. Și se răspândeau aceste zvonuri cu ajutorul celor cinci sute de ciauși, dintre care făcea parte și mulțime de creștini renegați, cunoscători ai mai multor limbi și a lot felul de ticăloșii.

Poarta Sublimă, Poarta Dreptății, Poarta Măririi, Poarta Fericirii nu poate avea decât un cârmuitor, de a cărui slavă trebuie să tremure Rum Ili[11]. Iar dreptcredincioșii să-l slăvească prin Chatube, acea rugăciune publică, pentru fericirea padișahului. Măritul beglerbeg de Damasc, unul dintre cei trei ai imperiului, păzea cu strășnicie datina.

Faptul că sultanul Selim pusese, în războiul cu Perșii, pe tătari să croiască un canal între Volga și Don, scăpând astfel de a treia parte din ei, fiindcă muriră pe capete de frig și de foame, îl făcea pe muftiu să creadă că e înțelept.

Faptul că acoperise din nou geamia din Mecca, după prăbușirea acoperișului, îl obliga pe muftiu să spună că-i credincios.

Cucerirea Ciprului, despresurarea cetății Nova din Bosnia, atacarea și cucerirea Tunisului de către Sinan Pașa și distrugerea castelului de Goleta, odată cu masacrarea întregii garnizoane și prada imensă, care umpluse Constantinopolul de averi, i-au consacrat vitejia și dragostea față de imperiu. Voia lui Alah fusese ca în bătălia maritimă cu spaniolii și germanii să piardă aproape întreaga flotă, poate pentru că poporul nu ținuse posturile.

Ambasadorii raportau că-i plin de spirit. După pierderea bătăliei de la Lepanto, venețianul înfățișându-i-se în toată măreția veșmintelor de sărbătoare, sultanul l-a întimpinat cu vorbele:

— Înțeleg de ce te veselești; dar nu uita că voi mi-ați tuns părul, care poate crește la loc. Asta este pentru mine pierderea vaselor mele; pe când eu, cuceritorul Ciprului, v-am tăiat brațele, pe care nimeni nu le mai poate face să crească la loc.

Apoi, zâmbind, l-a concediat. Iar supușii lui, în semn de dispreț, porecleau pe germani calomniatori, pe venețieni pescari, pe ruși perverși, pe poloni îngâmfați, pe valahi flașnetari, pe bulgari tâlhari, și pe arabi nebuni.

Numai că nebunii de arabi nici nu le-o uitau, nici nu le-o iertau. Și dacă-i vorba de dispreț reciproc între oameni care se închină lui Alah, atunci nu mai e nimic de făcut. Era ca și cum ai fi pus un obuz pe o vatră cu jăratic.

Tăria arabilor constă în spiritualitate, și Dimitrie-Petru în întreaga lui viață îi va purta pecetea. Din când în când va izbucni în el un simț pozitiv, practic, moștenit de la părinți, dar în general viața lui va fi un vis cu ochii larg deschiși, sub influența celor trei stâlpi al viziunii arabe: lupta, poezia și religia.

Aidoma lor, înăbușit în strâmtoarea captivității sale ce dura de paisprezece ani, până când ajunsese din nou în Damasc, simțise nevoia nemărginirii și a unei liniști, pe care într-un anume fel o regăsea în această Sirie misterioasă și familiară în același timp. Se zguduiau pe undeva tăriile lumii, și nimeni nu le intuia mai bine ca acești arabi în căutare de *muruwa*, ceea ce înseamnă cinste și bărbăție.

Cinste și bărbăție vroia și Petru, deși nu era în țara lui, și nu avea cine să-l sprijine – fiind sărac și cu familia risipită în cele patru vânturi. Oare fratele lui, Pătrașcu, fire închisă, bolnăvicioasă și blândă, ce-o fi făcând? Despre sora lui, Maria, nu se mai întreba. Viața femeilor era simplă, cu fericirile și nefericirile ei.

El regăsise Damascul altfel de cum îl lăsase. Mulțimile erau mai pestrițe și mai zgomotoase. Negustorimea și mai felurită, formată din indieni, persani, evrei, armeni, hindustani, europeni, turci și sirieni. Numărul caravanelor ce plecau spre Egipt, Arabia centrală și Persia se înmulțiseră. Apăreau șiruri de cămile aducând tributurile, în curmale, ale unor triburi îndepărtate. Dacă la suprafață apărea o destindere, în adâncul ei starea de fapt era aceeași de odinioară, și Osman pașa, guvernatorul Damascului, nu făcea decât să transmită poruncile primite de la Constantinopole. Aici Petru era mai liber. La Rodos și Cipru viața i se petrecuse sub veșnica supraveghere turcească, păzit cu strășnicie, ca într-o închisoare, mărginită fie de ziduri vechi de cetate, fie de întinsele valuri ale mării, dincolo de care numai pirații, sub oblăduirea semilunii, își purtau corăbiile. Ce ar fi să încerce să fugă spre Alep și apoi la Constantinopole, de unde să ajungă în Europa? Poate chiar în Valahia, unde domnește acel Alexandru, cu care împreună fusese la Rodos. Îi veneau în minte cuvintele califului Abder Ahman al III-lea, care stăpânise cincizeci de ani Spania: „Cincizeci de ani s-au scurs de când sunt calif; bogăție, cinste, plăceri, m-am bucurat de toate, am gustat totul până la fund. Regii, rivalii mei mă stimează, sunt temut de ei și mă invidiază. Cerul mi-a dăruit tot ceea ce un om poate să-și dorească. În acest lung timp de fericire aparentă, am numărat zilele în care am fost cu adevărat fericit: acest număr urcă la paisprezece. Muritori, apreciați prin acestea, slava, lumea și viața”.

Petru scutură capul și bău o cupă de vin. „Sunt neliniștit și trist. Nu

se mai întoarce odată Costa cu răspunsul de la Ioan Sigismund, să aflu dacă pot avea un prieten în Transilvania, care să mă ajute să-mi iau moștenirea tronului…”

Pe când se frământa astfel, ușa se deschise, și înăuntru pătrunse un arab neobișnuit de înalt, cu buze și sprâncene groase. Era Zaïd Ben Omar, pe care Petru îl cunoscuse în vremea copilăriei și care, aflând de reîntoarcerea lui, venea să-l vadă.

— *Eivallah*[12], îl salută arabul.

— Albă să-ți fie viața, se bucură Petru. Vii atât de departe ca să mă vezi!

— Să te văd, să ne sfătuim.

— Stai jos și răcorește-te.

Zaïd Ben Omar se așeză.

— Vii de la oază?

— Da. De la oaza Okaz.

Se adunaseră acolo toți din triburile Hasa, Nedjd și Hedjaz. Petru știa că aceștia erau beduinii, care niciodată nu vor cădea sub stăpânire turcească. Zâmbi. Arabul îl înțelese.

— A fost ziua cea mare a întrecerii în poezie.

Petru pricepu această nevoie a sufletului arab de frumos și de vis. Își închipui cahirii[13] mai multor triburi și beduinii albind zarea.

Poeții suiți pe o movilă, spunându-și versurile, iar mulțimile nemaisuflând un cuvânt. Își reaminti de acel derviș ciudat din copilăria lui. Îl întrebă pe Zaïd, pe care-l știa un stihuitor neîntrecut în tribul lui:

— Și ce-ai cântat în versurile tale?

— Vitejiile tribului Hail, noblețea războinicului, tăcerea răzbunării, curajul și mai cu seamă onoarea. Alți cahiri au cântat frumusețea de neasemuit a pustiurilor, alții miresmele oazelor și răcoarea izvoarelor.

— Pustia poate fi cântată? Ea înseamnă singurătate și moarte.

Și spunând aceasta, Petru se gândi iarăși la dervișul întâlnit odinioară.

— Ba nu. Pustia-i libertate și liniște; acolo ești față în față cu Alah, cu soarele și luna; numai acolo răsăritul zilei nu are piedici, te cuprinde din toate părțile, scufundându-te într-o mare de lumină roșiatică, numai acolo te cuprinde beția minunilor. Te speli în apele apusului soarelui, îți liniștești trupul și inima. Silnicia dispare în pustie, sahib, și nu ai dorințe mai presus de cele firești. Numai în pustie, Alah te învață că sărăcia nu e umilință, ci starea omului când vine pe pământ, făcându-se punte între om și Alah.

Ascultându-l Petru întrezări marele adevăr al sufletului arab și nevoia lui Zaïd, a înfăptuirii spre care se îndrepta cu viața și stihurile lui. Îi intui această caracteristică, ca o deviză de luptă. Izvora totul din acea zicătoare arabă, folosită în luptă: „Paradisul este înainte, iadul e

în urma ta”. Oare nu-i spusese Zaïd că ceea ce dorește floarea bărbaților arabi nu sunt bunurile materiale, ci primejdia întâmpinată în bună tovărășie, dragostea, veselia și contrastele vieții, mai cu seamă cucerirea libertății? Zaïd umbla după adâncimea cunoașterii, trăia în cultul luptei și al poeziei, spre care-l mâna imaginația lui. Zaïd făcea parte din acele triburi arabe, a căror tărie era viața lor aspră. Petru avea nevoie de turci, dar în adâncul inimii lui era alături de toți răzvrătiții și din pricina aceasta firea lui avea să devină atât de ciudată, de parcă doi oameni diferiți s-ar fi aflat în el. Știa că Zaïd și ai lui disprețuiau pe arabii ce căpătaseră slujbe la turci și-i numeau muskrehini, adică proști războinici, bărbați de nimic, lipsiți de curățenie spirituală.

Cu gândurile astea îi spuse lui Zaïd:

— Eu nu cunosc pustia. Ziduri cenușii mi-au închis copilăria și tinerețea ca un lințoliu. Am ajuns să urăsc orice fel de îngrădire. Teamă mi-e, Zaïd, că am să scap de viața asta chinuită numai prin moarte.

— Poți scăpa și prin vis.

— Mai pot oare visa?

— Coranul m-a învățat să visez și în viață, și după moarte, căci moartea noastră te scapă de grijile pământești, aducându-ți toate bucuriile trupului.

— Coranul are multe taine pentru mine, șopti Petru.

— Multe-s tainele lui Alah și pentru noi, urmă Zaïd. Poate de aceea nici nu îngăduie oricui să cunoască pustia, dar dacă treci măcar o dată prin ea, știi ce este adevărata bărbăție și liniștea stăpânirii de sine. În arșița ei intri om împovărat de griji, dar după ce ai străbătut-o, parcă furtunile de nisip, dunele, vânturile, soarele și stelele te curăță de spaime, de dureri și neputințe. Numai acolo poți dobândi muruwa. Așa, rămâi legat de pământ și de grijile lui, ca de tot atâtea pietre ce ți-atârnă de picioare. Pustia și oazele sunt cele două chipuri ale vieții; amândouă au fața binelui.

— Eu nu cunosc pustia, Zaïd Ben Omar, dar odinioară mi-a vorbit un arab despre ea.

Chipul lui Zaïd avu o expresie pe care Petru nu putu s-o definească, așa că urmă:

— Un bărbat cum n-am mai întâlnit. El îi era prieten, și ea l-a ajutat. Datorită povestirii lui, nici mie nu mi-e frică.

— Cum se numea acel arab?

— Ibn Saiud. Alături de el nu-ți era teamă de nimeni.

— Fie-i numele binecuvântat, șopti Zaïd.

— Știi cine era?

— A fost căpetenia tribului meu și stăpânea muruwa.

Zaïd era din tribul Hail, din Arabia liberă.

— Era derviș când l-am văzut eu. O mai trăi?

— A murit. Pe el l-au cântat cu toții la întâlnirea de la oază.

Chipul lui Petru se destinse, de parcă sufletul bătrânului arab mort i-ar fi răcorit fruntea încinsă. Și inima lui se aprinse, fără să-i poată stăpâni izbucnirile de înflăcărare. Zaïd îi mulțumea visurile, dorințele lui de bărbăție și îndrăzneala. Vraja cuvintelor lui Zaïd îl pătrundea, descătușându-l pentru o clipă de jalnicele lui frământări, legate de acest pământ îndepărtat al Damascului și de toate ținuturile unde fusese silit să trăiască îngrădit, și prin asta să-și schingiuiască sufletul. Atât că turcii nu puseseră la socoteală întinderea mării, a cărei simplă prezență, ani de zile, îl ajutase să nu se plece, să nu se frângă.

— Mă apasă zidurile Damascului.

— De ce nu treci dincolo de ele?

— Asta și vreau, Zaïd.

— Îndrăznește, fiu de calif, îndrăznește; aici soarele te arde, și apa nu-ți potolește setea, iar femeile seraiului tău îți par sarbede, ca smochinele veștejite. Ție îți trebuie alt soare și alte fețe.

Dimitrie-Petru îl înțelese.

— Am vrut să fug odată, dar n-am izbutit.

Ochii arabului îl priviră în toată lumina lor.

— Stai pe loc de multă vreme, e timpul să pleci. Dar povestește mai departe. De mult n-am mai sfătuit noi doi.

— Eram la Rodos, în insulă, captiv. Aveam numai paisprezece ani. Mă aduseseră pe o galeră, de la Constantinopole. Nu erau cu mine decât Costa și Nicola, oameni lăsați de tata. Tata se prăpădise, mama nu avea nici putere, nici pricepere să mă apere. Avea numai inimă, să mă iubească, dar asta nu ajută la mare lucru; era ca lumina blândă a stelelor; îți luminează drumul când nu-i furtună și apoi rămâi să le duci dorul. Alte mame sunt aprige, cum a fost Chiajna. Maică-mea era pâinea lui Dumnezeu, iute ierta și se ruga. mai avea de apărat și alte vieți mai fragede decât a mea. A trecut munții, ducându-mi dorul, și a murit fără să mă vadă. Iar eu, Zaïd, mă dau de ceasul morții, simțindu-mă ca un câine al nimănui. Nimeni nu mi-a întins mâna în ceasul acela greu când eram neajutorat, și turcii m-au băgat sub privegherea lor, căreia numai că nu-i spuneam închisoare. Din toți prietenii tatii, din toți boierii cu putere, nu a venit unul la Poartă să ceară îngăduință pentru mine, să nu mai fiu surghiunit.

— Dar aici ai poposit întâi în palatul văduvei Mircioaia.

— Așa-i. Pe atunci m-a primit bine. Mâncase și ea din pâinea amară a Siriei și înțelegea cum s-o împartă cu alți necăjiți. Ani de zile nu avusesem viață, ci prigoană, pază neîntreruptă în jurul meu, de parcă aș fi fost un răufăcător. Pe urmă m-a dușmănit și ea!

Chipul frumos al lui Petru se aprinse, și linia sprâncenelor se făcu una singură, subțire și neagră, adunată în cuta dintre ele.

Zaïd Ben Omar îi spuse încet:

— Ori Dumnezeul tău nu te-a învățat să te supui voinței lui, ori lumea voastră e mai rea decât a noastră.

— Nu. Și cred că niciodată nu are să mă învețe, iar lumea…

— Atunci e neîndurător. Te lasă pradă frământărilor și îndoielilor.

— Mă învață să-mi croiesc singur drumul, și asta-i singura mea bucurie. Pe atunci nu-mi dădeam seama. M-au dus la mânăstirea Veche, între călugări.

— Și n-ai putut sta. Bărbații nu stau locului.

— Nu, Zaïd. Peste opt luni am luat o barcă și am vrut să ajung cu ea unde m-o îndrepta Dumnezeu. Am rătăcit pe mare trei zile. M-au adus niște pescari înapoi, bolnav de sforțarea făcută și de neizbânda mea. Petru închise ochii, cu un semn de mare oboseală. Atunci credeam că sunt mai tare, că pot izbândi de unul singur. M-am rugat apoi, până ce mi-au vuit tâmplele, și nu s-a întâmplat nicio minune…

— Din vremea proorocului Mohamed nu s-a întâmplat nicio minune. Ai două căi: ori vii cu mine, ori ne despărțim drumurile. Locului să nu stai.

Petru nu-i auzi îmbierea. Își strânse tâmplele în palmele împreunate. Pe unul din degete sclipea inelul, pe care, cu ani în urmă, i-l dăduse în dar domnul d'Aramon, ambasadorul Franței la Stambul. Și în înserarea ce se lăsă, apele inelului luciră ca o prevestire tainică, al cărei înțeles nimeni nu putea încă să-l prindă.

— Paradisul e înainte, și iadul în urma ta.

Cuvintele îi veniră pe buze lui Zaïd, ca atunci când pornea la luptă, dar ele se îndreptau spre Petru, și el le înțelese tâlcul.

— Am deschis Coranul pentru tine; pleacă, drumurile ți se deschid.

Vorbea în el urmașul acelora care cu sute de ani în urmă cuceriseră trei sferturi din lumea cunoscuta pe atunci.

— Zaïd, l-ai cunoscut pe Ibn Saiud?

— A fost fratele mamei mele.

— De ce mi s-a destăinuit tocmai mie?

— Adevărat. De ce? Fruntea lui Zaïd se încreți a nedumerire. Câți ani sunt de atunci?

— Paisprezece ani.

— Acum paisprezece ani a murit el, aici. I-am găsit trupul lângă mânăstirea Cadriilor.

— Lângă acea mânăstire locuiam noi atunci.

— Și-a simțit sfârșitul și te-a ales pe tine să-i porți povara sufletului.

— Dar eu îs creștin, Zaïd.

— Iskender Isa, Mahomed are puterea minunilor prin voința lui Alah. Să nu te chinuiești între ai tăi, ca și aici… Dervișul a presimțit și moartea lui, și soarta ta.

Buzele groase ale arabului se strânseră. Neînțelese sunt căile lui Alah! Neînțelese!

*

Pe Riga, negustor de mătase de Damasc, îl cunoștea multă lume, dar îi ziceau Piticul. I se spunea așa din pricina staturii lui care privită până la brâu era ca a tuturor oamenilor, dar făcea un contrast ciudat cu picioarele mici și scurte, ca ale unui copil mai răsărit.

Tatăl lui, bătrânul Colati, venise mai demult, tocmai din Moscopole, cetate bogată din părțile Macedoniei și renumită în toată peninsula balcanică pentru școlile și academiile ei, de unde mulți tineri se întorseseră cu aleasă învățătură.

Asprului macedonean îi plăcuse Damascul și rămăsese în oraș, unde strânsese avere, din comerțul pe care l făcea între Europa și Asia.

Adusese pe mare tot ce nu se afla în Damasc și, ori era norocos, ori că plătea tribut corsarilor, nu suferise pierderi, și toate îi merseseră în plin, încât oamenii se mirau de soarta lui cea bună. Dar e o vorbă bătrânească: norocul mare aduce deochiul – așa că totul mersese bine până într-o zi.

Avusese un singur băiat, căci după obiceiul creștin nu ținuse decât o nevastă, iar aceasta era slăbuță și firavă. Nu-i mai dăruise al doilea copil. Feciorul se născuse zdravăn și semăna la trup leit cu taică-su. Scund și voinic, cu umeri largi și ochi vioi. Se juca în toată voia în casa aceea mare și albă, cu odăi nenumărate și curte cât cuprinzi cu ochii. Crescuse așa până la unsprezece ani, când în odăile de sus, în care ședeau mai mult femeile, când în cele de jos, unde erau mărfurile și freamătul negoțului.

Tatăl îl învăța cu ușorul, dar și cu greul vieții, căci zicea el: „De viață nu trebuie să te sperii, oricum ar fi ea dată, ci numai să o birui.”

Dar atunci, în dimineața aceea, cu treizeci de ani în urmă, se ridicase larmă în oraș, aflându-se că armata sultanului, trimisă să intre în inima Arabiei, ar fi pierit în pustiile fără margini, și toți arabii se bucurau, iar turcii beglerbegului îmbrăcaseră haine roșii, de doliu, pe trei zile, poruncind ca nici pasul slujitorilor să nu se simtă, deși după datina lor era atâta mutenie în palatul beglerbegului, de parcă se pășea într-un cimitir.

Vestea aceasta o aduseră ceaușii[14], veniți din acele părți. Se aflase că cel care trebuie să poarte știrea la Înalta Poartă poposise la Damasc, îmbolnăvindu-se, și că ar fi murit de spaima de a se înfățișa cu asemenea veste în fața măritului Soleiman, care nu știuse până atunci ce înseamnă înfrângere, dar cum în toată împărăția erau sute de curieri, mai avea cine să piară ducând asemenea știre.

Și acum în inimile supușilor sfărâmarea oștirii turcești era dătătoare de nădejdi, poporul se bucura din toate puterile.

Numai Colati aflând, își spuse: „Am străbătut peste trei țări ca să ajung aici și tot peste același stăpânitor am dat. Când sunt gheare lungi ce apucă, nimic nu mai scapă” – apoi își văzu mai departe de treburile lui.

Băiatul, când a simțit mișcarea neobișnuită din oraș, a dat buzna în goană pe scări, să-l întrebe pe tatăl lui ce se întâmplă. Din iuțeală, a făcut un pas greșit și s-a prăvălit până jos, de unde l-au ridicat în nesimțire, cu picioarele rupte. L-au îngrijit cu doctori mari din Damasc și i-au pus oasele la locul lor; el s-a însănătoșit, dar picioarele n-au mai crescut. A rămas o curioasă arătare: jumătate bărbat, jumătate copil. Încolo, deștept foc, cu o pricepere în ale negustoriei cum rar se vede, cu o dulceață a vorbei și o blândețe a purtării, încât veneau oamenii de departe la el. Avea și meșteșugul cântatului, dar cu o tristețe în ochi, pe care nu avea s-o înlăture niciodată. Firea i se schimbase, de parcă gândurile, gusturile și felul de a-și alege oamenii din jur s-ar fi desfășurat după o altă măsură și altă drămuială.

Când a fost vremea să se așeze la casa lui, Colati l-a lăsat să-și aleagă ce fată o vrea, numai să-l știe fericit, dar în inima lui era îndoit.

Riga a știut ce are de făcut. A trimis pețitori la un om de treabă, cu copii mulți, și din opt fete și a ales-o pe cea mai mare voinică, înaltă, sănătoasă și liniștită. Neam de munteni, venit din părțile stăpânirilor turcești, cu dorința de a trece dincolo de granițele împărăției, la Perși.

Alegerea s-a dovedit a fi bună, căci femeia îi dădu mulți copii cu ochi codați, dârzi și buni de muncă, dar și pricepuți în a-și însuși gusturi și purtări alese.

Fetele le măritase de timpuriu, fie în Damasc, fie în Alep ori Tir.

Se mai vorbea despre Riga că dacă făcuse atâta avere, aceasta s-ar fi datorat faptului că ar fi cumpărat sclavi creștini, pe care i-ar fi eliberat fără bani, iar aceștia, din recunoștință, i-ar fi slujit câte trei, patru ani fiecare, iar unii n-ar mai fi plecat de loc.

Se părea că se pricepea la oameni mai bine decât oricare altul; toți cei pe care-i elibera el erau bărbați descurcăreți și deosebit de buni în mânuirea treburilor, așa că era tare greu să-l înșele careva. Poate aceasta se datora atât feluritelor limbi pe care le cunoștea, cât și calabrezului pe care-l ținea pe lângă el.

În casa lui Riga Colati venise deseori Dimitrie-Petru – și pe vremea tatălui lui, și acuma, când al treilea val de surghiun îl aduse din nou în locul de unde plecase Pătrașcu Vodă spre mărire, dar și spre moarte. Riga se îngrijea de bruma de avere ce-i mai rămăsese lui Petru, fructificându-i-o în negoț.

Piticul ținea mult la Petru.

Nu-l pizmuia că e frumos; îi era drag să-l aibă înaintea ochilor, așa cum îi plăceau cameliile roșii, de care îi era plină grădina.

Când venea Petru, încăperea se umplea de tinerețea, de vorbele lui

de duh, meșteșugit întoarse, de stihurile arabe și italiene, din care știa o mulțime pe de rost.

Cu el și lângă el, Riga își simțea mintea înfierbântată și mulțumită; îi îmbogățea imaginația cu viziuni din Caramania, din Rodos, din Cipru, pe unde el nu fusese niciodată.

Numai bătrânul Colati spunea:

— E ca un cântec frumos, care nu-ți aduce de mâncare. Taică-su era ca o brazdă de pământ, fie-i țărâna ușoară.

— Dar vezi dumneata, tată, că fără cântec viața ar fi tare grea.

Și bătrânul tăcea, căci știa ce tristețe zace în inima feciorului. care ajunsese și el acuma să treacă peste patruzeci de ani. Dar despre aceasta, ei doi nu aveau să pomenească niciodată. Erau ca două capete de lanț, care i-ar fi legat pe amândoi, purtându-i greutatea în aceeași măsură și făcându-se că nu știu unul de altul, așa cum se prefăceau că nu știu de porecla Piticul, care-i ardea pe amândoi deopotrivă în bărbăția lor, dar pe care o îmbrăcaseră ca pe o cămașă cetluită până la moarte.

Statura diformă a lui Riga se pierdea în halatul de Damasc auriu, deasupra gulerului căruia barba lui tunsă în semicerc îi încadra fața, dându-i o expresie de asprime.

— Vrei să-l ajuți? îl întrebă tatăl.

— Dumnezeu mi-a dat cu mult mai mult decât îmi trebuie mie și copiilor mei.

— Ai înzecit averea, Riga. Cu ceea ce îți prisosește poți face ce vrei tu. Dar prietenii lui sunt arabii, care nu au astâmpăr, și noi, care suntem risipiți ca frunzele… Eu cred că e mai bine să plece.

— Fiindcă-i prieten cu Zaïd? Cu noi?

— Zara a început să-l aștepte și să-l petreacă cu ochii.

— Zara are cincisprezece ani.

— La cincisprezece ani, Zota s-a măritat cu tine. Și apoi Petru nu-i ginere pentru noi. Lui îi trebuie altă viață. Dacă i-ar fi fost gândul la negustorie, te-ar fi rugat să-l ajuți. Dar gândul lui…

— E tot la ducă. Știu. Rătăcește departe, așa cum rătăcește Zaïd, stihuitorul, în largurile pustiei. Vrea să ajungă dincolo de Bosfor.

— Țintește sus, fiule. Cărțile lui, între care și-a petrecut atâta vreme, obârșia lui și mai cu seamă firea, n-au să-l ție locului. Nici o femeie din lume, de-ar fi frumoasă ca soarele, nu-l va stăpâni vreodată, nici o negustorie cât de mănoasă nu-l va atrage.

Fruntea lui Riga se înnoură.

— Crezi că Zara îi iubește?

— În zilele când vine Petru, își pune podoabe, obrajii îi sunt roșii, zâmbește singură și pe urmă cade în visare, încât nu mai aude când o strigi. Dacă-l mai vede mult, o să fie greu să-i mai placă alt tânăr.

— Nici nu avem altul ca el în Damasc.

— Cu atât mai mult. Dar parcă au venit peţitori din Bagdad.

— N-o dau aşa departe.

— Departe şi nu prea departe.

— Peste hotare.

— Tocmai. Copiii ei să trăiască altă viaţă.

— Oamenii îs la fel, pământul e la fel peste tot.

— La tine e voia, tu eşti tatăl ei, dar nu uita ce ţi-am spus. Apoi, ca şi cum şi ar fi mutat gândul în altă parte, privi în grădină. De ce oare camelia atât de frumoasă nu are parfum?

Drept orice răspuns, Riga îşi încruntă sprâncenele peste ochii lui trişti.

Atunci intră pe uşă emirul Obaid, inspectorul geamiilor. Riga zâmbi straniu, ca şi cum ivirea turcului ar fi fost un semn al soartei. Emirii[15] se rugau pentru sufletele rătăcite, şi spiţa lor se trăgea tocmai din sultana Fatimé. Pentru sufletele creştinilor oare se puteau ruga?

Despre emiri se spunea că până la patruzeci de ani sunt înţelepţi şi serioşi, apoi cad într-un fel de nebunie, pe care mulţimea o crede a fi o fericită stare de comunicare directă cu Profetul. De ani de zile, emirul îşi făcea cumpărăturile numai de la Colati, şi aceştia îi ştiau atât părţile bune, cât şi năravurile. Nu se mirară când îi salută cu formula folosită numai între turci.

— *Salamun Aleikum*.[16]

Ştiau că se bucurau în ochii turcului de multă preţuire, chiar dacă ei se închinau lui Haziret Isa, cum numea el pe Isus, dar emirul nu uita că aceşti negustori se trăgeau din neamul lui Iskender Rumi Ibnfelikes, adică a lui Alexandru Macedoneanul, pe care după curajul şi cuceririle lui bun bucuros ar fi fost să-l ia drept turc creştinizat, căci altcum nu-şi putea explica nici virtuţile, nici izbânzile lui. Oare în afară de dreptcredincioşi există vreun neam demn de luat în seamă?

Aşa că Riga îi răspunse:

— *Saffa gelding uss*.

Era un „bine ai venit”, spus din toată inima.

— Ce vânt prielnic vă aduce pe la noi?

— Am fost să-mi cercetez tatăl, la Kudsirierif[17] şi să mă închin la piatra sfântă de la Moschee.

— Frumoasă faptă ai făcut, spuse bătrânul Colati, căci din datina musulmană un singur lucru îi plăcea şi lui: obiceiul prin care feciorii erau obligaţi să-şi vadă părinţii la orice depărtare s-ar fi aflat ei, şi această datorie era la fel de sfântă ca aceea de a merge la Mecca sau Medina. Cu mâna şi cu capul, făcu semn turcului să ia loc.

— N-aş vrea să stau. Am venit ca Riga să mă însoţească la piaţa de sclavi. Vreau să trimit bătrânului meu tată doi oameni de nădejde, şi ochiul lui Riga ştie să aleagă mai bine printre cei aduşi azi spre vânzare.

Un mușchi tresări pe obrazul lui Riga. Erau treburi pe care nu-i plăcea să le facă și apoi îl aștepta și pe Dimitrie-Petru, dar nici cu turcul nu se putea supăra. Întrebă numai:

— Au sosit sclavi noi?

— Da. Au și făcut de trei ori înconjurul cetății, ca să vadă lumea că rănile lor nu sunt de nevindecat. Aș vrea ca înaintea rugăciunii de prânz, alegerea să fie făcută. Ochiali i-a trimis.

La numele lui Ochiali, ochii tatălui și ai fiului se întâlniră.

Cine nu știa pe corsarul căruia i se spunea de către turci Uluj-Ali, calabrezul din Castilia, răpit de turci pe când învăța pentru a deveni preot catolic și care, robit și trecând la religia musulmană, se făcuse cunoscut ca marinar și strateg nemaiîntâlnit? Luase parte la asaltul Maltei, când dacă nu ar fi fost înțelepciunea și curajul marelui maistru Jan de la Valette și ajutorul spaniolilor, cavalerii de la Malta și-ar fi pierdut pe lângă bunul nume și insula în care și aflaseră adăpostul.

Acest pirat, Uluj-Ali, netemându-se nici de moarte, nici de viață, fusese numit de curând Beglerbeg de Algeria, urmându-și astfel nestingherit vechea lui îndeletnicire.

Viața lui ascundea o taină; se răzbuna pe creștini cu o ferocitate cumplită, lăsându-le viața spre a-i vinde robi numai pe cei mai voinici și mai frumoși. Restul, îi trecea prin sabie. Așa făcuse când capturase galerele cavalerilor de la Malta. La fel se purtase după ce cucerise Cipru, unde se adunaseră mai toți corsarii creștini, sub ochiul îngăduitor al Veneției, căreia îi aparținea insula. Cu cine și ce socoteli avea el de încheiat?

Se bucuraseră și locuitorii Siriei de această cucerire, deoarece pirații creștini aciuiți acolo făceau prăpăd pe toată coasta siriană.

Oare datorită lui Ochiali corăbiile cu marfă ale lui Colati ajungeau întotdeauna neatinse la destinație? Cine putea să știe ce zăcea în adâncul inimii piratului calabrez, devenit, datorită curajului său nebunesc, beglerbeg, dreptcredincios și cel mai iscusit generalisim al mărilor. Era oare un fir comun al soartei, care-i făcea pe unii să prospere liniștit, pe alții să se înalțe în cinste și averi, într-un fel sălbatic și necruțător? Ori poate calabrezul cu nasul sumețit, de care nu se despărțea Riga, avea puterea de a ține vreo legătură cu renegatul lui concetățean?

Ochiul rotund al turcului părea o oglindă, în care prindea și mișcările aerului din jur. Venise la ei, pentru că bănuia că l-ar cunoaște pe Ochiali, și în felul acesta li s-ar da cea mai bună marfă, la un preț mai scăzut – sau numai ca să-i vadă? Ori pentru că Riga răscumpărând sclavi creștini știa că le va hărăzi o soartă mai bună în casa tatălui său? Cine putea ști?

În ceasurile când duhul îi era mai slăbit, venea la ei și le povestea părți întregi din Coran – cum a fost la începutul începuturilor, când

toată existența era adunată în pomul sfânt, în ramurile căruia trăia păunul neasemuit, în a cărui inimă se afla adăpostit spiritul lui Mahomed, din care, luând o părticică, s-a creat primul om, pe nume Odem, iar acesta, după ce a mâncat din grâul oprit, a uitat tot și s-a născut pe lume. Apoi le spunea altceva și pierdea șirul gândurilor, pentru a termina în proverbe ca „*Takir Tedburi bazar*”.[18]

Ce vroia el să înțeleagă cu asemenea proverbe, ca „Omul propune, și Dumnezeu dispune” nu știau, dar la răstimpuri emirul se retrăgea o vreme la vreo mânăstire și apoi iar revenea, cu ochii mai rotunzi și mai roșii.

Riga se încinse la cap și plecă, cu mersul lui ciudat de codobatură, cu care oamenii Damascului se obișnuiseră. Merseră o bucată bună, până ajunseră la locul unde, goi până la brâu, aruncătorii de suliți zvârleau suliți de fier de dimineață până seara, de sute până la mii de ori, pentru a intra în acel corp expediționar neîntrecut care făcea, alături de ieniceri, tăria armatelor otomane.

Oștenii nici nu priviră spre ei. Aveau un singur gând și o singură țintă: să învețe să arunce cât mai iute, cât mai precis, cât mai departe. Și le ajungea. Cu un al doilea gând alături, ar fi fost cam greu de trăit.

Dincolo de acest maidan, mai era un rând de case, unde locuiau anume femei, ale căror turbane erau bătute în cui la intrarea uliței, ca să știe bărbații, și soldații mai cu seamă, că ei pot intra acolo, dar nici o cadână de treabă nu are voie să treacă pe acest drum.

Ocoliră această uliță și intrară într-o piață străjuită de dughene și șoproane. Acolo erau la vedere robii. După prețuire cei mai scumpi erau circazienii, la o mie de galbeni omul. Chipul și statura lor erau o încântare pentru privirile cunoscătorilor. Urmau apoi robii poloni, cu trupuri armonioase și păr atât de deschis, încât cumpărătorii îl pipăiau să vadă dacă-i adevărat. Erau vânduți cu câte șase sute de galbeni unul. În colțul drept al pieții, apăreau, ca sculptați în fildeș negru, abisinienii, foarte căutați pentru puterea herculeană și pentru inteligența lor; și totuși se prețuiau numai cu cinci sute lei robul. Rușii, bălani, înalți și groși, buni pentru treburile grele și mai cu seamă folosiți pentru trasul la lopețile galerelor, rezistând mai bine decât toți ceilalți la hrana de pesmeți uscați și apă stropită cu oțet și untdelemn, erau cumpărați la patru sute de galbeni bucata. Germanii, păroși, cu mușchii ca funiile pe brațele groase, și englezii, subțirateci, erau cei mai ieftini, buni mai cu seamă pentru a fi duși mai în adâncul țării, de unde niciodată nu-și mai aflau scăpare.

În piață, era gălăgie nemaipomenită. Un turc cumpărase un grup mare de sclavi, de la niște tătari, pe un preț ca pentru robii ruși, și acum se văicărea, smulgându-și barba. Dăduse mai toți banii, luând acești bărbați tunși și plini de semne de lovituri de bici, pe care, întrebându-i ce neam sunt, i-au răspuns că sunt ruși, ca să afle, odată

tătarii plecați, că erau turci, pe care mârzacii îi prinseseră, îi tunseseră, îi biciuiseră, poruncindu-le, sub pedeapsa cu moartea, să jure pe Profet și pe Alah să spună că sunt ghiauri și că până va răsări de trei ori luna nu vor vorbi, după ce vor fi cumpărați. El i-a încărcat într-un vas, să-i ducă peste mare, unde era prețul mai bun, când i-au prins oamenii lui Uluj-Ali și, aflând că robii sunt musulmani, le-a dat drumul după lege, dar pe el l-au bătut crunt și l-au sărăcit.

Sirienii râdeau în barbă de păcăleala turcului.

Atunci Riga îl văzu pe Dimitrie-Petru într-un colț, privind cu o expresie chinuită la robii creștini. Avea privirea unui animal hăituit. Macedoneanul citi în ea suferință mută, revoltă și ceva mai mult, nedefinit, ca o sfidare aruncată soartei. Mâinile acelea încleștate strâns una de alta se albiseră; mâini pecetluite, ca și buzele.

Îi dădu bineț turcește, și Petru îi răspunse cu buzele, cu ochii. Mâinile însă și le ținea încleștate, de parcă ar fi fost bătute în cuie.

Emirul Obaid, al cărui turban verde făcea cărare largă în jur, spuse cu glas tărăgănat:

— Alah face feluriți robi; unii cu lanț de gât, alții cu lanț de mâini. „*Iurim misret senundor*”.[19]

Și piticul înțelese că nebunia emirului vine din aceea că ochiul lui rar putea fi păcălit. Se duse cu el și-i cumpără doi sclavi abisinieni și-i mai dărui o roabă circaziană. La sânul ei supsese ultimul fiu al mârzei tătărești și nu avea încă optsprezece ani.

Emirul știa că tătarii își îndreaptă gândurile spre circazieni, cum privesc ciobanii la munte, și se bucură de acest dar al ghiaurului.

Se mai bucură și de faptul că scosese pe cei doi abisinieni mai ieftin cu două sute de galbeni. Negustorul care-i vânduse se vede că-l cunoștea pe Colati; robii nu aveau răni, și femeia era îmbietoare. Privi cu mulțumire spre pitic, apoi oftă în barbă, apucat iar de una din toanele lui neînțelese.

— ”*Virmenge Moabud, ne eile sun Mahmud?*”[20]

Riga nu știu ce să înțeleagă; ce poate face omul… Era vorba oare de emir, de Petru, sau de el însuși? Că l-ar fi vrut pe acesta ginere, nu încape îndoială, era de neam ales, avea creștere îngrijită și minte ascuțită, și obrazul chipeș. Că-l plăcea Zara, asta o simțise el. Tânărul vroia bani și avea de unde să-i dea, dar dragoste pentru fata lui și gândul de așezare nu-i putea trezi în suflet, deși altul ca el fata nu avea nici să mai găsească, nici să mai îndrăgească.

— Lumea, trecând pe lângă ei, șoptea despre emir „*Veliullah*” – adică binecuvântat este de Alah, dar emirul Obaid părea cufundat în gândurile lui. Se apropia ora celei de a doua rugăciuni din cele cinci ce se desfășurau în lungul zilei și el se grăbea spre geamie.

Piticul înțelese și-i spuse încet:

— Eu rămân, *Saadet-emir*.

— Rămâi, *Isev* Riga!

Și spunându-i *Isev*, își arăta toată prețuirea lui pentru un creștin.

Riga se întoarse și-l găsi pe Petru în locul în care-l lăsase.

— Nu m-am apropiat, fiindcă erai cu emirul.

— Am înțeles.

— N-am vrut să te văd cumpărând sclavi creștini.

— Am luat doi abisinieni și o femeie, pentru care va fi mai bine acolo decât în altă parte. Apoi, dându-și capul pe spate, până îl dureră vinele gâtului, îi spuse: Ce-ai fi vrut să fac, Dimitrie-Petru?

— Să răscumperi robii creștini pentru tine, ca de obicei, și să le dai drumul apoi.

— Mai încet. Nu e nici locul, nici ceasul să fii auzit vorbind astfel.

— Știu.

— Atunci? Poți pierde totul cu o singură vorbă. Apoi abia mișcând buzele: S-a întors Costa.

— De ce n-a venit drept la mine?

— S-a oprit în drum, să chibzuim.

— Răspunsul?

— Ioan Sigismund vrea să te sprijine să-ți iei tronul.

Erau acum pe un loc liber, între târgul de sclavi și aruncătorii de suliți. Obrajii lui Petru se făcuseră ca veșmintele de doliu ale turcilor.

— Ți s-a urcat sângele prea iute la cap și nu-i bine, spuse iar piticul. Să stăm puțin. Te-ai gândit cât drum e de aici până acolo?

— Calea e scurtă, când îți ajungi ținta.

— Afară de ținta asta, alta nu mai vezi în viață?

— Nu.

— Liniștea, siguranța zilei de mâine.

— Nu o să am liniște, decât când îmi voi dobândi ce mi se cuvine.

— Dar siguranța vieții?

— Aici sunt mai nesigur decât oriunde.

— Zilele omului sunt în mâinile Domnului.

— Și totuși e bine dacă ți le pui singur la adăpost. În țara mea…

— Vei fi la adăpost?

— Nu știu, dar trebuie să ajung la ai mei.

— Crezi că-ți vei afla mulțumirea? E tot raia.

— Voi încerca s-o aflu.

— Și cum vei ajunge acolo? Aici ești pus sub supravegherea pașei.

— Aștept un prilej, și cu ajutorul domniei tale, dacă îmi ești prieten…

— Dacă altfel nu e nimic de făcut… Cât despre bani, să fii fără grijă. Mi-au sosit plățile pentru mărfurile trimise în Egipt. Îți vor ajunge până îți vei face un rost.

Petru se opri în loc; întotdeauna omul acesta tăcut și îndatoritor îl ajutase peste măsura. De unde putea fi într-un trup atât de schilodit o

inimă așa de mare? Deodată simți că de se va despărți de el, se va îndepărta de ceva bun și cald, ce poate nu avea să mai întâlnească vreodată, căci omul acesta îl da tot, fără a cere nimic pentru el, nici măcar o poliță pentru ceea ce de drept i se cuvenea.

*

În grădina lui Dimitrie-Petru au înflorit și rodiile, și rododendronii. Sunt și roze de Șiraz, în brazde lungi.

Petru nu vede nimic, decât pe Costa.

— De ce nu ai venit întâi la mine?

Obrazul tăbăcit avu o expresie pe care tânărul nu o putu deslușì.

— Drumurile lungi trec și la dus, și la întors prin casa lui Riga. Luminăția ta a uitat?

Petru se gândi că banii de călătorie și scrisorile cele tainice, și drumul peste marea cea nesfârșită, dar fără primejdii, de acolo s-au tras. Avea dreptate Costa. Dar…

— Costa, cum te-a primit Ioan Sigismund, venind din partea mea?

— Bine. Pe răposatul voievod nu l-au uitat, și apoi era și Mocioni.

— Cine-i acest Mocioni?

— De neam, din Moscopole. Cuprins om, Măria Ta.

— Ți-a netezit calea?

— Cu arginți ori cu galbeni.

— Ai tăi sunt risipiți peste tot pământul, Costa. Aici Riga, dincolo necunoscutul.

— Sunt. Că așa-i viața și firea lor; nu-i iartă să stea cu fruntea plecată, sau să nu aibă o putere a lor.

— Și care-i puterea lor, Costa?

— Mintea iscusită, ori banii, ori ceva care-i îndeamnă să nu stea locului, și uneori poate dorința de a face binele. Atunci pun mâna pe sabie.

— Ioan Sigismund îmi vrea binele sau îmi cere ceva în schimb?

— Vrea să te ajute, Măria Ta. Mocioni îi va fi recunoscător; are cuvânt greu și pungi și mai grele.

— Cum o să părăsim Damascul?

— Ca negustori, printre oamenii lui efendi Colati. Plecăm la Alep, la ginerele lui.

— Și apoi?

— Pe mare, cum m-am întors eu.

— Pirații?

— Viața noastră e în mâinile Domnului. Măria Ta vrei să pleci și vei pleca. Cine vrea mult, vrea și Domnul Dumnezeu cu el.

— De ce ai rămas tu cu mine în tot surghiunul meu, Costa? Sunt sărac și totul e nesigur în fața mea.

— Mi-am dat cuvântul, Măria Ta, și noi ne ținem cuvântul. Apoi…

— Apoi, ce?

— Vreau să văd triumfând dreptatea Măriei Tale. Va fi greu.

— Atunci?

— Tocmai pentru că e greu. Viața ușoară nu e viață, e somn.

— Culcă-te, Costa, ești obosit.

— Mai obosit e Măria Ta de așteptare. O să ne odihnim amândoi.

Plecă, lăsându-l singur. Mintea, sângele lui Petru parcă erau zănatice. În fine, venea marea evadare. Rodos, Caramania, Cipru, tot atâtea răni făcute mândriei lui. Oare turcii nu-și închipuie că și ghiaurii ar avea mândria lor, că acea resemnare în fața sorții nu era scrisă pe toate frunțile? Nici mârzele tătarilor nu-i învățaseră nimic despre sufletele celor de dincolo de Bosfor? Nici dușmana lui neîmpăcată, acea Chiajnă, fiică a lui Petru Rareș, nu-i făcuse să înțeleagă cu câtă ambiție, cu câtă voință și cu cât curaj, dar mai cu seamă cu câtă cruzime se poate urmări un tron? Oare cum o fi acea Chiajnă?

Și-o închipui înaltă, voinică, cu toate podoabele regale pe ea, cu ochi de cobră, reci. Arătarea i se păru că ar cuprinde tot peretele din față, ca o nălucă nemișcată, ce se lățea tot mai mult, luându-i lumina și cerul.

— N-ai să mă birui, Chiajno, vorbi el, singur, dar închipuirea aprinsă îi aminti de capetele de boieri ai țării lui, care se rostogoleau însângerate la picioarele ei, fără să o păteze. Capete cu bărbi albe, cărunte sau negre se rostogoleau la poalele rochiei roșii, pe care sângele nu o stropea.

Era o femeie de peste cincizeci de ani, așa știa el, dar fața ei nu avea vârstă; era albă, netedă, plină, și numai ochii disprețuitori păreau vii pe obraz. Apoi îi crescură pe laturi feciori și fete fără chip, dar toți la un loc erau progenitura ei și împreună cuprindeau zidul, iar el era singur, ca cei mai singuri de pe lume. În fața lui, totul era turbure și nesigur.

Ochiali și Dargut stăpâneau mările; și Selim, bețivul, lumile în care trăia el. Dincolo de coșmarul acesta puteau fi altă lumină și altă lume, pentru care avea să lupte, să o afle, chiar de și-ar pierde viața.

Cel puțin să și-o piardă bărbătește, zbătându-se pentru ceva, decât să piară chinuit și necunoscut în acest oraș, care-i amintea de maica sa, cea cu ochi albaștri, cea veșnic supusă și atât de nefericită.

Se zvârcoli pe divanul pe care se întinsese, deschise ochii, și chipul încordat i se destinse încetul cu încetul. „Unde încetează visul și unde începe gândul, viața?” se întrebă.

Afară, muezinul își plângea rugăciunea:

Dumnezeul meu!
Aici este ținutul tău sfânt.

Cine intră în templul tău găsește salvarea,
O, Dumnezeul meu!
Păzește de foc carnea și trupul meu,
Scapă mă de focurile veșniciei,
Și salvează-mă de mânia ta,
În ziua învierii supușilor tăi.

*

Când se trezi a doua zi, află că de șapte zile în șir Constantinopolul ardea, și mii de oameni rămăseseră pe drumuri, iar slăvitul Selim, beat ca întotdeauna, pusese să se construiască un palat nou de băi pe malul Bosforului. Dar mulțimea cea mereu cârtitoare zicea că asta-i pedeapsă, pentru că însuși sultanul a călcat legea Profetului, care oprește pe dreptcredincioși să se atingă de vin.

Numai Riga socoti o astfel de întâmplare binevenită, căci în focul zăpăcelii iscată de veste, Petru se putea strecura, pentru a putea evada din Damasc spre maghiar Kirali.

Se împlineau paisprezece ani, clipă cu clipă, de când Dimitrie-Petru era în surghiun.

Și Riga îl povățui să-și ia numele de Dimitrie Firari – adică Rătăcitorul – până va ajunge dincolo de stăpânirea sultanului. Nu avea de unde ști că Firari își va purta ani lungi această cruce a vieții lui.

Constantinopolul ardea de șapte zile, iar beglerbegul de Damasc nu-și vedea capul de grija corăbiilor cu hrană și materiale ce trebuia să trimeată.

Aceasta hotărî ziua plecării.

Costa și Petru se duseră la Riga, după ce, cu câtva timp înainte, trimiseră acolo tot ce aveau să ia cu ei. Casa și micul lui harem avea să le vândă Colati.

În urma lor, palatul rămânea liniștit, cu fântâna susurând în curtea interioară, cu boschetul de palmieri, curățat de uscăciuni; pe marele cerdac interior, atârnau covoare, ca în zilele de sărbătoare. Arabescurile pereților păreau lustruite proaspăt, și florile lor parcă ar fi avut o viața a lor, proprie. Scara de lemn sculptat era așternută cu preș lung, verde. Divanul din odaia prințului se părea că l-așteaptă să vină cât mai curând, iar perne răspândite pretutindeni îi mai purtau urmele trupului.

Cei trei slujitori au fost trimiși să-și vadă părinții, și cum sfânta datină se respecta în Imperiul otoman cu sfințenie, nimeni nu s-a mirat de această plecare a lor.

Prințul și Costa au lăsat vorbă paznicului că vor petrece Paștele între creștinii de la Ierusalim, cu care ar înjgheba o brumă de negoț, pentru care au trimis câteva baloturi în cursul zilelor dinaintea săptămânii mari.

Ochii muți ai candelelor reflectau, filtrată, lumina împietrită a dimineții, când Petru și Costa au bătut la ușa negustorului. Cu haine schimbate, pierduți în mulțimea caravangiilor, au luat-o pe căi ocolite, spre a ieși din Damasc. Au pătruns în mahalaua străinilor din marginea orașului. În drumul lor, puzderie de cerșetori orbi duși de copii, schilozi, tânguindu-se și târându-se pe tălpici, infirmi purtați în cărucioare, copii goi și murdari, cu burți rotunde, țâșnind înainte, cu muște roi pe ochi, pe nas, la colțurile gurii.

Aici se adunaseră pribegii, dezmoșteniții tuturor neamurilor; nu făceau nimic, nu sperau nimic. Trăiau în duhoarea gunoaielor aruncate pe străzi și maidane, în revărsarea muștelor verzi și negre, rotindu-se ca o pânză între ei și lumina soarelui.

Copii cu ochii umflați și roșii, ce nu se spălau ani întregi, după obiceiul egiptean, foiau pe străzi, umplându-le de larmă. Ce-i mânase pe acești nenorociți – din Egipt, din Liban, din Persia – aici, nu se putea ști.

Ieșiră din acest loc cumplit și dădură, mult mai în afară, în mahalaua mai curată, de unde porneau cărătorii de apă, cu burdufele de piele purtate pe spinare. Turbane zdrențuite și ochi înfundați în adâncul orbitelor. „Asta-i viață?” – se îngrozi Petru în sinea lui, și deodată mânăstirile din Rodos și Cipru îi părură mai puțin fioroase.

Oare acolo, spre țărmurile unde merge el, va fi la fel?

Pentru o clipă îi fu frică de viitorul necunoscut, care-l pândea dincolo de muștele, de mizeria ori de nesiguranța ținutului pe care-l părăsea.

Îi veni în minte macedoneanul, cu ochii aceia triști, uneori cu sclipiri viclene, și se gândi că toată mulțimea cărților de dogmă, pe care le învățase el, fac mai puțin decât înțelegerea vieții pe care o avea Riga, și că viața trebuie stăpânită din toate puterile, ca un cal nărăvaș, dacă nu vrei să te dea peste cap.

S-o stăpânească! Dar cum? Oare, înțelegând pe unii, dăruind pe alții, ajutând când și cui trebuie? Dar fericirea? Fericirea, în afară de aceste miasme, de această mizerie, de suferința lui, există cu adevărat, oare? Ieșind din Siria, va mai afla un suflet ca al lui Riga? Nu-și dădu seama dacă piticul fusese cu adevărat bun sau avusese cu el anumite planuri, tocmai fiindcă-l prețuia. Îi dăduse cincisprezece pungi cu galbeni, care atârnau greu, mult mai greu, mult mai mult decât i s-ar fi cuvenit pentru partea mică de bani ce i-o lăsase spre păstrare.

Străbătea drumul spre Alep, la ginerele lui Riga, acel tânăr numit Zottu și despre a cărui mamă se vorbea că ar fi din Calabria, ținutul de unde pornise Ochiali.

Zottu avea două corăbii ce făceau negoț pe seama lui. Luase de nevastă pe cea mai gingașă dintre fetele lui Riga; părea lucrată în fildeș transparent, cu sprâncenele ca un semn de mirare, veșnic tras

spre tâmple, cu picioare așa de mici, încât pașii ei întipăriți pe pământ păreau urme de copil.

Zottu era stânca de care te poți rezema când se ridică furtuna. Înalt și voinic, cu frunte încăpățânată, atât de înaltă, sub belșugul zbârlit al părului.

Avea vorba repezită și ochi lucioși, dar pe ce punea privirea, întindea și mâna să cuprindă, și vai de cel ce-i ședea în cale.

— E viclean ca șarpele și iute ca pantera – spuneau oamenii despre el.

Fata lui Riga era a doua nevastă. Prima îi murise fără să-i facă copii. Avea doi gemeni acuma, de care era foarte mândru, și botezase pe unul Petru, și pe altul Dimitrie, așa cum vrusese socrul lui.

Cu ajutorul lui Zottu, Petru avea să încerce mările, însoțit de Costa și Nicola, spre a ajunge cândva în Transilvania, ale cărei păduri îl chemau, părându-i-se, ca lui Anteu, a fi pământul pe care atingându-l va dobândi puterea de a-și împlini scopul vieții lui.

8

Corabia înainta cu pânzele umflate și cu o flamură albastră, fluturând la catargul cel mare. Culoarea steagului se contopea cu aceea a cerului și a mării, ca și cum o părticică din ele, densă și aproape imaterială, zburând prin aer, ar fi prins contururi reale, apoi s-ar fi aninat singură, îmbrățișând lemnul viguros al catargului, de care nu i-ar mai fi venit să se despartă; drumul străbătut și rătăcirea prin spațiu obsedând-o, și-ar fi aflat în sfârșit un reazem.

Spre această înălțime își îndrepta Petru ochii, cu o expresie de atâta eliberare, încât aproape că nu mai putea fi recunoscut. Slăbise mult, și obrazul lui avea colțurări subliniate de cearcănele adânci de sub ochi. Părea mai înalt, iar mâinile, prinse de o frânghie a corăbiei, erau subțiate, înguste și nervoase. Păreau două aripi de pasăre gata să-și ia zborul.

Valurile mării, scânteietoare și liniștite, reflectând în ele strălucirea soarelui, îmbiau spre alte orizonturi, deschizând calea spre o lume de închipuiri, de care sufletul Pribeagului se prindea, aidoma steagului fluturător.

Nici furtunile întâmpinate nu izbutiseră să-l înspăimânte. Furia apelor crescute în coame verzi și șuierătoare, dezlănțuire animalică a adâncurilor înfometate și crude, ce se grăbeau să înghită corabia, îi întărise trupul moleșit de viața dusă până atunci. Se luptase alături cu marinarii, ajutându-le să înfrângă marea, și pentru prima oară în viața lui se simțea folositor și puternic. Se regăsise pe el însuși în adâncurile sufletului și aflase bucuria unei înfruntări, în care se putuse mișca liber și învingător.

Avură norocul să întâlnească pe mare galerele roșii ale templierilor,

în fruntea cărora plutea nava neagră a comandantului. Cerură învoirea de a merge în urma lor, și astfel drumul le fu mai sigur.

Petru își spuse că poate norocul i-a dat un semn al bunăvoinței lui. Cavalerii Sfântului Ioan erau marinari încercați, și vântul aducea câte o frântură din cântecele lor până la corabia lui Petru. Proslăveau pe Jan de la Valette, eroul ce apărase cetatea asediată de turci și rezistase până când sosise ajutorul spaniol. Se mai auzeau frânturi de imnuri religioase, și Petru și-ar fi unit glasul cu ale lor, bucuros de a fi în fine liber pe mare.

Planuri năstrușnice-i treceau prin minte; să se înroleze sub conducerea papei, în lupta contra turcilor: să stârnească el o cruciadă creștină; să facă o alianță cu toate raialele europene, în care să intre și Polonia tributară tătarilor, sau să meargă la împăratul de la Viena, care-i marele lor dușman. Nu-și dădea seama cât de contradictorii îi erau gândurile, căci vrând să trăiască și să domnească în raia în vremea celei mai mari puteri otomanilor, îi ura din toate puterile sufletului și se bucura că arsese Constantinopolul.

Costa și Nicola aproape că nu-l mai recunoșteau în această lungă călătorie, în care Petru cel liniștit și închis în sine ieșea ca fluturele din crisalida lui.

Marinarii aspri și atât de feluriți, adunați din toate ținuturile Mediteranei, începuseră să-l îndrăgească, iar Petru se simțea bine în mijlocul lor; îi plăceau, în clipele de răgaz, povestirile fantastice, despre ținuturi nemaivăzute, pe unde călătoriseră. Primejdiile înfruntate, chipurile lor arse de soare și tăbăcite de vânturi îi fură mai plăcute decât toate amintirile trecutului.

Când se apropiau de câte o coastă, pentru a lua cele trebuincioase călătoriei, pădurile de dafini, leandrii uriași, cu florile lor albe sau roșii, pomi cu ramurile răsfirate, plini de flori de magnolia, cedrii a căror umbră răspândea un farmec al păcii, mulțimea nesfârșită a unei vegetații bogate, atrăgătoare și nemaiîntâlnite, zgomotul valurilor izbind țărmurile, mulțimea oamenilor de coaste, vârful înzăpezit al câte unui munte, zborul pescărușilor și al albatroșilor ce desenau zigzaguri stranii pe bolta cerului, totul îi tulburase sufletul, îi stârnea imaginația și-i oțelea firea.

Costa își dădu seama că o întâmplare ar putea face din el un pribeag al mărilor. Dar acea întâmplare nu se ivi. Pentru a fi pirat, îi lipsea dorul de sânge, pentru a fi căpetenia vreunei flote, îi lipseau oamenii care să-l descopere, iar ca să fie căpitanul unei simple corăbii, nu-l ierta visul lui. care devenise mai puternic decât însuși omul, și-l mâna, cu ochii deschiși, spre acel ceva necunoscut și primejdios, ce era domnia Valahiei.

Petru era tânăr și avea îndrăzneala vârstei; melancolia îi pierise în mijlocul marinarilor, și marea îl făcuse să creadă că toate îndrăznelile

îl sunt permise. De abia acuma înțelege el de ce Zaïd și Ibn Saiud îndrăgiseră pustia, unde om și natură își fac față bărbătește.

Marea, această lume mai presus decât orice frumusețe a lumii, cu minunile-i tăinuite în adâncuri, mamă a unei vieți tainice și necunoscute, cu viețuitoare despre care cântau marinarii. Bărbatul, față în fața cu natura, trebuie s-o biruie, biruind neprevăzutul. Măreția; lupta; biruința; legătura omului cu visele și toate îndrăznelile; curajul în fața mișcătoarei nemărginiri; comunicarea cu sine însuși și cu cei din jur – toate acestea au trecut prin ființa lui Petru ca un suflu viu, topindu-l și readunându-l din nou, dăruindu-i puterea să îndure viața, așa cum se va desfășura ea de aici înainte.

Când s-au dat jos, la țărm, Costa simți că vor mai avea mult de pribegit.

Petru păși, rupt între bucurie și regret. Avea să întâlnească pe Ioan Sigismund Zapolia.

III

1

Mergeau trei cai la trap pe drumul Transilvaniei. Vântul primăverii, suflând cu putere, izbea în cei trei călăreți. Unul dintre ei era Petru, care avea de aici înainte să-și merite numele de Firari, din partea turcilor. Ceilalți doi: Costa și Nicola.

Călăreau de-a lungul Mureșului, ce-și plesnea valurile turburi în maluri, vuind cu un zgomot necunoscut urechilor călătorilor. Lunca apei se întindea cât poți cuprinde cu ochii, împestrițată ici, colo cu sate, ale căror case își ascuțeau acoperișurile printre pomii înfrunziți. Salcâmii și castanii erau în floare, iar mirosul lor, amestecat cu al gardurilor de lemn câinesc, îi învăluia în miresme, pe care vântul le aducea de pretutindeni.

Treceau prin sate cu casele arătoase, sub căciula ascuțită a acoperișurilor de olane, adunate în jurul câte unei biserici înălțate pe deal, împrejmuită cu ziduri de cetate, veghind prin turlele de lemn, de unde puteai cuprinde întreaga zare, asupra vreunei primejdii – și numai Dumnezeu știa cât de multe puteau să fie. Ceasurile acelea nemaipomenite ce împodobeau turnul întăriturii bătea orele. Erau biserici simple și aspre, cum Petru nu mai întâlnise încă.

Sau – mai numeroase – altfel de sate: curțile largi, casele joase și neferecate, puteai pătrunde ușor prin porțile deschise, dincolo de care arbuștii de liliac și de iasomie, acuma copleșiți de albul florilor, îi îmbiau să intre să ceară găzduire. În aceste nenumărate sate albe, clădite pe locuri joase, străjuite de crucile cimitirului, printre care stânjeneii își înălțau săbiile verzi ale frunzelor și cupele violete și albe ale florilor, apăreau altfel de biserici, în jurul cărora foiau oameni ai căror grai Petru îl putea înțelege.

Preoții acestor biserici îi dăduseră găzduire, și oamenii acestor sate îl primiseră, dăruindu-le la drum merinde din puținul ce aveau.

Aici îi citiseră troparele morților, pentru sufletul mamei lui; aici își mușcase buzele de noua durere cu care avea să-l împungă furca soartei lui și din pricina căreia călărea departe de Alba Iulia, în drum spre hotarul de miazănoapte.

Vântul și ei, așternuți drumurilor lungi.

Era o zi de sărbătoare, și câmpurile erau pustii. Se depărtaseră de malul Mureșului, spre a putea ajunge la calea ce dădea spre munții Călimanului, ca de acolo, luând poteca din munții Rodnei, să ajungă mai repede în Polonia. Nu știa dacă drumurile sunt primejdioase ori nu. Erau bine înarmați și trebuiau să ajungă dincolo.

Poposiră pe o colină ce priveghea lunca Mureșului: sus, o colibă de frunzare din celălalt an; jos, în vale, satul. Sufletul lui Petru era ca

pământul. Ceilalți doi adormiră de cum au sfârșit de mâncat; de el nu se prindea somnul. Vântul șuiera într-un chip ciudat și parcă ceva huruia din adâncul pământului, pe toată întinderea luncii.

De ce nu putea somnul să se lipească de Petru? Ședea cu ochii închiși și revedea aievea totul, cum se petrecuse.

Fusese la Ioan Sigismund, care l primise cu prietenie și-i arătase bunăvoința datorată fiului lui Pătrașcu cel Bun. Îi făgăduise ajutor neprecupețit, pentru a se înscăuna domn în țara lui. Nu se putea spune că nu era un bărbat curajos Ioan Sigismund – și el, și cei din jur, deoarece a-l ajuta să-și capete dreptul lui însemna să-i înfrunte pe turci. Petru înțelesese că în acest ajutor dat lui intervenea dorința ascunsă de a se ridica în contra colosului otoman, dorința unei libertăți ce nu se mai vrea încătușată, crescută pe un fundal de ură mocnită de ani lungi. Ajutor îi venise în Transilvania și prin câteva căpetenii de neam românesc.

Întâlnise în drumul lui mulți boieri pribegind cu familiile lor, bucuroși de a se găsi cineva să schimbe orânduiala de dincolo de munți. Pribegii se țeseau ca pânza, pe toate căile, blestemând pe cei din pricina cărora valahii nu puteau trăi liniștiți în țara lor; blestemele lor aveau greutatea unei lespezi de mormânt, pe care însă ciudățenia soartei o arunca tot peste capetele lor.

Cum fusese apoi?

Petru simți cum îi frig ochii. Se ridică în capul oaselor, rezemându-se de șaua calului pusă căpătâi.

Ioan Sigismund se culcase ca de obicei, după o masă mai îmbelșugată, la care îl asigurase din nou că la sfârșitul săptămânii toate pregătirile necesare intrării lui Petru în Valahia vor fi gata. Petru se și vedea înscăunat. Dar noaptea, auzise larmă în palat. Ioan Sigismund murise, în somn. De otrăvire nu putea fi vorba. Un cheag de sânge, strecurat spre creier, îl răpusese. După treizeci de ani de domnie, totul se poate întâmpla.

Petru stătuse lângă catafalc, împietrit. Nu mai cunoștea pe nimeni; nu avea unde să mai plece, să ceară ajutor. Șezuse la catafalcul lui Ioan Sigismund și plânsese toate lacrimile pe care ar fi trebuit să le verse lângă trupurile fără viață ale părinților lui, pe care nu apucase să-i privegheze.

Se amețise cu vin noapte de noapte, ca să poată dormi, măcar până cântau cocoșii a treia oară; în ceasul când aflase de moartea lui Ioan Sigismund, simțise cum se năruie ceva în afara și înlăuntrul lui. Apoi Costa îi dăduse o licoare din șipul adus din Arabia, și el putuse să aștepte înscăunarea lui Ștefan Bathory, care-l sfătuise să plece în Polonia, la unchiul lui Ioan Sigismund.

Și el plecase. Ștefan Bathory nu avea să-i dea lui ajutor. Simți că se înăbușă. Ieși afară din colibă. Zgomotele ciudate din vale creșteau.

Auzi cum geme adâncul pământului; cum o măcinare surdă chinuie colina aflată deasupra satului. Vântul smucea crengile copacilor, plesnindu-le furios între ele, apoi urla cu un glas lung.

Păsări de noapte tăiară într-un zbor înspăimântat văzduhul. Din socul înflorit de lângă colină, se ridică un stol de vrăbii. Două cucuvele țipară prelung, și Petru văzu cum colina se rupe în două, la douăzeci de pași depărtare de el, și partea fărâmițată se rostogolește în bolovani uriași de pământ peste satul de la picioarele ei, ștergându-l de pe fața pământului, prăvălindu-l în apele umflate ale Mureșului.

Caii priponiți nechezară înspăimântați, smucindu-se sălbatec.

Costa și Nicola, treziți din somn, ieșiră din colibă și priveau buimăciți dealul retezat ca de un satâr uriaș. Din vale nu pătrundea niciun zgomot până la ei – din micul sat nu mai rămăsese nicio urmă.

Fără o vorbă, înșeuară caii și, în ploaia ce începuse să cearnă, porniră ca trei năluci de cealaltă parte a colinei, pe drumul spre munți. „Semn rău”, șopti Costa pentru sine, făcându-și cruce, apoi luându-și seama spuse încetișor: „Odihnește-i, Doamne, pe bieții oameni. Nimeni nu-i mai poate ajuta cu nimic.”

În vale, Mureșul umflat purta resturi de case și trupuri, solie a morții bătând la porțile Albei Iulia.

— Cu oamenii te poți pune, cu Dumnezeu niciodată, rosti tot Costa, urmându-și drumul.

*

Din cetatea-palat a Wawelului ieșeau doi bărbați călare: unul în vârstă, cu brațe puternice și pieptul lat, celălalt subțiratic, cu fața răvășită. În urma lor venea un al treilea, tânăr, cu sprâncene stufoase și încruntate.

Clopotele sunau în dungă, vestind a moarte; pe catafalc zăcea Sigismund al II-lea, pe care o boală necunoscută îl răpusese, după douăzeci și patru de ani de domnie, care se pare că mulțumise pe polonezi.

Prin înrudirile lui, știuse să fie o cumpănă în acele vremi turburi; fusese unchiul lui Ioan Sigismund al Transilvaniei și se pricepuse să-și facă poporul să dăinuie, chiar atunci când turcii, sub domnia lui Soliman Magnificul, atinseseră culmea puterii, pe vremea când Ungaria fusese ruptă în trei părți, și vecinătatea turcească se făcuse greu simțită, deoarece hoții, tâlharii treceau la turci, jefuiau, omorau, schingiuiau după bunul lor plac, de la nord la sud și de la apus la răsărit, făcând o bogată negustorie de sclavi.

Cât fusese el domn, murise Soleiman Kanuni la asediul cetății Sighetului, după ce-și întărise stăpânirea pe Dunăre, în 1566. Domnise și sub Selim al II-lea, în vreme ce turcii, deși socoteau Polonia sub protectoratul lor – polonezii le plăteau indirect un tribut pe care-l

dădeau tătarilor din Crimeia – îl lăsaseră totuși în pace pe ultimul vlăstar al Iagelonilor, cu toată prietenia ce știau că o avea Papa pentru această țară.

Ultimul Iagelon se stinsese; era în anul 1572, iar sultanul Selim avea să-i ia țara să o adăpostească de aici înainte sub umbra Imperiului Otoman.

Aceste gânduri frământau pe tânărul călăreț cu ochii încercănați de nesomn, cu fața desfigurată de o durere nestăpânită. Bărbatul cu cabaniță încopciată pe umăr era Petru Firari, nenorocitul fiu al lui Pătrașcu cel Bun.

Ultimul Iagelon se arătase, de la înălțimea tronului, bun cu el; vrusese să-l sprijine prin toate mijloacele, așa încât turcii să-l primească a fi domn, și cum diplomația trebuia întărită cu daruri bogate, vrusese să umple hasnaua marelui vizir, el, Sigismund, fapt ce Petru va ști să recunoască atunci când va fi Domn în Valahia.

Și iată că darurile fuseseră pregătite, soli anume aleși trebuiau să plece în numele lui Sigismund atât la hanul tătăresc din Crimeia, ca mijlocitor, cât și la marele vizir și la mama sultanului. Câteva zile mai despărțeau făgăduința de înfăptuire, când regele muri.

Umblau zvonuri la palatul Wawelului că anumite căpetenii cumpărate de turci se vor înțelege cu ei, și astfel Polonia va cădea, ca și Valahia, Ungaria și Moldova, sub puterea Islamului. Cine avea să-i ferească? Marea Neagră ajunsese un lac turcesc, și în Mediterană cele mai multe insule întărite, erau ale turcilor. Venețienii și genovezii, catolici și ei, își păzeau puterea și pielea proprie.

Împăratul de la Viena le râvnea tronul. Franța, prietena turcului, nu se știe ce surprize le poate aduce. Vești despre Caterina de Medicis sosiseră destule și în îndepărtata lor țară, iar veșnic pusul pe drumuri Albert Laski se pare că nici la înmormântare nu va veni. Frunțile erau îngrijorate, săbiile zăngăneau a război; cui îi mai păsa de un prinț pribeag? Vază și el de necazurile lui, că noi le avem pe ale noastre.

Dar pribeagul avea ochi să vadă, și urechi să audă, și mai cu seamă un fel de al șaselea simț, care-i spunea că va trebui să ia totul de la început.

Sigismund, cu trei zile înainte, îi dăduse voie să-l însoțească la capela lui, de care era atât de mândru, pentru arta cu care fusese împodobită. Acum avea să zacă în mausoleul regilor Poloniei.

— Ferice de el că a scăpat de griji, se pomeni Petru vorbind singur.

Costa întoarse capul întrebător. Ieșiseră pe poarta de sub arcada boltită și tocmai coteau de-a lungul întăriturilor înălțimii pe care fusese zidit castelul, când Petru nu mai văzu nimic înaintea ochilor. Ultima imagine fu a cerului cenușiu, care parcă ar fi coborât jos de tot și l-ar fi apăsat pe moalele capului. Stele ciudate îi jucau în față: negre, verzi, galbene; apoi iar întuneric. Pe ceafă i se lăsase o

greutate; parcă o mână uriașă l-ar fi apăsat. Știa că Nicola e la dreapta, și Costa la stânga; tropotul cailor încetini. „Măria ta” – auzi el glasul lui Nicola. Nu răspunse. Niște ciocane îi băteau în ureche și ceafă; de undeva, din amintire, plafonul cu capete rânjea la el; dar nu mai erau în Wawel, ci pe drumul de la poalele lui. Strânse dinții, scrâșni și desfăcu pleoapele cât putu de mult. Nu mai vedea nimic. La dangătul clopotelor, răspunse dinlăuntrul lui o zvâcnire. Atunci șopti nedeslușit:

— Nu mai văd, Costa. Nu mai văd.

Costa nu se putea albi la față, era tăbăcit de vânt și de soare. Numai nările largi îi zvâcniră. Se apropie binișor, luă dârlogii calului lui Petru și-l îndemnă ușor la drum, odată cu al lui.

— Ți s-a întors sângele de supărare, Măria Ta. Ești încă tânăr și nu ții la necazuri. Om merge spre casă, să te întinzi, să te hodinești. Și… Dumnezeu e mare. Avem din ce trăi încă. Să fii Măria Ta liniștit. Nu a venit încă ceasul împlinirilor. Când va să vină, nimic n-are să-ți stea în cale. Așa-i osânda de sus; după ce te-oi duce acasă, aleargă Nicola să-l cheme pe canonicul Cracoviei, că-i medic vestit și a însănătoșit o lume. Te-o face bine, că ești tânăr. Drumurile te-au slăbit.

Petru nu răspunse niciun cuvânt. Vedea cu ochii minții trei năsălii cu trei trupuri: al lui Pătrașcu cel Bun, al lui Ioan Sigismund și al lui Sigismund Iagelonul, și în urma lor veneau trei cai cu trei călărești; mergeau încet, și drumul lor ținea de o veșnicie, și nu se va termina niciodată. Polonezii treceau grăbiți și îngrijorați, întrebându-se care avea să fie viitorul Cracoviei, al țării? Nici nu băgau de seamă că trec trei drumeți, pe trei cai, și că cel mai tânăr dintre ei părea că nu vede.

Sigismund August, ultimul Iagelon, zăcea între făclii, străjuit de garda de onoare, în capela pe care o iubise atât.

Numai acolo era liniște.

2

Soleiman cel Mare clădise un imperiu cum nu se mai văzuse din vremea lui Iustinian, așa încât marele vizir, când i se aduse la cunoștință că în Europa ar fi un prințișor rătăcitor care spune că-i fiul lui Pătrașcu cel Bun, bănui că o fi vreun impostor, nevrând să creadă că un ostatec al lor ar fi putut fugi din captivitate. El răspunse vestitorilor că adevăratul fiu e la Cipru; și într-un fel nu greșea. Fratele cel mic al lui Petru era, în adevăr, la Cipru și cum ei semănau la înfățișare, o diferență de patru ani se putea șterge. Zâmbise disprețuitor vizirul Mahomed – o fi vreun fiu nelegitim. Cum să îndrăznească să fugă cel adevărat din imperiu, când domnia Valahiei numai prin ei îi putea veni?

Și unde să fugă? Împărăția ismailiteană cuprindea Arabia, Mesopotamia, jumătate din Caucaz, tot litoralul septentrional al Mării

Negre, Ungaria, provinciile de la Dunăre, Cipru, Caramania, Nubia, Chirovanul, Daghestanul, Tebriz, Crimeea, pe care o țin vasalii lor, tătarii, ca și o parte din Ucraina, cu cetățile Oceacov și Azov.

Granița apuseană se întinde de la o sută de kilometri la miazănoapte de Buda și merge spre soare apune până aproape de Zagreb și cetatea Raab, la o depărtare de o sută cincizeci de kilometri de Viena. De-a lungul acestui hotar se aduc mereu zeci de mii de sclavi creștini. Apoi trei cincimi din litoralul Mediteranei e turcesc. Iar Polonia, Valahia, Moldova, Transilvania sunt tributare marelui turc, ca și Habsburgul de la Viena, numai că acesta numește tributul „Donațiuni", ca să nu-și stârbească prea mult onoarea.

Dar Dimitrie-Petru plecase și se afla acum în orașul de la Dunăre, unde domnea Maximilian, împăratul german, în acea Vienă spre care ochii pofticioși ai Marelui Turc cătau cu multe gânduri ascunse.

Petru părăsise Polonia, unde însănătoșit trăise câtăva vreme în suita lui Albert Laski. Apoi Rătăcitorul, cu fața mai trasă, cu ochii mai întunecați, înfrumusețat de ceva ce pornea din adâncul lui și nu putea fi definit, venise la curtea de la Viena cu două propuneri: Maximilian să-l ajute să-și capete tronul, și el, Petru, fiind domn, îl va sprijini la rândul lui, când Maximilian își va depune candidatura la tronul vacant al Poloniei, în urma plecării lui Henric al III-lea de la Valois și al refuzului fratelui lui cel mic, ducele d'Alençon, de a domni acolo.

Împăratului german îi plăcuse Petru, care era om cult și ambițios. Dar momentul nu era prielnic, deoarece inima împăratului era necăjită tare; alianța cu Franța se topise în vânt, prin moartea neașteptată a ginerelui său, Carol al IX-lea, mort în floarea vârstei în mod dubios.

Necăjit era Maximilian, căci fata lui cea mai dragă, Luiza, se călugărise la douăzeci și unu de ani într-o mânăstire franceză. Își pierduse astfel pentru totdeauna copila.

Candidatura la tronul Poloniei îi fu respinsă, de frica turcilor, care amenințau cu război pe polonezi dacă nu-l aleg pe Ștefan Bathory. Totuși Maximilian dorește sincer să-l ajute. Ochii albaștri-negri ai lui Petru sunt atât de calzi, și obrazul lui tras are atâta distincție! Vorba lui e atât de aleasă; e sărac ca Iov și, ca și el, izbit de viață.

Viena își întinde palatele de-a lungul unei Dunări așa de albăstrii, de scânteietoare, încât totul îi pare lui Petru ireal de frumos. Și în afara etichetei înțepenite a curții, ce pare îmbătrânită înainte de vreme, rigidă și austeră, Viena e luminoasă și veselă.

Poporul știe mai bine să-și ducă viața. Vienezii au obrazul zâmbitor, și vienezele cei mai minunați ochi, și grație în mișcări când pășesc. În afara palatului imperial e muzică și dans, dar lui Petru nu-i este îngăduit să se bucure.

*

Cu gura încleștată stă lângă catafalcul pe care zace trupul îmbrăcat pompos al răposatului împărat Maximilian; a treia încercare neizbutită. Petru a învățat să se stăpânească. Are treizeci de ani. E în putere, și nădejdea nu-l părăsește nicio clipă.

Împărat va fi Rudolf. Petru așteaptă. I se înfățișează în audiență.

— Majestatea Voastră știe că răposatul Vostru părinte mi-a făgăduit ajutor, ca să capăt tronul părintesc.

Fruntea lui Rudolf se încrețește ușor; prea de curând a luat domnia și vrea liniște. Privește undeva în gol.

— Sfătuiesc pe Alteța Voastră să se adreseze Sfântului Papă, ducilor italieni. Ei pot oricând porni o mișcare contra Turcilor, sau mai curând vă pot fi de folos pe cale diplomatică, prin venețieni sau genovezi, care au legături comerciale cu ei. Eu și imperiul meu am fost, sunt și voi fi toată viața împotriva lor. Dar n-a venit încă pentru noi clipa. Te sfătuiesc prietenește.

Apoi tace. Tace și Petru. Se înclină, își ia rămas bun. Mușchii feței îi sunt țepeni, gura o linie strânsă, ca să nu-i tremure buzele.

*

Pe drumul spre Italia, un pâlc de călăreți, învăluiți în mantii, pe care le flutură vântul. Caii galopează întins. Călărețiii, aproape culcați pe gâtul cailor, fug ca de nenoroc.

Oare nu-i spusese un vienez odată, jumătate glumă, jumătate serios: Voievodul Nenoroc?

— Ba noroc o să fie, întoarse Costa răspuns.

Și acum erau din nou pe drum.

3

În Bucureștiul secolului al XVI-lea, stăpână la palat și peste țară era doamna Ecaterina, soața lui Alexandru, zis Oaie Seacă, după birul pus și pe oile sterpe.

În palatul de paiantă, cu ziduri din trunchiuri mari de copaci înfipți în pământ și legați în curmeziș cu grinzi prinse în legături de lemn, cu săpături de trei picioare împrejur, în sala mare, acoperită cu covoare turcești ca într-un caravanserai, doamna Ecaterina își ațintea urechea să audă ori hurducăit de căruță, ori tropot de cal, sunând departe, pe ulița acoperită cu trunchiuri de copaci.

Îi fusese ușor să învețe limba țării, deși bărbatul ei luase domnia la cincizeci de ani – toată vremea dinainte o petrecuse la Rodos, sau la Constantinopole, în surghiun. Cum era cu mult mai tânără, fiind și grecoaică după mamă, cu limba dulce și vicleană, ușoară la ținere de minte, iar după tată italiană, se învățase iute a fi doamnă.

Până să vină cel așteptat, socotea, în aspri[21], cheltuiala ce avea de

făcut cu prilejul circumciziei tânărului sultan, sărbătoare ce avea să cadă odată cu bairamul și să țină cincizeci și două de zile.

Era nemulțumită de câștigul zilei de vânătoare a curții; numai două sute șaptezeci iepuri, doisprezece lupi și șaizeci de vulpi; blăni neînsemnate, și iepurii trebuiau bine tocați și amestecați cu mirodenii și alte cărnuri, pentru a-i putea da la masă. Altcum, oamenii de pe aici nu-i prea mâncau.

Atât că la topirea zăpezilor rămăseseră pe țărm moruni și crapi de câte optzeci de livre unul, și-i putuse trimite sărați și afumați la Constantinopole.

Din sare pusese să-i facă farfurii și cești. Primise deunăzi o sută cincizeci de ocale de aur, scos de zlătari din nisipul Argeșului. Din cele șaisprezece județe ale țării, cinci nu-i trimiseseră încă plocoanele și dările; erau în urmă tot ispravnicii din Mehedinți, Jiul de sus, Jiul de jos, Gilort și Vâlcea.

Trebuia să-și însemne ca Simion Dumnezău să ducă cele cuvenite la biserica lui Mircea Ciobanul. La cea a lui Radu Vodă dăduse.

Făcuse socotelile că luase o sută douăzeci de sate cu moșiile lor pentru două milioane două sute douăzeci de mii de aspri de argint numai în acest an. Dacă va merge tot așa, va putea trimite și pentru cele două bairame plocoanele cuvenite, care în niciun caz nu puteau fi mai ieftine de cincizeci de mii de aspri.

Dar ce face oare iscoada ei de nu mai sosește? Fusese trimis la Veneția, întâi cu daruri pentru sora ei, Marioara Alordo: daruri în rochii, podoabe și galbeni; apoi în Franța, pe urmele lui Petru Firari, cu care împărtise exilul la Rodos și care acuma umbla după domnie.

Afurisit bărbat; se zvonește că-i doctor în legi și că-și câștigă traiul pe urma științei lui; știe atâtea limbi și e învăluitor în mișcări… Atât de diferit de răposatul bărbatul ei… Ochii verzui rămaseră pironiți în gol. Va avea curând treizeci și patru de ani… Erau cam de o vârstă. Umerii ascuțiți ai obrazului i se aspriseră din nou. Petru vrea domnia, dar ea nu i-o va lăsa… Și ce tânăr frumos era!

Îi murise un copil, împreună cu Alda. Molima secerase mult atunci. Petru nu trebuie să vie aici; el știe să îndure și sărăcia. Ea? S-a dezobișnuit de mult. O ajutase și tatăl ei toată vremea. Acuma, când acesta a murit, când bărbatul îi e îngropat, trebuie să lupte singură să nu piardă ceea ce are. Și totuși îi fusese vestit că omul trecuse Oltul.

Oltul… Doisprezece pârgari juraseră că Mihai, negriciosul fecior al Teodorei, sora lui Iani, nu-i făcut cu Pătrașcu. Altcum… desigur, altcum i-ar fi retezat nasul acela întors ca la șoimi, tăindu-i cartilagiul și nara dreaptă.

Gândurile-i fugeau cu repeziciune. Trebuie să dăruiască și ea niște sate mânăstirilor Vieraș și Runcu, poate chiar Alunișului și Sibicenilor. Acuma, că a luat religia țării, e bine să se roage cât mai mulți sfinți

pentru ea; pot să fie și catolici, și ortodocși, doar n-au să se bată între ei. Așa va împăca mai bine copilăria cu vremea de azi. Va ridica o mânăstire în afara Bucureștiului și o va acoperi toată cu plumb, să ia ochii oamenilor. Acuma, când și Alexandru a răposat întru Domnul, va lupta ea pentru feciorul ei. E singură, feciorul e nevârstnic; pentru el e toată truda ei, dar vizirii îs bărbățoi, și ei cu bărbații țin. Ea, femeie singură, trebuie să fie cu ochii în patru. A trimis oameni pe urma lui, unde nici cu gândul nu gândește.

Și la mânăstirea Blagoveștienie din Buzău va schimba acoperișul, căci vama venită de la Târgșor, de la negustorii brașoveni, fusese tare mănoasă în aceste luni, și nici Slatina nu-i adusese vamă slabă.

Din găleată, albinărit, vierit, vinărici, cășărit, goștină și coșniță va acoperi darurile pentru sultană și vizir, iar din bir, pe cele pentru tăierea împrejur a tânărului prinț. Acestea, odată rostuite, trebuia să le spună și lui Mihnea. Vămile de la Lichirești, Floci, Giurgiu, Turnu, Calafat, Brăila le va lua Mihnea. Pe cele de la Vâlcea pe Olteț, de la Orșova, de la Genune, de pe Olt la Câineni le va lua ea.

O durea un dinte. Oftă, scuturându-și cerceii cu rubine, care scânteiară lung, aruncându-i lumini roșii pe față. Era mare lucru că știa sama cifrelor și a rostuirii lor; asta o scutea de multe înșelăciuni și n ar fi vrut să se dea prostește pe mâna lui Alimoș, numai pentru atâta lucru. Atunci auzi zgomotul trapului. Un slujitor i se înfățișă:

— Măria Ta, o venit dumnealui, jupân Dobrușe.

— Să intre acum.

Se rezemă în jilț. Uitase de durerea de măsea. Sprâncenele subțiri îi subliniau albul feței. Aștepta.

Intră un bărbat înalt, deșirat. Se înclină supus.

— Dumnezeu să te apere, Măria Ta.

— Drumurile au fost bune?

— Și bune, și rele.

— Și sora mea?

— Sănătoasă. A primit darurile și trimite carte, și scoase, dezbumbându-și haina, o scrisoare pe care o întinse Ecaterinei.

— Mulțumește de daruri.

— Ai adus pentru sultană?

— Văpseluri din Francia, pahare de sticlă, tipsii. Pentru Domnia Voastră zahăr și piei de leopard.

— Dar… omul?

— L-am urmărit, Măria Voastră, l-am urmărit până-n Francia. M-a costat scump.

— Ce anume?

— Drumul și copia scrisorii trimisă la ducele de Ferrara.

— La ducele Ferrarei?

— Așa, Măria Ta, am adus-o.

Cu grijă tăie căptușeala hainei și scoase o altă scrisoare.

Ochii Ecaterinei se înverziră. O apucă cu degete subțiri, care unduiră peste ea.

— Și?

— Omul nostru a fost la Papă.

— De nu se potolește, odată îl voi potoli eu.

— E greu. E în Franța.

— După sărbători te întorci… cu poruncile mele.

Îi făcu semn să plece, scufundându-se în cititul scrisorii, care suna astfel:

Serenissime Domn,

Dacă marinarii, pierzându-și navele, se tânguiesc de asta cu marinarii, negustătorii cu negustătorii, ceva asemănător e la plebea umilă și lumea de condiție joasă, care se sfătuiesc despre treburile lor între ei, și în adversități, ca și în nenorociri; iau așadar exemplu de la ei: apoi, întrucât între alți sfinți, principi, regi, împărați și foarte puternice monarhi din trecut, din prezent și din viitor, îmi revine astăzi soarta de a mă afla în dizgrația norocului, nu pot să fac altceva decât să zac sub nemiloasa lui roată, până ce Creatorul meu își va împlini divina lui voință cu mine, așa după cum eu trebuie și nu încetez să cred că în divina lui bunătate trebuie să aibă părere bună despre mine, întrucât îi place să mă țină într-o asemenea stare, de care eu trebuie să mă mângâi numai în el și să mă întăresc; totuși, cunoscând că sunt una din creaturile sale, nu mi se pare, serenissime principe, un lucru potrivit cu calitatea mea și nu trebuie să mă sfătuiesc, nici să mă tânguiesc cu negustători și marinari, dar pot prea bine și mă tânguiesc și să mă plâng de soarta mea potrivnică și nenorocită față de un principe atât de mare și atât de puternic, cum e persoana noastră, și cu atât mai mult cu cât fiind sigur chiar că Alteța Voastră, după ce a avut puține informații despre starea mea nefericită, acuma văzând că norocul, poate foarte obosit, ba chiar sătul de multele mele supărări și necazuri, mă gândesc că o fi de acum timpul să redevină binevoitor; din această pricină am vrut prin prezenta să-i sărut de infinite ori foarte prețioasele mâini și totodată să-i ofer umilul meu serviciu și neîncetata mea prietenie viitoare, și totodată să-l înștiințez în ce stare se află treburile mele.

Acest Preacreștin rege, pe care Dumnezeu să-l ajute în toate acțiunile sale, după ce s-a informat de situația mea și după ce a judecat-o vrednică de compasiune și după ce a considerat bine că oamenilor, în orice situație, trebuie să le judeci sfârșitul, fie înger, fie fericit, m-a îmbrățișat cu bunăvoință și a scris Marelui-Turc și Primului Pașă scrisori de o căldură cât e omenește cu putință; 1) printre care fiind inclus în aceasta răspunsul pe care ambasadorul Maiestății Sale l-a scris în primele sale scrisori de la Constantinopoli; 2) Alteța Voastră va vedea după bunul său plac; după care răspuns Alteța Voastră poate considera că acuma va fi vremea unei

bunăvoinți extraordinare a Majestății Sale Preacreștine, atât față de Marele-Turc, cât și față de Primul-Pașă, care este devotat și nou: 3) pentru că Dumnezeu ne-a făcut această favoare deosebită, că Primul Pașă, care-mi era principalul dușman, a fost ucis în chip jalnic de un bufon de al său; 4) dar voi lăsa deoparte moartea Pașei, știind că Alteța Voastră va fi bine informată, și eu trebuie să vă implor, ca să binevoiți a lua în considerație nenorocirea mea, care e vrednică să vă trezească mai mult mila, decât admirația. Vreau să înduplec binevoitoarea sa favoare, și prin două rânduri scrise să mă recomandați Prea-creștinului rege al Maiestății sale regina mamă; 5) care să câștige extraordinara lor favoare, după cum am spus, către Marele Turc, și în plus să binevoiască a scrie două rânduri ambasadorului de aici, care să mă recomande Maiestății Sale regelui, domnul meu propriu, din partea Alteței Voastre, pentru ca prin asemenea mijloace; 6) eu să-mi pot împlini dorința mea atât de dreaptă și de cinstită, tot așa cum îl rog pe Creator să-mi facă favoarea ca să pot să le arăt la rândul meu tuturor binefăcătorilor mei cum orice favoare, ajutor, bunăvoință și omenie arătate față de mine n-au fost aruncate în fum, nici în mare, cum li se pare multora din vulg. Cu aceasta, serenissime Domn, adresându-mă cu umilință blândelor și omenoștilor dv. bunăvoințe, implor cu glas umil pe Domnul suprem pentru o viață lungă și fericită, totodată spre o mai mare glorie a Alteței Voastre. De la Paris, în XVI din Decembrie 1579.

A Alteței Voastre umilă slugă și veșnic prieten viitor.

Serenissim duce al Ferrarei
Petrus Demetrius Princeps et haeres
Magnae Valachiae

Cu scrisoarea în mână, Ecaterina doamna își strânse buzele, ceea ce o urâți, de parcă și-ar fi pierdut dinții. Acuma știa precis că Petru se va zbate și nu va avea liniște până nu o va birui. Ducele de Ferrara era puternic, influent: un spirit generos și romantic. Așa i-l descria sora ei.

Odată Petru ajuns la Paris, lupta între ei doi se va duce cu mai multă furie.

IV

1

Petru intră pe poarta nouă a Parisului, în afara căruia Caterina de Medicis pusese să i se clădească palatul de la Tuilleries; căci ea trăia după dictonul unchiului ei, răposatul Papă – *„Godiamo il papato, poi che Dia ci ha dato”*. De, gândi el, să ne bucurăm de putere, dacă Dumnezeu ne-a dat-o…

Avea în buzunar trei scrisori, de la Papă și de la ducele Alfons al Ferrarei: una către regele Henric al III-lea, alta către Caterina de Medicis, regina-mamă, și a treia către bărbatul cel mai puternic, mai deștept și mai îndrăzneț, ducele Henri de Guise, care fiind numai cu patru ani mai mare decât regele era în toată splendoarea tinereții sale.

Petru venea însoțit de credinciosul lui Costa și de fiul acestuia, Nicola, tustrei călări. În urma lor, hurducăia o trăsură cu bagaje, singura lui avere.

Rătăciseră prin Transilvania, Polonia, Germania împărătească, unde nu aflaseră decât găzduire și primire bună, datorită nașterii, aleselor purtări, culturii deosebite a prințului și chipului său frumos, ce deschidea inima castelanelor.

Dar pentru legitima lui dorință, pentru acel singur țel, care-l atrăgea cu atâta forță, încât nici nu-și putea gândi viața în afara lui – reîntoarcerea în țară și domnia – nu aflase decât ghinioane sau o aspră indiferență.

Fiecare își avea grijile proprii, și nu vroia niciun principe să-i întindă acea mână frățească de care avea atâta nevoie.

Singurul care-i dăduse sfatul cel bun fusese nobilul Laski, polonezul, a cărui pricepere făcuse pe Henric al Franței să primească tronul Poloniei, și pe Despot Eraclid să dobândească pe cel al Moldovei, pe care nu-l putuse cuceri pentru el însuși. Și sfatul fusese să plece în Italia, să ceară sprijinul Papei sau pe al ducelui de Ferrara. Plecase și, pentru prima oară străbătând Italia, admirase acel întins muzeu, care e Roma și Florența, dar inima, dacă și-o dăruise câtorva frumoase, pe foarte puțină vreme, totuși nu o dăruise țării, a cărei limbă îi era mult mai familiară, decât aceea a părinților lui.

Aici fusese gata să-și piardă speranța și curajul, singurele lui bunuri.

Văzuse Coliseumul cu statuile lui, arcurile de triumf ale lui Septimius Sever, Titus și Constantin; trecuse prin piața Colonna, pe lângă statuia lui Marc Aurelius; zâmbise templului Vestei, căci pribegiile lui îl făcuseră să aibă o anumită idee despre căsnicie și zeițele care o apără; privise vechile vestigii ale Forumului roman, în care în locul senatorilor de altădată, se plimbau negustori oacheși și gureși, ce-și țineau târgul de animale, dar ținta lui fusese castelul Sant

Angelo, unde locuia Papa.

Se simțea mai în largul lui aici, deși banii îi erau pe sfârșite, decât la curtea rigidă a lui Maximilian al II-lea al Germaniei, unde râsul era privit ca o manifestare sub demnitatea unui nobil, gluma un apanaj al scriitorilor, și dansul un păcat al prostimii. Se vede că de aceea, când unele prințese scăpau de aceste constrângeri, măritându-se în alte țări, își trăiau viața ca Isabela de Bavaria, soție a unui rege al Franței care a cauzat războiul de 100 de ani.

Dimitrie-Petru nu cunoștea toate secretele istoriei, dar respira ușurat în Italia. Aici se simțea în largul lui, ceea ce îl făcuse mai fermecător și mai sensibil; talentul lui poetic se maturizase în climatul de artă, iar vorbirea lui căpătase lustru de marmoră bine lucrată.

Spre deosebire de timpul petrecut la Genova, când pierduse tot și căzuse într-o lume aspră, viciată, încât nu mai avusese decât un pas până la prăbușire, la Roma norocul îi surâse și redeveni ceea ce era: un prinț exotic, cu glas cald și încântător dar al povestirii. Sprijinit cum era și de Papă, societatea lui fu căutată de multe familii de seamă, în ale căror saloane și-a regăsit vechea prestanță.

Îi scrisese ducelui de Ferrara, povestindu-i durerile și, bizuindu-se pe înrudirea acestuia cu familia de Valois, îi ceruse scrisori de recomandare către Caterina de Medicis și regele Franței. Nu știa sau nu vroia să se gândească la faptul că ambii urmau în politica lor o lărgire a influenței franceze în răsărit. Sau poate că dorea acest lucru, fiindcă, după anii petrecuți la turci, orice fel de viață apuseană i se părea a fi nemăsurat mai bun.

Nu știa însă că Ecaterina Salvaresi avea copia scrisorii lui către ducele Ferrarei.

Îi era teamă, și în același timp era curios să o cunoască pe Caterina de Medicis. Versurile lui Ronsard despre regina mamă trecuseră Alpii, purtate de Italieni, și Petru le cunoștea:

Quelle dame a la pratique
De tant de mathématique?
Quelle princesse entend mieux
Du grand monde de la peinture
Les chemins de la nature
Et la musique des cieux?[22]

Se adăugau și alte imagini ce se băteau cap în cap cu acea săptămână sângeroasă ce urmase nopții Sfântului Bartolomeu, căci tot Ronsard spunea în versurile lui:

Mais un prince bien né, qui prend son origine
Du tige de nos roys et d'une Catherine
Ont rompu le discord et doucement on fait
Que Mars bien que grondant se voit pris et desfait.[23]

Cu aceste gânduri, își plimbă privirile pe zarea albastră a pădurilor ce se întindeau în partea de miazănoapte a Parisului. Pătrunseră prin strada Fossés-Saint Victor, stradă jumătate fără case, care se întindea de a lungul șanțului de lângă zidurile orașului.

Capitala Franței așa cum îi apărea, împestrițată de turnuri crenelate, de cupole, de acoperișuri ascuțite din plumb și olane smălțuite, cu sfârleze de vânt și ascuțișuri crestate ce brăzdau norii, prin întortochierea străzilor, prin costumele colorate și diverse ale oamenilor, prin mulțimea gălăgioasă a ulițelor – ce nu-i părură prea curate – îi trezi o imagine a orientului familiar și deodată se simți acolo mai bine ca oriunde.

Își netezi mustața subțire și neagră, își potrivi mai bine toca florentină pe cap, jungherul de la brâu, și pentru prima oară în călătoriile lui își simți inima bătându-i în piept, ca cel ajuns acolo unde toată ființa lui îl poartă, deși cugetul nu i-o spune niciodată.

Opri calul și respiră adânc, cum nu mai făcuse de ani de zile, și înțelese că în noaptea aceasta, când va pune capul pe o pernă, întâia oară după ani întregi va dormi adânc și liniștit.

Nu știa să spună de ce, simțea doar că așa va fi.

Costa și Nicola, care călăreau în urma lui, se opriră și ei.

— Încotro mergem acuma? întrebă Costa, scuturându-și de praf poalele scurte ale tunicii.

— Tot înainte, spuse Petru, și înțelese că aceasta va fi deviza lui, indiferent ce era pe blazonul familiei.

Înaintau prin străzile Trousse Vache, Trop-va-qui-dure și Tire-Boudin. Întâlniră pe drum călugări cu cască și muschetă la spinare, care nu-i luară în seamă. Ocoliră palatul Bourbon, pătrunseră în strada Smochinului, trecură prin fața hanului Du Bourbon și se opriră în fața hanului De la Tourelle, care-și deschisese obloanele, descoperind ferestrele înalte și înguste și ușa măiestrit sculptată.

Pe turnulețul din colț, se învârtea în vânt o figurină de metal strălucitor, iar de pe balconul de la etaj, sculptat în flori de piatră, atârna emblema casei, lucrată în tablă ciocănită și reprezentând o găină friptă și o sticlă de vin de Champagne. Fațada întreagă era acoperită cu bârne orizontale. Această priveliște nu avea să o uite niciodată.

Aici se opri micul convoi. Trăsura intră pe poarta laterală, larg deschisă, ce dădea spre o curte interioară.

Cei trei călăreți descălecară și intrară în han, unde la o masă de la fereastră se mai aflau doi gentilomi. Hangiul le dădu două camere sus, pentru el și însoțitorii lui, și o mică odăiță jos, pentru vizitiu. Mâncară, apoi dormiră duși. Când Petru s-a trezit, se întunecase de mult. Prin perdeaua baldachinului de la capul patului, i se păru că

pătrunde o lumină și că aude voci. Erau glasuri de bărbați. Se ridică în capul oaselor. Vorbele se auzeau limpede. Privi cu atenție; un pătrat de lumină se forma în perdeaua de la capul patului. Își dădu seama că din perete lipseau câteva cărămizi. Îl cuprinse vechea neliniște și-i păru rău că se trezise. De ani de zile nu mai dormise atât de liniștit, și acum…

— E cineva alături, auzi clar.

— Un străin.

— Cred că doarme tun.

— O fi vreun spion de al „italiencei”.

— Nu te îngriji. Are alte treburi acuma.

— Altele?

— Ce? Nu știi?

— Am lipsit cinci ani din Paris.

— Atunci se explică. Așa-i, uitasem. Credeam că zvonurile…

— Despre ce zvonuri e vorba?

Se auzi un râs scurt și răutăcios.

— Ascultă atunci, ultimul cântec pe care l-am auzit, trecând pe la cabaretul de la Franc-Pinot. În el ai să afli dezlegarea.

Și Petru auzi un glas bărbătesc, cântând cu pricepere și fină ironie un cântecel ce suna astfel:

Ma soeur, je voudrais bien vous dire quelque chose
Qui touche grandement le point de votre honneur,
Mais je ne voudrais pas que votre folle ardeur
Se découvrit jamais à l’auteur de la cause.
— Dites, petit fâcheux.
— Hélas, ma soeur, je n’ose,
J’ai peur de vous fâcher.
Toute fois, dans le coeur
La rage et le dépit consomme cette peur.
Donc, pour la faire court, on me dit que le Gast
A fait de votre honneur un merveilleux dégâst.
Que vous êtes la carte, ou soui’ent il compose.
— Allez petit fâcheux – ou en dit bien autant,
Car on dit que le Roy vous fait la même chose. 24

Urmă un hohot de râs puternic, pe care-l însoți un altul mai slab. Du Gast era favoritul Margaretei de Navara, sora regelui și a ducelui d’Anjou.

— Minciuni. Nu?

— Adevăruri.

— Dar Luisa de Orléans ți-e nevastă, tânără, frumoasă, iubită.

— Este.

— Atunci?

— Și romanii erau însurați și practicau…

— Atunci… faptele au ajuns publice?

— Fără nicio sfială; a apărut în fața deputaților din Blois în haine de femeie, cu un colier de perle la gât, cu evantai de tafta și dantele în mână.

— E de necrezut.

— Nu, Parpaillan. E de necrezut. De la Bourdoisiére nu-i nebun să-și riște viața inventând. A fost în el mai tare zeflemeaua, decât prudența.

— Și… regina-mamă?

— E mai bine să nu-i pronunți numele. Leoaica își apără puiul cu o înflăcărare nemaiîntâlnită.

— Isuse!

— Un an și șase luni a colindat singură provinciile din sud, care se revoltaseră. Pentru el a mers călare, la vârsta ei, jumătate de Franța, ca să-i câștige pe nobili. E lămuritor, nu?

— Din rău în mai rău. De ce nu l îndrumă spre altă viața?

— Nu are niciun fel de putere. În politică el îi dă mână liberă. În viața lui particulară, nu. Italianca-l lasă să-l înfrunte pe ducele d'Anjou!

— Din pricina asta a vrut să fugă mezinul?

— Din multe. Acuma e iar la palat.

— Liber?

— Ca între frații care se urăsc.

Lumina se stinse, și vocile tăcură. Se auzi larmă sub fereastră și tropot de cai.

A doua zi, când Petru întrebă pe hangiu ce stradă trebuie să apuce ca să ajungă la Luvru, acesta-l sfătui cu multă umilință că ar fi mai bine să se mute la hangiul de la Le petit Jésus, căci la el e mult prea modest pentru un senior atât de mare, care merge la Luvru.

Petru îi urmă sfatul, din prudență. Așa că de la catul al doilea al noii locuințe, putu să privească morile care acopereau colina înaltă a Montmartre-ului, învârtindu-și aripile, ca niște semne prevestitoare a ceva ce se apropie în liniște, în siguranță și măreție.

2

Caterina de Medicis se afla în al cincizeci și nouălea an al vieții. Fiica Magdalenei de la Tour, contesă de Boulogne și d'Auvergne, și a lui Laurențiu Magnificul din familia de Medicis, care-și petrecuse ca orfană, copilăria, împărțită între Florența, la bunică, și Roma, la unchiul său Papa Leon al X-lea, era acuma adevărata suverană a apusului catolic, cârmuind, ca regină-mamă.

Lumea-i spunea Italianca, din cauza firii și a felului de a guverna, după maxima „Cu cât mai mulți morți, cu atât mai puțini dușmani."

S-ar fi părut că a uitat buna parte de sânge francez pe care-l moștenise atât din partea mamei, cât și din partea bunicii după tată, înrudită cu familia Bourbonilor și a lui Godfroy de Bouillon.

Chipul ei de nepătruns, cu nasul scurt și gros înălțându-se deasupra unei guri cu buze pline, ochii cu pleoape mari, albe și obosite, fruntea cu meșteșug acoperită de unghiul format de vălul lăsat pe spate, acoperind ceafa mică și rotundă, ruja albă și ondulată ce se ridica în jurul feței, pornind din gulerul înalt al veșnicilor rochii negre, o făceau să pară plină de taine și maiestate.

Ședea în jilțul cu înalt spătar sculptat, cu mâinile mici și îngrijite în poală; vinele albastre, ușor umflate, trădau vârsta și circulația proastă de care avea să sufere întotdeauna, cât și turburarea nervoasă, pricinuită fie de moartea pretimpurie a părinților, fie de marile frământări din Italia anului 1527, când, copilă fiind, trebuise să fugă într-o mânăstire, pentru a-și scăpa viața.

De atunci i se născuse ura în contra împotrivirilor cât și a răzvrătirilor, oricare le-ar fi fost natura.

Spaima, de când ca descendentă a lui Laurențiu Magnificul fusese la un pas de moarte, deși potolită cu vremea, lăsase urme adânci în firea și-n toată ființa ei, urme pe care le mărise și neîntrerupta suferință, și lupta ascunsă și stăruitoare de a-l despărți pe Henric al II-lea, pe care-l iubise, de Diana de Poitièrs, născută cu douăzeci de ani înaintea augustului ei soț. Acea incomparabilă Diană, al cărei trup nu avusese pereche.

Douăzeci și șase de ani se stăpânise Caterina, cu toată mândria unei de Medicis, a unei regine, dar nu iertase și nu uitase, și născuse copii cu un sistem nervos șubred, subțiratici și moleșiți, în stare în același timp atât de cele mai bune, cât și de cele mai rele sentimente, plăcându-le frumosul, arta, vânătoarea, dar putând fi cruzi, precum Carol al IX-lea, sau dedați unor plăceri nefirești, ca acest Henric al III-lea, la care ținea cel mai mult, ori senzuali ca Margot, ce-i semăna ca inteligență și gust pentru artă.

Dacă cei zece copii și voința ei o ținuseră pe Caterina departe de multe ispite, pe care viața i le adusese în cale și dacă se dăruise toată plăcerii, măgulirii și ambiției de a fi adevărata stăpână a puternicei țari din apus, atunci la celelalte bucurii trebuise să renunțe.

În schimb, Margareta, fiica ei, soția lui Henric de Navara (Burbonul cu păr buclat și ochi lucioși atât de insinuanți, atât de deștepți, acest mare curtezan, cu subțirelu-i nas prelung și viclean, care o înșela pe fiica ei fără să se ascundă) Margot își umpluse golul vieții cu iubiți tineri și pătimași, cu beția muzicii și a versurilor care țâșneau din inima ei prea plină, făcută nu pentru putere, ci pentru iubire. Alerga după fericire fără să o găsească, așa cum Henric al III-lea se zbătea în mijlocul „mignonilor” lui, în timp ce regina Luiza își impunea un biet

zâmbet stârcit când era în lume. Nu avea puterea să se ascundă, să pară nepăsătoare, așa cum făcuse ea pe vremuri în fața Dianei, care cel puțin fusese femeie și știuse cum să se lupte cu ea și cu vârsta ei. Diana, pe care se răzbunase din plin, alungând-o după moartea regelui Henric al II-lea din castelul din Chensonceaux. Numai portretul Dianei scăpase furiei sale, acea nerușinare splendidă, pe care au văzut-o atâția nobili ai Franței, reprezentând o goală până la șolduri, purtând un guler înalt în jurul gâtului și un lanț de aur, punctat cu rubine, ținut cu mâna prelungă și fină, între feciorelnicii ei sâni goi. Stă pe un scaun, în fața oglinzii acoperită cu o mătase roșie, ținând în poală caseta de bijuterii, din care scoate o diademă, alături de trei garoafe palide. Se uită în oglindă, să vadă cum îi vine un șir de perle pe frumosul ei păr blond și colierul pe pielea goală. Sprâncenele palide și nasul prelung, carnația albă, voalul ușor și diafan ce-i atârna pe un braț, au fost o sfidare, ani și ani. Acum Diana era moartă.

Caterina de Medicis avea alte griji. Fiul ei mezin aleargă acum – ca să capete un tron – vrând să se însoare cu vârstnica Elisabeta a Angliei, lăsând la o parte diferența de religie; și nici măcar nu-i frumoasă această regină roșcată și poate cu ciudate defecte ca femeie, dacă până acum nu a simțit chemările firești. François îi scrie, în versuri de dragoste, scrisori aprinse Elisabetei, fata acelui neobrăzat Barbă roșie de Henric al VIII-lea, care atunci când nu-și repudia femeile, când nu le făcea să moară de moarte „naturală”, le dădea pe mâna călăului. Această Elisabetă, care a trecut prin atâtea nenorociri în copilăria ei, îi răspunde în sonete și în scrisori pline de emoție și de spaimă în fața dragostei, de parcă ar fi o fetiță; sonete scrise cu aceeași mână cu care semnase ordine de execuție.

Mezinul ei, tot nădăjduind la tronul și mâna Elisabetei, de mai mulți ani se îndrăgostise de închipuirea dragostei. Nu a primit tronul Poloniei, deși această țară nu e nici prea departe, nici prea barbară, iar sultanul i-ar mai fi dat și stăpânirea asupra celor două principate bogate din sud.

Da, da. Copiii ei n-au fost normali. Ambiția moștenită îi roade. Toți țintesc la tronurile puternice ale Europei, asta li se trage de la tatăl și bunicul lor, care fără strălucire nu înțelegeau să trăiască. Dar neputința lor de a concepe o politică de extindere în răsărit nu dovedește, oare, că cei doi fii care i-au rămas în viață sunt în privința dibăciei în urma secolului lor? Va trebui și aici, ca și în luptele dintre supușii ei catolici și hughenoți, tot ea să fie aceea care să îndrepte cumpenile vremii spre mărirea și întărirea Franței și a casei de Valois?

Azi va sta mai mult de vorbă cu acest prinț Dimitrie-Petru, despre a cărui viață aventuroasă și nenorocită i-a povestit odinioară Laski, polonezul, care s-a reîntors în Franța pentru a propune domnia Poloniei fiului ei cel mic. Se pare că acest Dimitrie-Petru ar fi un

bărbat inteligent, cult, format în Asia Mică, pe unde și-ar fi petrecut o parte din viață, gândea regina. Iubit de femei, ceea ce poate fi o notă bună, însemnând că nu va fi plicticos; plăcut de bărbați, ceea ce dovedește multă diplomație; o minte largă, căci deși schismatic, nu se teme de catolicism; făcând versuri, deci va fi plăcut și fiilor săi, dar mai presus de toate, ambițios. Cum știe italiana, se vor înțelege bine…

Dădu poruncă să fie introdus prințul Petru al Valahiei în apartamentele sale, în această după amiază, căci avea răgazul de a-i asculta povestea vieții.

3

Caterina de Medicis ședea maiestoasă în scaun. Lângă ea o singură domnișoară de onoare, Hélène de Surgère. Tânără, cu ochi sclipitori, negri, nas acvilin, fața proaspătă. Deșteaptă. Regina-mamă îi făcuse favoarea de a o păstra alături de ea.

Lumina piezișă punea o umbră ușoară peste amândouă.

În fața lor, un bărbat de statură peste mijlocie, cu o înfățișare robustă, care întrunea într-o ținută maiestoasă cordialitatea plină de grație a curteanului.

Mai grăitoare decât orice, privirea lui vorbea pentru el; avea o strălucire adâncă, potolită și caldă, acea căldură pe care Caterine se dezobișnuise s-o vadă în jurul ei și care totuși o fermeca de câte ori izbutea să o întâlnească.

Erau ochi de femeie pe chip bărbătesc, așa cum numai în Italia întâlnise.

Regina-mamă mai aflase, prin informatori siguri, că acest Petru, prinț semioriental, ar cunoaște poezia lui Ronsard și a lui Ariosto, fapt pentru care fusese mult prețuit la curtea ducelui de Ferrara, așa că îmbiindu-l acuma să-și povestească viața, va avea folos și plăcere; folosul de a pătrunde mai bine în adâncul acelor țări din răsărit, ceea ce o va face să-și ia hotărârile în mai mare cunoștință a lucrurilor, și plăcerea de a-i fi spuse în mod inteligent și elegant.

— Ai rămas, prințe, acolo unde părăsești Alepul deghizat, însoțit de credinciosul Costa.

— Maiestatea Voastră mă copleșește, reținând amănuntele nefericitei mele vieți.

— Și eu a trebuit cândva să fug și n-am să uit asta niciodată. Dar mai departe?

Ochii prelungi ai lui Petru se fixară pe chipul palid al Caterinei de Medicis. Niciodată nu și-ar fi închipuit-o fugind; nu știa când și unde i se întâmplase, dar înțelesese ceea ce îi spusese Salviati, nunțiul papal, când îl pregătise pentru întrevederea cu Maiestatea sa regina-mamă, povestindu-i cum în dimineața ce urmase nopții Sfântului Bartolomeu, ieșise pe poarta de la Trémouille a Luvrului, pentru a vedea cu ochii

săi cadavrele hughenoților, pe care și-i închipuia drept cei mai mari dușmani ai familiei de Valois. Trecuse printre morți, recunoscându-i pe unii, întrebând de soarta altora, pe care nu-i vedea acoperind cu trupurile lor hărtănite pavajul Parisului. Nici cea mai mică urmă de slăbiciune, nici cel mai mic semn de șovăire. Cercetase cu liniște noua față a Parisului, apoi intrase să se roage, ca omul cu conștiința împăcată de a-și fi îndeplinit datoria.

Papalitatea avea în această regină, ai cărei unchi domniseră pe tronul pontifical, o bună apărătoare.

Când putuse ea să fugă și din fața cui?

Regina-mamă îi citi gândurile și îi făcu favoarea unui zâmbet ușor, prin care ar fi vrut să i spună: „Ai să înveți și tu cu vremea cum se domnește; numai că la vârsta ta eu aveam zece copii, eram măritată de nouăsprezece ani; eram regină a Franței și cea mai umilită dintre femei."

— Umilința și durerea, prințe, te vor învăța să te aspreși, și când prinzi frâiele în mână, să nu le lași decât odată cu viața. Ai pierdut prea mulți ani din această lecție a vieții, pe care nici școlile din Rodos, nici cele din Cipru sau Damasc nu ți le puteau da. Ai fost o plantă viguroasă, pe care de câte ori o retezi de la suprafață, dă din adâncuri, cu mai multă vigoare, și pentru vigoarea asta te voi ajuta. Înțeleg de ce ducele de Ferrara te-a recomandat cu atâta căldură, prințe. Dar urmează-ți povestirea. Spuneai că ai plecat travestit din Damasc, pentru a ajunge la Ioan Sigismund de Zapolia. Ai trecut prin Valahia?

— Ioan Sigismund era ținta călătoriei mele, prin țara mea nu am trecut. Dacă aș fi fost prins de oamenii lui Alexandru Vodă nu m-aș fi putut înfățișa Maiestății Voastre. Nici Ecaterina, doamna, nu mi-ar fi cruțat viața.

— Ambasadorul nostru ne pomenește despre o văduvă, Mircioaia, zisă Chiajna. Cine este? De ce cere mereu tronul Valahiei pentru feciorii ei?

În gura Caterinii, numele suna ciudat și stâlcit.

— Fiică de domn, soață de domn și mumă de domn. Acest fapt nu-l uită și nu iartă nimănui să-l uite, sau să treacă peste voia ei.

Chipul Caterinei, inteligent și aspru, avu o mlădiere a trăsăturilor, ce dovedea că se pătrunsese de cele auzite.

— Există astfel de prințese acolo?

— Altfel nu aș fi împins pe drumul pribegiei.

Tăcu o clipă, gândindu-se la Ecaterina Salvaresi, acea greco-italiană, care se măritase cu Alexandru, descendentul lui Vlad Țepeș și Mihnea cel Rău. Femeie cultă și ambițioasă, cu care își încrucișase drumurile vieții la Rodos. Dacă pe atunci erau cu toții niște bieți exilați ce-și găseau mângâierea în cărți și versuri, iar nenorocirea îi adunase, acuma talgerile soartei făceau ca tocmai această Ecaterină,

ajungând doamna Țării Românești, să-i fie lui dușmana cea mai neîmpăcată. Dacă suferința se poate împărți cu alții, puterea nu se vrea cu niciun preț nici risipită, nici înlăturată.

Astfel că Petru urma acuma să lupte cu încă o femeie, care deși nu avea dârzenia dreptului strămoșesc, se făcuse apărătoarea tronului bărbatului și feciorului ei, cu acea ferocitate amestecată cu viclenie, care avea să o conducă de aici înainte.

— Am venit pe mare, rosti el mai departe, am ajuns la Galipoli, și de acolo, prin Beograd, am putut să sosesc la curtea lui Ioan Sigismund. L-am găsit plin de bunăvoință și mi-a făgăduit ajutorul lui. Împrejurările erau de partea mea; avusese loc acea cumplită luptă maritimă de la Lepanto, și puterea turcească se dovedise că putea fi înfrântă. Din toată flota turcească se întorseseră numai vreo treizeci de galere, iar sultanul Selim trebuia să-și răscumpere într-un fel prestigiul în fața ienicerilor. Turcii cuceresc cu ajutorul piratului Ochiali insula Cipru, în a cărui cetate mi-am petrecut și eu un an de surghiun. Cu ajutorul lui va da altă lovitură. În ceea ce privește Poarta, știam că are grija mea. Pe de altă parte, veștile primite din țară erau cu totul prielnice mie, deoarece voievodul țării pusese să se omoare la o nuntă boierească pe unii din cei mai însemnați demnitari, ale căror capete le trimisese la Constantinopole.

Caterina îl întrerupse din nou.

— Crezi că se poate domni fără asprime?

Petru se gândi la cele ce auzise despre săptămâna sângeroasă ce urmase nopții Sfântului Bartolomeu; își dădu seama că vorbise prea mult. De aceea răspunse cu prudență:

— Cred că totul depinde de împrejurări, dar cum eu încă n-am domnit, nu știu ce anume va trebui să fac. Locul și împrejurarea dau sfaturi. Se știe că sultanul poate trimite la moarte zilnic paisprezece oameni și nu se spune că ar fi crud.

Caterina îl încuviință numai prin simpla mișcare a sprâncenelor. Era destul de deșteaptă ca să-i înțeleagă vorbele cum trebuie, de aceea se gândi că, la nevoie, va ști și el să-și curețe drumul de potrivnici, cu destul sânge rece. Îi plăcea italiana curgătoare în care vorbea și mai cu seamă ușurința cu care găsea expresiile alese.

— Urmează, prințe.

— Când totul părea a fi de partea mea, prințul Transilvaniei a murit. A venit apoi Ștefan Bathory, care nu-mi era nici prieten, nici dușman. Așa că am plecat la Cracovia, dar moartea mă urmărea. Și Sigismund August, ultimul Iagelon, a murit. Nobilul Andrei Tarnovski m-a dus atunci la cetatea Kesmark, la Albert Laski.

— Dacă nu ai fi plecat atunci din Cracovia, ai fi putut să-l cunoști pe rege, pe fiul meu, și ai fi scurtat din această așteptare.

— Maiestate, omul e în mâna Domnului și necunoscute sunt căile

lui. Eu trăisem numai în ținuturi însorite și calde; în Polonia, focul în sobă nu se stinge șapte luni pe an, vântul șuieră de cum pălește frunza, cerul e cenușiu și curg din el mereu ploi. M-am îmbolnăvit. Doi ani am zăcut.

— Mă lămurești mai bine decât oricine de ce nu a vrut fiul meu, ducele d'Alençon, să primească tronul acelei țări. Vorbește-mi despre Cracovia.

— E o cetate a culturii răsăritului, Maiestate, cu universitatea Iagelonilor, cu palatul Wawel, ce prin frumusețea încăperilor lui, prin tapiseriile de preț, poate sta alături de palatele Franței. Dar nu prieste sănătății oricui.

— Te-ai îmbolnăvit de supărare, prințe, ori dușmanii și-au dat mâna?

— Canonicul Cracoviei, medicul Nadoli, care m-a îngrijit, era de părere că-mi trebuie răgaz și mai cu seamă liniște, căci mi se învolburase sângele. Tăcu o clipă, amintindu-și, apoi urmă cu glas surd: Totul îmi era atât de potrivnic, încât așteptam moartea ca pe o binefacere. O singură dorință, aveam; să-mi scrie pe cruce „Doamne, mulțumescu-ți ție că, în fine, m-ai luat la tine."

— A fost un ceas greu acela prin care ai trecut.

— Cumplit. Maiestatea Voastră m-a înțeles. Fusesem crescut de mic și mi se dăduse toată învățătura pentru a fi domn. Gândiți-vă, Maiestate, că de treizeci de ani nu am fost lăsat să intru în țara mea. Pribegesc de treizeci de ani. Sunt singur de douăzeci și patru de ani. Ostracizat, cu dreptul de a trăi numai în Asia, când tot sufletul meu mă cheamă în țara mea. Dacă nu ar fi fost cărțile, ori aș fi înnebunit, ori aș fi făcut ceva atât de necugetat, încât aș fi fost de mult închis la Ediculé.

Caterina de Medicis se îmbujorase puțin la față. Pierduse de mult obișnuința de a găsi oameni cu sufletul deschis; de ani de zile se lupta ca să ghicească adevărul dincolo de vorbe, chiar la copiii ei. Și acum, acest pribeag cu ochi prelungi și calzi își dezvăluise sufletul, așa cum nu mai făcuse nimeni, de la prințul Don Juan de Austria, care în trecere pe la curtea de la Luvru, se minunase pe față de curajul și puterea ei. Nu avea să-l uite niciodată pe Juan; un bun catolic, dar el nu a avut vreodată nevoie de ajutorul ei, pe când acest prinț cu sânge european și străine influențe orientale, de care el însuși nu-și dădea seama, izbit greu de viață, dar necoborându-și fruntea și neabdicând de la drepturile lui, pe acest nefericit îl va ajuta. Era convinsă din felul în care vorbise, și mai cu seamă din ceea ce nu-i mărturisise, că Petru va fi cinstit față de ea, un braț credincios în slujba familiei de Valois; acolo unde va pleca el, va sprijini politica de extindere a Franței, sprijinindu-se astfel pe el însuși.

Gândea așa, numărându-și diamantele rosariului. În mintea ei, ca și

în adâncul inimii, cauza lui era câștigată.

— Când te-ai însănătoșit, ai plecat în Italia, la ducele de Ferrara?

— Nu. Am mai stat la Albert Laski; acolo m-a prins moartea sultanului Selim și urcarea la tron a lui Murad al III-lea.

— Ai încercat să ceri domnia de la noul sultan?

— Maiestate, mi-am cerut drepturile de la trei sultani: Soleiman, Selim și Murad. Am trimis scrisori pe rând marilor viziri, cu făgăduielile de cuviință. Ce brumă de avere mi-a rămas de la tatăl meu, am folosit-o pe daruri la Constantinopole, daruri cu atât mai umilitoare pentru mine, cu cât slujeau să-mi capăt ceea ce mi se cuvenea de drept. A fost o vreme când am crezut în dreptate, apoi…

Caterina îl întrerupse:

— Și totuși, ai venit la curtea Franței.

— Pentru că e singura țară în al cărei spirit echitabil nădăjduiesc; dacă n-ați fi Voi, Maiestate, și fiul Vostru, regele, n-aș mai spera nimic.

Petru credea, în adevăr, în ceea ce spunea.

— Nici în puterea divină?

— Între ea și mine stau oamenii.

Urmă o tăcere, Caterina privi în depărtări, ca și cum ar fi fost absentă. Însă în adâncul sufletului ei era îndurerată. Ar fi vrut ca feciorul ei preferat, Henric, să fie luptător și aprig, dar el, ca toți băieții ei, era molatec și dedat plăcerilor.

Săptămâna sfântului Bartolomeu fusese a ei; altcum familia de Guise le-ar fi luat locul. Și domnia lui Henric al III-lea tot opera ei fusese. Și căsătoria pe care o punea la cale cu vârstnica și eretica Elisabeta a Angliei, pentru a-i da fiului ei un tron. Dar cine știe dacă va reuși, cu mironosița aceea, despre care oamenii spun că și-ar fi pus dinți din mărgăritare.

Deci, dacă acest bărbat energic și cult va fi pus în drepturile lui, tot ei i se va datora. Va aduce un braț cinstit în slujba Franței și a familiei de Valois și, dacă va fi nevoie, contra prefăcutului acela de Henric de Navara, cu ochii lui insinuanți și pofticioși, pe care-l lasă, să-i mângâie domnișoarele de onoare, pentru a-l împiedica să poftească fățiș tronul cu flori de crini al Franței.

— Apoi? își urmă Caterina întrebările.

— Am stat mult în Polonia. Ștefan Bathory nu m-a sprijinit.

Tăcu, reamintindu-și figura cu ochi pătrunzători, sprâncenele subțiri, cu nasul drept, coborând spre mustața neagră și joasă ce ajungea până deasupra bărbii tunsă în cioc. Curtea Franței nu-l prețuia. Dar acuma, de departe, el îl înțelegea mai bine pe acest Ștefan Bathory, prieten al turcilor, care se arătase mai binevoitor boierului muntean Radu Buzescu decât lui – dorea să aibă la curtea-i bărbați deștepți și pricepuți, nu să-i piardă. Și-l reaminti, în toată strălucirea

lui, în sala cu plafonul împărțit în pătrate, din care priveau zeci de capete sculptate; sau în încăperea tronului, pe ai cărei pereți era lucrată în relief o uriașă stemă a Poloniei; ori în măreția sălilor largi, cu arcade albe, sprijinite pe colonade meșteșugit lucrate. Își aduse aminte de bogăția icoanelor, de sala armelor, cu steagurile desfășurate printre armurile cucerite.

Poate că-i va fi chiar dușman acest prieten al turcilor, care niciodată nu ar fi în stare de un elan, așa cum este această vârstnică și diplomată doamnă, care moștenise mult din firea lui Laurențiu Magnificul și era stăpâna unuia din cele mai mari regate. Dar se feri să vorbească despre Ștefan Bathory în fața ei, știind că-l socoate uzurpator al tronului Poloniei.

Caterina răspunse parcă gândurilor lui:

— Cred că Ștefan Bathory a fost foarte mulțumit că fiul meu cel mai mic nu a vrut să domnească în Sarmația. Și în felul cum spuse Sarmația, cu buzele puțin strânse, puse toată diferența ce exista între aceste două țări. După aceea?

— Apoi, am fost la Prea Sfinția Sa, Papa Grigore al VlII-lea, care, vrând să-mi facă dreptate pe cale pașnică, m-a recomandat Maiestăților Voastre, singurele de al căror cuvânt turcii ar putea ține seama.

— Ți-a mai spus altceva?

— Că o cruciadă acuma în contra păgânilor nu se poate face.

— Ai dorit acest lucru?

— Maiestatea Voastră, ca primă fiică a bisericii catolice, știe mai bine decât mine care este năzuința fierbinte a Romei, iar eu, care am trăit sub puterea turcească…

Caterina de Medicis zâmbi, întrerupându-l.

— În ce constă puterea lor? Trebuie să-i cunoști bine, dacă ai trăit atâta vreme printre ei.

— În religie, care împiedică luptele interne pentru tron, dăruind odată pentru totdeauna tronul lui Osman, așa cum darul profeției a fost dat lui Mohamed. În forța ei de răspândire. Și de aici se trage fanatismul armatei lor. Alah a fost prevăzător… încheie Petru și fu cât pe ce să adauge că n-ar fi stricat să se gândească și Isus la astfel de lucruri lumești și practice.

Fața întinsă și albă a Caterinei se zbârci puțin. Triunghiul de catifea neagră, care-i acoperea partea de sus a frunții, păru că-i taie un semn adânc în piele, și Petru înțelese că făcea o sforțare să uite ceva și în același timp să adâncească un gând, a cărui putere o depășea.

Înțelese că audiența luase sfârșit. Abia atunci băgă de seamă strălucirea și luminozitatea caldă, ce se răsfrângeau din apele castanii ale ochilor și al întregului chip al Hélènei de Surgère, ce ședea în spatele reginei-mamă. Și se miră de a întâlni la această curte, despre

care se povesteau atâtea lucruri cu două înțelesuri, un chip atât de feciorelnic și o privire atât de candidă.

4

Costa, în vremea aceasta, rătăcea pe străzile Parisului. Ajunsese până la zidurile cu care Charles de Bourbon, guvernatorul Parisului, înconjurase mai înainte acea parte a orașului, înăuntrul căruia se aflau Luvrul și Bastilia. Simțise numai, fără să înțeleagă explicit, acel ceva ce dăduse naștere zicătoarei: *„Le mur murant Paris, rend Paris murmurant”*. Da, așa era: „Zidul înconjurând Parisul face pe parizieni să murmure”.[25]

Trecuse prin cimitirul Inocenților, unde tâlhari, cerșetori și femei ușoare se încălzeau la focuri în care ardeau oasele morților; mergând pe galeria întunecată și umedă, de a lungul fațadei cimitirului, călcase pe pardoseala făcută din lespezi de morminte și privise tot felul de prăvălioare la modă, ce se înșirau de ambele părți ale galeriei. Înainte de a ajunge la cele două cruci – a lui Buis și a Călăilor – îl întâmpină un moscopolean. Oștean asemeni lui Costa, apucase drumul apusului de multă vreme, apoi însurându-se schimbase meseria armelor, rostuindu-se la Paris și devenind messir Moscopol. De urma lui aflase încă din Polonia. Și se bucurase Costa că în acea țară necunoscută va întâlni un bărbat care să-i poată arăta cinstit cum stau treburile și cât pot spera în sprijinul și puterea domnului acelei țări.

Moscopol îi spusese:

— Întâi să cunoști adevărata față a Parisului, ca să știi că nu strălucirea Luvrului e totul și nici vorbele regelui.

Îl luase într-o zi anume, pe seară, și-l purtase pe malurile Senei, unde o calicime zdrențăroasă, îmbrăcată de la negustorii de haine vechi, sporovăia pe toată întinderea cheiului.

Îl purtase dincolo de spânzurătoarea de la Montfauçon, în care atârna de curând un supraintendent al finanțelor, pedepsit pentru vina de a nu mai fi găsit bani atunci când i s-au cerut; depășiră palatul de Sans, locuit de acel catolic înfocat, numit Pellene, care singur omorâse atâția hughenoți, încât nu le mai știa nici el numărul și despre care se zvonea că în acele zile ale luptei religioase jefuise împreună cu René, parfumeorul reginei mame, atâtea case hughenote, încât devenise unul dintre cei mai bogați oameni din Paris.

Depășiră strada de la Fouarre și biserica Saint Julien le Pauvre, apoi trecând dincolo de strada Maubert, unde tineri studenți se plimbau în grupuri zgomotoase, ajunseră într-o uliță liniștită, ale cărei case păreau părăsite. Nu licărea nicio lumină la ferestre și nu se auzea nicio ușă deschizându-se. Obloanele erau trase și o liniște nefirească îl surprinse pe Costa. Pe lângă gălăgia Parisului de până acuma, i se păru că trece din nou prin cimitirul Inocenților.

— De ce e atâta liniște pe aici?

— Toate casele sunt pustii.

— Cum?

— Erau locuite de hughenoți; parte au fost masacrați, parte au fugit.

— Unde?

— În orașele prinților protestanți, în Elveția, în Anglia, în Germania, pe unde au apucat.

— Și acolo i-au primit?

— Cu brațele deschise; erau negustori pricepuți, industriași de seamă; cu plecarea lor Franța pierde. Oamenii spun că-i o rușine pentru regele ai cărui oameni fug de sub stăpânirea lui; înseamnă că nu e un stăpân bun. Și totuși e mai bine aici, decât în alte părți de lume.

— Nu există loc în lume fără supărare și durere, oftă Costa. Noi căutăm aicea sprijin.

— Și o să-l aveți, dacă o să știți să-l cereți. Din pricina asta te-am adus în acest colț al Parisului; să nu-ți închipui că ați nimerit în rai.

— Și ce trebuie să facem? De cine să ne ferim? De cine să ne lipim?

— Să vă simțiți bine între catolici; să fiți rezervați față de hughenoți, dar neuitând că singurii prinți de sânge, Bourbonii, sunt căpeteniile noii religii și că poporul ține cu prințul de Condé, mai mult decât cu casa de Valois; să întrebați cât mai puțin de regele Navarei și să câștigați prietenia regală. Prințul tău e un om de curte?

— Pribegia l-a învățat multe.

— Nu te întreb asta, ci dacă știe să se poarte ca pe aici?

— La curtea Poloniei și în Italia s-au despărțit cu greu de el.

— Dar l-au ajutat?

— Să trăiască.

— Atât nu e de ajuns. E chipeș?

— Frumos și învățat.

— Atunci drumul îi e mai ușor. Nici regelui, nici reginei mame nu le plac oamenii urâți.

Pe chipul lui Costa apăru o umbră de zâmbet.

— Cum văd, aici fiecare bărbat e un fel de curtean, încât știe toate.

— Sunt furnizorul curții ducelui d'Anjou și cum cu el natura nu a fost prea darnică…

— E atât de hotărâtoare prima impresie și aici?

— Uneori da. Feriți-vă de a vă împrieteni cu ducele meu, căci v-ar urî regele.

— De ce?

— Unul vrea supunere absolută măcar la curtea lui, și celălalt plesnește de ambiție. Iar partidul hughenot atâta așteaptă: o căpetenie regală.

— Dar ce, ducele tău e papă, ca să fie căpetenie de sectă?

— Sectă? Mai mult decât o sectă; un partid, care vrea să-l câștige pe ducele d'Anjou. Messir Moscopol tăcu o clipă, apoi urmă: Din pricina asta te-am luat la plimbare, ca să vezi Parisul adevărat și ca să auzi aceste lucruri. E mai bine să le vorbim pe stradă, decât într-o casă a Parisului.

— Primejdioase, în adevăr.

— Și pentru cel care le spune, și pentru cel care le aude. Dar când întâlnești, după atâția ani, la celălalt capăt de lume, pe cineva care ți-aduce aminte de părinții tăi, de casa ta, e cinstit lucru să i le spui, dacă-i vrei binele, căci aici, când își pierd capul stăpânii, și-l pierd și slujitorii lor.

Ochii cafenii, rotunzi, mustața bogată și umerii vânjoși păreau un tot ce întărea aceste vorbe. Adăugă apoi, cu o voce mai puțin sigură:

— Dacă ai nevoie de bani, am ceva pus deoparte, de care nu știe nevasta. Pe aici femeile-s zgârcite.

Costa deschise gura să răspundă, apoi se răzgândi, ca și cum nu ar fi auzit. Dar în adâncul inimii tare ar fi vrut să fie el cel care să poată vorbi astfel, în loc să se afle toată viața lui între două drumuri și cu punga goală. „Se vede că îmbătrânesc", se mustră singur, și porni cu pași mari alături de Messir Moscopol, așa cum îl numeau francezii pe acest furnizor, cu vorbă veșnic îmbietoare, al ducelui d'Anjou. Gândurile-i zburau în urmă la acele zile grele petrecute la Genova, când banii erau pe sfârșite, iar Dimitrie-Petru trecea printr-o criză atât de adâncă de deznădejde, încât trăia necunoscut și sărac între străini. Numai o minune făcuse ca Pavolo Battista del Comno să-l descopere, datorită figurii lui distinse și purtării alese și să-l ducă în gazdă la carmelitul Lorenzo Parijola, care l-a trimis la Papa Grigore al XIII, iar acela, fermecat de felul lui de a vorbi și de plăcuta lui înfățișare, îi dăruise două sute scuzi de aur și-l ținuse opt luni la Roma, dându-i scrisori de recomandare către nunțiul apostolic de la Paris, acel Salviati, care-l introdusese pe prințul dunărean la regina-mamă. Cu doi ani în urmă, desperat și singur, Petru vrusese să se înroleze în armata creștină care lupta la Malta, în contra Turcilor. Acum se pare că soarta le-ar fi mai prielnică, dar iată câte spaime mai sunt și în această depărtată Franță, care la prima vedere pare atât de fermecătoare. Măceluri mai cumplite decât ale lui Mircea Ciobanul; pribegii care golesc țara, așa cum întâlniseră ei în Transilvania, unde treceau munții familii întregi valahe; răscoale înăbușite, din care și Pătrașcu Vodă stăvilise destule în vremea domniei lui; frați care se măcinau între ei pentru putere.

Năpaste din acestea lăsase multe în urmă, dar ele se pare că-și au locul pe întreg pământul și nimeni nu le poate stăvili – își zise Costa. Dar ori că o avea regele de aici inima mai bună, ca să-i sprijine, ori că

Papa are putere mai mare decât se vede. Datorită fie unuia, fie altuia, va răsări pe cer și steaua rătăcitorului său stăpân.

— Acuma hai la mine acasă să mâncăm. Ai s-o vezi și pe nevastă. E iute foc și încă nu s-a trecut. Priceută în negoțul pe care l-am moștenit de la tatăl ei, om afurisit de priceput în afaceri.

Și porniră așa, umăr la umăr, în orașul acela, de parcă s-ar fi despărțit abia ieri. Mai mult nu aveau ce să-și vorbească acum. Despre trebile negustoriei lui, messir Moscopol nu rosti o vorbă. Se deprinsese, după felul țării, ca despre afaceri să nu sufle un cuvânt, chiar între prieteni. Să fi fost șiretenie, prevedere… cine știe?

Pe Costa nu-l priveau asemenea treburi și nici nu-i sta gândul la ele. De aceea nici nu-l întrebă mai mult. Știa că-i luminase o parte din cețurile ce-i frământau mintea și că în casa acestuia va mânca acele plăcinte crețe, cu lapte de oaie, de care era atât de dornic. „O fi nevasta lui franțuzoaică – își spuse el – dar trebuie că a învățat-o să gătească măcar plăcinta ca pe la noi”. Și simți că-i lasă gura apă. „În toată lumea, oamenii rătăcesc ca muștele în sihla luminișului”, își spuse el și își simți inima mai ușurată. Așa o fi datul vieții…

5

Odinioară, Carol al V-lea mărise Luvrul o dată cu creșterea orașului și dărâmase zidurile vechi, înălțând altele. Poporul Parisului, pe care nicio forță din lume nu-l poate face să ascundă ceea ce gândește, vorbea în gura mare că ar fi dărâmat poarta Saint-Honoré, celebră prin asaltul pe care-l dăduse acolo Jeanne d’Arc, numai pentru ca să-și aducă aminte cât mai puțin de ea.

Se vede treaba că datoriile morale sunt un corset în care anumite căpetenii nu se pot mișca în voie.

Faptul că-și alesese Luvrul ca reședință și că numele acestuia venea de la louve, ceea ce însemna lupoaică, poate că avea o anumită explicație în legătură cu firea și drepturile pe care rangul lui înalt i le dăduse.

Mult mai târziu și Francisc I, întors din captivitatea din Spania, a locuit în acest palat. Iar fiul lui, Henric al II-lea de Valois, adusese pe arhitectul Pierre Lescot, pe sculptorul Jean Goujon și împreună construiseră și împodobiseră aripa de sud-vest și curtea pătrată.

Henric al III-lea, actualul rege, în trecere prin Veneția, cumpărase picturi de mare preț de Carrache, Veronese, Guido Reni, Luini, Barsan și Jules Romaines, care adăugate altor tablouri prețioase precum Gioconda, Fecioara de la stânci, Isus și Sfânta Ana și Fecioara de Leonardo da Vinci, Frumoasa grădinăreasă, a lui Rafael Sanzio din colecția lui Francisc I dăduseră o aleasă strălucire palatului.

La acestea se alăturase și faima bibliotecii, alcătuită în cea mai mare parte din manuscrise rare, în toate limbile și din toate țările, pe

care Caterina de Medicis o mutase aici de la castelul din Fontainebleau. Se mai zvonea că singura carte de care nu s-ar fi despărțit nicicând regina-mamă, ar fi „Principele" lui Niccolo Machiavelli. pe care acesta ar fi dedicat o tatălui ei, Lorenzo Magnifico. O învățase atât de bine, încât își însușise de acolo acea zicătoare latină *„Salus populi suprema lex est"*[26], dar dușmanii ei din Franța spuneau că ar fi schimbat un cuvânt, așa că zicala suna acuma astfel: *„Salus Valois suprema lex est"*, căci altcum, o atât de bună catolică cum și-ar fi îngăduit să despartă știința conducerii de preceptele religiei, sau cum ar fi închis ochii la atât de grave abateri morale.

Dar aceste zvonuri o atingeau pe regina-mamă tot atât de puțin, cum ating aripile păsărilor norii și, urmând planul răposatului ei soț, mări aripa Luvrului de-a lungul Senei, căci simțea nevoia de a auzi murmurul apei cât mai aproape.

Numai imaginația nestăvilită a acestor supuși rebeli, care sunt parizienii, vorbea despre niște trape ascunse în pardoselile noii clădiri, prin care în mod tainic și iute se putea scăpa, cu ajutorul apelor tăcute ale Senei, de cei prea ambițioși, ori prea periculoși.

Hughenoții zvoneau că de când cu alianța turcească, multe și ciudate mijloace noi de a face politică intraseră în obiceiurile franceze și, totodată, întrebau cu glas tare, prin prinții protestanți al Germaniei și prin regina Angliei ori regele Navarei, de ce nu se mânie Prea Sfântul Papă de împrietenirea cu păgânii turci, care folosesc creștinii prinși în război la galere sau îi vând în piețele de sclavi, dar în schimb tună și fulgeră împotriva celora ce-și caută singuri drumul mântuirii…

Oare acel împărat turc despre care se spune că ar avea două sute de copii și că ar fi mereu în stare de beție, trezindu-se numai la vremea rugăciunilor, și ai cărui pirați navighează pe Marea Mediterană, jefuind și omorând sub înalta lui oblăduire, nu-i mai degrabă aliat cu Satana, decât acești cinstiți hughenoți, care nu cer decât să fie lăsați în pace, chiar dacă nu cred că prin Sfânta Eucharistie pâinea și vinul s-ar preface în trupul și sângele Mântuitorului? Și dacă nu mai vor în biserici statui, pe care să le îmbrace în catifele și mătăsuri și să le plimbe în tot orașul, închinându-se la ele, de ce văd în aceasta un păcat?

Tot hughenoții mai învinuiau pe papă că mai bine ar vedea cum în răsărit turcii folosesc catolici sau schismatici în slujbe mari, dar cum i-a simțit că s-au îmbogățit, îi omoară, luându-le averile pentru hasnaua imperiului.

De ce nu le e milă spaniolilor de acele suflete pierdute?

De ce nu se scandalizau Franța și Spania catolică? Dar câte nu se aud în lume!

Aceasta era starea de spirit a parizienilor, când Petru, întovărășit de

cei doi slujitori ai lui, se înfățișă din nou la poarta Luvrului.

6

Era îmbrăcat pribeagul în haine de catifea verde. Nu știa că aceasta fusese culoarea reginei mame și o purtase pe vremuri un anumit Vidam François, la care se zvonea că ținuse regina, dar care ar fi pierit într-o închisoare, cu câțiva ani în urmă.

Îl sfătuise nunțiul papal Salviati să-și aleagă această manta, ca fiind mai ștearsă, așa cum se cuvine să fie înveșmântat un prinț venit să se roage pentru dreptul și viața lui, neavând alt apărător decât sfântul cuvânt al Papei, care totuși în țara aceasta a Franței stă în afara alegerii episcopilor și nu are puterea de excomunicare asupra regilor.

Puterea bisericii galice e departe de a fi ca aceea a Italiei, sau a Spaniei, singurele ce dau adevărată ascultare sfântului părinte.

Și Petru ascultase. În Italia, își răsese barba. Aici își tunsese părul, după moda francezilor, căci n-ar fi vrut ca nimeni să zâmbească sau să-l privească prea cu multă curiozitate.

Petru citise mult, dar mai mult învățase din furtunoasa lui viață. Și dacă trecuse cu bine peste clipa morții lui Pătrașcu Vodă, știa că orice încercare, în comparație cu aceea, va fi mai mică.

Atunci însă îi fusese dat să sufere mai mult decât poate îndura un suflet de copil simțitor. Avea numai paisprezece ani, nu era priceput în ale vieții nici cât puiul de șoim, care dacă e gata a cădea din cuib, dă din aripi și tot se ține.

Din toate neamurile boierilor de la Slătioara, din partea doamnei Voica, din toți boierii divaniți ai lui Pătrașcu Vodă, boieri pe care-i miluise cu moșii și demnități și-i juraseră credință și ajutor la vreme de nevoie, din toți cei puternici de la Constantinopole, dăruiți cu aur și blănuri, unul nu-i venise în ajutor. Lăsaseră să-l surghiunească la Rodos, apoi la Cipru și în fine la Damasc, unde Zaïd și macedoneanul Riga îi arătaseră dragoste și prietenie.

Din pricina asta și a firii lui mândre, rar și-a arătat durerea și dezamăgirea; râdea ca să nu se vadă că sufletu-i geme, și citea mult, ca trăind viețile altora, să o poată îndura pe a lui, care-i părea silnică și nedreaptă. Acolo, între cărțile acelea, găsise o mângâiere pe care oamenii nu i-o dăduseră. În paginile lor, scufundat în vechile manuscrise și canoane ale religiei, căutase o uitare, un sens vieții, care lui îi răpise ceea ce se cuvine oricărui copil: căminul și copilăria.

Orice cuvânt trebuia socotit, orice gest măsurat.

Poate de aceea uneori, când câte o scurtă sclipire de bucurie îi apărea înainte, simțea nevoia să vorbească mult și să spună ce avea pe suflet. Altcum, s-ar fi înăbușit.

De atâtea ori crezuse că e aproape de a-și găsi un rost, o apropiere de țelul lui, și tot de atâtea ori speranțele îi zburară din față, ca

nălucile pustiei, despre care vorbea Zaïd, prietenul beduin din alte vremi.

Fusese o altă lume, atât de deosebită de aceasta de aici, încât uneori pierdea simțul realității și-i era totul indiferent.

Așa i se întâmplase în Polonia, unde puterile-l părăsiseră în urma căderii de pe cal, la scurtă vreme după ce primise o săgeată în umăr, într-o luptă cu tătarii, care atacaseră marginea ținuturilor lui Laski. Nu se vindecase bine de rană, când și-a rupt piciorul și a suferit doi ani. Nu fusese obișnuit să zacă.

A fost o clipă grea, când nu a mai crezut în nimic, și-a pierdut speranța, și odată cu ea i-a apărut o sfâșiere necunoscută, pornită din străfundul ființei lui, o dărâmare și o îmbătrânire timpurie, ca o măcinare ce i-a rupt marginile răbdării și ale îndurării.

În vremea aceea, zăcând în castelul lui Laski din Cracovia, și-a numărat toate durerile vieții. Se temuse de singurătate; de mic avusese parte de ea; dorise căldura inimii mamei lui, și nu-i fusese dat să o mai vadă nici măcar în ceasul morții; îi fusese silă de sărăcie, și ea îl urmase ca o umbră; vrusese să-și întemeieze un cămin, cu putere și cinste, și împrejurările vieții nu-i îngăduiseră; vrusese să fie liber, ca apele, și trăise ani lungi surghiunit și păzit; avea nevoie de dragostea oamenilor, și se izbise numai de indiferență; îi fusese silă de neputință, și era silit să-și cerșească dreptul lui, fugit din împărăția sultanului, alergând de la o curte la alta; crezuse că va fi un bărbat puternic, și era numai un om chipeș, cu sănătatea mai primejduită dinlăuntrul ființei lui, decât din accidente exterioare. Se lipise osul piciorului, dar i se înveninase rana din umăr, și dacă nu ar fi fost canonicul Cracoviei să-l îngrijească cu un devotament de creștin al primelor timpuri, și Costa, să-i liniștească sufletul, nu se știe ce s-ar fi ales de el. Sigur era însă că nu avea să uite niciodată că boierii tatălui său nu numai că nu l-au ajutat să ia domnia, dar nici cu bani și nici cu sfatul nu a încercat vreunul să ajungă până la el, chiar atunci când le-a trimis vorbă. Și mai cu seamă erau datornici dintre el, cărora Pătrașcu le făcuse atâta bine, că de-ar trăi două vieți și tot nu s-ar putea răsplăti. Și el, Petru, trebuie să lupte să ajungă totuși în țara lui, unde nimeni nu a făcut nimic ca să-i câștige inima și încrederea.

Curtea Cracoviei se mirase de îndelungata lui boală, pe care a numit-o „friguri de Asia Mică”. Ochi albaștri au lăcrimat pentru el. Anuška de Gdansk i-a trimis deseori alifii pentru rană sau doctorii ei să-l vadă. Când a putut, a trecut chiar ea, vrând să-l lecuiască cu orice chip, chiar dacă unchiul ei, diplomatul Andrei Tarnovski, îi spunea că acest prinț pribeag nu poate fi ținut pe loc nici cu sfânta legătură a căsniciei, nici cu întinsele domenii ale Anuškăi, tânăra văduvă. Și Anuška se măritase cu Liubomir, conte de Wraclaw, numai când toate pregătirile lui de plecare fură gata. Avea pleoapele grele și albe

Anuşka şi mâini ca două cuiburi fierbinţi. Dacă ar fi putut fi şi el ca Laski, ar fi rămas locului. Ceva mai presus de el îl făcea să nu-şi afle liniştea. Firea aceasta frământată şi pătimaşă i-o ghicise nunţiul papal Morone, care-i arătase o prietenie deosebită cât timp şezuse la Cracovia…

Cu aceste gânduri îşi îmbrăcă haina strânsă pe talie, cu mânecile prinse în panglici cu fir de argint. Peste părul des şi negru, puse pălărioara mică, cu margini lucrate în fir de argint şi un singur smarald prins într-o cheutoare de aur, într-o parte. Se privi în Oglindă; era din nou falnic, de parcă nici ani, nici griji nu trecuseră peste el. „Fiinţă mai schimbătoare ca omul nu este pe faţa pământului" – îşi spuse el, în timp ce încălecă, să se întâlnească cu nunţiul papal Salviati. Când pătrunse în palatul Luvrului, era însoţit de toate amintirile şi durerile lui, ca de o escortă ce nu avea să-l părăsească niciodată.

*

În ziua aceea, ca de obicei, masa regelui se desfăşurase în tăcere. Henric al III-lea cinase după regula pe care o stabilise la întoarcerea din Polonia; la masa înconjurată cu grilaj, ca nobilii să nu se mai apropie şi să-i vorbească în vreme ce prânzea.

Gentilomii curţii se scandalizară de acest obicei adus din Sarmaţia. Ei ştiau, din vremea domniei lui Francisc I şi a lui Henric al II-lea, că aveau dreptul de a-l privi mâncând şi de a-i vorbi în acele clipe. Această izolare, ca şi noul ceremonial introdus la scularea şi îmbrăcarea regelui, prin care acesta se îndepărta de ei în loc să şi-i apropie, aşa cum făcuseră tatăl şi bunicul lui, îi nemulţumise adânc. Henric al III-lea nu luase aminte la ceea ce se petrece în jur şi înlocuise pe toţi curtenii maturi, pricepuţi în politică şi război, cu oameni tineri, ale căror nume de abia acum se făceau cunoscute la curte; d'Arques, Saint-Luc, Anne de Joyeuse, d'Epérnon, Saint-Mesgrin. Nu mai asculta de sfaturile reginei mame, iar biata Luiza de Lorena, pe care o luase într-un ceas de entuziasm, cu patru ani în urmă, era fără niciun fel de putere acuma, când augustul ei soţ îşi petrecea mai tot timpul în tovărăşia acelora.

A ajunge la rege însemna a putea trece dincolo de acest zid de tineri, care erau cele mai bune spade ale Franţei.

Despre izolarea la sculare şi mai cu seamă la culcare a suveranului începuseră să umble zvonuri ciudate, dar pricina adevărată a singurătăţii la masă nu o ştia decât Henric însuşi. Suferind de colici nefritice şi de indigestii continui, avea nevoie de linişte atunci când mânca şi cum nu se putea stăpâni să nu se supere la anumite vorbe ce i se adresau, schimbase ceremonialul meselor regale.

Îi era de ajuns prezenţa atâtor gentilomi, urmaţi de ofiţerii de

serviciu și maeștrii de ceremonii, care-i aduceau nenumăratele feluri de mâncare și băuturi, iar cum de această pompă nu s-ar fi lipsit, având convingerea că sunt atributele demnității regale, scăpă de vorbă, izolându-se.

Era greu să domnească, după ce prinții și ducii îl cunoscuseră ani de zile ca duce d'Anjou, numai că regina-mamă veghea și se lupta să-i facă pe ceilalți să uite.

Când regele se sculă de la masă, trecu în sala mare a Luvrului, denumită Sala Henric al II-lea, unde avea să-l primească pe nunțiul papal, însoțitorul prințului pribeag, pe care cu atâta căldură i-l recomandau ducele de Ferrara și Papa Grigore al XIII-lea.

În acea seară, cele două regine, cu doamnele de onoare, fuseseră poftite la rege, așa încât, prima impresie a lui Petru atunci când intră fu copleșitoare.

Regele Henric avea chipul și statura plăcute și o ținută din cele mai îngrijite. Picioarele mici și delicate erau încălțate în pantofi ascuțiți, cu paftale de aur. Pulpele se desenau armonios în ciorapii de mătase, și cum ședea drept, cu chipul nemișcat, Petru nu bănuia ce dureri puternice îi ardeau piciorul stâng, îmbolnăvit din plăcerile gustate în trecerea prin Italia. Mijlocul regelui, strâns în corset, apărea aproape femeiesc în haina de mătase cu nasturi și garnituri de diamante și perle, lărgită asupra pantalonilor scurți și bufanți. Capul și-l purta acoperit cu o pălărie pe care nu și-o scotea niciodată, pălărie pe ale cărei crețuri străluceau trei briliante montate în cercuri de platină și aur, iar în urechea stângă strălucea un cercel mic, cu un diamant negru.

În jurul suveranului se afla un grup de tineri strălucitori, printre care domnii Larchant-Souvré și Rujé, care-l întovărășiseră și în Polonia.

Petru prinse numai privirea insolentă a lui d'Epérnon, îi auzi ultimele cuvinte, povestind despre vânătoarea de potârnichi de pe dealul Montmartre-ului, rostindu-și părerea de rău că regele arareori ia parte la aceste plăceri.

Erau toți așa de plini de tinerețe, atât de siguri pe ei, în veșminte atât de strălucitoare și costisitoare, încât pribeagul prinț fu uluit. Apoi se reculese și păși către grupul acesta, sub lumina candelabrelor de cristal de Murano.

De pe peretele din dreapta, îl privea chipul ironic și fin al lui Francisc I, pictat de Tizian.

Petru se purtă cum îl sfătuise legatul papal, și papa însuși.

Henric al III-lea, crescut la cea mai rafinată curte a Europei, avea darul vorbirii și știa să-l prețuiască și la ceilalți, atunci când îl afla. Mai mult, fiind mândru și orgolios, fără a fi avut putința să se afirme în acțiuni mari, faptul că acest principe străin credea în puterea lui, că

îi cerea ajutorul, îi făcea plăcere și, măgulindu-se, dori sincer să-l ajute.

Apoi, ca orice rege cu capricii renumite, care dacă odinioară pregătise patru armate ca să înăbușe răscoalele din sudul Franței, se oprise totuși în fruntea celei mai puternice dintre ele, la Avignon, fără să fi dat nicio luptă contra rebelilor, jelind în armură timp de o săptămână moartea iubitei lui, Luiza de Clève. Acuma ori că simțea nevoia, ori că avea alt capriciu, vroia a face un bine acestui necunoscut, care-i plăcuse.

În fața lui, ședea un bărbat care-și cerea dreptul, într-un mod demn și mișcător.

Îl întrebă și-l ascultă cu bunăvoință, destinzându-se în acea clipă și uitând cu totul de răscoalele din Normandia de jos; de nobilii normanzi refugiați la Commerçy; de Burgundia și Bretania, care refuzau noile impozite.

Saint-Luc și Joyeuse îi vorbiră cu amabilitate, numai d'Epérnon continua să șoptească cu răutate despre un tânăr de la Curtea Franței, care oftează după o femeie ce i-ar putea fi mamă, la care vorbe o parte din cei de față râseră cu două înțelesuri, dar Petru nu se lămuri despre cine bârfeau.

Se miră numai că regele îngăduie în prezența lui astfel de glume. Nu se simți nici stingherit, nici nelalocul lui, de parcă faptul de a se afla acolo era atât urmarea unei dorințe de care el însuși nu-și dăduse seama cât și a unui fapt de drept.

— Unde locuiești acuma? îl întrebă regele.

— La Petit Jesus.

Privirea lui Henric al III-lea opri zâmbetul ce începuse să mijească pe unele figuri.

— În strada Béthizy se află palatul Saint Heran. Îmi vei face plăcerea să te muți acolo, vreo două luni, apoi vei locui la Blois.

— Sunteți prea bun, Sire.

— Și cancelarul de Lorena îți va acorda un venit de două sute de scuzi de aur pe lună. Consideră-te oaspetele meu.

Petru simți cum privirea negriciosului d'Epérnon îl sfredelește cu răutate; răspunse totuși din toată inima:

— Majestatea Voastră vindecă rănile, pe care viața și oamenii mi le-au făcut.

— Iată o bravură pe care o apreciez mult, prințe, sinceritatea. Dar acuma să ne bucurăm de sosirea reginei și a prințeselor de Lorena.

Petru văzu intrând pe Luiza de Lorena, bălaie, gingașă și palidă, însoțită de surorile mai mici, toate cu languroși ochi albaștri. Rochiile lor de nuanțe pastelate, împodobite cu pietre prețioase, se răsfrângeau în luciul oglinzilor.

Regele înaintă ceremonios și, dând mâna reginei, o aduse pe jilțul

de lângă el, apoi Petru îi fu înfățișat, cu toate titlurile lui, în vreme ce Joyeuse și d'Epérnon se îndreptară spre cele două tinere prințese, ai căror obraji se îmbujorară ușor. Erau singurii care-și îngăduiseră acest gest; ceilalți seniori rămaseseră ca un zid sclipitor de mătăsuri, catifele și pietre prețioase, în jurul regelui; erau atât de orbitori, încât suita reginei aproape că pălea pe lângă ei.

Regina, obosită și palidă, părea copleșită de veșminte, de lume, de tot ce o înconjura; îl privea pe pribeag cu ochi buni și triști.

Audiența lui Petru luase sfârșit.

În drum spre han, nunțiul papal îi vorbi despre dorința fierbinte a monarhului de a avea un moștenitor, deoarece trecuseră patru ani de căsnicie. „Să fi fost aceasta oare singura dorință neîmplinită a lui Henric al III-lea?" se întrebă Petru înainte de a adormi.

7

Strada Béthizy nu se afla prea departe de Luvru. Spre deosebire de celelalte era mai largă, și de a lungul ei se înălțau clădiri mărețe, împrejmuite de parcuri, pe aleile cărora albeau marmorele statuilor.

Contele de Saint Heran fusese pe vremuri guvernator la Dijon, dar pentru că, aidoma celui din Bayon și Auvergne, refuzase în zilele sfântului Bartolomeu să masacreze populația, își pierduse slujba și bunăvoința reginei mame și i se confiscase palatul din Paris.

Henric al III-lea, după șapte ani de domnie, ca un act de independență față de regină, poate și ca urmare a răscoalelor ce izbucneau pretutindeni, îl iertase, îngăduindu-i să apară la curte, dând și o aripă a palatului Saint Heran în folosința celor două surori ale lui, Diana și Ana-Maria. Atât că fostul guvernator muri subit în urma unui atac de inimă. Despre Diana se vorbise și se mai vorbea încă. Femeie sclipitor de deșteaptă și destul de învățată pentru a putea fi iubită de Filip Desportes, poetul și lectorul regelui, îndrăzneață, își croise drumul în viață de la palat, așa după cum îi poruncise temperamentul ei. Fusese promisă de mică unui tânăr viconte, care murise într-un turnir. Părinții o logodiseră apoi cu fiul mijlociu al ducelui de Retz, când fu răpită, în drum spre Paris, de cel mai brav ostaș al lui Coligny, ofițerul d'Andelot, care o luă imediat în căsătorie. Diana nu a avut timp nici sa se deziluzioneze, nici să se sature de înflăcăratul ei soț, care se prăpădi la scurtă vreme, în luptele ce se țineau lanț între hughenoți și catolici. Nu mai vru să se remărite. Micuță cu păr negru și fața albă, nas vulturesc și buze subțiri, cu sâni și umeri îmbietori, atrăgea în jurul ei mulți tineri, ale căror soții părăsite oftau. Iar ea se părea că nu dorește altceva de la viață. Era poftită în tot locul, datorită darului ei încântător de a vorbi și al aceluia mai neobișnuit de a riposta; toată lumea părea a ști totul despre ea, făcându-se a nu cunoaște nimic, deoarece regele însuși, contrar obiceiului său, se făcea

a nu ști nimic despre viața acestei „încântătoare spadasine”, cum o numea în glumă uneori. Și lumea se mira de îngăduința regală, cunoscând că, dacă suveranul Navarei era să-și izgonească soția, faptul se datora regelui, care iscodind purtarea surorii lui, descoperise întâmplări ce o azvârleau în gura rea a lumii și umbreau cinstea vlăstarelor lui Henric al II-lea.

Diana izbutise să-l câștige pe rege, care-i promisese să-i redea întreg palatul, după ce va pleca acest principe străin, pe care trebuia să-l găzduiască acuma în aripa de sud. Așa că intendentul palatului, domnul de Melville, primi pribeagul și mica lui suită.

Era un obicei al timpului și al locului ca tinerilor să li se aleagă o domnișoară sau o doamnă, pentru a-și forma în preajma ei gusturi și deprinderi alese. Cum Petru plăcuse curții regale, l-au trimis la început în discreta grijă și îndrumare a uneia din cele mai iscusite minți. Mai mult, Henric îi trimise croitorul, cizmarul și pălărierul lui, pentru a-l echipa ca pe un senior.

Petru își dădu seama că soarta i se schimbă în bine și se bucură în sinea sa. Totuși, prima noapte în palatul străin fu o noapte albă. Rămăsese cu ochii ațintiți pe tavanul înalt, pictat cu scene mitologice, nevenindu-i să intre între perdelele de mătase gălbui ale patului. Era un prea plin al emoțiilor ce-i biciuia nervii și inima. Își desfăcu, cu amândouă mâinile, dantelele cămășii la gât.

Deschise larg fereastra și se așeză pe un scaun. Se simți deodată tânăr, puternic și sigur pe el. Pentru prima oară de când părăsise Damascul avea o astfel de senzație. Aerul, încăperea, orașul, până și Luvrul îi păreau, într-un străfund nedeslușit al ființei lui, cunoscute.

Aici, nici sărăcia, nici singurătatea, nici nesiguranța zilei de mâine nu-l mai chinuiau. Și nici zvonurile pe jumătate șoptite ce-i trecuseră pe lângă urechi. Față de el, Henric fusese mărinimos și bun, fără a-l umili, iar regina-mamă îl sprijinea din toată înălțimea puterii ei, ceea ce era foarte mult.

Petru, pasăre pribeagă, acum își găsise un cuib; nu amesteca în felul de a fi primit niciun calcul politic, chiar dacă ar fi existat.

Dacă ar fi știut Henric ce gânduri de caldă și sinceră recunoștință stârnise, s-ar fi bucurat, căci un nefericit, care avea nevoie de dragoste mai mult decât oricare altul.

Era atâta strălucire la Luvru, încât până și privirea insolentă a lui d’Epérnon fu uitată; nu merita a fi luată în seamă. Petru măsură drumul lung, făcut până aici, și avu puterea să zâmbească: un gând năstrușnic îi trecu prin minte: dacă nu ar fi fost părăsit și năpăstuit, nu ar fi ajuns aici, unde simplul fapt de a se afla îi aducea o nesfârșită mulțumire.

În Transilvania, după moartea lui Ioan Sigismund, urmașii la tron îi dăduse să înțeleagă că ar fi mai bine să caute sprijin în Polonia;

suveranul Cracoviei, de frica turcilor, îl îndemnase să-l caute pe nobilul Laski, iar acesta îl trimisese la Viena, la împăratul Maximilian, care, necăjit de moartea lui Carol al IX-lea al Franței, ginerele lui, și îndurerat că fiica lui se călugărise la mânăstirea franceză din Vienne, la douăzeci și unu de ani, murise înainte de a-i fi putut da vreun ajutor. Iar moștenitorul lui, Rudolf al II-lea, era departe de a fi omul care să-l sprijine fie și numai cu sfatul, căci se credea prea sus față de un principe valah și prea sacră persoană pentru a putea fi turburat de un pretendent oriental.

Rudolf venise la tron prea repede și destul de nepregătit, pentru aceste încâlcite treburi care întrețin viața unei împărății. Petru își stăpânise dezamăgirea și plecase spre Italia, cu fruntea sus și figura senină, dar câtă amărăciune și umilință putuse să adune în inima lui, în acest timp, numai Costa știu. Sau poate și cei doi călugări catolici, care știuseră să-i mângâie sufletul când ajunsese aproape de pragul desperării, cum i se întâmplase la Genova.

Apoi, plecând la Roma și Ferrara, prințul Vlahilor râsese, glumise, făcuse versuri și filozofie, ori petrecuse în legea tinereții lui, ascunzându-și tristețea și oboseala. Chipul acesta îl arătase oamenilor. Aici însă ceea ce i se dăruise fusese în așa fel făcut, încât se părea că i se cuvine de drept și nu că ar fi rezultatul stării lui de neputință și lipsă. Se gândi ce s-ar fi întâmplat dacă țara i-ar fi fost în apropierea acestui puternic regat, cu toate luptele fraticide pentru întâietatea uneia dintre religii! „Religie? – se întrebă el. Oare câte feluri de credințe întâlnise în viață? Și câte lupte în sânul lor?” Nu le mai știa numărul. Musulmani erau și turcii, și arabii, și persanii. Oare nu se războiau și nu se prădau între ei, disprețuindu-se unii pe alții? Și în occident, luptele religioase sfâșiau omenirea. De ce? Cine poate răspunde acestei întrebări și unde-i oare adevărul? Să fie drept ceea ce povestea nunțiul papal Salviati, că Filip al II-lea al Spaniei ar fi râs pentru prima oară în viață numai după măcelul hughenoților și că papa ar fi felicitat-o pe regina-mamă?

„Vorba ți-e dată, fiule, spre a-ți ascunde gândul. Numai în fața lui Dumnezeu trebuie spus adevărul!” Studiase adevăruri teologice la mânăstirea din Rodos și la patriarhiile pe unde umblase, și totuși acest ultim adevăr se bătea cap în cap cu alte adevăruri ale altora.

Atunci?… Poate se va găsi un adevăr, atunci când cineva îi va scoate țara din acea negură și apăsare sub care o țineau mahomedanii. Cu cât îl îndepărtează călătoriile mai mult de ei, cu atât le vede mai bine barbaria și lăcomia, disprețul și cruzimea.

Parcă ar fi fost o vrabie prinsă într-o gheară, care din când în când slăbește strânsoarea, atât cât să nu o omoare cu totul, și tocmai Franța, în care se simțea acasă, e singura putere creștină aliată cu cei pe care-i ura din întreaga lui ființă. De aceea l-a trimis Papa la Paris,

numai de aici poate să-i vie sprijinul și să se ducă pe malurile Dunării, la el acasă.

Își dădu seama de lipsa de șir a gândurilor lui și râse, acel râs sumbru al clipelor cu gust amărui.

Dacă i-ar fi fost alături vechiul lui dascăl de greacă și filozofie elină acela nu s-ar fi mirat; și în copilărie avusese asemenea clipe, când înfrumusețea totul, pentru ca apoi, izbindu-se de realitate, să-și dea seama și să sufere. Sufletul lui Petru era astfel alcătuit, încât nu putea trăi dacă nu privea lumea printr-o sticlă colorată; atunci avea puterea marilor hotărâri și încredere în sine însuși. Dacă privea adevărata față a lumii, îi venea să-și pună capul pe un bolovan și să moară la marginea drumului, sigur că nimeni nu se va opri să-l întrebe ce-i cu el și de ce nu-i trebuie viața.

Această nevoie de a visa, de a se devota unei pricini, unei idei, fie și unei religii, l-a făcut să scrie.

Petru se sculă și își reciti imnul, scris într-o vreme de grea restriște sufletească și care avea să fie publicat la Veneția, peste șase ani, într-o vreme de altă grea încercare pentru el. Îi reciti rar…

8

Henriette-Denise-Germaine-Diane de Saint-Heran făcuse astfel, încât la timpul potrivit Petru să i fie prezentat.

Se purtase cu, el cu măsura și distincția cuvenite, fără a-i arăta nici prea multă prietenie, nici prea multă răceală, dar lăsând să se înțeleagă, din toată purtarea ei, că i-ar face plăcere dacă l-ar mai revedea.

Îl pofti într-o seară la o cină, în jurul unei mese acoperite cu argintărie grea, cu talgere sculptate și carafe, pe rotunjimile cărora erau episoade din mitologia greacă.

Două tablouri de Tizian cuprindeau pereții de o parte și de alta a mesei. Lachei îmbrăcați în galben și negru, culorile casei de Saint-Heran, serveau ceremonios și îndemânateci.

Într-o seară, îl cunoscuse pe Ronsard, poetul favorit al curții regale, căpetenia Pleiadei. Cum Petru știa din sonetele lui Petrarca pe dinafară, atmosfera fu caldă și prietenoasă.

— Vă plac poeziile, constată Ronsard, care pe atunci intra în cel de-al cincizecilea an al vieții lui, dar rămăsese cu sufletul tânăr și firea plină de entuziasm.

— Mai mult decât atât; prințul însuși face versuri, răspunse în locul lui Diana, cu o lucire șăgalnică în ochi.

— Dacă a vorbi în imagini se poate numi vers!

— Drumul până la imagine trece prin ascuțișul suferinței, remarcă Ronsard.

— Cine și-ar închipui că cel mai prețuit poet al Franței cunoaște

înțelesul cuvântului suferință, interveni cavalerul de Montauban.

— Poate că-l știu. Poate e un dar, o nostalgie, ori o neîmplinire. Poate totul la un loc.

Petru îl privi cu interes.

— Știți cum se traduce cuvântul Ronsard în limba patriei mele!

— Nu.

— Mărăcine. Știam o legendă cu un boier valah, care purta acest nume și care a venit la curtea Franței, într-un ceas greu, pentru a da ajutor… Dar acestea sunt legendele patriei mele.

— Și adevăruri. Messir de Ronsard se trage din acel cavaler de la Dunăre, rămas aici, zâmbi Diana, strecurându-și răspunsul. Poate de aici nostalgia și dorul.

Ronsard și Petru se priviră, căutând să regăsească unul în celălalt imaginea a ceva ce aveau în suflet, și într-un fel o aflară.

Ronsard cerceta chipul încă tânăr din fața lui, pe care drumurile lungi, în soare, vânt și ploaie, lăsaseră totuși urme. Îl izbiră, ca o amintire de mult uitată, apele albăstrii-negre, calde, ale ochilor orientali, cu tăietură prelungă și ușoare unde, în care citi o tristețe veșnic ținută în frâu.

Petru cătă și el la fruntea înaltă, nasul prelung și gura cu buze subțiri și spirituale a poetului și răspunse cu o voce care undeva avea inflexiuni de aramă, fără ca nimeni să știe că era aceea a marilor lui emoții.

— Atunci trebuie să mulțumesc îndoit alesei noastre gazde, care m-a pus față în față cu o legendă vie.

Chipul Dianei rămase nemișcat, numai gura și ochii primiră închinarea; era ca o uriașă floare galbenă, din care ieșea un chip brun și energic, ce contrasta cu goliciunea albă a umerilor.

— Strămoșii lui messir Ronsard au trăit sub un soare mai cald decât al nostru, și pronia ori soarta i-a dat o minte din cele mai de seamă. Ar fi putut fi o sabie ascuțită.

Răspunsul ei îi dezvălui puțin gândul.

— Sunt prea multe spade în Franța. Eu aș fi fost de prisos. Regele știe că-i închin cinstea, viața și mintea mea, iar inima…

Contesa de Saint-Heran zâmbi subțire:

— Atâtea sonete au spus-o curții întregi cui o dăruiți. E o doamnă fericită aleasa voastră.

— Puteți afirma și despre mine că aș fi fericit? întrebă Ronsard cu o ușoară ironie.

— Sunteți făcut, messire, a vă mulțumi cu ideile poetice.

— Deci între viață și mine e un gol?

— Nu, messire, o largă brazdă cu mimoza înflorită. Mirosiți florile de la distanță, pe când prințul marii Valahii, deși se vorbește că scrie versuri închinate îngerilor, pare mai degrabă făcut întâi să culeagă

trandafirii și apoi să-i cânte.

Cu aceasta, se ridică, urmată de cavalerul Montauban și planturoasa soră a acestuia.

Ronsard și Petru, contele de Cheverny, Filip Gonzaguez îi urmară în salonul cu pereții pictați cu scene din viața lui Jupiter și se așezară alături, pe canapeaua arcuită, îmbrăcată în tafta verzuie.

— E plăcută viața la curtea Franței, își mărturisi Petru gândul.

— E un fel de a fi al francezilor, care te fixează printre ei, îl lămuri Pierre de Ronsard.

— N-ați fost în țara străbunului vostru, banul Mărăcine, niciodată?

— Nu.

— N-ați simțit nevoia de a cunoaște acele locuri?

— Poate da… poate nu… Imaginația însă m-a purtat deseori într-acolo. Mi-am închipuit un străbun, care într-un fel s-ar asemăna cu mine, și în altul nu. Un trup vânjos și lat în umeri, îmbrăcat în platoșă, mirosind a sudoare de bărbat și cal. Poate același chip, dar cu plete lungi și barbă, cu ochi aspri și dârzi, venit aici și necunoscând nimic despre acest ținut, nici limbă, nici obiceiuri, nici alese purtări. Tot numai flacără, numai pornire; ca acei cavaleri rătăcitori, duși de visul lor și de puterea brațului. Și fiindcă purta în el nevoia căutării și a dăruirii de sine, și-a găsit aici limanul și un alt nume.

— Și mulțumirea?

— Poate că da, poate că nu. Cine poate ști ce a fost în sufletul lui… Dar din Franța n-a mai plecat; s-a însurat și s-a legat de țara aceasta.

— Aici se poate zâmbi.

— Aici, unde?

— În Franța.

— Dar se și poate plânge și suferi, la fel ca în orice loc al lumii.

— Dar după plâns poți râde.

— Dacă vrei, dacă nu…

— Atunci de unde am această simțire de destindere, de descătușare!

— Pentru că vii din ținuturi unde se trăiește turcește.

— Turcește? Nu înțeleg.

— În umbra nesiguranței. Într-un fel, e cum ai purta un aparat de tortură, care pus pe grumaz și închis cu lacătul lasă mâinile și picioarele libere, dar omul nu poate păși decât tras. Aici te poți mișca cum vrei, numai că sunt anumite mișcări ce te pot face să-ți pierzi capul.

— Ce trebuie să faci atunci?

— Să umbli cu îndemânare.

— Între cine și ce?

— Între rege și ducele de Guise; între rege și ducele d'Anjou; și mai

cu seamă între suveran și regina-mamă.

— Și care va fi urmarea?

— Vei obține ceea ce dorești. Și iertați-mi o întrebare…

— Puneți-o.

— Doriți atât de mult să vă reîntoarceți domnitor în țară?

Chipul lui Petru își adânci deodată trăsăturile.

— Cred că e de datoria mea.

— Și mai presus de datorie?

— Un stejar trebuie să-și prindă rădăcinile într-un pământ.

— Credeți că vă va fi prielnic?

— Nu știu.

— V-a ajutat cineva de acolo vreodată?

— Nu.

— Aveți legături cu boierimea de acolo?

— Nu.

— Mai aveți nădejde în turci?

— Nu.

Petru își aminti cum le oferise și mărirea haraciului în schimbul domniei și tot nimic nu izbutise.

— Și totuși vreți să plecați. Vă spun, prințe, ați avut un noroc nemaipomenit; i-ați plăcut regelui, ceea ce e un lucru rar. Regina-mamă vă e favorabilă, ceea ce iarăși înseamnă mult. Credeți că viața poate da mai mult unui om?

— Uneori da, uneori nu. Vă rog însă să fiți de partea mea.

— Cu tot ceea ce îmi stă în putere, numai că nu pot prea mult.

— Un sfat bun la vreme potrivită îmi e de ajuns.

Figura prelungă a lui Ronsard se îmbujoră puțin; un sfat îi dăduse, dar Petru nu-l băgase de scamă, își urmărea ideea, ca norii drumul. Dar norii când stau la un loc se risipesc mai întotdeauna în ploaie.

— Oare așa va fi și cu el?

Dinspre colțul cu marea sobă de faianță albă se auzi vorba însuflețită a voinicului viconte, care se îndreptă spre Petru.

— Principe, cred că vom avea plăcerea să vă revedem la serbările date în cinstea reginei Luiza, la castelul din Fontainbleau.

— Cine ar putea lipsi, când maiestatea sa regina-mamă dă o serbare? răspunse în locul lui Petru, Ronsard. Apoi îl întrebă încet: Aveți invitație?

— Încă nu.

— O veți avea.

— Și cu prilejul acesta, se auzi vocea Dianei, care fusese atentă la cele spuse, îmi veți da voie să vă prezint mâine la prânz cinci gentilomi, care doresc să intre în suita alteței voastre; domnii de Saint-Bonnet, Robert de Dorandoff din Auvergne; Mellier de la Constance,

de viță veche din Angers, Albert Berthier și Denis de Semblançay.

Petru își stăpâni cu dibăcie surpriza. Se gândea cum va face față întreținerii celor cinci. Numai Ronsard nu se minuna de nimic.

Știa că Diana îl va pune, cu discreție, pe picior de egalitate cu seniorii Franței, așa încât să se simtă bine acest visător, pe care regele îl numise într-o zi „dragul nostru verișor și bun prieten", și lăcrimase de mila lui.

— Mâine la ora prânzului voi fi acasă, încuviință Petru, care simți cum îl strânge gulerul hainei, dar nu făcu nicio mișcare.

— Maiestatea Sa m-a însărcinat să vă spun, urmă Diana, să nu vă necăjiți în privința numărului redus al gentilomilor. În scurtă vreme, Princeps Valachiae, veți avea alaiul de doisprezece cavaleri. Mai are de hotărât în privința celorlalți șapte, împreună cu regina-mamă, care ar dori să aveți și câțiva seniori italieni în suită, și se vorbește despre Francesco Vincenti, Tomaso și Giacomo Alberti. Maiestatea Sa dorește ca atâta vreme cât sunteți oaspetele său, să fiți tratat potrivit nașterii și rangului vostru.

Petru înțelese că toți ai lui vor fi întreținuți din visteria regatului.

— Princeps Heres Valachiae mulțumește maiestății sale regelui pentru mărinimie și doamnei de Saint-Heran pentru tot.

I se încălzise deodată inima. Toată pornirea lui spre fast și strălucire țâșnea din el, ca o apă năvalnică de primăvară, după ce iarna lungă o înghețase. Respiră cu putere: în fine, după ani de cereri nesatisfăcute și speranțe risipite, se simțea trăind din plin.

Imaginația lui bogată, neastâmpărul din el, nevoia de frumos și mărire începeau a-i fi satisfăcute.

Obrazul proaspăt al doamnei de Saint-Heran era ca o îmbiere, mâinile albe și mici, așezate cu grijă pe laturile jilțului aveau o lucire sidefie; numai chipul își păstra o rezervă, pe care o dezmințea strălucirea ochilor. Nu știa ce să mai gândească despre ea. Dar despre Henric? Atât de mărinimos, de generos, dându-i tot, pe când el nu avea nimic să-i dăruiască în schimb. Nu știa Petru că în urmă cu câteva luni, canonicul de la Nôtre Dame din Rouen, Nicolas Clérel, trimisese, în numele țăranilor normanzi, o plângere către rege contra noilor impozite. Jalba spunea: „Săracii țărani ai Normandiei, slabi, istoviți, fără cămașă în spate, fără încălțări, semănând mai repede a scoși din groapă, decât a oameni vii, nu mai au de unde plăti alte taxe… Nu se gândesc, oare, inventatorii edictelor dăunătoare statului, regelui și liniștii publice, că Dumnezeu, care este mai presus de regi, îi poate scufunda în abis, sau, dacă vrea, poate să zdrobească regatele și monarhiile în care dreptatea este nesocotită, și nedreptatea domnește." Nici de nemulțumirile din Périgord, din Auvergne, Dauphine și Provence, în legătură cu mărirea birurilor necesare dublării venitului visteriei regale nu știa Petru nimic…

O parte din dorința lui se îndeplinea – strigoiul sărăciei dispăruse; nevoia lui fizică și sufletească de a fi asemenea acestor oameni ai apusului era împăcată; ochiul fi era încântat de frumusețe, și mândria lui necălcată în picioare.

Ronsard îi privi obrazul, în lumina palidă, și bănui numai ceea ce-l lega pe Petru de Henric. Restul rămăsese ascuns, undeva, unde poetul nu putea trece, căci el nu cunoștea viața orientului.

Numai Petru se simți descătușat.

9

În ziua aceea, castelul Fontainbleau își proiecta mulțimea hornurilor pe cerul limpede. Pe terasa împodobită cu vase mari de piatră, pline de regali crini, era adunată o bună parte din personalul reginei mame, pentru a privi măcar de departe serbarea ce se desfășura în curtea de onoare.

Ceasul turnului încă nu bătuse orele unsprezece, când cele două regine, cu suitele lor, apărură în tribune, apoi veni regele însoțit de cavalerii Sfântului Spirit.

Caterina de Medicis, îmbrăcată toată în negru, era de o sobrietate ce părea și mai izbitoare în contrast cu veșmintele doamnelor de onoare ale suitei sale, alcătuită din reprezentantele celor mai bune familii ale Franței. Frumusețea lor era atât de diferită, încât Petru nu mai avu decât conștiința feminității lor.

Henric al III-lea apăruse în mijlocul a o sută de gentilomi, înveșmântați în mantii albe, purtând niște ciudate colane.

— Cine sunt acești seniori? întrebă Petru pe Berthier, din suita sa.

— Cavalerii Ordinului Saint Benoist du Saint Ésprit, întemeiat de Maiestatea Sa.

Înțelegea prin aceasta un fel de pavăză, pe care regele și-o făurise în contra cuiva, ce i-ar fi putut știrbi autoritatea.

— Bănuiesc o mare greutate de a fi primit în ordin.

— Trebuie să fii gentilom francez de trei generații, foarte bogat și, bineînțeles, bun catolic.

Petru nu mai întrebă nimic. Tocmai atunci o zări pe Diana, însoțită de contele Cheverny. O salută curtenitor. Apoi privirea îi fu atrasă de un tânăr de vreo douăzeci și doi de ani, scund, cu fața ciupită de vărsat și o expresie frământată, înconjurat de un grup de seniori ce-l tratau cu mult respect. Era fratele cel mic al regelui.

— Ducele' d'Anjou a venit de la Greenwich, spuse încet Pierre de Ronsard, care fiind alături de Petru, îi prinsese direcția privirii.

— Da, răspunse Petru.

Nu înțelegea nimic, dar nu puse nicio întrebare.

— Sunt șase ani de când o tot pețește pe regina Angliei.

— O protestantă?

Petru știa că Papa o excomunicase și o declarase copil nelegitim.

— Trebuie să aibă vreo patruzeci de ani, făcu dus pe gânduri.

— Patruzeci și unu, dar stăpânește un tron din cele mai puternice, și cel ce-i va fi soț va fi egalul regelui Franței.

Abia acuma își dădu seama Petru de cine-și bătuseră joc seniorii regelui în seara când fusese primit la Luvru.

— Și regele?

— Priviți!

Petru observă că regele se prefăcea a nu băga de seamă prezența fratelui său. Intui atunci dușmănia surdă care zăcea între ei.

— Monseniorul d'Anjou este locotenentul general al trupelor, la presiunea gentilomilor hughenoți, șopti Ronsard. Și se pare că regina Angliei l-ar găsi pe gustul său.

Petru privi spre prinț; îi păru că seamănă cu un greiere și zâmbi ușor, gândindu-se la sonetele ce i le scria regina Angliei.

În curtea de onoare intrară nouă trompetiști, costumați ca muze. Se făcu tăcere. După ei, un car împodobit, în care cinci tinere din familii strălucite reprezentau cele cinci virtuți: eroismul, prudența, vitejia, dreptatea și cumpătarea, în timp ce pe a doua poartă pătrundea o altă trăsură, care o purta, travestită în Venus, pe Charlotte de Sauve, una din cele mai frumoase femei ale regatului Franței. La picioarele ei se aflau cele trei grații și zeul Amor. Tineri costumați în cavaleri și trubaduri bretoni, se luară la întrecere cu trubaduri irlandezi, cântând iubirea curată sau asprimea virtuții, cinstind astfel tinerețea și frumusețea Luizei de Lorena. Toată Curtea înțelese că în scurtă vreme va urma un pelerinaj la Chartres, unde se afla icoana făcătoare de minuni, ce le va da moștenitorul dorit; căci medicul lui Henric al III-lea n-ar fi îndrăznit a spune nimănui că stavila este gonoreea de care suferea regele.

În tabloul următor, Petru văzu luptând tineri travestiți în greci și troieni. Dar în același timp, Petru îl observă pe ducele de Guise, cu semnul crestăturii din lupte pe obraz, venind să se închine regelui. Atâta bărbăție și siguranță avea acest urmaș al ramurei mezine a casei de Lorena, încât Petru simți care este adevăratul stăpân al Parisului. Se gândea cu îngrijorare, cum își va duce la îndeplinire demersul pe lângă duce, căruia încă nu-i prezentase scrisoarea din partea Papei. Va fi un lucru delicat și greu de înfăptuit, căci războinicul acela distant nu părea ușor de câștigat cauzei lui.

În vremea aceasta, șase perechi de cai albi traseră un turn de lemn, în care se aflau închise tinere fete, dintre care una apăru la fereastră și povesti cum un vrăjitor le-a răpit pentru a le preface în copaci sau flori, dacă nu le scapă nimeni. Apoi își aruncă eșarfa pe fereastră. Intrarea o păzeau doi uriași. La invocarea tinerei fete, apărură doi cavaleri, care, luptând cu uriașii, le eliberară.

Urmă caruselul, care era o desfășurare de forțe militare a seniorilor Franței. Defilară cavalerii, pe cai, ce se suceau în volte, făcând să scânteieze bogatele lor harnașamente; veniră escadroanele conduse de fruntea nobilimii franceze. Ordinea perfectă, bogăția și fantezia costumelor, armonioasele mișcări ale cailor – cal și călăreț păreau crescuți împreună –, ritmul cadențat al copitelor și mai cu seamă o grupă îmbrăcată în veșminte neobișnuite, cu pălării și pantaloni largi, toate făcură ca prințul Petru să nu se mai poată stăpâni. Îl întrebă pe Ronsard:

— Pe cine reprezintă ultimul grup?

— Brazilieni. Amiralul Coligny întemeiase acolo o colonie a Franței, cu gândul să facă un refugiu pentru hughenoți; dar englezii, așa cum le e felul, au masacrat garnizoana franceză, au ocupat fortul Carolina, însușindu-și ținutul. Datorită planului de căsătorie al ducelui d'Anjou, această grupă trebuia să treacă mai nebăgată în seamă, dar din cauză că rana nu poate fi uitată, costumația a avut totuși loc.

Era ca un gong, care suna la porțile viitorului.

— Înțeleg, răspunse Petru.

De fapt era uluit. În clipa aceea nicio comparație, nicio ambiție, nicio dorință nu mai încăpu în el. Era absorbit cu totul de ceea ce vedea, ce auzea și simțea; aparținea cu totul prezentului și locului aceluia. Se identifică într-atât cu lumea și locul, încât regina-mamă își spuse, privindu-l:

„Dacă înțelege și-i place, înseamnă că are în el acel ceva de mare senior și trebuie ajutat. Iar turcii, dacă ne sunt aliați, trebuie să-l sprijine și poate vor închide ochii dacă principatul îndepărtat va fi cârmuit după politica noastră." Se întoarse către ducesa d'Uzés, ai cărei ochi verzi priveau nepăsători peste oameni.

— Vezi, ducesă? Fă-i pe francezi fericiți, dă-le o ocupație, și francezii vor fi cei mai blânzi oameni de pe fața pământului.

Arătă, cu un semn numai de ele două cunoscut, spre chipul destins al regelui, spre cel al ducelui de Guise. Numai când își aruncă privirea asupra ducelui d'Anjou, care se sculase, lăsând să i se vadă picioarele subțiri și puțin arcuite, șopti înăbușindu-și cuvintele:

— Dar în capul lui e numai furtună și nemulțumire, de când era mic, și nu s-a schimbat cu nimic.

Avu imaginea Elisabetei Angliei, din ultimul tablou trimis; în rochie de culoare vie, împodobită cu bijuterii, ca un idol, având pe chip asprimea femeii ce nu simte și nici nu cunoaște dragostea; altcum, urmele vârstei nu se vedeau.

Ce fel de căsnicie va fi? Elisabeta e speriată de bărbați, din cauza vieții tatălui său și mai cu seamă a copilăriei ei. Pe femei le urăște, pe bărbați îi bănuiește, dar stăpânește un tron.

Caterina oftă din adânc pentru mezinul ei.

Ducesa d'Uzés înțelese. Îi făcea destule necazuri ducele d'Anjou, ros între nemulțumire și ambiție, așa că tuși ușor, apoi spuse:

— E ora, doamnă, să vină oaspeții la masă. Marele maestru de ceremonii a dat semnalul cuvenit.

Princeps Heres Valachiae fu așezat în preajma Caterinei de Medicis. Zeci de gentilomi, însoțiți de ofițeri de serviciu, aduseră felurile de mâncare, servind regelui mai puțin vânat, pentru a nu dăuna veșnicei indigestii regale.

Vinurile și mai cu seamă marea felurime de păsări, de animale uriașe, în pântecul cărora se găsea câte un miel întreg fript, reprezentau cele șaptesprezece provincii ale Franței anului 1581.

Piramide de creste de cocoș împodobeau mesele, alternând cu somni de lungimea unui om și mrene umplute cu crevete de pe coastele Bretaniei. Cocoși de munte, cu găinușele alături; fazani și potârnichi; dropii aduse de departe; viței puși la copt în tăvi de aramă și serviți pe farfurii lungi, de argint, acoperiți de ciuperci; ficați, piepți și picioare de la gâște îngrășate; rațe rumene pe movile aurii de ceapă; cozi de porc acoperite de roșii; mușchi lungi de toate felurile de vânaturi, începând cu mistrețul și terminând cu căprioarele; claponi împănați cu stafide și nuci; lișițe tocate cu garnituri de varză de Brüxel; salate de melci și stridii; legume fierte și legume coapte; languste uriașe, de pe coastele Normandiei, și țipari înfășurați în felii de slănină; uger de văcuță și toate sorturile de brânzeturi, de la cele dulci, la cele fermentate luni întregi; piramide de ouă cu inimi de andive; și lichioruri roșii și verzi.

Petru mânca pentru prima oară în farfurii de porțelan. Cum în acea vreme Bernard Palissy descoperise porțelanul, se servea în farfurii de o subțirime și transparență ce nu se cunoștea în estul Europei. Pe serviciile de masă erau pictate flori și fructe din toate ținuturile Franței, sau scene cu isprăvile amoroase ale lui Jupiter.

În vremea aceasta, din tavan, pe sfori nevăzute, coborau cele patru elemente constituționale; apa, pământul, aerul și focul, purtând patru gentilomi, care aveau să servească pe rege, pe cele două regine și pe principele d'Anjou, iar patru planete, Jupiter, Mercur, Saturn și Marte străluceau în fundal.

Din nori apăru contele de Saint-Luc, travestit în Jupiter, și cobori la locul lui în preajma regelui.

Și pentru ca plăcerea mesei să fie mai mare, o stâncă argintie, cu douăsprezece nimfe învești mântate în voaluri de douăsprezece nuanța de verde și albastru, făcea ocolul sălii de mese, trasă de scripeți ascunși. Nimfele depuneau pe mese tăvi de aur cu rodii, ananas, nuci de cocos și portocale.

O muzică cântată de păstori îmbrăcați în costume naționale franceze din șaten și aur, se auzea în surdină. Nimfe veniră să recite

versuri în cinstea reginei lor. Aveau peruci lungi, care, amestecându-se cu părul lor, le învăluiau ca o mantie. Purtau sandale argintii și rochii din material străveziu, țesut cu fire argintii și presărat cu mii de petale de trandafiri gălbui. Un cerc de aur, cu luna și stelele, le înconjura tâmplele.

Erau domnișoarele l'Hôpital, fata și cele două nepoate ale fostului cancelar al reginei mame, cancelar ce fusese învinuit de politică de împăciuire între cele două religii, *„Cuius regio huius religio"*, socotea regina – religia e a aceluia căruia îi aparține domnia.

Tineri costumați în Jupiter, Palas-Atena și Mercur, purtând, primul, chica deasă, colierul de barbă și fulgerul, a doua cu scut și cască, iar al treilea cu aripi la picioare și coif înaripat, au făcut elogiul suveranului, după versurile lui Ronsard și ale lui Philippe Desportes. Frumusețea lui blondă și rece îl făcea să semene cu un wiking rătăcit acolo din întâmplare.

Urmară acele „mascarade", în care dansatori cu măști de tafta negre, acoperindu-le ochii și nasul, dansau și aduceau laude comesenilor.

Niciun prinț de Bourbon nu era la această masă, căci în lupta de ani de zile între prinții de sânge și Caterina de Medicis, străina biruise, și acuma își desfășura strălucirea și puterea, așa cum auzise povestindu-se că se făcuse la curtea tatălui ei, marele iubitor de frumos și artă, Laurențiu Magnificul.

Petru se minuna de câtă vitalitate dădea dovadă Caterina de Medicis, și asta după ce născuse zece copii, după ce văzuse murindu-i socrul, soțul, doi feciori, care aproape că nici nu apucaseră să trăiască, pe fiica ei, Elisabeta, regina Spaniei, moartă de febră puerperală la douăzeci și trei de ani și alte trei prințese, din care una mai apucase să se mărite.

Înfruntase aceste dureri fără a se plânge, credincioasă muncii ei. Colindase Franța călare, în litieră ori trăsură, de două ori în lung și în lat, fie pentru a cunoaște țara, fie pentru a o liniști, și acest vlăstar al Medicilor, pe care dușmanii tatălui ei vruseseră să o scoată din mânăstirea Muratelor, pentru a o azvârli, ca supremă batjocură, într-un lupanar, puternică acuma și biruitoare, își privea pe cel mai drag dintre copii cu un sentiment în care pasiunea italiană se împletea cu luciditatea franceză.

— M-ar bucura să vă simțiți bine la noi, prințe, glăsui ea către Petru.

— Unde se află Maiestatea Voastră, se află frumosul și arta. Fericit este cel ce le poate admira, spuse Petru, iar ochii lui întunecați scânteiau de bucuria de a trăi.

Caterina își adună atenția asupra lui Henric de Guise, care-i păru preocupat; știa că nu avea de luptat numai cu Bourbonii…

Petru vorbea cu Hélène de Surgère și nu fu uimit când aceasta îi răspunse în sonete de Petrarca. Îl întrebă dacă în răsăritul de unde venea sunt astrologi la fel de pricepuți cum e Coma Ruggieri, și-l sfătui să nu ia în derâdere prezicerile acestuia. Credea sincer că soarta omului e scrisă în stele și că aflând-o dinainte te poți apăra. Îl întrebă ce parte a Parisului cunoaște mai bine și când îi vorbi de rue Béthizi se întunecă la față. Nu putea să-i spună că în această stradă, în palatul învecinat, fusese omorât și aruncat de pe balcon amiralul Coligny, pentru care tatăl ei nutrise un mare sentiment de prețuire, și fusese, în 1566, în consiliul care se pronunțase pentru nevinovăția amiralului Coligny în asasinarea ducelui de Guise, tatăl.

Hélène de Surgère era o tânără cu adevărat încântătoare. Filip de Gonzague și Ronsard păreau deosebit de impresionați. Taftaua și panglicile rochiei ei erau în culoarea norilor și a cerului, părul, atât de vaporos, și mișcările așa de dulci, încât Petru mulțumi în gând reginei mame, care-l așezase lângă ea, înțelegând că-i făcuse o favoare.

— Eu țin mult la Ana-Maria de Saint Heran, vorbi Hélène, cu glasul schimbat.

Vroia să înțeleagă prin aceasta că la Diana nu ținea deloc?

— Nu o cunosc, răspunse Petru.

— Este sora contesei de Saint-Heran. Nu mai vede.

— Ce nenorocire! Se pare că soarta nu a fost prea bună cu această familie.

— Uneori nu. Ana-Maria a orbit în urma unei spaime cumplite, acum câțiva ani.

— În Paris?

— Da. Pe atunci era logodită. Acuma nu mai are nici logodnic, nici nădejdi în viitor.

Tăcu brusc, ca și cum ar fi vorbit prea mult.

Petru își spuse în sinea lui că această ființă cu vorba blândă și ochi nevinovați știe mai mult decât ar putea el vreodată afla despre Curtea asta, ce trecea drept prima din Europa.

— Am fost un an la aceeași mânăstire, înainte de a fi chemată la Curte.

— Și eu am fost crescut într-o mânăstire, în orient. Dar cum se împacă învățămintele mânăstirii cu Ruggieri și astrologia?

— La Curtea reginei Caterina, toată lumea crede în prezicerile lui. Se tem de el. Priviți brățara de pe mâna stângă a reginei; el i-a făcut-o, și de mai bine de douăzeci de ani se spune că o poartă, a ferit-o de foc, de otravă, de pumnal și apă.

Brățara, într-adevăr, strălucea pe mâna stângă a reginei, peste mâneca largă a rochiei negre: era formată dintr-un șir de mătănii, despărțite de zece mătișori de aur, având legate în aur pietre de onix, turcoaze, agate, marmoră albă și neagră, toate sculptate, și un

material curios, ce nu mai văzuse. Petru o privi întrebător pe Hélène.

— Sunt bucățele de oase de craniu, șopti Elena. Fac omul deștept și cu vorba dulce. Pe ele sunt scrise numele celor patru arhangheli: Rafael, Mihael, Gabriel și Ariel, iar pe marmura albă e săpat numele lui Jehova. O a doua nu mai există în lume.

— Și dacă aș vrea să-l cercetez pe acest astrolog, unde îl voi putea găsi?

— În strada Saint Honoré. Dar e bine să spuneți reginei că vreți să-l vedeți. Deși bănuit de crimă de lesmajestate, a fost iertat de galere, dar nu i se va îngădui să stea mult la Paris. Va trebui să se întoarcă la Marsilia. Reginei îi e teamă pentru sănătatea regelui.

— Un rege atât de puternic nu poate fi în primejdie.

Hélène pricepu că acest prinț cu ochi mângâioși ține într-adevăr la Henric și schimbă o privire cu regina-mamă.

De partea cealaltă a lui Petru, chipul prelung, cu ochi verzi, al Isabellei de Limeuil, noua domnișoară de onoare a Caterinei, avea o transparență ireală. Hélène de Surgère își spuse, privind-o, că în curând vor fi surprize la curte. Vorbi mai departe cu contele Cheverny. Se plimbară apoi pe lac, unde pentru rege se construise o barcă în formă de castel; alături plutea o enormă broască țestoasă mecanică, pe spinarea căreia ședeau trei tritoni îmbrăcați în stofe de argint, pe fond verde, iar când aceștia sunară din trompete, apăru Neptun, pe un car tras de trei cai marini, și Arion purtat de un delfin. În jurul lui înotau sirene. Iar în lumina nopții, pe o plută prinsă de țărm, se desfășura un balet de satiri și nimfe.

Petru fu prezentat lui Henric de Guise, a cărui purtare rezervată și zâmbetul jumătate ironic, jumătate sfidător, ca și marea siguranță de sine pe care căuta într-un fel să o stăpânească nu-l intimidară. Ducele-l pofti, cu multă reținere, dar și cu mari speranțe, în cursul zilelor ce vor urma, la palatul de Guise, unde „orice trimis al Papei e sigur de a fi bine venit”, îi spuse el, „cel care slujește adevărata religie este adevăratul reprezentant al lui Dumnezeu pe pământ.”

Cunoscându-l pe Henric de Guise, Petru se lămurea din ce în ce mai mult despre înșelătoarele speranțe ale puterii și fericirii.

De acolo, alaiul se îndreptă spre Saint Germaine, unde cele trei sute de camere ale castelului fură destul de încăpătoare pentru oaspeți. Numai ducele de Guise și ducele de Anjou plecară la Paris.

Aici se juca o piesă de teatru, care dură de la zece seara, până la patru dimineața, având un final de moralitate, fără de care Caterina de Medicis nu ar fi îngăduit-o.

În jurul Dianei, se făcuse un cerc de gentilomi, care întruchipau valoarea spirituală a curții Franței.

Petru nu se mai frământa, se mulțumea să trăiască, să călărească, luându-se la întrecere, în turnir, cu ducele de Nevers, în lance și luptă.

Asculta glasul mângâios al Hélènei de Surgère și cel curtenitor, știind totuși să păstreze distanțele, al reginei mame.

*

În acea noapte, Petru avu un vis ciudat. Se făcea că era într-o pădure de castani, și pe fiecare pom se afla câte un om cu brațe și picioare strâmbe, îmbrăcat în haine cafenii, cu gât lung și cap hidos, care îi rânjea cu două guri: una bună și una rea. Mergea printre ei, și omuleții pădurii căutau să-l sugrume cu lanțuri de ramuri, pe care i le aruncau cu dibăcie după gât. Alergă cât îl țineau puterile, până când ajunse pe malul lacului, unde zâne străvezii, cu obraji de sticlă și plete de salcie, îl prinseră într-o horă nebună, căutând să-l învăluie cu pletele lor despletite, ce i se înfășurau ca șerpii în jurul grumazului. Reuși să scape de ele și de niște arătări ce veneau spre el, oameni fără capete, călare de-a-ndăratelea pe măgari cu două cozi; parcă ar fi fost cozi, parcă ar fi fost steaguri asiatice. Fugi spre barca în chip de castel, pe care fusese parcă regele Henric până atuncea, dar chipul acestuia nu mai era la fel; îl vedea printr-un perete gros de sticlă, ce-l deforma, făcându-l să pară când bărbat, când femeie, când să ia chip turcesc cu turban sângeriu, pe care atârnau broaște țestoase. Apoi imaginea lui Henric dispăru, și castelul se strânse în jurul lui, micșorându-se până la mărimea unei camere de piatră, din pereții căreia țâșneau capete, iar el le izbea cu sabia, vârându-le în zid.

Din unghere, răsunau râsete stranii, și el deslușì clar glasul Ecaterinei, soția lui Vodă Alexandru, vaietul glasului mamei sale și un chip bărbos, pe care nu-l cunoștea, ce se repezea spre el, împiedicându-se mereu de o femeie moartă cu doi copii înjunghiați. Apoi apăru din nou chipul lui Henric, de nerecunoscut, făcându-i semne cu mâna, și la acest semn carcera se desfăcu, și castelul se prăbuși într-o apă adâncă, de unde languste uriașe se repeziră asupra lui.

Se trezi lac de sudoare. La căpătâiul lui era Costa, cu figura îngrijorată.

— Bine că ți-ai venit în fire, Măria Ta. Ți-a fost rău în somn, ai gemut și te-ai zbătut, ca atunci, la Cracovia, când a venit boală din otrava săgeții.

— Alergau după mine niște arătări, Costa.

— Bine că te-ai trezit, Măria Ta.

— Vroiau să mă sugrume.

— Dar nu te-au sugrumat, Măria Ta. Veninul ăl vechi al rănii din umăr, o fi rămas din el și mai apasă când și când asupra grumazului.

— Fugeam mereu.

— Păi tot asta facem. Rătăcim dintr-un loc în altul.

— Până ajungem în Valahia, Costa!

— Să te audă Domnul și să-ți priască acolo. Că aicea văd că îți prieste.

— Aici îmi sunt prieteni, Costa.

— Măria Ta știe mai bine, iar eu îs dator ascultare Măriei Tale.

— Și dacă n-ai fi dator?

— Aș căuta un colțișor pe fața pământului, unde să mă odihnesc; dar Măria Ta nu ești pornit pe odihnă, prea te-au bătut vânturile și valurile, ca să mai afli odihnă. Dar ia, Măria Ta, din șipușorul ăsta: e bun de leac. Îl păstrez la nevoie mare, de la un vraci arab.

Petru luă o înghițitură, și la a doua se opri.

— Îmi vâjâie capul.

— Dar trece.

— Mă arde…

— Omoară otrava, Măria Ta.

— Ce m-aș face fără tine, Costa?

— Ai rămâne cu bunul Dumnezeu, Măria Ta, numai că pe aici, măcar că-s doi Dumnezei, ajută oamenilor mai puțin decât dacă ar fi unul singur.

— Ce vrei să spui, Costa?

— Poate Măria Ta nu știe, dar pe strada aceea pe care stăm noi, a fost o vreme când mai toți oamenii au fost uciși din porunca domnului acela falnic și cu fața crestată.

— A ducelui de Guise?

— ȘI a reginei bătrâne, iertată fie-mi vorba, că de atunci orbi domnița cea subțirică, de iese numai noaptea în grădină. A scăpat vie pe sub grămada de morți și nu știu de mai are mintea întreagă.

— De unde le-ai aflat pe toate, Costa?

— Din vorbe spuse și din cele nespuse, Măria Ta. Și nu-mi va fi inima liniștită, până nu vom ajunge acolo unde vrei, Măria Ta.

— De ce, Costa?

— Așa-mi spune mie inima și capul. Ce o fi acolo, nu știu, dar asta mi-e datoria. Acuma pe aici e neliniște mare.

— De ce?

— Păi Maiestatea Sa stă să moară de durere la urechea stângă. Să nu-i fi turnat careva vreo otravă, că așa cum e de subțirel și plăpând, s-a zis cu el.

Petru îngălbeni. Oare el aducea nenoroc pe unde trecea? Murise regele Transilvaniei, al Poloniei și împăratul Germaniei, după ce-i dăduseră speranțe cu toții. Și acum? Visul lui avea să fie adevărat. Să plece iar pribeag în lume? Se sculă în capul oaselor.

— Costa, tu mai ai un șip?

— Am, Măria Ta.

— Când a fost să mor, tot cu el m-ai scăpat.

— De…

— Costa, du-te la regina mamă, spune-i că vracii arabi sunt uneori mai pricepuți decât cei de aici. Spune-i să încerce să-i toarne regelui câteva picături în ureche. Regele Franței nu trebuie să moară. Nu vreau să moară.

— Mă duc, Măria Ta. Dar… dacă…

— Nu, Costa. Nu, dacă… eu cred că dacă tatăl meu ar fi luat asemenea doctorie cu el, acolo, în țara lui, nu s-ar fi săvârșit nelegiuirea.

Trupul puternic al lui Costa se îndreptă de mijloc. Își netezi cu mâna stângă mustața groasă, ce-l făcea să pară mai aspru; își pipăi jungherul la brâu, și ieși pe tăcute, așa cum intrase.

Urmă o zi de așteptare, apoi regele se însănătoși, spre nedumerirea adâncă a marelui maestru de ceremonii, care își făcuse planul doliului curții, și spre disperarea ducelui d'Anjou, ce încetase a mai compune sonete pentru Elisabeta, căci se și vedea rege al Franței, și atunci nu mai avea nevoie de poezii ca să-și alăture un al doilea tron puterii lui. Numai că regina Elisabeta nu știa acest lucru și cum se afla în acea perioadă de viață când prefacerile organismului predispun pentru ultima oară la dragoste, ofta îndepărtându-și primele fire de păr alb, după nefericitul și pipernicitul ei admirator, care cu câteva cuvinte, de altfel sincere, și câteva mângâieri decente și rafinate, trezise în ea senzații până atunci necunoscute.

Dacă Henric al VIII-lea s-ar fi putut scula din mormânt să o vadă, s-ar fi speriat cât putuse să se asprească și să-și deformeze sufletul datorită lui. Dar nici nevasta repudiată, nici cele două decapitate, nici cele dispărute de moarte naturală nu se sculau din somptuoasele lor morminte pentru a-l acuza. Numai stafiile lor o vizitau, în vis, noapte de noapte, pe Elisabeta, în castelul din Windsor, ori din Greenwich, și în zadar luptaseră cu ele frumosul Leicester.

Cum în inima Elisabetei era atâta nefericire și frământare, nimeni și nimic nu le putuse înfrânge. Numai nefericirea și frământările tânărului duce d'Anjou spărseseră un colț din aspra carapace.

*

Dacă ar fi văzut o cineva pe mândra Diana-Denise-Henriette-Geneviève de Saint-Heran, nu și-ar fi crezut ochilor. Se afla într-o încăpere din apartamentele sale, în care se intra printr-o ușă secretă, mascată în spatele dulapului de haine.

O cameră înaltă, cu pereții goi și albi, luminată de un sfeșnic cu patru brațe. Înăuntru, un mic altar cu o bancă în față, de îngenuncheat și pupitru de rezemat brațele, gueridonul cu sfeșnice și două scaune de stejar cu spetează înaltă.

Pe unul din ele, ședea o tânără femeie cu părul negru, buclat, cu fața albă și trăsături regulate. Purta o rochie cenușie. Alături, Diana,

fără niciun fel de podoabe, cu figura aspră și trăsăturile feței adâncite, cu fruntea cutată și ochii reci. Citea tare din paginile unei Biblii în limba franceză și sublinia cu intonații scurte pasajele mai însemnate. Mici valuri de sânge se ridicau din obrazul tinerei, care, ridicând capul, arătă niște ochi rotunzi cu apele moarte.

Glasul Dianei încetă; puse Biblia jos, se ridică și o luă de mână pe Ana-Maria.

— Să îngenunchem acuma, surioară, și să ne rugăm.

— Nu. Acuma nu mă pot ruga. Ar fi zadarnic. Nici Mântuitorul nu m-ar auzi, nici eu nu l-aș putea implora. Mi-e inima tristă de moarte.

— Dar tu cum crezi că e inima mea?

— Diana, de ce umbli cu acești oameni care…

— Care l-au omorât pe Raul și pe cei trei frați ai lui în fața ta, pe când erați la amiralul Coligny; care te-au lăsat leșinată printre cadavrele lor, peste care au aruncat cadavrele altor gentilomi hughenoți; care v-au azvârlit pe fereastră în iarba grădinii, unde te-au găsit peste o zi slujitorii. Nu am uitat nimic, Ana-Maria. Absolut nimic. Singurul bărbat pe care l-am iubit tot ei l-au omorât. Dar trebuie să supraviețuim.

— Tu te sacrifici pentru mine, Diana. O știu de mult. Altfel ai fi părăsit această țară.

— Eu? Departe de Franța? N-aș putea trăi, cu toate păcatele ei; unde să mă duc? În Spania, unde cruzimea și fanatismul țin de nebunie? De abia așteaptă să se adune mai mulți nemulțumiți, ca să ne ocupe. Ei cred că dreptatea lumii stă în cumpăna săbiilor spaniole. În Anglia? Niciodată insularii nu ne-au iubit și nu vreau să ne fie șederea acolo un lung prilej de umilințe.

— În Țările de Jos. Wilhelm a dat dovadă că ține la tine.

— Unde spaniolii și francezii se pregătesc, fiecare în felul lor, să intre cu armatele?

— Diana, de ce le vezi pe toate atât de întunecate?

— Fiindcă, Ana-Maria, în toată lumea asta te am numai pe tine și nici tu nu vei putea trăi în alt loc decât în Franța.

— O urăsc, Diana.

— Taci. Am urât-o în clipa în care am văzut elvețieni beți, împușcând francezi pe străzi; dar aceștia nu sunt Franța. Am urât-o când călugării Sfintei Ligi, înfrățiți cu măcelarii și scursoarea Parisului, în fruntea cărora se afla ducele de Guise, măcelăreau pe hughenoți. Când am văzut-o pe regina-mamă, trecând să recunoască morții, fără durere, fără remușcare. Dar nu aceasta e Franța mea.

— Atâția gentilomi au fost amestecați în acest masacru!

— Religia a fost un pretext, dincolo de ea se ascundeau ambițiile lor, dar gentilomii adevărați au murit, ca Raul și ai lui; sau n-au dat curs acestor mârșăvii, ca fratele nostru. Și aceștia sunt Franța.

— Care moare…

— Numai dacă nu e destul de dibace, să se strecoare printre vremi.

— Ne au luat averile…

— Încă nu pe toate. Și această silnicie zilnică, prin sărăcie și grija zilei de mâine, pe care o aplică el hughenoților, este o îngenunchere mută, de care eu, după ce te-am răpit morții, te feresc acuma.

— Și sufletul tău, Diana.

— Poate că sunt sortită iadului; eu nu mai am suflet; am trup și minte. Ei cred că Diana de Saint-Heran trebuie să fie mulțumită că e vie și nevătămată, că i s-a lăsat o aripă a palatului, în care să poată trăi, și un pământ de unde să-i vină o arendă, cât să nu moară de foame. Că ar trebui să fie mulțumită să se mărite cu vreun gentilom împovărat de copii sau un răzlețit în cine știe ce provincie. Li se pare că nu am dreptul să cer nimic mai mult, că trebuie să mă pierd între oamenii șterși și neînsemnați, preocupați doar de hainele, servitorii și veniturile lor. Să mă mulțumesc, ca o femeie ce sunt, să-mi găsesc un modest locșor între modeștii modeștilor; să nu fac nimic din ceea ce îmi place; să nu-mi iau nimic din ceea ce mi se cuvine. Proști ei, proastă eu; orizont îngust ei, orizont limitat eu. Să nu am voie să ridic capul, că imediat vine să mă izbească…

— Diana… (Glasul Anei-Maria avea un accent neobișnuit.) A fost odată un zvon în privința prințului de Condé și a mamei noastre, nu te-am întrebat niciodată… Iartă-mă, pentru mine mama a fost o sfântă.

— Să rămână sfântă, chiar dacă în viața ei ar fi existat și vreun prinț de sânge regal.

— Atunci… tu…

— Eu, tu, suntem copiii mamei noastre și ai contelui de Saint-Heran. E de ajuns în fața legii și a bisericii. Tu vei merge în rai, și eu, în cazul cel mai fericit, în purgatoriu, poate tocmai pentru că a trebuit să fiu și bărbat, și femeie în aceste vremi.

— N-or să existe altele mai cumplite.

— Fii liniștită. Pot să fie și cu mult mai rele, și încercările noastre de acuma să pălească pe lângă cele ce vor veni. Dar fiecare vreme, cu blestemul ei. Pe cel al vremii noastre îl cheamă Filip al II-lea.

— Și Caterina de Medicis, și familia de Valois, și Henri de Guise.

— Dacă am sta să-i înșirăm pe toți, am face o Biblie; a trebuit să învăț să mă rog, ca să pot trăi în mijlocul lor. Și uneori îmi e scârbă de mine. Eu port greul Bastiliei în sufletul meu. Dar nu te teme, odată și odată voi fi liberă. Cât despre Henric de Guise, mă gândesc uneori că poate e la fel de nenorocit ca și noi și se zbate, în felul lui, ca să-și afle un rost vieții acesteia.

— Te prăbușești singură.

— Ascult de legile vremii noastre și mă răzbun în felul meu.

— Din pricina aceasta nu mă pot ruga.

— Să te rogi. Anticii trăiau după legile timpului lor. Nu-ți aduci aminte ce spunea perceptorul fratelui nostru?

— N-au cunoscut învățătura Mântuitorului…

— Crezi că au fost mai nefericiți decât noi? S-au bucurat în viață de tot ceea ce le-a trebuit. După ce va pleca acest prinț pribeag, care e la fel de singur în inima lui ca și noi, palatul îmi va reveni din nou în întregime.

— Să plecăm la Dijon.

— Dijonul, fără fratele nostru, va fi tot un rug pentru noi.

— Rugul e aici și totuși tu-l plângi pe duce și te împaci cu regele. De ce, Diana? De ce?

— Pentru că eram la Margareta de Valois când Henric a pârât-o reginei mame și lui Carol că-l iubește pe ducele de Guise.

— Adevărat?

— Unul din puținele adevăruri în atâta bârfeală. Și chemând-o pe Margot în apartamentele regale, au bătut-o amândoi crunt, ca să nu facă vreo mezalianță.

— E groaznic ceea ce spui.

— Nimic nu e groaznic. Când a revenit în camerele ei, pe sub mantie avea rochia sfâșiată, vânătăi pe trup și părul ciufulit. Ducele de Guise, temându-se să nu-și piardă capul, s-a însurat într-o lună. Apoi Margot a fost silită să-l ia pe prințul de Navara.

— Și tu ai văzut-o! Ai putut să-i vii în ajutor?

— Am spălat-o, i-am pus comprese și am ajutat-o să-și schimbe rochia, fără ca domnișoarele suitei sale să bage de seamă ceva. E prima oară că spun acest lucru.

— Și regele ți-e recunoscător?

— În parte; datorită lui s-au făcut două căsnicii nefericite și a fost ca un blestem pentru Margot.

— Mă înspăimânți. De ce?

— Fiindcă, închizându-și porțile inimii, a descoperit legea trupului, și aceasta nici nu iartă, nici nu se iartă.

— Diana!

— Nu te speria; fiecare-și caută puterea de a trăi într-un fel, altcum oamenii s-ar atârna singuri în spânzurătoarea de la Montfouçon. Azi, Caterina mă trimite la Ruggieri, cu prințul Petru; vrea ca acesta să-l asculte. E de fapt sigură că boala de ureche a lui Henric se trage din vrăjitoriile lui Ruggieri. După aceea vor veni acolo parfumeorul reginei și un ostaș; primul să ia preparatele cerute, al doilea să-i puie în față scrisoarea regală, prin care i se poruncește să părăsească Parisul în două zile și i se indică Marsilia, ca oraș unde are voie să locuiască.

— Mai citește-mi o dată cartea lui Iov, Diana.

— …Și a fost un om dreptcredincios, pe numele lui Iov, pe care Domnul Dumnezeu a vrut să-l încerce…

Ana-Maria asculta, plângând încetișor.

10

În vremea aceasta, Petru, sosit de la Blois, intra prin lunga galerie plină de portrete a palatului de Guise, din strada Orléans. Din lungul zidului, îl priveau chipuri împietrite, dintre care cele mai vechi dăinuiau dinainte de războiul de 100 de ani, din epoca lui Carol „cel iubit", străbun al casei de Valois numit astfel de poporul Parisului. Suferind de o nebunie ce-l făcea să-și omoare oamenii din suită, căuta apoi, când își venea în fire, să-și răscumpere păcatele prin numeroase binefaceri. Cum fusese un bărbat tare frumos, și populația nu-i cunoștea cumplita boală, se bucurase de iubirea ei.

La capătul galeriei, unde escorta rămase cu gentilomii ducali, Petru fu izbit de tabloul lui Fouquet, ce arăta tocmai intrarea acestui Carol al V-lea, cu soția și alaiul său, în Paris, prin poarta Saint Denis, pe frontispiciul căruia se afla statuia decapitatului martir Denis, purtându-și capul în mâini.

Petru se scutură, ca de o presimțire rea.

Fu primit în salonul cel mare, unde se afla numai Henric de Guise, îmbrăcat sobru. Bogatul lui păr castaniu, fruntea boltită, ochii cenușii dădeau chipului său ceva autoritar și rece. Pe zidul de deasupra jilțului său trona un crucifix de lemn de abanos, pe care se chinuia trupul de fildeș al Mântuitorului. O panoplie mare acoperea peretele. De cealaltă parte, portretul în mărime naturală al tatălui său, cu o atitudine de dispreț și o expresie sfidătoare în ochii cu pleoape grele.

Petru fu poftit să ia loc, apoi ducele i se adresă, cu vorbe îmbietoare:

— Prea Sfinția Sa v-a recomandat prin cardinalul Salviati în mod deosebit.

— Înalt Prea Sfinția Sa mi-a făcut cinstea de a mă trimite la Senioria Voastră.

— Nu eu sunt cel dintâi principe al Franței, poate sunt cel mai devotat religiei. Am fost înștiințați că i-ați vorbit despre proiectul unei cruciade împotriva păgânului. Aici, câtă vreme avem erezia la noi în țară, nu ne putem gândi la altceva. Se pare că și Alteța Voastră are multe bune intenții față de adevărata credință. De ce e nevoie să plecați atât de departe?

— Dacă mi se înlesnește să iau domnia țării mele, vă voi fi acolo mult mai folositor.

Buzele lui Henric de Guise se subțiară, el însuși păru ca o lamă de pumnal.

— Nu am prea multă încredere în răsăritul acela, unde aliații

regelui, turcii, își întind stăpânirile. Se pare că pentru ei, ideea de credință, lege și dreptate nu prea este cunoscută. Poate ar fi mai bine să se afle valoarea adevărată a Alteței Voastre întâi aici, printr-o faptă de arme…

Lui Petru îi veni să răspundă că aceste valori morale sunt greu de întâlnit înlăuntrul mai tuturor hotarelor, dar se stăpâni la timp și-i răspunse liniștit:

— Distanțele schimbă perspectiva ochiului și a gândului; cred că Michelangelo nu s-a înșelat când a vorbit astfel.

— Dar el a avut libertatea alegerii; Alteța Voastră e sigură că va întâlni vreo libertate, alta decât aceea de a se supune?

— Înalt Prea Sfinția Sa m-a încurajat, îmi va sta alături.

— Cu atât mai rău pentru Domnia Voastră.

— Apoi e Franța…

— Iartă mă, Alteță. Franța e departe, și dacă sunteți de mai mult timp aici, vă puteți da seama că într-un regat cu două religii, cu spaniolii în coaste și englezii peste Marea Mânecii, ar fi multe de spus!

Despre puterea și prietenia regelui nu rostise nicio vorbă, despre politica reginei mame niciun cuvânt. Era ca un al doilea cârmuitor, dar mult mai conștient de greutățile și primejdiile ce pândeau Franța și mai cu seamă conștient de ura iscată între cei doi frați Valois, dintre care Caterina părtinise în mod necinstit pe fiul favorit.

Petru își dădu din nou seama că ducele e mai deștept, mai energic și la fel de puternic ca și regele. Ostașii înarmați ce făceau de gardă în curtea largă a palatului, neținând seama de edictul dat, prin care se interzicea purtarea de arme de către seniori și oamenii lor înlăuntrul Parisului, o dovedeau din plin. Parisul era mai mult al acestui vlăstar îndrăzneț din casa de Lorena, decât al stăpânului Luvrului.

— Eu am încredere în puterea Franței și în steaua mea, răspunse Petru.

— Cred că Maiestatea Sa v-a întărit această convingere.

Lui Petru nu i se roșiră obrajii; îi păruse firesc să primească bani de la familia Valois. Știa că la aceasta se gândise Henric de Guise.

— Da, se învoi el. Averile mele de drept sunt în țara mea.

— Care-i foarte departe. Pentru început, îmi veți îngădui să vă trimit mâine, printr-un gentilom de-al meu, o mie de scuzi de aur.

Dunăreanul primi cu bucurie acest dar, ce întrecea cu mult pe cel regal, pe care, curios lucru, îl prefera în adâncul inimii lui. tocmai pentru că Henric de Valois îi păru a fi cel mai slab.

Petru nu judeca cu mintea, ci cu inima, și i se părea normal să-l accepte, așa cum e, pe regalul vlăstar efeminat al Caterinei. Îl simțea suferind și neputincios a se smulge din ceva tragic și dureros, ce-i umezea atât de repede privirea. I se părea, făcut cum era din contraste ciudate, o imagine a Parisului, a insulei Sfântului Ludovic. Pe de o

parte se înălța palatul lui Ludovic al XI-lea, cu Sfânta Capelă ce creștea în sus ca o spumoasă dantelă de piatră, din care răsunau coruri serafice, în timp ce spre promontoriul ei, în pășunea întinsă, turme de vaci și oi rumegau belșugul ierbii, păzite de păstori cu chipuri brutale, iar dincolo de insulă, creșteau acoperișurile ascuțite ale orașului, cu casele strânse unele într-altele, semețe și ascuțite, printre străzi întortocheate și înguste, unde noaptea era primejdios de mers în întuneric, căci forfoteau de hoți și ucigași, dar și ziua drumul trebuia ales cu băgare de seamă.

Pe când Henric de Guise semăna cu o cetate unitară, puternică, inexpugnabilă.

*

În strada Orléans, se opri o trăsură, din care coborî o femeie învăluită în mantie, cu gluga trasă, și un senior tânăr, care izbi de trei ori inelul greu de aramă în ușa masivă. Erau Diana de Saint-Heran și Petru, fiul lui Pătrașcu Vodă.

Se auziră pași grăbiți, și un bărbat negricios, subțire și înalt, cu sprâncene stufoase, nasul acvilin și început de chelie, după ce privi printr-un mic geam, deschise și le dădu drumul înăuntru.

Era celebrul Coma Ruggieri, astrologul.

— *Buona sera*, spuse el scurt, făcând celor doi vizitatori loc să intre. Am fost vestit că veți veni, și în seara aceasta augurii sunt propice citirii lor.

Petru și Diana urcară pe scara strâmtă și întortocheată ce ducea la etajul I, pe care-l depășiră, urmați de Coma, ajungând într-o încăpere lungă și joasă, așezată sub acoperiș. Un fel de pod, transformat în laborator și bibliotecă.

Diana știa că după condamnarea la galere și după iertare, singura parte din casă care i rămăsese astrologului era aceasta, și aici își mutase o parte foarte mică a lucrurilor și instrumentelor sale. Un covor negru, cu desene cabalistice, galbene, acoperea toată lungimea; un pat oriental, cu învelitoare de catifea neagră, cu bogați ciucuri galbeni trona lângă o ferăstruică. La picioarele patului, o măsuță scundă, cu picioarele argintate, pe care era un ceas într-un craniu de fildeș. Două scaune joase, lângă masă. Un dulap de lemn de nuc, plin cu cărți. O perdea despărțea a treia parte din încăpere. Colțul acela era plin cu sticle, care aveau gâtul ciudat de lung, prin care ieșeau afară niște panglici de sticlă; alte vase transparente, cu gât și toartă răsucită, unele burduhănoase cu niște șolduri dolofane, altele aidoma șerpilor cățărați pe creangă, unele aducând a chipuri sau trupuri de oameni și animale, altele ca niște căpățâni mai mici de zahăr. Păhărele de toate mărimile, cești de metal ce șuierau, creuzete și retorte, iar în fund de tot un cuptor de alambic. Pe fâșii de hârtie, pictate, nume

neobișnuite ca Pasărea lui Hermes, Fenixul, Boul Apis. Într-un mic cuptor, se topeau niște monede, bucăți de argint cu efigii pe ele.

Coma trase perdeaua, pe care erau desenate elemente ale Cosmogoniei emisferului boreal. Tocmai răsăreau stelele. Luă o lunetă, pe care o scoase printr-o lucarnă, și începu să cerceteze cerul.

— Se apropie, se îndepărtează, fugare-s stelele, fugara soartă. Zodia leului își poartă strălucirea, datorită înțelepciunii lui Jupiter. Zodia fecioarei e în cumpănă. Totul vine ca fulgerul, din scânteierea lui Saturn. De două ori luminează din altă lumină. Trei constelații se suprapun și fac una singură. Apusul a fost prea sângeriu, se reflectă în stele. Luna își trage puterea din flacăra ei roșie de furtună. Racul trage înapoi leul. Gemenii pier în adâncuri. Nici gemenii, nici fecioara nu au putere. Zodia scorpionului e singura care se întinde, se lărgește, acoperă, cuprinde, pătează, mutilează, desfigurează. Bărbatul nu mai e bărbat, ci femeie, ceea ce e firesc devine nefiresc, rostul vieții își pierde sensul, bucuria firească e nefirească. Scorpionul suge o vlagă ce n-ar trebui suptă. Sămânța devine putredă și nefolositoare. O bolnavă otravă roade încet puterile. Fecioara ține cumpăna. Numai mintea mai rămâne trează. Când fecioara va adormi, zalele se vor îmbrăca, sub semnul lui Saturn. Până atunci, berbecele își va înfige de două ori coarnele în doi eunuci, iar Henric va fi cel mare, galantul, viteazul cu două regine.

Astrologul se opri, își șterse fruntea, trase luneta înăuntru.

— Spuneți-i reginei să se ferească de Montauban, Sancerre, Albi și Castres. Nimic nu are putere contra casei ei, cât va trăi ea. Răzbunarea lui Coligny ar veni după. În fine, spuneți-i că prinții de sânge regal vor avea și ei biruința lor. Nu atât Montpensier, cât Burbonii. Burbonii au o stea sfâșiată, sângerie. Tot scorpionul cu taurul vor birui pe pământul Franței. Să nu-i fie teamă reginei nici de ziua de azi, nici de cea de mâine, ci de alta, pe care nu o va mai apuca; după ce soarele va orbi pământul și se va orbi pe el însuși, arzându-se în focul lui.

Petru și Diana crezură că au o criză de halucinație: acest om care vorbea ca din adâncul unui vis.

— Și ce să-i mai spunem reginei Caterina? întrebă Diana.

— Să nu-i fie teamă. Cât trăiește ea, va trăi familia de Valois. Dați-i din partea mea amuleta asta.

Și scoase dintr-un dulăpior un medalion cu o femeie goală, așezată între constelația Taurului și a Berbecului, cu numele lui Jehova sculptat în relief.

— Să o poarte și să nu o scoată de la gât cât va trăi, iar la moarte să o ducă cu ea, căci nu are putere pentru nimeni altul. Apoi îi spuse Dianei: Dumneavoastră sunteți rugată să rămâneți ultima. Făclia e aprinsă dincolo.

Diana se duse și se așeză pe unul din scaunele de lângă geam.

Atunci Coma trase perdeaua.

— Alteță, spuse el lui Petru, care fără voia lui tresări. Te-a trimis regina mea la mine, semn că te prețuiește mult. Deși simt că zilele mele în Paris sunt numărate, nu-s supărat și îți voi spune adevărul. Trecutul îl știi, prezentul îl cunoști, viitorul l-am citit în stele. E unul singur, aici sau pe malul mării. Cerul va fi la fel de albastru, oamenii la fel de răi, corupția la fel de mare și nu va fi om de frunte care să nu facă greșeli și să nu piardă măsura. Balanța nu iartă, clipele trec ca fulgerul, dușmanii cresc ca ciulinii, și rădăcinile bune sunt numai acolo unde castanul și le înfige în adâncime.

— Nu înțeleg, șopti Petru.

— Vei înțelege cu vremea, Alteță. Ai inima neliniștită, deși aici ți-ai găsit limanul. Vei prinde după ceea ce alergi, dar ferește-te de cetatea de piatră, ferește-te de vorbele tale, de visele cu ochii deschiși și mai cu seamă de panglicile negre de mătase. Cine suferă de cezarită trebuie să aibă simțurile duble.

Lui Petru îi veni să surâdă.

— Nu surâde, Alteță, îi spuse omul posomorându-se. Coma Ruggieri nu glumește niciodată. Nu trebuia să fi stat în strada Béthizi. Duhurile morților sunt prea numeroase acolo. Ai suferit mult, Alteță, ai mâncat multă pâine amară și n-ai plecat capul. Nu-l pleca nici de aici înainte. Am să-ți dau o amuletă. Poart-o.

Și-i scoase un lănțug ciudat, cu două semilune cu cornul sfărâmat și un medalion, cu un turn de castel, cu un scris necunoscut pe el.

— Ferește-te de leu. Poartă-l și ai încredere.

Petru îi lăsă o pungă cu bani, dar Coma i-o dădu înapoi.

— Nu. Mulțumesc. Nu de la Alteța Voastră, a cărei stea e strâns legată de cea a dinastiei Valois. Cât va ține Valois puterea, să nu pierzi nădejdea, trăiește și te prăbușește, cu stelele destinului legate între ele. Fi-ra-ri, silabisi el, ciudat.

Petru crezu a pricepe că va avea mult de trăit și multă cinste de așteptat, așa că trecu cu fața senină după perdeaua de unde acum intra Diana. Abia atunci deslușì înțelesul cuvântului Firari și se turbură. Se așeză în colțul cel mai îndepărtat.

— Astrele și-au spus cuvântul, de cum ai intrat. Urăști, te prefaci, te jertfești și suferi, îi spuse scurt italianul, zbârlindu-și sprânceana dreaptă, cu fire lungi, ce-i veneau peste pleoape. Femeie cu suflet de bărbat, cu purtări de bărbat. Arzi pe unde treci și-ți face plăcere. Arunci veninul inimii tale în jerbe ademenitoare; uneori te prinzi în laț, alteori nu. Vrei să trăiești cu orice preț, deși fiecare gând al tău e un pumnal. Ții o moartă vie în casa ta. Lovește-o cu ciocănelul de argint în partea stângă a capului, măsurând de la tâmplă o palmă deasupra urechii. Are un cheag de sânge pe creier; groaza a fost partea ei. N-o lovi nici prea tare, nici prea încet, ci cum ar cădea singură pe

ceva mai tare. Atunci va scăpa de cheag, și tu te vei mai liniști. Nu-ți mai este sortit niciun fiu al Franței, dar nici Franța n-o vei părăsi. Ești ca musca în plasa păianjenului. Nici nu te vei călugări, ți-e silă de biserică. Dar îți vei găsi singură drumul, cum și l-a găsit *„ce petit Condé, qui toujours chante, toujours rit et embrasse toujours sa mignonne”*.[27]

Acest refren de cântec, pe buzele lui, suna ciudat și straniu, înfiorând-o pe Diana.

— Dă-mi rozariul.

Diana i-l dădu. Coma scoase o pulbere albă din dulăpior, deschise inima de argint, unde în fund era chipul Maicii Domnului, și o umplu cu praful sidefiu.

— Vei avea castelul, pământurile, onorurile și pătimașa, dar scurta dragoste a unui bărbat, care, asemeni ție, se va lupta cu soarta. În vinele tale, doamnă, curge un sânge princiar, pe care-l ascunzi, din pietate pentru morți și din dispreț față de vii. Dar sângele acesta îți e stăpân și călăuză; prin el te îngenunchi, prin el te purifici. Înțelegi mai mult decât ceilalți, vezi mai mult decât trebuie, suferi mai puternic, dar vei birui, tu și casa din care faci parte. Fiindcă mă izgonește, Caterina nu va ști niciodată adevărul despre tine. Și acuma, duceți-vă. Am obosit. Stelele nu-mi sunt favorabile, și eu voi avea drum lung de făcut.

Diana se înfioră și ieși urmată de Petru, coborând melcul scării.

11

Maiestatea sa Henric se trezi ca de obicei târziu. Colica nefritică îl supăra rău în ultima vreme. În ajun avusese o zi grea; trebuise să înfrunte parlamentul, care interzisese teatrul, sub motiv că învață la adulter și desfrâu tineretul, că depărtează populația Parisului de la obiceiuri cuviincioase. Într-una din reprezentații, un actor folosise o oală de noapte pe scenă și spusese cuvinte de o asemenea trivialitate, încât femeile cinstite fuseseră scoase din teatru de soții lor. Mai fusese învinuit teatrul că nici măcar nu reprezintă adevărul vieții când satirizează și că strică bunul gust, prin producții voit mincinoase și dăunătoare. Regele trebuise să se lupte cu ei, ca să le impună punctul lui de vedere, dar în același timp obliga și teatrul la un program mai moral, așa cum ceruse și Caterina de Medicis.

Avusese supărări și cu clerul, din ale cărui venituri luase pentru visterie și pe care-l forțase a-i plăti încă o dijmă extraordinară.

Mai aflase că prințul de sânge, hughenotul Condé, traversase Parisul deghizat, bătându-și joc de el, regele Franței, care, dacă ar fi îndrăznit, ar fi pus un premiu pe capul lui. Și acuma, prințul de sânge regal refugiat în Picardia, în cetățuia întărită La Fére, se aliase armatei protestante din nordul țării.

Tare ar fi vrut să poată agăța în spânzurătoarea de la Montfauçon pe cei care au îndrăznit să-i ajute lui Condé trecerea prin Paris. Dacă ar fi știut că eterica și suava Isabella de Limeuil, una din domnișoarele de onoare ale reginei mame, nu numai că-l ajutase, dar își împărțise cu el și culcușul, ar fi fost înmărmurit. Însă regilor nu le e dat să cunoască totul, și poate de aceea dorm liniștiți. Altcum, și-ar trece nopțile numai în coșmare.

Se mai zvonea că iscusitul lui cumnat din Navara nu ar vrea să mai dea înapoi cele paisprezece localități ce le avea fortificate în Franța și că s-ar grăbi să se înarmeze. Aici e capul lui Margot. „O soră mai am în viață și aceea mă urăște, ca și ducele d'Anjou. Există o singură ființă de a cărei dragoste sunt sigur – își spuse Henric – regina-mamă. Apoi, trei oameni care cred în mine: Joyeuse, d'Epérnon și prințul acela pribeag, care ba ar vrea să lupte în contra turcilor, ba ar vrea să se întoarcă în țara lui, aflată sub stăpânirea lor. Eu l-aș trimite contra hughenoților." Primise în această săptămână o scrisoare de la Eremia, patriarhul din Constantinopole, care-l ruga să sprijine pe Pătrașcu, „prinț și despot al Țării Românești". Își aminti de vremea domniei lui în Polonia și fu mulțumit de a se afla în Franța, cu toate greutățile în care se zbătea.

Își spuse că datorează aceasta Caterinei, care bate mereu drumurile țării pentru el. Totuși, între ei doi era acuma o perdea, prin care li se întâlneau sufletele. Regina mamă cunoaște viața lui, sau se face a nu ști? Joyeuse ? Și-l va face cumnat. D'Epérnon? Îl va da în căsătorie pe sora cea mică a reginei Luisa. Așa îi va avea alături, și ei trei vor fi nedespărțiți.

Își scoase mănușile fine, unse cu vaselină parfumată, cu care dormise noaptea. Își pipăi cu grijă mica perucă, pe care o purta de când îi căzuse o parte din păr, în urma bolii contractate la revenirea din Polonia, apoi deschise ochii, dând semn de sculare. Joyeuse veni spre Henric. Semăna cu Arhanghelul Uriel, înainte de prăbușire.

*

Henric îl primi, pentru prima oară singur, pe Petru. Era gata îmbrăcat și ceru să i se înfățișeze, înainte de a merge la liturghia de amiază. Ședea în jilțul din anticameră și-l aștepta. Un tânăr obosit, cu cearcăne în jurul ochilor lungi, ca și cum nici somnul nu ar fi putut să scoată lâncezeala și obsesia ce veneau dinlăuntrul ființei lui.

Cu mâini și picioare de femeie, cu privirea filtrată ușor și totuși scânteietoare, Henric al III-lea era un senior fin și îngrijit, dar după șapte ani de domnie încă nu se impusese ca rege al Franței.

Așa îl găsi Petru când veni.

— Medicii spun că datorită doctoriei trimese mi-ai scăpat viața. Am vrut să-ți mulțumesc.

Petru își reaminti că nu-l mai văzuse pe rege de la Saint Germaine. Iar acuma era în preajma sărbătoarei de Quasimodo sau Duminica Tomei.

— Era de datoria mea. Sire.

— Ești întotdeauna atât de spontan?

— Când îmi spune inima, Sire.

— E singurul cârmuitor?

— Uneori da, și întotdeauna în cazul Majestății Voastre.

— Și totuși nu ești supusul meu.

— Nu, Sire.

— Mi-au scris Patriarhul de Constantinopole și Cardinalul d'Este, rugându-mă să te sprijin. Te faci iubit de oameni, prințe.

— Nu știu dacă aceasta e o calitate sau un defect.

— De ce?

— Pentru că un conducător trebuie și temut, și mie îmi lipsește această trăsătură; pentru că la ființele cu firea deschisă și…

— Înțeleg. Dar pentru că ai vorbit de sinceritate…

— Da, Sire.

— Ai fost la ducele de Guise?

— Da, Sire.

— Și…

— Mi-a promis sprijinul și mi-a trimis acasă o mie de scuzi de aur.

— E un dar regal.

— Da, Sire.

— Care nu te-a atașat casei lui?

— Sire! Eu am venit la Majestatea Voastră. Erați cu seniori mari… și greu de mulțumit. M-ați făcut egalul lor prin primirea, bunăvoința și grija regală.

— Așa. Henric tăcu o clipă, aranjându-și colanul de aur peste haină. Ce-ar fi atunci să-ți fac o propunere?

— Ascult, Sire.

— Nu ți-ar place să rămâi în Franța?

Ochii lui Petru priviră în adâncul lui. Asta înseamnă Parisul, Diana, poate totul – azi, dar mâine? Îl pătrunse o nostalgie, ca un dor sfâșietor după ceva ce dacă nu s-ar împlini și-ar simți viața sfâșiată în două. Rămânând aici, era ca și cum ar fi fugit dintr-o luptă, înainte de a obține victoria.

Henric îi respectă tăcerea. Spuse doar:

— Am nevoie de seniori, care să-mi spună și ceea ce gândesc ei, nu să fie numai ecoul meu.

Petru nu și dădu seama cum îi țâșni răspunsul.

— Dar hughenoții nu-s ecou!

— Hughenoții răspund mai mult reginei mame decât mie. Așa cum eu am răspuns Poloniei, în felul meu. Gândește-te că această Vlassie e

mai mică, mai întunecată decât Sarmația.

— Sire, copilăria, tinerețea mea au fost triste și întunecate; poate că lumina mă sperie mai mult decât întunericul. Poate că mă gândesc să aduc lumină în întuneric.

— Un fel de călugăr cu spadă?!

— Da, Sire, dacă mi-ajută Dumnezeu; un om are un vis sau un țel în fața lui, așa cum Voi ați visat să reveniți în Franța, și dacă nu vă atingeați țelul nu vă găseați liniștea.

— Și dacă nu izbutești?

— Atunci o să-mi dați voie să mă bucur de a mă întoarce la Majestatea Voastră, după ce voi fi încercat totul, dar cinstea ce mi-ați făcut-o azi va rămâne în inima mea, ca s-o încălzească. Când un rege al Franței îți face favoarea de a te chema în preajma lui, e ca și cum ți-ar da un regat.

Henric îl privi cu luare aminte. Petru ședea înaintea lui, puternic, înalt, amintindu-i într-un fel de seniorii Poloniei. Îi citi sinceritatea din privire și se bucură în adâncul inimii. I-ar fi plăcut să-l trimeată cu oștile ce aveau să înfrunte pe îndrăznețul lui cumnat navarez. L-ar fi trimis pe Quelus ori pe Maugiron, ori pe Livrat, acei minunați dueliști și războinici, dar i-au ucis în duel oamenii lui de Guise, încă de anul trecut, iar pe fratele lui, ducele d'Anjou, în niciun caz nu l-ar fi pus în fruntea armatei, de frică să nu se alieze cu navarezul, întorcând armele contra lui. Vor pleca patru dintre cavalerii ordinului, dintre cei mai destoinici, ca să scrie cu spada convenția la conferința de la Nerac, făcută de regina-mamă cu Henric de Navara.

Audiența luă sfârșit, dar plecând la liturghie, regele îi dădu voie lui Petru să-l însoțească, ceea ce miră mult pe gentilomii curții. Pe drum, îl pofti să locuiască la castelul de la Blois, ceea ce însemna că Diana își recăpăta întreaga moștenire a fratelui.

12

Vechii greci aveau muntele Olimpului, pe care dincolo de nouri își închipuiau zeii locuind pe creste nevăzute de vreun ochi muritor. De acolo le veneau durerile, bucuriile, spaimele și alinările, căci zeii, trăind asemenea oamenilor, cu prietenii și dușmănii, cu patimi și înșelăciuni, erau un fel de protectori uriași ai soartei.

Dar vremea anticilor trecuse, și într-un fel revenise totuși. Omul simțise nevoia să-și aducă divinitatea cât mai aproape de el ca reprezentare și cât mai departe ca ideal. Așa crescuse Catedrala Maicii Domnului din Paris. Ca un vis uriaș de înălțare a două secole de muncă.

Caterina de Medicis se mirase când i se spusese că s-ar putea ca în curând să fie terminată biserica Saint Merri, la care se lucra doar de cincizeci de ani.

— Așa de repede? Acolo trebuie să i se dea omului tot ce nu are în viața de toate zilele; frumusețe, să-i încânte ochiul; măreție, să-i copleșească sufletul; încântare, să-i moaie inima și desăvârșire, care să-l amuțească.

Nôtre Dame, cu cele patru etaje ale ei, cu turle și săgeți creștea: cea mai desăvârșită minune, țâșnind spre nouri, deopotrivă cu muntele Sfânta Genoveva, patroana Parisului. Acolo își aveau lăcașul toți sfinții Paradisului, de la Vechiul la Noul Testament. Reînviate în piatră, scenele biblice prindeau viață și prin cele trei sute șaizeci și cinci de figuri ale celor trei sute șaizeci și cinci de sfinți ai anului, sculptați pe frontispicii, pe uși, în firide, pe pereți sau în galeria coloanelor: toți se rugau pentru nefericiții și puținii fericiți ai ținuturilor Franței.

Chipuri dumnezeiești, figuri ascetice, inspirate, trudite, fericite, extaziate, chinuite ori nepăsătoare, de sfinți și sfinte, rugau cerul pentru această preachinuită, neînțeleasă și trecătoare viață pământească, pentru a putea fi îndurată până la sfârșit cu răbdare și fără blasfemie. Și în ajutorul lor, mai veneau incendiile, epidemiile, foametea sau războaiele, ca să mai scurteze din această „vale a plângerii", ce se cheamă trecerea prin viață.

Așa că oamenii, în felul lor, adorându-și sfinții, îi ajutau fără să-și dea seama. Iar aceștia, curați și nemișcați, privegheau Parisul de la înălțimi ametitoare, de unde priveau peste marea piață goală ce se întindea în fața Catedralei. sub blânda binecuvântare a chipului Mântuitorului, a cărui privire avea adânca tristețe a unei atât de mari înțelegeri a omenirii, încât raza speranței străbătea sfioasă, trecând prin focul jertfirii.

În adâncul nesfârșit al Catedralei, sus, dincolo de treptele de piatră, dincolo de cele trei uși sculptate, în lumina cernută prin cele trei rozete și geamuri cu vitralii atât de măiestrit alcătuite, încât puteai crede că de undeva e pus în mișcare un joc de lumini care îmbină amurgul cu noaptea și răsăritul cu apusul soarelui; acolo, unde înălțimea copleșea omul, și adâncimea de perspectivă îl făcea să se simtă mic; splendoarea covoarelor uriașe să calce sfios; mulțimea nenumărată a lăturalnicelor altare să-l zăpăcească; nenumăratele plăci și embleme funerare din zid să-l înspăimânte; numărul nesfârșit al stranelor sculptate în lemn ales, ce duceau la altarul principal, unde, în fund, cioplită în marmură, Nefericita mamă își ținea fiul mort în brațe, privegheată de sfeșnicele în care ardeau zeci de lumânări, să-l zguduie; orga ce-și înălța glasul părând că pornește din adâncul zidurilor de piatră să-l cutremure – totul făcea din acest lăcaș o inimă a Parisului.

Sângeroșii parizieni ai ligii catolice, înflăcărații parizieni care-l slăveau pe ducele de Guise, fiul și tatăl, aproape cum slăveau neschimbata taină a Sfintei Euharistii, adorau pătimaș pe Sfânta

Genoveva, apărătoarea lor, a cărei imagine, întruchipare a perfecțiunii, îi umplea de extaz. Adorau cu pietate apostolii, ce-și plimbau privirile în adâncul suferinței omenirii, fără a le spune să îndrepte greșelile cu spada. Se închinau lui Saint Benoit, lui Saint Hubert, lui Saint Laurent, lui Saint Dénis, Saint François, Saint Louis, care uneori aveau chipuri ce semănau cu imagini întrezărite în vis. Priveau spre chipurile stranii ce împodobeau cornișele de la ultimul cat, surâzând batjocoritor de la acea înălțime; ascultau glasul clopotelor răsfrângându-se deasupra orașului, izbindu-se de alte turle, prelingându-se pe acoperișuri, învăluind mica incintă în care locuiau călugării, în cele câteva zeci de încăperi din spatele catedralei, și erau mulțumiți.

Dacă le-ar fi spus cineva că în Grenada, din țara Spaniei, cu șapte secole în urmă păgânii mauri făcuseră nenumărate băi pentru locuitori, că pe străzi se aflau caldarâme de piatră ținute mereu curate din apa multiplelor fântâni, că noaptea se putea merge fără frică pe ulițele luminate, ei nu ar fi crezut. De fapt, nici nu cereau acestea sfinților lor; nu cereau nici starostelui din Hotel de Ville. Pe acesta, în trăsurile lui, cu echipaje strălucitoare, în mijlocul castelelor în care-și ducea viața, nici măcar nu-l străfulgerase gândul că în spatele Luvrului e primejdios să mergi noaptea fără însoțitor, din pricina întunericului și a hârtoapelor; că pe străzile lăturalnice, gospodine lățoase ieșeau în plină zi și-și goleau gălețile cu lături și gunoaie pe unde se nimerea.

Parizienii nu cereau sfinților minunea unor caldarâme, sau a unor băi publice. În casele lungi și strâmte, lipite de turnul Nesle, totul era mai simplu, Sena fiind alături și purtând resturile și lăturile și uneori și necunoscuți înecați plutind la vale. Dacă ar fi cerut asemenea lucruri cârmuitorilor, aceștia ar fi râs de ei. Sfinții nu râdeau, căci lor nu li se cerea nimic. Iar regii sunt regi; ei nu au voie să aplece capul, privind în jur; aceasta le-ar strica din măreția ținutei; capetele sunt tare grele când au răspunderi mari, de aceea trebuie privit de sus și foarte departe, peste oameni.

Nu-i interesa nici eliberarea de la Bastilia a mareșalilor de Cossé și Montmorency, care se împotriviseră regelui.

Sfinții vedeau și îngăduiau totul, în mutenia pietrei în care erau dăltuiți, dar nu le păsa nici lor de nimic. Poate că numai de edictul de împăciuire de la Amboise le-ar fi păsat, căci acela ținea oarecum de ființa de piatră a existenței lor terestre. Totuși ei făceau de zeci și sute de ani una cu însuși Parisul și puterii lor azi i se supunea chiar regele.

Și astfel a fost Petru încunoștiințat că în curând va avea loc procesiunea lui Henric al III-lea, împreună cu regina și nobilii curții. Nefiind catolic, nu fusese chemat să ia parte; fiind oaspetele regelui, era obligat să o vadă măcar. Așa că intrase de dimineață în Catedrala

Nôtre Dame de Paris, unde rămăsese uluit de lumina oblică, filtrată prin forțele mozaicurilor și răspândită în fâșii pe covorul gros, roșu, ce părea o mantie regească aruncată peste pardoseala de piatră.

Coloane fără număr ațineau drumul, împărțind Catedrala în mai toată lungimea ei și lăsând un mare loc liber la mijloc.

Petru se duse până la altarul din față, înălțat pe un piedestal și despărțit cu un grilaj de metal.

Înăuntru era o liniște nefirească, de parcă ar fi pătruns în altă lume. Nu era încă ora de slujbă. Călugării, în sutane negre, cu mătănii lungi și făclii aprinse, se adunau în grabă, se închinau, formau un cortegiu și ieșeau afară. Se luminase de mult de ziuă. Petru ieși în urma călugărilor și, ajuns în capul treptelor, îi fu dat să vadă cea mai neașteptată priveliște din viața lui. Ședea sub portalul din dreapta, căruia parizienii îi spuneau portalul Sfânta Ana, unde sub patru rânduri de îngeri care încadrau ogiva, Sfânta Fecioară trona pe un jilț, ținând pe Isus în brațe. Mai jos era îngenuncheat Ludovic al VII-lea. De cealaltă parte așteptau binecuvântarea episcopul Maurice de Sully și cancelarul Barbedor. Cele douăzeci și opt de statui din galeria regilor Israelului se întindeau pe toată lățimea fațadei, peste cele trei porți, deasupra cărora, cu un etaj mai sus, rozeta cea mare, în vitraliile ei multicolore, prindea viață din razele soarelui. Luminată puternic, i se scotea în relief delicatețea arcadelor, care legau cele două turnuri. Din cel de sud, începu să bată Jacqueline, clopotul uriaș, căruia îi răspundeau cele patru clopote din turnul de nord. Oamenii din popor, auzind pe Jacqueline sunând din toată puterea, se închinară.

Bătrânii spuneau că pe vremuri, cu o sută optzeci de ani în urmă, Jean de Montaigu dăruise acest clopot Catedralei, cu care își unise rugămințile aproape două veacuri pentru iertarea cumplitelor păcate omenești. Cumplite și nefirești păcate poate că trebuiau iertate și azi, când bătea în dungă marele Jacqueline. Plumbul ce acoperea săgeata cu statuile apostolilor în bronz, reflectau în ape stranii lumina zilei.

Dinspre Poarta Roșie, din partea de nord, se ridicau glasurile plângătoare ale călugărilor adunați acolo.

Prin piața mare, trecea o procesiune de oameni în picioarele goale, îmbrăcați în saci de penitență, cu câte un șirag de miniaturi de capete de morți, atârnându-le de funia cu care erau încinși, purtând un bici în mâna dreaptă. Mergeau biciuindu-se cu putere, pentru a-și ispăși astfel păcatele, și printre cei din frunte, Petru îl recunoscu pe Henric al III-lea.

Avea ochii aspri, cum nu-i văzuse niciodată, și călca cu dârzenia unei desperări ascunse, iar mâinile acelea pe care și le îngrijea atât de mult, erau descoperite, albe, înguste, și ele izbeau din când în când cu

biciul umerii și coapsele.

Era o dârzenie stranie, amestecată cu o sfâșiere lăuntrică, în felul lui de a merge, de a se chinui, de a suferi.

Privirile celor doi se întâlniră cât o clipă fugară, și Petru se cutremură de nefericirea pe care o citi în ochii regelui, de parcă tot ce-ar fi fost păcat și durere ar fi țâșnit atunci în fața unei conștiințe ce se chinuie zadarnic și știe acest lucru.

În hainele-i cenușii, Petru se confunda cu piatra de care se lipise. Îi simți răceala, dar nu se îndepărtă, părea una cu zidirea aceea uriașă, care aducând atâta alinare putea da naștere și la atâta suferință. O putere mai presus de el îl absorbea, târându-l către zidul neîndurător, unde fiecare statuie era un simbol al unei suferinți și al unei jertfe făcute în cinstea unui ideal numai de el întrezărit.

Și Petru văzu pe suveranul lumii îngenunchind în fața suveranului cerului, într-o pornire de umilință adevărată și neimpusă de nicio etichetă, izvorând dintr-un fanatism ce țâșnea din adâncul copilăriei, din străfundul acelui fluviu de moștenire italiană, unde extremele atingându-se, credința se poate învecina cu întrebarea: „Unde te pot găsi, Dumnezeul meu, ca să-mi rezem fruntea însângerată la picioarele tale îndurătoare?

Trufia, aroganța, sarcasmul sau acele unde nedefinite ce-și puneau pecetea pe chipul lui Henric dispăruseră. Era numai un om, care nemaiștiind ce drum să apuce, implora îndurarea ființei supreme.

Petru privea nemișcat; el, pribeagul, el, care trăise din atâtea daruri mărinimoase, fiind el însuși săracul săracilor, își avea sufletul chinuit, dar întreg. Suveranul puternic, îngenuncheat în țărâna din fața treptelor catedralei însă, își căuta sufletul biciuindu-se, de parcă, pedepsindu-și carnea, și-ar regăsi, liber, spiritul.

Lui Petru îi veni să alerge la el, să-l ia în brațe, să-l apere de ceva necunoscut și funest, care părea a se ține în ceața ce se lăsase ușoară dinspre nord, tot atât de fluidă ca și limbile de bici. Ceața îmbrăca Parisul în forme fantasmagorice, coborându-se pe pământ, furând pentru un lung răstimp chipurile reginei, ale cardinalilor de Rohan și Lorena, ale numeroșilor curteni care, învești mântați în sacii lor, își adunau puterile pentru calea lungă ce aveau să o facă pe jos până la Chartres, unde era icoana făcătoare de minuni a Fecioarei Negre.

Într-o străfulgerare, Petru nu mai văzu decât capul fără trup al lui Henric, într-o volbură ce-i aminti de capul retezat al Sfântului Dénis, din tabloul din palatul ducelui de Guise.

Se înfioră, ca de o presimțire, și teama îl cuprinse. Din tot ce trăise în Franța, această procesiune din fața Catedralei parcă-i șoptea cu totul altceva, dând toate strălucirile la o parte. „Deșertăciune a deșertăciunilor, toate sunt zădărnicii!” Și ce are el, și ce caută!

Clopotele începură să bată din nou; întâi unul, Jacqueline, apoi

două, trei, patru, toate tânguindu-se, cu un glas atât de sfâșietor, încât mulțimea adunată își făcu cruce, iar Petru, fără să vrea, le imită gestul. Sunau clopotele la biserica Augustinilor, Bin-Bang-Bing-Bang. „Rugați-vă!” porunceau glasurile de aramă, ce sparseră ceața și ajunseră până la biserica Sfântul Petru din vârful colinei Montmartre, al cărei senior, Jaques Liger din Clingnancourt, se biciuia prăbușit la picioarele primei trepte. Apoi răspunseră clopotele de la Saint Julien le Pauvre, al studenților din strada Fouarre. Clopotele tuturor bisericilor din Paris prinseseră glas; își trimiteau chemările, își răspundeau cu sunete adânci, ca pentru a vesti cerului că regele Franței nu are încă moștenitor și suferă de grija ce i-o face viitorul poporului său. Clopotele chemau binecuvântarea sănătății și a rodniciei asupra acestui vlăstar al Caterinei, cea care putuse da Franței zece prunci.

Apa Senei curgea domoală, ca zilele toamnei, și se înfiora ușor de aerul mișcat de glasurile de aramă, ce nu cereau altceva, decât dreptul firii și al vieții.

Și ochii reginei Luisa apărură înlăcrămați de speranță, căci își iubea bărbatul și nu ar fi vrut decât să fie rodnică, așa cum erau umilele ei serve. Nu avea de unde ști că nimeni în viață nu poate avea totul și că un dram de bucurie e scump plătit, iar când ai un car de noroc, ferește-te apoi de crucea pe care trebuie să o duci în spate.

Pe Poarta Roșie, ieșiră alți călugări și preoți, cu făclii și odoare sfinte. Slujiră în fața treptelor, rugând tăriile cu glasuri hotărâte. Apoi procesiunea se ridică din țărână și porni pe drumul ce duce la Chartres.

Populația Parisului luase parte, mută și curioasă, ținută în frâu pe ici, pe colo de archebuzieri, dar nu auzise decât clopotele și cântecul preoților. Ochiul lor văzuse chipurile și veșmântul pocăinței, atât. Era regele lor și era frumos că se purta ca un bun catolic, dar nu o făcea pentru ei, ci pentru binele lui, ca să-și salveze sufletul, căci lăsase două religii într-o țară, și dacă una-i dreaptă, cealaltă e o erezie, și cine nu stârpește erezia, ca regele Filip, are să dea socoteală la scaunul de judecată de apoi.

Dacă ar fi fost vorba de drăguțul de duce de Guise, ar fi fost cu totul altceva! Acela merge însoțit numai de ostași, nu umblă cu doi pepeni într-o mână, și de-ar fi avut el puterea, de mult ar fi stârpit în frumosul regat ai Franței pe toți hughenoții adunați în armate în Normandia. El ar fi terminat și cu prințul Condé, care stă în proprietatea sa de la Fére, ca ursul în vizuină, și cu fățarnicul duce d’Anjou, căruia, măcar că-i frate cu regele, ar trebui mai repede să-i taie capul decât să-l lase să se alieze cu prinții protestanți, ori ferească Sfânta Fecioară s-o ia pe eretica regină a Angliei, cea spelbă și atât de vârstnică. Da, mai știi… i-o fi făcut farmece, așa cum Diana de Poitiers

îi făcuse răposatului rege Henric, numai că aceea fusese cadră de frumoasă, că se înțelesese cu Sfânta Margareta să-i ia povara anilor, și în schimb îi dădea creștinate câte trei suflete de păgâni turci pe fiecare săptămână de tinerețe…

Ei, da' câte nu vorbea prăpăstioasa asta de populație a Parisului, căci cumetrele lui sunt foc de iscusite și în a gândi, și în a le ticlui. Iar dacă e vorba de povestit, las' pe ele…

Petru nu pricepea ce pot vorbi cumetrele Parisului; nu avea a face cu ele. Însă, cu simțul omului trăit printre străini, înțelesese că undeva e un pustiu și un gol în inima oamenilor, dar știa că din asta nu se trage primejdie.

Era ca și cum pe cheiul Senei ar pluti fantomele cetății, dar podurile rămân pe locurile lor, mai neclintite decât oamenii.

De sus, harpiile de piatră aruncau pe gurile căscate roua dimineții la picioarele lui Petru. Atunci apăru Ronsard lângă el, ieșind din biserică.

— Se pare, prințe, că ar fi venit de la Stambul Hatischeriful, pentru Alteța Voastră, spuse el, după ce-l salută cu toată curtenia. În curând veți fi chemat, ca să vi se spună. Solul Marelui Turc e anunțat la Genova, de către oamenii noștri; se pare că ar avea o misiune specială în legătură cu o dorință a regelui Franței. Și ce altă dorință ar putea avea acum în legătură cu această ciudată, puternică și barbară țară, unde nici un ambasador nu pleacă de bună voie?

Mușchii feței lui Petru se încordară; părea ca trezit dintr-o visare. Căuta să-i înțeleagă cuvintele, dar era prea obosit și pricepea greu. Totuși, făcând o sforțare, prinse sensul adevărat și se bucură, dar nu atât cât trebuie. Prea fusese puternică zguduirea celor văzute și prea apropiată procesiunea. Îi păru rău că-i venise vestea chiar atunci. Ar fi vrut s-o guste pe îndelete, ca pe un vin bun. Dar sfinții Catedralei îl priveau cu ochi severi și lipsiți de orice îngăduință.

Pe una din porțile Parisului, se vedeau fluturând două mari steaguri. Ronsard se retrase câțiva pași. Ce să facă oare cu acea carte descoperită de el, operă a catolicilor moderați și a hughenoților, intitulată *„Discours merveilleux de la vie, actions et déportements de la reine Catherine de Medicis"*[28], în care regina-mamă era învinuită de a-și fi destrăbălat fiii, pentru a-i moleși și a-i face astfel cât mai puțin capabili pentru domnie, spre a-și păstra toată puterea.

Ronsard simțea că o parte din catolici privesc penitența lui Henric cu multă răceală. Dar ce să facă totuși cu această blestemată lucrare descoperită de el? A nu-i aduce la cunoștință reginei mame înseamnă trădare, a-i aduce la cunoștință era periculos.

Pierre de Ronsard nu înțelesese că reginei mame puțin îi păsa de ceea ce se bârfea despre ea; era mult prea tare, pentru a se tulbura, și se socotea mult prea sus, pentru a pedepsi pe autorii de măscări.

„Numai fricoșii opresc astfel de lucrări, spunea ea. Și cei care nu sunt siguri de puterea lor”. Or ea nu era fricoasă – uitase de revoluția Savonarola, ori nu mai voia să știe de ea, iar de calomniatori își bătea joc. Și cum în Franța, orice s-ar face, oamenilor nu li se pot pune lacăte la gură, ca în țara turcului, Caterina îi lăsa în voia lor. Numai că bietul poet nu-i cunoștea această trăsătură de caracter.

Clopotele sunau mai departe, izbind în acoperișurile mute, ce-și înălțau olanele roșii, pe care vrăbiile își strânseseră încleștat ghearele, și cintezoii scuturau nedumeriți din capete. Sunetul lor se izbea în miile de coșuri și lucarne ale Parisului, care ședeau acolo ca niște nasuri și ochi uscați ai caselor bătrâne, ce păreau a nu se mai mira de nimic. Numai fumul ieșit din coșuri se învârtejea voinicește, fugind în sus, să prindă urma glasurilor de aramă din văzduh.

Pomii încărcați de cuiburi își foșneau crengile, iar frunzele ce păreau trezite din somn își scuturau roua, sclipind în razele soarelui, răsărit dincolo de apele colorate ale cerului de dimineață.

Boala de a domni, din sufletul regilor și al prinților boala de putere, din sufletul seniorilor; boala de a căuta fericirea, din cel al visătorilor și filozofilor – toate erau acoperite în acele clipe de dangătul neîntrerupt al clopotelor.

13

Trecuse anul de când Petru era la Paris și unsprezece de când hoinărea prin lume, în căutarea stelei norocului său.

Biata doamna Voica, atât de neștiutoare și de neajutorată în viață, de și-ar fi putut vedea feciorul, căruia îi dăduse naștere din coapsele ei, s-ar fi minunat singură!

Atât moștenise din partea ei: minunații ochi codați și sprâncenați, albul pielii și nestăvilirea la vorbe. Dacă primul dar era spre podoaba lui, al doilea i-ar fi putut lipsi; dar unde se află darul vorbirii este uneori și o lipsă a măsurii lui, și unde e minte ascuțită e și un fel mai ușor de a trăi bucuria și de a îndura necazurile.

Nepotul boierilor din Slătioara nu era nici sfânt, nici măcar mucenic, așa că își purta bucuria și povara firii lui fără a le cântări, fără a și le lămuri, căci nimeni nu umblă cu cugetarea înțelepților în buzunarele hainei.

Se minuna cum a putut Caterina de Medicis, atâția ani grei, cu atâtea întâmplări tragice pentru regatul francez, să țină cârma statului în mâinile ei; aceasta se datora desigur unui instinct sigur. Și acest instinct îi spunea reginei că prințul dunărean, care în adâncul inimii lui aparținea țării sale, se alăturase Franței cu toată cinstea și sinceritatea. Ceva îi spunea că întinzându-i o mână de ajutor lui Petru, face nu numai un gest politic necesar extinderii politicii franceze, ci un gest firesc, la care firesc se va răspunde. Vag și nelimpezit încă,

simți ce trebuia făcut, ca și cum o chemare nerostită venea de undeva spre ea.

14

Pe poarta pe care intrase Ioan cel Bun în veșmintele lui lungi de rege de acum două secole, pe cal cu valtrapuri cu flori de argint, pe sub turnurile cele înalte, Petru părăsea Parisul, călare, însoțit nu numai de Costa și Nicola, ci și de cei doisprezece cavaleri francezi din suită, de șase trăsuri și mai cu seamă de două mii de scuzi de aur sunător, dați în grija lui Costa.

În mijlocul alaiului său, Petru strălucea de speranță, luând-o pe drumul ce duce în Italia.

Sosise Hatișeriful sultanului, prin care i se învoia revenirea la Constantinopole, de unde avea să plece pentru a lua domnia Valahiei. Acest țel i se părea aproape atins, și gândul lui, care modelase lumea și viața pe tipul firii sale, țâșnea proiectându-se în viitor, în dorința nestăvilită de a-și desfășura întreaga putere și de a-și realiza idealul, care de fapt era o etapă de liniștire, urmând unei frământări permanente.

Nu se gândea decât la acest capăt de drum, la care trebuia să ajungă, însoțit de un sentiment de mulțumire față de cei lăsați în urmă.

Berthier și Mellier de la Constance sporovăiau despre proiectul reginei mame de a mărita pe una din domnișoarele de onoare, René de Rieux de Châteauneuf, cu Ștefan Bathory, regele Poloniei, pentru ca influența franceză să pătrundă cât mai adânc în acele ținuturi; ori despre supărarea Caterinei când, în plină audiență oficială, Isabelle de Limeuil dăduse naștere unei fetițe și fusese izgonită la mânăstire, în timp ce copilul a fost luat, spre a fi crescut, de către Diana de Saint-Heran, deși se bănuia că nelegitimul prunc ar fi al zvăpăiatului prinț de Condé, hughenotul acela care jumătate din timp și-l petrecea luptând și conspirând, iar jumătate îmbrățișându-și iubitele.

Numai că Diana de Saint-Heran are întotdeauna idei năstrușnice, cărora oamenii li se supun. Poate, dacă ar fi vrut, ar fi călărit acum alături de Petru, căci el a fost numai în preajma ei cât a stat la Paris. Dar cine poate ști ce a fost între ei. Niciodată nu au dat nimic de vorbit. O fi fost numai o dragoste curată. Ori, dimpotrivă. Și totuși prințul străin spune de foarte multe ori ceea ce gândește și ce vrea… Poate prea de multe ori. Așa o fi acolo, în răsăritul spre care îi trimisese acuma regele Franței, tinerețea lor și dorul de aventură. În Constantinopolul tainic și crud, unde se țes firele de urzeală ce cuprind într-o singură mreajă pirații Mediteranei și stăpânirile răsăritului.

Călăreau spre meleagurile acelea, unde valorile morale aveau altă

ordine, sprijinită pe una din cele mai puternice armate de uscat. Acolo nu e nevoie să faci pelerinaje pentru a aduce un moștenitor tronului. Acolo trebuie să știi cum să-i împuținezi, ca să păstrezi tronul.

Apoi vorbiră despre minunatele piese de bijuterie de la biserica augustinilor – unde se adunau Cavalerii Sfântului Spirit la 1 ianuarie al fiecărui an – printre care acea celebră cruce, La Paix, în argint, lucrată în Italia.

Costa și Nicola călăreau alături; aveau aceleași sprâncene stufoase, ochii afundați în orbite, linia sprâncenelor trasă în jos, umerii largi și musculoși. Nicola oftă înăbușit sub mustața ce-i acoperea buza de sus, roșie și plină. Fața lui rotundă, ochii lui albaștri erau întunecați.

— Ce-i Nicola? îl întrebă tatăl.

— Nimic.

Glasul suna a ciudă.

— Nimic nu poate să fie unde-i ciudă. Ce nu-ți place?

— Plecăm iar la drum…

— Și franțujii care-s cu noi pornesc tot la cale lungă.

— Pornească… Eu m-aș fi oprit.

Costa îl privi lung.

— Ăsta ți i gândul?

— Ăsta. La fel cum a făcut jupân Moscopol.

— El n-avea altă datorie de îndeplinit.

— Eu de peste zece ani mi-o îndeplinesc pe a mea. Ne-am fi aflat un rost… așa…

— Măria Sa merge să-și ia domnia.

— Paște murgule iarbă verde!

— Ce vorbe îs astea?

— Nu mai cred în nimic.

— Are hatișeriful, fiule.

— Intrăm în gheara turcului, tată, și dacă vrei să-mi știi gândul adevărat, mi-e urât să mă întorc înapoi; parcă aș merge pe sub pământ. Am venit fiindcă ești și dumneata și așa cum nu m-ai lăsat singur la Damasc, nu te pot lăsa nici eu acuma. Aici mi-aș fi făcut și eu o viață.

— În țara asta, în care oamenii vorbesc ca păsările?

— Ca păsările cântătoare. Mie îmi era de ajuns. Dumneata n-ai obosit, tată?

— Nu știu, nu m-am gândit.

— Când ai să te gândești, să-mi spui și mie.

Tăcură. Niți unul, nici altul nu știa că nici Petru aproape că nu închisese ochii în noaptea plecării. Dormise din nou în palatul Dianei, al cărei oaspete mai fusese. Stătuse mut pe un scaun, în umbra balconului, privind peste copacii desfrunziți Parisul foșnitor din jurul lui; era un februarie blând, ca un început de primăvară. Știa că e la

mare răscruce a vieții; simțea zgomotele străzilor, ajungând până la el; tropotul cailor ce purtau alaiul vreunui senior; zgomotul roților trăsurilor și căruțelor întârziate ce străbăteau piața și strada; un refren de cântec, ale cărui cuvinte nu le putea deosebi, ori frânturi de glasuri ale trecătorilor întârziați.

Viața palpita pretutindeni în jurul lui, și clădirea aceasta cu ferestrele oarbe și sobele stinse părea tăcută.

Stelele crescuseră una câte una peste vârfurile castanilor, iar luna își găsise loc printre platanii ce păreau că-și scuturăcoroanele, ca și cum s-ar fi mirat de ceva numai lor cunoscut.

Pe puntea suspendată, care lega cele două aripi ale palatului, luminile torțelor se stinseseră una câte una, orbind sticla ferestrelor. Nimfele și satirii de piatră căpătaseră curioase contururi în întuneric. Scoica bazinului de apă nu mai primea susurul fântânii țâșnitoare. Arbuștii de merișor de sub balcon fremătau aspru sub haina lor de zăpadă. Umbrele cavalerilor care aveau să-l însoțească apărură câte două sau trei. Urcau veseli spre apartamentele lor. Nechezatul stins al cailor duși de rândași spre grajduri se pierdea și el în liniștea nopții, întreruptă de lătratul somnoros al vreunui câine, sau de cârâitul câte unei păsări de pradă.

Ghicea, în direcția Montmartre-ului, forma împădurită a colinei, și undeva, spre stânga, linia sinuoasă a Senei. Era el singur și cu noaptea. Diana plecase dis-de-dimineață cu trăsura și însoțitori înspre Picardia, purtând cu ea pe sora ei, pe care o văzuse atunci pentru prima oară, și două cameriste, dintre care una cu doi prunci la sân; unul al ei, celălalt cules din salonul reginei mame, pe care-l scăpase de furia acesteia. Numai când a fost sigură de plecarea lui, Diana și-o hotărâse pe a ei. Nu plânsese, nu se înduioșase. Se legase cu toată ființa de fetița născută de Isabelle de Limeuil, în timp ce-și făcea serviciul la regina-mamă, în al cărei salon se afla delegația lui Wilhelm de Nassau. În spatele rochiilor umflate ale domnișoarelor de onoare, pe canapeaua din cabinetul mic al reginei, venise pe lume o mică odraslă nelegitimă, iar Diana o luase să o crească. Și plecase cu ea spre Picardia.

Poate că nu-l iubise de loc, sau poate era o prea mare doamnă ca să-și dezvăluie adevăratele sentimente. Dar ei doi nu se puteau lua – ea nu l-ar fi urmat într-un necunoscut plin de surprize, și el nu ar fi rămas aici.

Doi huhurezi țipară prelung dintr-un tufiș lăturalnic; luna lumina lanternele fixe ale ochilor lor. Un liliac tăie drumul, izbind în peretele casei. Un clopot bătuse ușor la o mânăstire, chemând la slujba de noapte.

Petru se simți sortit să rătăcească veșnic, ca acel Ahasverus ce nu-și mai afla liniștea.

De ce plecase Diana acum, când regele îi lăsase întreg palatul? De ce tocmai spre nord, unde se aflau adunate oștile nobililor hughenoți? De ce șopteau Saint-Luc și Joyeuse despre curioasa ei asemănare cu prințul Condé; același nas acvilin, aceeași gură cu buze subțiri, aceeași ripostă iute și batjocoritoare, aceeași strălucire a feței și mai cu seamă același sânge aprins?

Până atunci, Petru nu știuse ce este rafinamentul, și Diana îl învățase că e mai puternic, mai subtil și mai adânc decât pasiunea. Ochii ei scânteietori, felul ei de a da viață fiecărui lucru, de a trăi totul cu intensitate, până la istovire, i-o făceau pentru întotdeauna de neînlocuit. Felul ei de a gândi și a privi lumea, îndrăzneala ei de mare doamnă și în același timp un fel de duioșie ascunsă, ca o muzică în surdină, ce-i întovărășea uneori gesturile și privirea aveau să rămână întotdeauna o parte din viața lui – poate cea mai bună. Nu-și dădea seama dacă o înțelesese cu adevărat vreodată: nu se lămurise dacă lumile din care proveneau, atât de diferite, își aveau totuși pe undeva o punte de legătură. Pe el nu-l speriase catolicismul, cu multitudinea lui de ritualuri, pe ea n-o speriase hughenotismul, cu rigiditatea și simplitatea lui; nici războaiele, nici schimbările soartei. Și avea numai douăzeci și șase de ani!

Până și ducele de Guise o privea, de parcă dincolo de tot și toate ar fi fost o taină între ei: ceva bun și frumos, pierdut pentru totdeauna, iar Catherine de Clèves, soția lui, părea că are veșnic pe buze o întrebare, pe care nu îndrăznea să o rostească. Și copilul, pe care-l zărise în brațele doicii, avea același nas vulturesc… Dar nu se poate… Gândurile lui sunt prea nebunești. Iar inima lui? E la fel de zbuciumată ca și înainte. Simte cum și-a pierdut din nou liniștea somnului.

A trecut de mult anul de când se află în această țară primitoare pentru el. Aici, parcă ar fi găsit un colț de lume în care nu se simțea nici străin, nici stingher. O punte nevăzută legase anumite aspirații ale minții lui de acest regat cu priveliști blânde și oameni inegali ca fire, cruzi câteodată, ori cu porniri pătimașe, dar în stare și de generozitate.

Cerul acesta al Franței nu era nici atât de albastru ca al Italiei, nici atât de dogoritor ca al Siriei, nici întunecat ca în Germania, sau ascuns de ploi nesfârșite ca în Polonia. Cerul acesta aducea cu al Transilvaniei, câmpiile ei întinse din nord erau ca pășunile fragede de pe tăpșanele de unde veniseră părinții lui. Pădurile ce înconjurau Parisul îi reaminteau povestirile mamei lui. „Și erau dincolo de casa noastră întinderi mari de codri, ce adăposteau atâtea animale și păsări, încât mi-ar trebui seri întregi ca să vă spun despre ele. Mai cu seamă că acolo se ascundeau oamenii noștri și toată suflarea, când se vânturau tătarii prin țară, ca alungați de vântoase…”

Numai de castele strălucitoare ca pe aici nu auzise el în copilărie; acuma trăise în ele, le gustase dulceața, își fermecase ochiul și mintea de frumusețea lor și simțea că nu avea să le uite niciodată. În regatul Franței îi revenise sănătatea, plăcerea de viață, ușurința de a se purta între seniori, cărora li se simțea egal, față de care contractase datorii, pe care era bucuros să le plătească atunci când va putea.

Acuma avea să pornească iarăși la drum. În rarele lui rugăciuni, nu ceruse niciodată împăcarea inimii, ci tronul și neliniștea.

Tinerii gentilomi care-l vor urma îi plac, dar sunt atât de diferiți totuși! Mellier de la Constance, imaginativ, practic, veșnic agitat, izbutind tot ce-și propune, mirosind primejdia și aventura. Berthier, frumos și afemeiat, cu capul plin de citate și uneori chiar de vise, cu talent de a scrie cele mai frumoase scrisori. Roger Saint Bonnet, rece, distant, cu fața brăzdată de viață și sângele iute. Cei doi frați italieni, Giacomo și Tomaso, calculați, pricepuți în afaceri și buni spadasini. Nicola? Vorbea puțin de la o vreme, își făcea slujba și rareori mai întâlnise vreun zâmbet pe fața lui.

Toți îi erau devotați. Îi vor trebui bani mulți, ca să-i păstreze, mai mulți decât poate el primi până la luarea domniei. Va trebui iar să ceară, să împrumute cu camătă mare. Va trebui să se risipească în combinații și invenții, pentru a câștiga inima și încrederea oamenilor pe unde va mai trece și de care va mai avea nevoie. Și, desigur, aceia nu vor mai avea generozitatea lui Henric de Valois, nici larghețea ducelui de Guise, și nici amabilitatea feminină a Caterinei de Medicis.

Va trebui să ceară, să promită, să se angajeze. Va fi nevoit să se roage iar de Papa Grigore și de Raguzani, ca să poată face față cheltuielilor cerute de rangul lui, pentru a ajunge la Constantinopole într-un mod princiar. Demersuri și discursuri; fețe necunoscute, zbucium și nesiguranță. Cum se vor purta, cum îl vor ajuta, dacă îl vor ajuta? Din nou în drum spre necunoscut. Petreceri pentru a uita grijile. Oare îi vor aduce uitarea? Uitarea a ce? A cui? A Dianei? Oare a existat, într-adevăr, Diana? Tot ceea ce a fost nu-i oare asemenea unei năluciri, din care rămâne abia o amintire, care la început doare și te face să mai crezi o vreme în bine și frumos, dar cu timpul dispare, și atunci simți cum sufletul îți îmbătrânește înaintea trupului?

Petru avea marele noroc de a păstra un chip și un trup frumos, chiar dacă inima lui era atât de chinuită. Dar o amărăciune și o îndoială amestecată cu un *Și ce dacă?* i se cuibăreau în inimă și nu aveau să mai plece niciodată. Sunt ceasuri hotărâtoare în viața oamenilor, de care ei nu-și dau seama. Noaptea aceea de veghe înainte de a se despărți de Paris fusese un asemenea ceas pentru Petru. Sufletul cerea să-și ia hrană din pornirile firești, așa cum vin ele, dar Petru și-l vâri din nou în niște tipare croite de împrejurări, de oamenii din tovărășia lui, și multe din acestea nu vor fi pe măsura lui. El își

dădea seama. În jurul lui era o liniște din ce în ce mai adâncă, coborâtă parcă din lumina lunii pline, ce transfigura grădina și noaptea la fel de senină și depărtată, semănând atât de mult cu noaptea venirii lui, încât avu senzația dispariției timpului. I se păru că între venirea și plecarea lui, durata încetase, totul confundându-se cu orele acestea de singurătate, sub un cer de care trebuie să se despartă, urmărit de imaginea grădinii cu statui albe.

*

Peste pădurile din jurul Parisului, trecu un vânt ușor, făcând să scârțâie neaua de pe crengi.

Costa îl privi călărind pe tăcutul Petru. Înțelegea mai bine decât oricine ce se petrecea în sufletul lui, căci de douăzeci și patru de ani, de când îl slujea, nu avea nevoie de cuvânt. Privi și la Nicola, care se silea să-și ducă povara vieții cam fără rost irosită și se simți ca o cumpănă ce trebuie să poarte două poveri.

Grupul colorat al tinerilor seniori se apropie plin de însuflețire de Petru, și voia bună izbuti să-l scoată din amorțeală. Un glas mai gros, unul mai subțire, o glumă și apoi un râset.

Soarele strălucea de mult deasupra lor. Obrajii palizi ai lui Petru se înroșiră. Trapul era din ce în ce mai susținut. Costa făcu atunci semn lui Nicola.

— Du-te între ei!

Și rămase singur, în urma lor, călărind cu ochii țintă spre Petru.

V

1

Se desprimăvărase bine de când se aflau tot pe drum. Pădurile erau pline de ghiocei și de florile verzi ale Rotițelor Domnului. Păpădii galbene își ridicau capetele de a lungul colinelor.

Soarele era mai cald. Sub straturile de frunze moarte de la marginea drumului, creșteau mulțime de mușuroaie de cârtițe și se înșirau șănțulețele lungi, pe unde chițoranii se strecurau iarna după hrană.

Trecuseră peste pâraie și ape mari, peste locuri pustii, pe unde legenda spunea că ar fi trăit acel cavaler blestemat, ce fura fetele de la hore, pentru a le lua călare cu ei și, odată ajunși în pădure, le spinteca burta, iubindu-le după aceea.

Se auzea din ce în ce mai multă larmă în hanuri, și pe gâtlejul însetaților cavaleri curgea mai mult vin, iar pe măsură ce înaintau în Italia, fruntea lui Petru se însenina, vorba îi era mai vioaie, și nopțile de somn tot mai scurte.

La Turin, unde au ajuns la începutul lui Martie, ducele Carlo Emmanuel al Savoiei, cucerit și el de îndemânatecul prinț, îl primi cu toate onorurile cuvenite și-l dărui cu o mie de taleri de aur, mulțumit de a nu rămâne mai prejos decât ducele de Guise și mai cu seamă de monarhul puternicei Franțe, al cărui unchi era. Acolo, la masa dată în cinstea viitorului domnitor, a apărut pentru prima oară chipul subțiratec, cu nasul prelung și obrajii trași, al abatelui de Germigny, ambasadorul Franței la Înalta Poartă. Acest diplomat cu purtări învăluitoare, cu vorbă puțină și măsurată, avea misiunea de a-l însoți pe Petru până dincolo de Veneția, unde aveau a-l întâlni pe ambasadorul francez du Ferrier; dar mai cu seamă, trebuia ca într-un chip mai apropiat să-i dea anumite vești și sfaturi. În scrisori în aparență fără însemnătate, dar cu știrile de seamă strecurate cu cerneală simpatică printre rânduri, de Germigny confirmă la Paris buna impresie produsă de candidatul propus de regele Franței.

La Turin se vorbea despre o ligă a creștinătății contra otomanilor, dar ceea ce-l neliniști într-o oarecare măsură pe Petru fu vestea că doamna Chiajna nu precupețea nimic pentru a-l înlătura, știind să-și afle apărare și prietenie la mama padișahului și la prima nevastă a marelui vizir Ahmed. Petru își dăduse seama ce putere poate avea asupra soartei lui voința unui vizir încă din vremea lui Mohamed Socoli. Dar știrea ce-l făcu să-și piardă pentru o vreme buna dispoziție fu aceea că fratele lui, Pătrașcu, recunoscuse numai de nevoie faptul că erau frați buni. Firea închisă și neîncrezătoare a acestui mezin, cu care Petru trăise foarte puțin timp împreună, nu-i mai era cunoscută. Pătrașcu, ființă aplecată pe vechi manuscrise și inscripte, cu voința

paralizată de inacțiune, plin de resemnare și de dezgust pentru mulțimi și lupte, avea nevoie de umbră pentru a trăi. Petru nu exista decât în strălucirea soarelui. Întâi se înfurie, apoi se îndureră, simțindu-se străin față de acest îndepărtat frate, al cărui chip se ștergea treptat din amintirea sa. Totuși se scutură și-i spuse răspicat domnului de Germigny că ei sunt frați buni și că a hotărât ca, fiind singura lui rudă de spiță bărbătească, să-i fie ostatec la Constantinopole în vremea domniei sale.

Ochii mici ai abatelui de Germigny îi cercetară chipul, cu un gest mașinal își netezi ciudata șuviță albă ce-i brăzda părul, înțelegând că acest fiu de domn va avea și el strășniciile lui la vremea sa. Domnul de Germigny se mulțumi să-i răspundă că întâi va trebui să ajungă la domnie și apoi va lua cele mai înțelepte hotărâri, printre care bineînțeles aceea de a fi foarte cumpătat față de polonezi, chiar de pe acum, în cazul că vor întâlni la Veneția vreun sol al regelui Ștefan Bathory, uzurpator al dreptului regelui Franței, singurul care avea dreptul să se intituleze Rege al Franței și al Poloniei, așa cum putuse Petru să vadă înscris și pe sfeșnicile ordinului Sfântului Spirit.

La Turin se mai adăugă printre însoțitorii lui tânărul Sivori, un italian, mezin al unei vechi familii, care afară de titlul de noblețe nu mai avea altă avere.

Tot de Germigny îl mai înștiință că amiralul Ulugi Ali sprijinea partidul pretendentului Mihnea, dar că regina-mamă, iscusită în a ști să-și țină cuvântul său regal, scrisese sultanei Validé, puternicului și crudului Sinan Pașa, lui Ibrahim, aga ienicerilor, și chiar marelui amiral Ulugi Ali, pentru a-l recomanda pe Petru cu tărie și căldură. Și totodată că la Constantinopole a câștigat pentru cauza lui pe Scemisi Pașa, vărul bun al sultanului Murad.

Astfel, în tovărășia discretă și sfătoasă a domnului de Germigny, drumul spre Veneția a fost scurt; ambasadorul lui Henric îl întrebă pe drum despre Andrei Taranovski, solul curții Cracoviei către Suedia, Danemarca, Moscova și Constantinopole. Îl făcu să înțeleagă că ar fi singurul polon cu care e bine să aibă legături, căci acest Taranovski, chiar dacă nu are multă carte, e un bun diplomat și ar putea fi folositor Franței.

În luna lui Martie, lagunele străluceau sub soarele primăverii, iar spionii venețieni vestiseră de multă vreme sosirea lui Petru, încât și Chiajna, și doamna Ecaterina a Valahiei, înfrigurate, se asigurară de aur, de prieteni și la nevoie nu se speriară nici de alte mijloace. Bailul venețian din Constantinopole îl încunoștință pe Petru, prin dogele Nicola da Ponte, despre starea de spirit a sultanului, a marilor viziri și mai cu seamă a contracandidaților la tron. I-au mai dat de știre că țara e împărțită în două, că boierii de peste Olt au strâns și au adunat oastea mehedinților împotriva lui Mihnea Vodă, fiul lui Alexandru și

al Ecaterinei, și că ar fi ceasul prielnic unei schimbări de domnie. Dar bailul nu uită faptul că polonii ar vrea Valahia, și Petru aflând nu se miră, deoarece Laski încă trăia, și acesta țintea sus și departe, iar Ștefan Bathory era omul turcilor și putea să le ceară orice. Dogele Nicola da Ponte crescuse în respectul tradiției. Era puternic, bogat, plăcându-i gesturile largi și oamenii neobișnuiți. Iar dacă regele Franței îmbrățișase cu căldură dreptul acestui străin cu alese purtări și deosebită învățătură, nici el nu avea să rămână mai prejos. Așa că Petru fu primit să-și susțină cauza și să solicite ajutor bănesc, în fața senatului venețian. Avea vocea caldă și ochi strălucitori; vorbi într-o italiană curgătoare. Hainele sobre, splendide, povestirea peregrinărilor și nefericirilor lui câștigară inima și punga venețienilor. Cuceri pe asprii dregători ai puternicei republici, mai cu seamă când își oferi serviciile Veneției, ceea ce însemna încă o țară unde negoțul lor se putea întinde. Porțile tezaurului venețian se deschiseră dăruindu-i o mie de taleri de aur și o galeră, care să-l poarte până la Raguza, unde începeau ținuturile tributare turcilor, și de acolo spre Constantinopole! Dogele îl cinsti ca pe un domnitor, dând un ospăț în cinstea lui, fapt pe care ziarele venețiene nu uitară să-l povestească pe larg, de altfel ca tot ce era în legătură cu el.

La masă au luat parte cei mai de seamă bărbați ai republicii, încât Petru se simți sigur de domnie, dar cum era bărbat deștept, înțelegea că această aleasă primire și-o datora pe de o parte lui Henric al III-lea, pe de altă parte poate felului în care știuse să vorbească senatului; dar care era oare partea care o datora țării unde avea să meargă ca domnitor?

Curtoazia și expansivitatea italiană făcură pe cei mai mulți, în frunte cu dogele și căpitanul Benedetto Giuliano, să-i spună Principe. La fel i se adresa și seraficul amiral Fiesco, singurul de teama căruia mai știau corsarii.

Petru se simțea acum sigur pe puterea sa, așa încât nu se sfia să spună deschis, cui îl întreba, unde merge, cu ce scop, fapt care indispune pe domnul de Germigny, care știa câte urzeli se vor mai țese până la îndeplinirea definitivă a făgăduielii sultanului.

În această vreme, grupa de însoțitori ai lui Petru se mărea văzând cu ochii și când, a doua zi de Paște, plecă să viziteze insula Zara, la masa dată în cinstea lui de căpitanul acesteia, Vincențiu Moresini, îl întovărășeau nu mai puțin de patruzeci de cavaleri – francezi, italieni și germani, tineri îndrăzneți, atrași de povestirile despre orient și mai cu seamă de bogățiile acestuia.

Spionii turci, aflați din belșug pe coasta italiană, trimiseră și ei veștile lor. Astfel la Constantinopole, se știu, înainte de a ajunge Petru, totul despre timpul petrecut în statul papal, despre participările lui la slujbele religioase catolice și mai cu seamă că fără voia sultanului se

intitula Principe.

Sunt anumite cuvinte care sună foarte frumos, numai că aduc uneori mari primejdii. Dacă din gura lui ar fi ieșit o seamă de măscări, de care unele urechi sunt atât de dornice, și ființele pervertite simt atâta nevoie să le audă, turcii nu s-ar fi supărat. Erau și între ei din cei, care fără să-l mânie pe Alah în chip deosebit aveau o gură spurcată. Dacă n-ar fi știut carte și n-ar fi cunoscut nimic despre larga lume, n-ar fi fost niciun fel de păcat. Ca să împartă dreptate în Țara Românească și să asigure zahareaua, impozitele și tributul față de Sublima Poartă, știința de carte nu era obligatorie – putea folosi grămătici. Dar înfumuratul acesta, fiindcă venea în numele regelui Franței, nici nu se trântea cu fruntea în țărână în fața lor, nici nu părea să-i prea ia în serios, de parcă s-ar fi aflat în preajma unui leu bătrân și bolnav.

Or deși fusese înfrânt la Lepanto, leul era viguros, periculos de puternic. Și pe urmă, despre dreptul lui Firari la domnie mai erau niște îndoieli încă din vremea răposatului Paisie, care călcase legea stabilită de sultanul Selim. Valahia e raia turcească, și Petru n-avea decât să ia bine seama la o simplă înșiruire. În Muntenia, al cărei principe se intitulează el, acest nesocotit pribeag, Sublima Poartă schimbase în acest al XVI-lea secol pe Radu cel Mare cu Mihnea Vodă cel Rău, pe acesta cu Vlad cel Tânăr, pe acesta cu Vladislav, cel ucis de banul Pîrvu Craioveanu. Nu ei l-au pus pe Radu de la Afumați, tăiat de boierii răsculați la Râmnicul Vâlcea? Nu l-au ridicat în scaun pe Moise Vodă, mort în lupta de la Viișoara? Acestuia îi urmase Vlăduț Vodă, tatăl lui Vlad, cel înecat în Dâmbovița, la Popești în Ilfov. Apoi dădură domnia lui Radu Vodă Paisie, cel mort în exil în Egipt, și după el lui Mircea, numit Ciobanul, din vremea când se ascundea sub straie ciobănești, să nu-l dibuie că-i fiu de domn și să-l omoare, și care domnise în două rânduri. Între timp s-a strecurat la tron Pătrașcu, tatăl acestui cap înfierbântat, ce-și strigă dreptul lui în toată Europa, de nu-i poate astupa nimeni gura. Apoi Alexandru și Mihnea și alții… Și Petru Șchiopul, cel fugit în Tirol.

Treisprezece domnii în optzeci de ani și numai trei domni au murit de moarte bună! Treisprezece domni, și mai toți au pribegit prin lume, până ce Poarta Fericirii le-a dat dramul de fericire.

Optzeci de ani, în care acești râvnitori de tron au luptat cu aurul, cu pumnalul, cu otrava sau cu intrigile, după cum le-a fost capul și firea, ca să stăpânească acel destul de blând popor de la malurile Dunării! Și au avut răbdare, și n-au strigat după drepturile lor decât în pulberea de la picioarele marelui padișah, atunci când acesta binevoia a-i auzi.

Or acest bărbat vorbește prea tare, se încrede prea mult în dreptul lui, pretinde să i se dea prea repede ceea ce cere. Și mai rău: a văzut

acolo, în apusul acela, toate blestemățiile ghiaurilor, care se țin atât de semeți, de cutezători.

Norocul Porții Fericirii e că ghiaurii sunt atât de dezbinați între ei, altcum ar fi cu adevărat primejdioși.

Dar, dat fiind că vine din partea regelui Franței, singurul destul de înțelept ca să le fie prieten, singurul pe care-l respectă padișahul și vizirii, trebuie umblat cu luare aminte, ca să nu se supere din pricina acestui pribeag cu Henric, care ar putea pregăti o flotă la Marsilia pentru a o trimite în contra Algerului. Iar capuchehaia lui, abatele de Germigny, are un ochi afurisit de ascuțit, și nu e bine să fie tras pe sfoară, căci dacă regele Franței e iute, regina-mamă e liniștită; dacă fiul nu are deosebite preocupări politice, mama e foarte clarvăzătoare; dacă monarhului nu-i plac războaiele, bătrâna regină are încă generali credincioși, care pe lângă pricepere, au și armate bine pregătite. Apoi, acolo, spre Pirinei, tare miroase a praf de pușcă, deci e bine să-l ia pe acest chipeș bărbat mai în serios.

Dar pe când vizirii dădeau slavă lui Alah, pentru că în religia lui oprea femeile să se amestece în treburile alesului imperiu, sultanul Murad, la cei patruzeci și unu de ani, micuț de statură, delicat și melancolic, pornit spre singurătate cu tot chipul lui aspru și coama aceea neagră ce-i înăsprea trăsăturile, avea o singură dragoste, pe sultana Hazechi, și la vremea ei își va spune și ea cuvântul.

Ajungând la Raguza, Petru era oarecum la porțile împărăției. De aici, se sui în corabia ce avea să-l ducă la Constantinopole.

Era luna mai, și marea era liniștită. Trecuseră trei luni de la plecarea din Paris, trei luni de drum lung, de încordare fără răgaz. Se simțea obosit. Trebuise mereu să facă în așa fel, încât să placă tuturora. Să-și frământe mintea să scoată dovezile care să atragă pe fiecare în felul lui.

Corabia își înălța la mijlocul catargelor redutele cu creneluri, de acolo arcașii și pândarii scrutau zările, de unde oricând puteau apărea pirații. Cuferele mari fuseseră coborâte în escondalatul calei, unde adăpostul era și pentru însoțitorii escortei. Magaziile erau pline cu cele trebuincioase hranei.

Italienii, pe chei, priveau plecarea corăbiei, curioși și ei să vadă pe acest prinț necunoscut, despre care vestiseră jurnalele venețiene cu atâtea amănunte, încât fiecare se simțea dator să-i facă pronosticuri.

— Care o fi?

— Nu-l vezi? Cel înalt, cu mărgăritar la urechea stângă.

— Are ochi blânzi, oftau femeile.

— Și spadă cu teaca înmuiată în rubine, băgară de seamă tinerii.

— Câți seniori sunt în jurul lui!

— De, cine poate, oase roade, își mărturisea gândul ascuns câte un desculț, arătându-și albul dinților.

În vremea aceasta, pe mal, un bărbat subțire ca un șarpe și doi mai scunzi priveau stăruitor.

— Îl vedeți bine? Poartă haine frâncești. V-a scăpat la Veneția, fiindcă sunteți niște nevolnici.

— A omorât un om de-al nostru. Mânuie spada ca un drac, chir Panaioti.

— Apoi i-au venit oamenii, că-i făceam noi felul, răspunse celălalt.

— Și aici l-ați scăpat.

— Dacă a sărit vulpea aia bătrână, care nu se mișcă de lângă el, de parcă i-ar fi o umbră. Aici ni l-a tăiat pe Leonidas.

— Eu nu v-am plătit ca să-mi spuneți care dintre voi moare, ci ca omul ăsta să dispară.

Glasul subțirateculuișuiera.

— O să dispară, înălțimea ta, n-ai nicio grijă. Drumul până la Constantinopole e lung, nenorociri se pot întâmpla multe, da' înălțimea ta să nu uite că după ce ne facem datoria mai așteptăm câte o pungă de galbeni de om.

Omul le spuse încet de tot, șuierat:

— Țineți cutia asta, să n-o deschideți decât dacă nu răzbiți altfel. I-o puneți la capul patului, întredeschisă, și fugiți.

Bărbatul cu ochii verzui scoase dintr-un cufăraș un pachet în care era o cutie mare, lunguiață, cu un capac ciudat, cu răsuflători și desene în zigzag cizelate într-un metal. Era închisă cu un lacăt. Străinul scoase din buzunar o cheie, pe care le o dădu, apoi dispăru în mulțime. Cei doi apucară pachetul și trecură puntea vasului, cu pasul celui ce merge în drumul și la treburile lui.

Cele două ancore fură ridicate, și corabia își croi drumul printre pereții apelor.

Roata cârmii și acul magnetic tăiau o cale nouă spre viitor pentru Petru. Cavalerii francezi, italieni, germani priviră cu nostalgie țărmul, care se depărta, și fiecare, după firea și temperamentul lui, saluta ori căpeteniile orașului rămase pe mal, ori vreo frumusețe proaspătă, ce-și plimba curiozitatea în port. Făceau cu mâna semne ușoare țărmului italian, sau poate unei părți a vieții lor, rămasă în urmă. Necunoscutul se deschidea înaintea lor, ascuns parcă în pânzele catargurilor, dar ei erau mai toți tineri, sănătoși, și costumele lor albastre și aurii, în culorile alese de Petru, păreau un viu joc de șah, ale cărui piese avea să le joace în curând mâna destinului.

Începând de la Veneția, Petru căpătă numele de Petru Cercel, din pricina mărgăritarului de mare preț ce-l purta în urechea stângă, după moda de la curtea Franței.

Ziarele venețiene, din luna martie a anului 1581, vorbiseră pe larg despre prințul muntean, lăudându-i înfățișarea, mintea și aleasa cultură. Nu uitaseră să pomenească nici de impresia bună asupra

senatului și nici despre darurile ce-i fuseseră făcute; tot ele vestiseră, la treizeci martie 1581, plecarea lui Petru la Raguza.

Așa că Petru Cercel era un bărbat bine cunoscut; se știa cum arată, ce vrea și unde pleacă.

Pe corabie se îmbarcaseră doi bucătari noi, pentru care pusese vorbă un ofițer de al lui Ulugi-Ali. Aveau fruntea pătrată și brațe musculoase. Păreau buni pentru treburi grele. Oamenii fură primiți și apoi nimeni nu-și mai aminti de ei. Sau mai bine zis toți îi uitară, afară de Costa. Figurile îi păruseră cunoscute.

În portul Raguzei se întâmplase un lucru ciudat, și s-ar fi putut sfârși cu o nenorocire, dacă el nu ar fi fost mai iute de mână și de picior. Petru se afla împreună cu un ofițer al căpitanului galerei pe digul dinspre far; mergea singur înainte, și acolo unde apele erau mai adânci și mai spumoase, un bărbat țâșni dintre pietre, cu o ghioagă mică, scurtă, în mână, și se aruncă asupra lui Petru, care însă îi prinse mâna la timp și se încleștară într-o luptă corp la corp. Necunoscutul, mai puternic, încercă să-l prăvălească în adâncul valurilor. Aplecat asupra lui Petru, reuși să-l ridice în brațe și era pe punctul de a-l arunca peste dig, când ceva șuieră prin aer, și necunoscutul se prăbuși peste trupul prințului.

Ce se întâmplase? Costa, care-l priveghea de departe, văzu tot și înțelese primejdia. Alergă într-un suflet și, de la zece pași, avu timp să scoată pumnalul și să-l arunce în necunoscut.

Petru privise jungherul înfipt în spatele necunoscutului și spusese mișcat

— Pentru a doua oară mi-ai salvat viața, Costa.

— Mi-am făcut numai datoria, Măria Ta.

— Omul n-a fost nebun.

— Mă întreb cine l-a plătit pentru asta?

Și au urmat drumul până la far, iar la întoarcere, când mortul a fost ridicat și dus pe țărm, acolo, în apropierea lui, erau printre alții și acești bărbați păroși, cu brațe neobișnuit de lungi, îmbarcați pe galera lor.

Altădată, pe străzile Veneției, la o răspântie de străzi lăturalnice, Petru fusese atacat de trei bărbați mascați. Dacă nu ar fi mânuit bine și repede spada și nu ar fi avut timpul necesar să se sprijine de pereții unei clădiri, spre a nu fi înconjurat, lucrurile ar fi luat o altă întorsătură. La timp au sosit Costa cu Nicola. Doi bărbați au fugit, lăsând pe al treilea străpuns de spada lui Petru.

Aceste întâmplări petrecute la Veneția îi dădură de gândit lui Petru, dar mai cu seamă lui Costa.

Petru nu vrusese să i spună dogelui nimic despre atacul celor trei mascați, părându-i-se nevrednic de el; în schimb, Costa îi șopti lui de Germigny, care se posomorâse foarte, căci deși Costa vorbea pe limba

păsărească cum se pricepea el, era destul de expresiv spre a fi bine înțeles.

Atunci franțuzul spusese clar un proverb turcesc, care-l neliniști pe Costa și mai mult – „Iepurii nu se prind cu toba”. Ah, toba asta, a vorbelor, cu care stăpânul lui avea plăcerea să se îmbete, cum avea el, Costa, plăcere de vin. Și ăsta-i tot un păcat în fața lui Dumnezeu, boala vorbelor, dar cel mai mic dintre toate, căci nu făcea rău nimănui decât lui însuși, lui Petru. Nu, Petru nu vroia nimănui răul. Și totuși, mânios ca atunci rareori îl văzuse, cu vinele frunții umflate, cu răsuflarea șuierătoare. Privise mortul de la picioarele lui, al cărui chip nu-i amintea nimic.

Și Petru va ști să taie capete la vremea lui. Dar până atunci, să nu și-l piardă pe al lui.

Vorbele lui, uneori, erau la fel de îmbătătoare ca vinul cel roșu de Burgundia; alteori cântăreau cât zece cămile încărcate cu aur, și câteodată erau ca un șip cu otravă; pentru el, nu pentru alții, căci Petru nu era priceput la intrigi și nici josnic ca fire.

Trecură două zile de când galera ce escortase corabia se pierduse din vedere.

Petru se retrase, urmat de Costa, pe puntea dindărăt, unde era încăperea pregătită pentru oaspeții de zile mari.

Nicola, care se simțea bine în tovărășia lui Berthier, rămase cu acesta. Berthier îi povestea o drăgălașă întâmplare, cu o raguzană ce-i aruncase flori din balcon și care se nimerise a fi odrasla unui renumit bancher.

— Dacă regele Henric nu mi-ar fi dat misiunea să-l însoțesc pe Princeps în Valahia! oftase Berthier.

Nicola îi înțelese pe deplin oftatul.

Se scuturau florile albe ale merilor, înfloreau lămâii și portocalii, încât toată coasta era o dantelă de culori și un nesfârșit șip de miresme. Posesiunile spaniole, Milano, Neapole, rămăseseră de mult în urmă. Ducele Savoiei, care nu uitase mărinimia nepotului Henric, care în drum spre Franța, venind din Polonia, îi dăruise ultimile stăpâniri franceze din Italia, se entuziasmase într-atâta de Petru, încât aproape l-a lăsat să înțeleagă că ar putea lua cu el, în drum spre dunăreană lui țară, pe una din blondele, dar focoasele tinere de neam ducal, care bucuroasă l-ar fi urmat în largul lumii, de unde, dacă nu ar fi găsit ceea ce căuta, ar fi avut amândoi unde să se întoarcă.

Dar cum lui Petru îi trebuiau sprijin politic și bani, nu nevastă, se mulțumi cu un ajutor bănesc mai substanțial, care avea să-i fie de folos cât va mai trebui să stea la Constantinopole. Apoi el, în viața lui, mai încercase o însurătoare; murise și mama, și copilul. Dar asta fusese așa de demult, că aproape uitase. Războiul vieții lui trecea dintr-un loc în altul, măcinându-l. Acuma avea răgazul să se

odihnească, să-și adune din nou puterile și gândurile.

Galera înainta în ritmul lung al ramelor trase de sclavi goi aproape, înlănțuiți în șiruri pe bănci, în timp ce supraveghetorul izbea din ciocanul lui, pe masa aflată spre pupă.

În urma corăbiei, rămânea o dâră de spumă.

Pe puntea de sus, cu părul răvășit de vânt, Petru privea marea, așa cum o privise în copilăria lui, bătând coastele Rodosului, apoi pe ale Ciprului. Corabia era turcească, și Petru se gândi mașinal că va trebui, odată ajuns acolo, pe malul Bosforului, să-și schimbe hainele apusene cu altele orientale, spre a putea inspira respectul cuvenit.

O neliniște chinuitoare îi strânse sufletul.

Franța și Italia, cu puzderia lor de astrologi, îi zădărâseră mintea. Visele lui ciudate, de câte ori adormea, mai mult îl chinuiau decât îl desfătau – visa pomi desfrunziți, peste care cernea o ninsoare deasă, ca în ziua plecării din Paris, când case, străzi, oameni se vedeau într-o ploaie de stele albe. Apărea uneori chipul Dianei, alteori al copilului aceluia necunoscut. Apăreau, dispăreau, apoi se confundau cu acoperișurile, și în locul lor creșteau figuri bărboase și sălbatice, cu capete de măgari. Când dispăreau, era singur, pe un drum care nu mai avea sfârșit, apoi se despărțea în două, și din el curgea o apă neagră și groasă ce-l târa la vale.

Berthier era alături; tușea ușor, așteptând să fie luat în seamă.

— Suntem aproape de capătul drumului, Berthier.

— Dacă spuneți…

— În drum spre Constatinopole.

— Trebuie întâi să ajungem acolo, după cum spune domnul de Germigny.

— Vom ajunge, Berthier.

— La atâta siguranță, nici vânturile nu pot fi potrivnice.

— De ce ești neîncrezător, Berthier?

— De ce sunteți atât de încrezător?

— E un păcat?

— Oh, nu. O chestiune de fire.

— Altcum nu poți trece peste viață.

— Sau doare mai tare când te izbește neprevăzutul.

— De ce să pui răul înainte?

— De ce să nu ne îndoim întâi, ca să ne putem bucura mai mult la urmă.

— Eu am avut încredere în Franța și am avut parte numai de bucurie acolo. O pildă.

Berthier avu un fel de zâmbet.

— N-aș vrea să spun că aveți neapărat nevoie de îndoieli în această privință.

— Atunci?

— Noi, francezii, ne îndoim în privința multor întâmplări ale vieții.

— Ceea ce nu vă împiedică să profitați din plin de ea; eu am mai puține îndoieli și totuși mă bucur mult mai puțin.

— De aceea răspândiți în jur un anume fel de convingere, de încredere.

— Eu?

— Da. Și o știți tot atât de bine ca și mine. Altcum nu ați putea câștiga oamenii pentru cauza Voastră.

— E dreaptă.

— La naiba cu dreptatea! E ultimul lucru din lume care să aibă preț. Totuși, vedeți, noi toți credem în steaua Voastră și de aceea vă urmăm.

Tăcu apoi, urmărind cu privirea pe medicul Lacorde și pe Sivori, care după ce-l salutară pe Petru, se îndepărtară spre pupa, vorbind cu însuflețire.

Petru își spuse că în atâta singurătate în care trăise ani întregi – căci nu e totuna a trăi între oameni și a comunica în adevăr cu ei – își crease acest cusur al încrederii, tocmai pentru că datorită lui putuse supraviețui. Oare dacă nu ar fi crezut în sprijinul oamenilor, ar fi ajuns aici? Și dacă nu ar fi trâmbițat în atâtea locuri firescul lui drept, și dacă nu s-ar fi intitulat singur principe, ceilalți l-ar fi intitulat astfel? Privirea i se încețoșă, ca și cum s-ar fi rupt ceva în echilibrul lui, căzând în acel început de sfâșiere, care era să-l doboare la Geneva. „Totuși, pe undeva sunt răni în mine, dacă vorbe atât de ușoare mă dor. Poate e o latură a firii mele, ca și nevoia de a fi bun”, răspunse el mai mult gândului său, dar o spuse și cu glas tare.

— Cei ce vor a fi buni cu cei ce nu sunt de loc, nu se poate să nu piară, răspunse Berthier, citându-l pe Machiaveli.

— L-am mai auzit, l-am citit și l-am văzut prinzând viață.

— Rămâne să-l folosiți când va fi nevoie.

Ce știa Berthier despre țara lui, despre oamenii el? Dar oare el, cel care avea să se ducă acolo ca stăpânitor, ce cunoștea el mai mult?

Marea strălucea ca o puzderie de licurici mișcători, covor nesfârșit de lumini zburdalnice, în care valurile se înălțau ușor, ca o uriașă respirație a necunoscutelor adâncuri adormite.

Linia orizontului era aproape de nedeslușit. Soarele îmbrățișa marea, cuprinzând-o de pretutindeni în brațele-i încinse, și apa înflorea sub acest sărut, în care, răsfrângându-i chipul, se desăvârșea într-o frumusețe suprafirească. Păsări cu țipete ciudate spintecau aerul în direcția țărmului. Meduze transparente, cu pălăriile desfășurate, pluteau în urma galerei. Câte un pește puternic țâșnea în sus, pe laturi. Nu se vedea niciun catarg, nicio pânză în zare. Galera înainta, despicându-și drum sub un vânt ușor, ce răscolea mirosul de apă sărată. Ramele băteau apa cu putere. Sclavii nu vedeau nici soare, nici

apă, nici păsări. Erau biete mecanisme, al căror rost era numai să miște lopețile. Gânduri, suferințe, dorințe firești sau deznădejdi, care mai aveau loc în acele trupuri istovite, înlănțuite, sau totul murise de mult în ei și numai mâinile urmau a face orbește ceea ce li se cerea, lor și mușchilor?

Purtată de aceste deznădejdi cu trupuri omenești, sus, speranța se înălța îndreptându-se înspre Constantinopole.

Iar Petru, amintindu-și de fuga lui, cu zece ani în urmă, din libera împărăție a sultanului, își ridică semeț capul în fața soarelui.

2

Călătoria se arăta a fi bună. Nu-i prinsese niciuna din furtunile ce bântuiau în Mediterana și nici pirații nu le ținuseră calea, venind din cuiburile lor ascunse pe țărmul african.

Vântul le fusese prielnic, și Petru, înconjurat de gentilomi, făcea planuri de viitor. Nu știa dacă trufia e un păcat deosebit, dar creștea în el, hrănită de tot ce citise, de tot ce văzuse, străbătând țările și mai cu seamă dintr-un grăunte ascuns al inimii lui, în care încă de când era mic încolțise. Fie din învățăturile lui Pătrașcu Vodă, fie din ale dascălilor lui, ori din vorbele arabului rătăcitor, care împunsese într-o zi cu barba lui aerul Damascului; arabul acela cu trupul murdar de praful drumului, frânt de oboseala soarelui și a foametei, dar cu sufletul liber, și cu mândria țâșnind din toată ființa lui. Această mândrie Petru nu știa dacă e condamnată sau nu de Coran, și chiar dacă Evanghelia o osândea, el îi simțea nevoia, ca pe a aerului, pentru a nu se socoti în inima lui vasal decât al stăpânului de el ales. Dar oare el va merita să fie ales?

Își aminti apoi de Zaïd Ben Omar, acel stihuitor al deșerturilor, care nu-și afla liniștea decât închinând imnuri vechilor războinici, sau așternându-se drumurilor. De la el poate mai mult decât de la tatăl lui i se infiltrase conștiința libertății. Și oare Costa, sub înfățișarea-i supusă, nu ascundea aceeași tărie și același dor de libertate?

Petru nu se simțea mai prejos decât înalții dragomani ce descurcau țițele la Poarta Fericirii, nici decât principii turci, și nici decât cei creștini. „Această simțire, acest gând va fi blestemul și tăria zilelor mele”, își spunea în clipele de reculegere, sau în acelea în care și simțea mintea, inima și toate pornirile îndemnându-l spre fapte cu totul deosebite, nu atât spre cinstea lui, cât spre bucuria celor din jur.

— Voi mă veți ajuta să schimb fața țării mele, spunea el către gentilomi. Împreună vom aduce meșteri mari din Apus, să înălțăm palate și biserici, să fac grădini și fântâni, să învăț oamenii și pe fiii boierilor științele Apusului, să deschid școli și să bat monedă. E țara aurului. Zlătarii îl scot din apa râurilor. Cu aurul acesta voi împodobi altarele și curțile domnești. O să vă luați neveste dintre fiicele de

boieri și vă veți lega cu pământul.

— Da, zâmbi Berthier.

— O să faceți negoț și o să legați țara mea de Apusul luminat.

— Sigur, se învoiră seniorii italieni.

— Destul a bătut vântul dinspre miazăzi, să mai bată și cel din Apus, că poate va aduce cu el alte miresme, de care oamenii țării mele au nevoie, ca să-ți înalțe fruntea și în fața bucuriei, nu numai în fața securii.

— Poate, se îndoi Mellier de la Constance.

— Să-și umfle pieptul și de mândrie, nu numai de suspine, să-și încordeze brațele și pentru plăceri, nu numai pentru muncă. Din miazăzi a venit o arșiță, care a frânt oamenii, ori i-a învrăjbit între ei, făcând din unii călăii celorlalți, și pădurea s-a doborât cu topoarele din ea făurite. Vreau să mă ajutați să-mi câștig atâția bărbați în țară, câți arbori sunt în codri.

— De unde știți ce e în Valahia? întrebă Sivori.

Privirea lui Petru se adânci în ei înșuși.

— De unde? Poate mi-a povestit cineva. Poate din inima mea.

Ochii lui Costa se întunecară, brumându-se de atâta amar de tristețe, descoperit în niște vorbe de fecior pribeag, iar Nicola pricepu că toate aceste rătăciri, cărora nu le găsise rostul, își aveau rădăcini adânci, din legătura cărora niciodată Petru nu va putea scăpa, căci mai mult decât dorința de putere era o altă dorință, mai înfricoșătoare, aceea de a vrea să schimbe ceva din rostul oamenilor. Iar Costa, care în drumurile lui în Polonia știuse și să vadă, și să asculte, își aminti de Vintilă, fecior nelegitim al lui Pătrașcu, care ajunsese domn în cetatea lui Bucur, și la numai patru zile după domnie fusese omorât, iar capul lui țintuit pe poarta Bucureștiului, cu ochii holbați îndreptați spre un cer orb și surd pentru acest neam încercat, care căutându-și drumul spre viață e necontenit înăbușit și sfărâmat, de parcă ar fi sortit în vecii vecilor chinurilor și săbiei. Și poate că din tristețea semănată odată cu grăuntele vieții, în momentul zămislirii, se trage sufletul trist al prințului lor, ce știe să râdă cu atâta voioșie între oameni, să aibă atâta îngăduință și blândețe, pentru a putea să-și ascundă mai bine scrâșnetul unei dureri fără leac și stropul unei lacrimi înăbușite.

Capetele cârlionțate ale fraților italieni își scuturară cu semeție podoaba.

— Vom face un negoț în Valahia, care să-ți îmbogățească țara, Doamne.

— Sunt blănuri rare…

— Și cai de preț…

— Și ceară, și miere…

— Dar vinurile? Dar peștele?

— Dar frumusețea valahelor?

Și bărbații râseră scurt și ațâțați, de aer, de singurătate și mai cu seamă de bărbăția din ei ce se cerea trăită. Apoi plecară, și Petru ieși până sub catargul cel mare, sub turelele de pază ale pândarilor. Privea cerul la orizont. Făcu un pas, apoi doi, și deodată sări în lături. De sus, de unde erau aruncătoarele de bolovani, un pietroi căzu chiar la picioarele lui, sfărâmând scândura punții.

Petru făcu doar un pas înapoi și nici măcar nu-și încruntă figura. Ședea nemișcat în veșmântul lui albastru, cu un semn de tristă întrebare în ochi.

Numai Nicola se cățără sus, pe funii, cu o repeziciune de maimuță. Era ora prânzului; la turela de veghe oamenii lipseau. Le ținea locul un bărbat cu pieptul lat și brațe neobișnuit de lungi, care spuse că nu este meseria lui și din greșeală a trântit jos un pietroi, tocmai când se muncea să-i potrivească mai bine în grămadă.

Nicola îl aduse jos și-l dădu pe mâna gentilomilor, care auziseră zgomotul căderii pietroiului. Dacă nu l-ar fi luat Costa din mijlocul lor, ar fi terminat repede cu el, dar Costa îl duse în fundul calei și ceru supraveghetorului să-l pună în lanțuri, la lopeți, pentru tot restul călătoriei, iar la Constantinopole să i-l încredințeze lui.

În acest drum, Petru văzu cum lui Costa îi apar primele fire de păr alb.

— Ah, Rareș Doamne! își scuipase acesta năduful scurt pe punte. De ce ți-ai luat muiere să-ți nască năpârci, că asta nu-i luptă de bărbat, ci mușcătură de turbăciune.

Numai Petru și Nicola îi înțeleseră gândul.

— Crezi tu, Costa, că…

— Cred, Doamne, orice. Cum ne apropiem de Stambul, cred.

— Dar în Italia? … nu-și sfârși gândul Petru.

— Și la Veneția, și la Raguza… tot ei, adică tot ea, cățeaua gealapului, strânge-o-ar Dumnezeu de pe fața pământului.

— Și rămâne Ecaterina, doamna lui Alexandru, Oaie Seacă, să mă urască în locul ei.

— Asta-i și mai blestemată, că ați fost într-un surghiun și ați mâncat aceeași pâine amară.

— Am citit și pe aceleași cărți, șopti Petru.

— Asta-i grecoaică, ori italiancă, ori știe-o naiba ce-i… Dar Chiajna-i moldoveancă.

— Ei și?

— Blestem pe capul ei.

— Nu blestema, Costa.

— Ai să ajungi și Măria Ta să blestemi. Numai să fim din nou la Stambul.

— Costa…

— Tac. Dea Domnul să greșesc eu. O să trebuiască să plătești Măria Ta, dinte pentru dinte și ochi pentru ochi.

Chipul lui Petru se întristase, ca sub o mare povară. Își scutură umerii ca de frig și mângâie cu degetele-i lungi și albe plăselele pumnalului de Damasc, pe care-l purta din copilărie. Și ochii lui Costa scânteiară la fel cu ochii arabului de odinioară.

3

Domenico dei Lionardo, raguzanul, nu avea încă douăzeci de ani. Făcea parte dintre acei tineri, care nemaiavând nimic de așteptat de acasă, unde erau șase fete de căpătuit înaintea lui, pleacă în lumea largă să-și afle norocul. Se săturase de mâna strânsă și cuvintele aspre ale lui tătână-su, signor Balthazare, și de ochii înlăcrimați ai mamei lui, donna Lucreția. Cum nu avea de așteptat de la nimeni nimic, fiind de neam vechi și ales al orașului, rugă pe genovezul Sivori să mijlocească pe lângă prințul muntean, care părea sortit noroacelor, să-l primească în escortă.

Franco Sivori îl ajută, și astfel Domenico, cu toată averea lui într-un cufăraș pe care și-l aduse singur pe corabie, se afla acum și el în drum spre Stambul. De statură mijlocie și cu trăsături de fată, îi plăceau podoabele și visa la vremea când va putea el însuși să și le câștige.

Îl îndrăgise pe Cercel, pentru felul lui de a vorbi, căci, obișnuit cu asprimea de acasă, se simțea liniștit când auzea glasul mângâietor al acestuia.

Când Cercel îl dărui cu haine noi, în culorile lui, chipul flăcăului se înroșise de bucurie, căci veșmântul său era vechi și-i rămăsese strâmt.

Se ținea după el și se învârtea împrejurul lui, cum se învârte floarea-soarelui după soare. Îi plăcea să-i prevină dorințele și să vadă dacă totul era în ordine în încăperea de pe puntea din spate, unde dormea Petru. Așa că în seara aceasta, ca de obicei, dădu perdeaua de la intrare la o parte, deschise ușa și cercetă cu ochii încăperea. Nu era nimeni. Rămase să viseze cu ochii deschiși. Plecarea lui de acasă îl scăpase de mânăstirea, căreia părinții lui vroiau să-l închine, ca pe un miel de Paște. Se cutremură. Nu că n-ar fi fost un bun catolic. Mergea regulat la sfintele slujbe, se împărtășise, ținuse posturile, învățase și ceva carte la mânăstirea Sfintei Treimi, dar de aici și până la a-și închina viața Domnului, calea era foarte lungă. Alesese să plece în lume decât să simtă acasă mustrarea ochilor donnei Lucreția, ocările tatălui, disprețul slugilor și neînțelegerea surorilor, sau mai ales să intre pe viață între zidurile mânăstirii.

Tatăl său nu știa unde se află. Îl va uita; mai are un fecior mai mare, care să-i ducă numele mai departe. El era mezinul familiei, și dacă l-ar fi lăsat ar fi intrat și ucenic la zaraful Leone, dar așa ceva nu-i fusese îngăduit. Într-o zi, când se rugase, în disperarea lui, Sfintei

Fecioare, soarta făcuse să-l cunoască pe Sivori, care înduioșat de chipul și vorbele lui îl scăpase. Tatăl lui avea să închine pe cine o vrea Muratelor, mânăstire ai cărei călugări pe vremuri făcuseră jurământ să nu iasă niciodată dintre zidurile ei, și chiar dacă acuma nu se mai considerau zidiți de vii, canonul lungilor slujbe și veșmintele aspre despre care auzise îl făcuseră să fie un damnato, cum îi spunea donna Lucreția.

De când se îmbarcase pe corabie, viața îi apăruse într-o înfățișare pe care nici n-ar fi visat o. Gentilomi tineri, îndrăzneți, sănătoși, bine hrăniți, bine îmbrăcați, jucând cărți și zaruri, glumind și povestindu-și amorurile, țintind spre un viitor ademenitor, alcătuiau cu toții o lume de basm, al cărei vrăjitor era acest senior cu plete întunecate și mărgăritar de preț în urechea mică și albă de forma unei scoici. „Madonna mia – se închina el în fiecare seară – cum să-ți mulțumesc? Cum să-i mulțumesc? Am să-ți închin un suflet de păgân și tot n-are să fie îndeajuns. Am să mă duc în fundul Tartariei pentru el.”

El era Petru.

Nici în zilele bune ale copilăriei lui, când don Lionardo avea încă destulă avere, și el se zbenguia în marea proprietate ce acesta o stăpânea pe malul mării, plină cu lămâi și portocali, cu tufișuri de coacăze și livezi întinse, trecute ca zestre donnei Ana, prima fată, nu se simțise mai liber și mai vesel decât acuma. Plânsese cu furie când acel loc atât de drag lui fusese înstrăinat, și nu-l alinase decât vorba că poate scăpase nevătămat de veninul năpârcilor, ce-și aveau cuiburile într-o vale numită chiar Valea Veninului.

În copilărie, le zărise și le auzise șuierul. Trecuseră ani. De ce-și aduce tocmai acum aminte? Era singur în pragul cabinei lui Petru, care întârzia la masă cu gentilomii lui, acolo, în escalondat, căci era ultima noapte pe care o petreceau pe mare. Au avut noroc, scăpând de atacurile corsarilor.

Domenico rămase învăluit în faldurile perdelei de la intrare, a cărei culoare albastră, vârstată cu alb, făcea una cu veșmintele lui. Se întunecase de mult. Atunci văzu un om urcând puntea cu băgare de seamă. Avea un cap mare, și sub brațele lungi purta un pachet. Se șterse pe lângă umbra nopții și se îndreptă spre cabina lui Petru. Domenico își ținu respirația și rămase nemișcat. Străinul ajunse în dreptul ușii, pe care o deschise cu băgare de seamă. Cercetă cu ochii încăperea. Nu era nimeni acolo. Intră cu luare aminte și puse lângă pat o cutie de formă lunguiață, cu lucrătură frumoasă în metal. Apoi cu o cheiță deschise lacătul, dar nu trase inelul prins peste veriga scoasă în afară. Nici nu se atinse de capac. Părea grăbit și speriat. Lăsă lacătul și cheița alături de cutie și, cu pași ușori, se furișă, dând să părăsească încăperea. În jur nu se mai afla nimeni. Omul era voinic. Domenico nu era fricos. Îi sări în spate și-l apucă strâns cu brațele.

Omul se scutură și scăpă din strânsoare. Dădu să fugă. Domenico se aruncă la picioarele lui, trântindu-l jos. Începu o luptă aprigă. Brațele musculoase ale bărbatului se încolăceau ca funiile. Mai ager și mai iute, Domenico se eliberă și scoase pumnalul. În mânuirea lui era destul de meșter, deoarece în acea vreme în Italia viața multor bărbați ținea de iuțeala minții și a mișcărilor. Sări asupra lui, dar omul se feri și, cu o izbitură, făcu să-i zboare pumnalul din mână. Cu o lovitură de picior, Domenico aruncă jungherul tocmai în încăpere. Omul deschise brațele și se repezi să-l cuprindă din nou și să-l arunce în mare, pe acest țânc ce-i sta în cale. Domenico sări într-o parte cu mare iuțeală. Necunoscutul cuprinse, în furia lui, perdeaua și căzu cu ea jos. Până să se ridice, tânărul îi sări din nou în spate. Dar bufniturile și răsfularea lor, șuierătoare, atraseră atenția lui Costa, care era pe puntea de jos. Când văzu învălmășeala, pricepu că iar s-a întâmplat ceva. Cuprinse pe bărbos în pieptul lui lat și-i suci mâinile la spate. Același chip ce-i izbise vederea la Raguza îi apărea și aici. Părea frate cu cel zvârlit în cală, la lopeți. Aceeași căutătură furișată.

Domenico se sculă de jos.

— Ce s-a întâmplat, Domenico?

Băiatul arătă cutia lungă de lângă pat.

— Dă-mi o funie, Domenico.

Domenico smulse o fâșie din draperie, care și așa se rupsese.

Costa legă mâinile omului la spate și apoi picioarele. Îl aruncă jos, ca pe un sac. Se îndreptă spre obiectul de la capătul patului.

— Am crezut că aduce vreun dar pentru prințul nostru, dar când l-am văzut că se furișează, mi-a dat de bănuit.

Costa se uită lung la cutie. Atunci Domenico îi văzu găurelele.

— Are răsuflători.

— A fost închisă cu lacătul.

— Care acuma-i deschis.

— Ascultă, Domenico…

Fața lui Costa pălise. A lui Domenico la fel. Același gând le trecu prin minte.

— Să nu deschizi cutia, Domenico.

— Vipere, îngână băiatul.

— Domenico, nu te mișca de aici.

Costa dispăru în întuneric și reveni iute cu un sac mare, ceruit.

— Ajută-mă, Domenico.

Băgară omul înăuntru.

— Așa… acuma, cutia, vreau să mă conving.

Omul urlă.

— Nu. Cutia, nu. Omorâți-mă, aruncați-mă în apă.

— Cine ți-a dat-o, câine? scrâșni Costa.

— Chir Iani.

— De unde venea?

— Nu știu. Poate din Stambul.

— Al cui slujitor era?

— Avea stăpân o femeie. Nu i-a spus numele: îi spunea numai Stăpâna.

— Știai ce-i înăuntru?

Urmă o tăcere de moarte.

— Știai, doar a trebuit să le hrănești. Răspunde!

— Știam.

Costa se înverzise la față, și mustața i se zbârlise.

Luă cutia cu mare băgare de seamă, scoase inelul din verigă și o deșertă, scuturând-o, în sacul ceruit, a cărui gură o legă printr-o mișcare atât de iute, încât Domenico, care împietrise alături, nu se dezmetici decât când izbucni urletul de moarte din acest coșciug cu vipere. Apoi Costa împinse sacul cu o cange în mare.

Marea înghiți prada, și dovadă a nelegiuirii nu mai rămaseră decât lacătul, cheia și draperia ruptă, pe care Domenico o puse la loc împreună cu Costa, înainte ca Petru să urce.

A doua zi, corabia avea să arunce ancora în Stambul.

4

Petru nu era rău, numai violent, ca toți ai secolului său, dar mai zăbavnic la mânie, ca unul care a suferit destul în viața lui, pentru a-și mai cerne sentimentele. Nu era nici fricos; trăind între musulmani, primii douăzeci de ani, ceva din filozofia lor i se strecurase fără să vrea. Își lăsa zilele în voia soartei, pe care totuși se lupta să o schimbe.

Bărbat hotărât, căruia, dacă-i intrase o idee în minte nu se lăsa până nu o aducea la îndeplinire, deoarece, zicea el „mai bine să-mi frâng gâtul căutându-mi drumul meu, decât picioarele, gonind pe drumul altuia”.

Nici nu se gândise vreodată că l-ar putea ajunge bătrânețele, nu erau vremurile când prea mulți bărbați ca el să moară în patul lor.

Numai că drumul pe care-l căuta el nu se potrivea cu cel pregătit de turci, care după socotelile vizirilor și trufia sultanului se simțeau scăzuți din măreția lor de acest vântură lume care avea capul destul de deștept, limba destul de afurisită și curajul destul de nebun, ca să-i înfrunte, ajungând la ei prin puternicul rege al Franței, prin stăruitorul duce de Savoia, prin războinicul de seamă care era ducele Ferrarei și, culmea, prin dușmanul lor cel mai aprig, Papa.

Ce avea să-și închipuie Apusul despre ei nu-i privea, câtă vreme armatele de ieniceri, de spahii și ackingii sunt în deplina lor putere, cât timp corsarii lor, sub flamurile flotei turce, cuceresc unul după altul punctele strategice din Mediterană.

În casa lui, fiecare e stăpân. Și casa lor o alcătuiau și raialele

impuse la tribut, unde trimiteau să ocârmuiască pe cine doreau și când doreau. Dacă cineva i-ar fi spus Marelui Muftiu sau sultanului ce s-ar întâmpla cu Imperiul otoman și strășnicia lui, dacă s-ar ridica pretendenți la domnie împotriva casei osmanlâilor, nu s-ar fi ostenit să răspundă, căci Alah și Coranul îi apără prin religia lor însăși. Dacă le-ar fi arătat toată grozăvia războiului de o sută de ani, în care Franța se luptase cu Anglia pentru a-și impune pretendentul, dramă iscată de nerecunoașterea uneia dintre moștenitoare și din acea lege salică ce îndepărta femeile de la tron și regență, turcii ar fi găsit-o firească: un blestem zace asupra ghiaurilor, nebuni și zănatici, care găsesc oricând prilej să se sfâșie între ei.

Dar cum unul din ghiauri era chiar regele Franței, aliatul lor contra blestematului Filip al Spaniei, care le distrusese flota la Lepanto, trebuia umblat cu multă îndemânare, ca să nu-l supere. Refuzul lor ascuns de a-l pune acuma pe tron pe Pribeag nu trebuia să fie dat încă în vileag. Lui Ulugi-Ali i se împurpurau obrajii păroși de mânie. „Cum își îngăduie acești valahi, pe care-i putem șterge în picioarele cailor, să vrea să-și ceară dreptul? Care drept? Acela ca fiul să domnească după tată? Dar care fiu? Cel legitim? Cel mai mare? De unde atâta îndrăzneală, să aibă nevoie de o rânduială în mica lor țară? Oare când moare un stăpânitor, nu sunt întotdeauna lupte crâncene între fii, venind fiecare cu oști străine și prădând țara, ca să capete tronul? Dacă ar fi o rânduială în datinile și mintea lor, atunci primul născut ar lua de la sine tronul. Dar așa? De câte ori nu au venit cu oști polone, tătărești și chiar căzăcești… Oare acest Pribeag nu fusese învoit cu Laski, polonezul, când au cerut primul domnia Munteniei, și al doilea pe a Moldovei? Oare Vintilă, al cărui cap a fost țintuit pe poarta cea mare a Bucureștiului, nu a fost frate de tată al acestui Dimitrie-Petru și n-a venit cu ajutor străin, să domnească peste voia lor, în acele scurte zile, în cetatea de pe Dâmbovița? …”

Ulugi-Ali nu era prost. Ulugi-Ali era foarte puternic și foarte bogat. Marele amiral era stăpân pe întinsul mărilor, ca un al doilea sultan. Palatele lui se întindeau pe cele două țărmuri, și visteria lui era veșnic plină. Două Doamne i-o împrospătau mereu. Una era Chiajna, care vroia domnia pentru feciorul ei. Iar cealaltă, Ecaterina-greaca, soața lui Alexandru Vodă, care se zbate pentru a pune pe tron pe fiul lor, Mihnea. Și cum căile vieții sunt atât de sucite, încât nici Meșterul Țesător, cum spuneau astrologii vremii, rar le poate vedea firele, această Ecaterină, acum slabă și ciolănoasă, era una și aceeași cu sprintena domniță surghiunită pe vremuri din pricina soțului ei, tot în insula Rodos, unde-și petrecuse vremea citind, căci era învățată, și ascultând stihurile, în care sufletul prea plin al lui Petru se revărsase.

Păruseră a fi prieteni. Numai că pe atunci Alexandru, soțul Ecaterinei, nu se gândea la domnie, iar aceasta, care neam de neamul

ei nu fusese vreodată os de domn, nici nu-și putea închipui ce mărire este aceea. Și dacă atâtea fiice de domni pământeni, care nu avuseseră soarta a fi încoronate, se liniștiseră în viața ce le fusese hărăzită, apoi Ecaterina, după ce i s-a pus coroana pe frunte, parcă un duh necurat ar fi bântuit-o, că nu se mai putea lepăda de ea. Vorba bătrânească: „Ferească Dumnezeu de cioara vopsită". Și cioară vopsită fusese, numai că clonțul ei era de fier, și ghearele oțelite. Cum a pus mâna pe putere, și-a schimbat deodată firea, de parcă s-ar fi născut a doua oară după ce s-a văzut Doamnă. În loc să se îngrașe, a slăbit și s-a înălțat. Și-a ascuțit privirea ochilor, și râsul și l-a împuținat. Iar când a simțit că Măria Sa bărbatul ei a pus ochii pe o boieroaică vădană, care foșnea în fuste ca șerpoaicele de prăsilă, n-a zis nimic, că nu se cădea. A ticluit însă niște scrisori meșteșugite ale acesteia către fratele ei, fugit în Transilvania, le-a strecurat în calea lui Vodă, și acesta, scârbit și înfricoșat, i-a poruncit drumul surghiunului, la o mânăstire de la malul Argeșului. N-a ascultat nici la plânsetele, nici la dezvinovățirile ei, sau că ar avea prunc în pântece – acolo are să meargă, și ceea ce va naște să fie închinat cerului și sfinților.

Și jupâneasa Lupa s-a dus, numai că de scârbă și durere a lepădat și prunc, și viață.

Și tot despre Ecaterina se mai spunea că aflând ea că într-o anumită noapte Măria Sa a trecut Dâmbovița, cât era ea de iute și de lată atuncea, cu o anumită fiică de breslaș, știută în tot târgul pentru frumusețea ei, a hotărât s-o învinuiască prin gura călugărilor de Sodomie și că ar fi făcut farmece coconului domnesc, de s-ar fi îmbolnăvit de friguri când și-a aruncat ochii asupra lui, și a trimis-o la ispășire într-o mânăstire dincolo de Olt.

Panaghia, că așa o chema, se fericise că a scăpat cu viață, că de la mânăstire a găsit ea cu cine să ia calea codrilor, trecând strâmtoarea Branului, și prinde-o dacă mai poți.

Acuma, că Alexandru era răposat, leoaica din ea, odată trezită, nu mai avea să-și afle liniștea. Lupta pentru acest fecior al ei să-l ție pe tron, de parcă anume pentru asta ar fi născut-o mumă-sa în casa clădită în caturi din Pera. Și asta i-a prins mai bine decât dacă ar fi fost odraslă de domn pământean, căci în Pera și-a aflat și sprijin, și rost pentru firul răsucit al intrigilor, pe care avea să-l țească toată viața cu cel mai mare sânge rece.

Din Pera se știa întotdeauna ce se petrece în restul lumii – ce pretendenți vin, pe unde călătoresc, de cine vin însoțiți și pe ce cale. Iar cum nici umilința, nici resemnarea nu-i erau pe plac Ecaterinei, nobila și puternica Doamnă își avea spionii ei, care-i țineau loc și de ochi, și de urechi. Slujbași plătiți, care-i țineau loc de mâini și de picioare; numai capul și-l păstra al ei. Se înălța trufaș sub vălurile sinelii, ce-i acopereau umerii ascuțiți, împungând mătăsurile cu care

se înveșmânta. Căci n-ar fi apărut în fața oamenilor altfel decât împodobită, așa cum văzuse ea, pe vechii pereți de biserică, pe adevăratele doamne ale țării, și cum norocul, cu chipul vârstnicului ei soț, o ridicase aici, trebuia a se convinge de puterea și înălțarea ei, căpătată prin soț întâi și apoi prin fiu.

Așa că luptând pentru ei, pentru ea însăși lupta. Și unii o lăudau, deoarece ținea posturile cu mare strășnicie și făcea milostenii la bisericile și mânăstirile închinate la Sfântul Munte. Iar oamenii săi de afaceri ajungeau până la Veneția, unde depuneau la bănci, din aurul pe care țara, prin zlătarii ei, era datoare să-i dăruiască domniei pe fiecare an. Și erau nu mai puțin de o mie de galbeni sunători.

Și vămile cele scumpe ale țării, care tot domniei se cuveneau, după legea nescrisă a pământului, mergeau la băncile ținute de creștini din Stambul, și de acolo treceau în haznalele vizirilor și sultanelor, de care Ecaterina avea atâta nevoie și în fața cărora știa întotdeauna să fie una cu pulberea drumului, orbită de strălucita lor măreție turcească, în fața căreia ea, Doamna Munteniei, nu îndrăznea să ridice privirea.

Și cum ochii și urechile ei aflaseră veste despre venirea odraslei lui Pătrașcu, Ecaterina dăduse poruncile. Nu știa însă că nu era singura care se îngrijora.

Chiajna, care învățase din căsnicia ei cu Mircea Ciobanul să uite cum se domnește după datina lui Ștefan cel Mare și a lui Petru Rareș, luase pildă și înțelegere de cum se poate stăpâni într-o Muntenie sărăcită, înfricoșată, îngenuncheată sub puterea turcească și sub cea atât de nedomnească a lui Mircea Ciobanul. Dacă Chiajna își făurise o fire de bărbat, ca să poată trăi, mai păstra totuși, spre deosebire de Ecaterina, o măreție atât în înfățișarea ei, cât și o formă în asprele ei porunci. Numeroasele ei maternități îi puseseră rotunjimi pe obraz, pe trup, și uneori scânteieri calde în ochi. Viața îi înăsprise glasul, îi poruncise mișcări repezi și mânii nestăvilite, dar sănătatea ei de fier le biruise pe toate, și cum era la fel de dârză ca și cel care o adusese din Moldova la curtea lui, trebuia să se lupte pe viață și pe moarte „ori el, ori eu”, spunea ea – pentru tronul acestui fiu sfios, lipsit de voință, deoarece Chiajna atâta gândise, înfăptuise și poruncise în locul lui, încât îl înăbușise. Dar nu-și dădea seama de vina ei, și-i imputa feciorului că nu-i seamănă la fire și că mai mult s-a aruncat în partea bunicului ei, moldovean.

Și dăduse și ea poruncile ei, în ceea ce privește pe Dimitrie-Petru, fiul lui Pătrașcu. Numai că… omul propune, și Dumnezeu dispune.

Astfel că Petru sfârși călătoria sănătos, falnic, scânteietor înveșmântat, urmat de o mulțime de seniori apuseni, care vorbeau în ciudatele lor limbi, își plimbau privirile sigure și blazate peste seraiuri și minarete, pipăindu-și în taină mânerele spadelor. Erau atât de plăcuți la vedere, atât de frumos înveșmântați, păreau atât de tineri în

hainele apusene, cu fețele rase și numai bărbia acoperită de un mic cioc, păreau atât de bogați, după cuferele grele, încărcate în căruțe și pe catâri, încât tot orașul știu până în seară că regele Franței și-a trimis seniorii cei mai de frunte să întovărășească pe „dragul lui verișor și prieten”, Petru, fiul lui Pătrașcu al Munteniei, care arată ca fiul sultanului la paradă. Ba a doua zi, negustorii de mătăsuri și stofe de fir, care adunaseră mărfuri pentru seraiul sultanului, au povestit ce mândrețe de bei și pași au venit pe corabie, și cum între toți era unul cu un mărgăritar în ureche, cu care putea cumpăra – vorba lor – doi viziri mari.

Sultanele și concubinele și au lărgit lumina frumoșilor ochi cu meșteșug sulemeniți, au suspinat din adâncul pieptului, și strălucindu-și cerceii, brățările și colanele, s-au sculat alene de pe moile divane și s-au dus să se scalde. Era singura lor ușurare în acest pustiu de viață, în care nu aveau decât o menire: să aștepte, turmă tăcută și supusă, hrănită cu ce-i mai bun, păzită de pântecoșii eunuci ai seraiului, trecătoarea scânteie de poftă din ochii stăpânului lor, pentru care trecătoare scânteie erau în stare să se sfâșie între ele.

5

În acest răstimp, în palatul ei din București, Ecaterina pândea veștile și trimitea podoabe de mărgăritar și safire sultanelor: harnașamente țesute în fir de aur și scumpe săbii de Toledo, însoțite cu măgari încărcați cu aur, vizirilor.

Trei sute de poveri ajunseră din partea ei la Stambul, în vreme ce oamenii țării, nevoiași și desculți, zdrențăroși, fără vlagă, își târau viața în bordeiele de cârtiță, din lungul și latul Valahiei. Oameni cărora le pierise și pofta de mâncare, și pofta de viață; n-aveau pâine, pâinea cea de toate zilele, pe care o cerea pentru ei preotul în ruga lui de Duminică, n-aveau carne, n-aveau adăposturi. Tot belșugul țării trecea Dunărea, cu o nerușinare, pe care numai o stăpânire fără milă și fără suflet o putea avea, și era o nelegiuire a acelora care știind suferința țării nu făceau nimic ca s-o mântuie.

Poporenii erau întunecați și nu mai credeau în viața de apoi. Cea de pe acest pământ, puteau să scuipe peste ea. Poate că așa era făcut: iadul să înceapă de aici.

Când Ecaterina află că Petru a scăpat, ajungând la Stambul în viață, se înfurie cumplit. Apoi plecă să se roage lui Dumnezeu pentru distrugerea lui și alese tocmai biserica ridicată de boierul Giorma și de răposata jupânească Caplea.

Despre Caplea umblaseră veștile, împungând urechile ca bondarii. Se spunea de o legătură a ei cu vornicul Socol și mai ales despre o anume băutură adusă de paharnicul Giorma, ori mai iute de vornicul Socol, răposatului Pătrașcu Voievod. Despre pribegia și prigonirea

Doamnei Voica și despre sfârșitul năprasnic al jupânesei Caplea, care-și ridicase din viață biserica, sus pe deal, de cealaltă parte a Dâmboviței, ca să-i ierte Maica Domnului păcatele. Acolo și fusese înmormântată, iar boierul Giorma își luase altă jupânească, pe care o chema Gherghina.

La biserica zidită de Caplea merse Ecaterina, cu două slujnice și străjeri, să se roage. Dacă această Caplea într-adevăr izbutise să curme zilele lui Pătrașcu, de ce n-ar ajuta o să-l îngenunche pe trufașul lui fiu?

Îi fâlfâiau voalurile lungi în jurul capului, pe umerii ascuțiți. Pășea ca un bărbat, cu ochii înainte, cu buzele strânse. Trecu Dâmbovița, cu luntrea acoperită cu velințe învârstate, ca pentru Măria Sa Doamna, și urcă dealul, înăbușindu-se din când în când.

Ajunsă sus, respiră adânc și intră în biserică, unde preotul văzând-o se grăbi s-o întâmpine. Dar Doamna Ecaterina păși drept spre icoana arhanghelului dătătoare de moarte, Mihail. Acolo își spuse rugăciunea și aprinse două lumânări mari, pe care scrijeli un nume. Se închină arhanghelului morții cu adâncă cucernicie și cu mari blesteme în gând.

Arhanghelul o privi cu ochii lui mari, și ei i se păru că scutură din cerești aripi. Își vărsă toată ura în fața chipului zugrăvit în fața ei, și mai înfipse încă două lumânări, ca două blesteme licăritoare, în cutia morților.

Dar Ecaterina era străină de țară, de datinile și blestemele ei, și blestemul ei nu fu blestem, căci muntenii când îl fac întorc lumânările cu flacăra în jos și, stingându-le, își sting focul.

Ecaterina se credea numai munteancă. Ei i-ar fi priit mai bine vrăji cu păpuși de ceară, pe care să le boteze în farfurii cu inscripții stranii și să le înfigă cu atâtea ace câte dureri pot doborî un om.

Preotul se închină în fața Doamnei, când aceasta îi lăsă doi galbeni și puse să se aprindă o candelă pentru sufletul răposatei Caplea.

6

Domnul ambasador al Franței, abatele Alfred de Germigny, primi numeroasa escortă a candidatului muntean cu el în frunte, în mărețul palat pe care-l ocupa în cartierul Pera.

Odată ajuns la Stambul, Petru, pe care imaginația nu l-a părăsit o clipă de-a lungul întregii sale vieți, rod al anilor trăiți aplecat peste cărți, se și văzu gata încuviințat a pleca stăpânitor și domn peste Valahia.

Seniorii francezi și italieni, care-l însoțeau, își și făceau planul pentru cel mai scurt drum, cercetând hărțile; ori socoteau cele mai scurte căi de negoț. Berthier, având poruncă din partea regelui Henric al III-lea să facă un raport asupra acestei îndepărtate țări, se preocupa

să găsească anumite cărți și anumiți oameni, cu care să poată vorbi despre acel ținut, împărtășindu-i-se anumite cunoștințe.

Nobilii germani așteptau, cu sânge rece, să vadă ce le aduce hotărârea sultanului, și până atunci își omorau timpul hoinărind de a lungul mării, admirând seraiurile și căutând să întrezărească ce se putea ascunde dincolo de acele ziduri mute.

Domenico, venețianul, aici nu se mai putea ține veșnic după prinț; căuta tovărășia lui Nicola, ai cărui ochi îl cercetaseră cu mai multă prietenie, dar linia aspră a obrazului lui îl punea pe gânduri.

Numai Costa, cu firele lui argintii la tâmple, cu mersul apăsat și totuși nespus de sprinten încă, părea a se fi așezat pe vreme lungă în acel palat, unde reprezentantul îndepărtatei țări își plimba eleganta-i statură, lungită de veșmântul sutanei de abate, cu privirea lui ascuțită și zâmbetul batjocoritor când privea în jur, și uneori, se pare, și pe sine însuși.

Numai pentru Costa, singur, avea un alt fel de a privi.

Bagajele erau descărcate, despachetate din lăzi, și Petru aștepta în fiecare zi să fie chemat să sărute papucul sultanului, acest înalt semn de prețuire orientală, îngăduit numai acelora care aveau să dobândească o favoare.

Luminăția sa, prea puternicul sultan, era foarte greu de apropiat. Aveau ei turcii o datină a lor, din care și-au scos și proverbul: „E mai ușor să mergi la Brusa, să vezi padișahul mort, decât pe cel în viață”.

Dacă religia creștină punea preț pe suflet, în dauna trupului, apoi mahomedanismul prețuiește atât de mult trupul, încât justifică haremurile bogate, care înfrumusețează viața bărbatului pe lumea aceasta.

Dacă religia creștină ridicase, prin Fecioara Maria, femeia, căutând să o apropie de bărbat, mahomedanismul hotărâse că om era bărbatul, iar femeia era obiectul omului.

Și dacă aceste precepte erau bune pentru armate, pentru sultani erau cam moleșitoare.

Poate că Mahomed al II-lea, ori Soleiman Magnificul au fost frigizi, și numai aceasta explică timpul ce și l-au îngăduit războaielor stârnite de ei spre slava lui Mahomed și disperarea și veșnicul blestem al celorlalte popoare. Iar marii lor războinici, ca Soleiman sau Ahmed Cel de Fier, ca și ienicerii, se pare că erau imuni la farmecele lascive ale cadânelor. Ei nu întâlniseră încă Șeherezada vieții lor, și de aceea au fost războinici cumpliți.

Numai că Sultanul Murad își găsise, pe lângă sutele de trupuri mute, supuse poftei lui, și o Șeherezadă. O venețiană cu ochi negri și părul ca frunzele pomilor în toamnă. Avea pielea albă, cu alunițe pe umeri și pe obraji. O privire nevinovată și o minte ascuțită ca briciul. Îi născuse un fiu, care-i moștenise firea și gusturile: îi plăceau oamenii

învățați, cu alese purtări. Iubea frumosul cu o prea mare patimă și avea mintea plină de istorisirile mamei lui despre Veneția. Acea Veneție, unde casele se înalță în toată splendoarea lor de-a lungul canalelor, pe care în gondole se plimbă femei tinere și frumoase, în tovărășia cavalerilor și a slujitorilor. Îi povestise despre dogele Veneției, care o dată pe an se logodea cu marea și mai cu seamă despre puternica flotă a republicii, pe care se aflau atâția marinari cu alese însușiri. Vorbea despre marinari, și în adâncul inimii ei mândre sângera, deoarece atunci când fusese răpită de corsari și dăruită sultanului, pentru neasemuita ei frumusețe, dragostea îi rămăsese în Veneția, dăruită seraficului Florio, cel cu părul ca soarele, cu trupul înalt cum sunt columnele din San Marco, cu glasul stins ca al clopotelor ce sună în surdină, cu ochi mângâietori, ca ai Sfântului Sebastian, cu o gură care-i atinsese de trei ori numai gura și cu mâinile acelea neobișnuit de mari, care o cuprinseseră numai de trei ori cu nespusă gingășie. După gingășia acestor atingeri ușoare și fine ofta acum, în adâncul inimii ei, una din cele mai puternice stăpâne ale lumii.

Își simțea sufletul neîmpăcat puternica sultană, și în nopțile de nesomn, urmând șirul ciudat al întâmplărilor ce-i alcătuiseră viața, ca să nu înnebunească își făurea vise și planuri, trăia din ele, așa cum alții trăiesc din fapte, și avea tăria de a se mai bucura încă de viață.

Dacă ar fi știut padișahul ce e în inima ei și tot n-ar fi avut puterea să o gonească. Ea îi dăduse, pe lângă atâtea felurite chipuri de a-l face să nu se plictisească, și un fecior chipeș și cu mare ușurință de carte – dar i-ar fi spus Sultana nebună, și poate că nu ar fi greșit.

Se trăgea din neam aprig de marinari și era crescută de o mamă plină de gingășie și atât de credincioasă Madonei, încât numai lângă picioarele reci ale statuii simțea că își face datoria. Sultana, tocmai pentru că trăia într-o lume înnebunită de războaie, păgână și sluțită sufletește, credea încă în mica ei Madonă cu trandafiri, ce împodobise altarul capelei palatului natal din Veneția. Se închina lui Alah, rugându-se lui Cristos să o ierte; se bucura în îmbrățișările lui Murad, înfrumusețată de voinicia neostenită a acelui cald trup bărbătesc, cu coapse subțiri și vii ca niște șerpi de plăceri, dar în inima ei și-n clipa zămislirii se rugase de iertare și de binefacerile ursitoarelor creștine pentru pruncul acela golaș și chel, care-i fusese pus la sân.

Avea treizeci de ani și rămăsese ca o statuetă de Tanagra, deși născuse nouă copii, din care mulți muriseră.

Îi era drag Murad, pentru felul blând în care se purta, pentru clipele de adâncă contopire, pe care numai ea putuse să i le dea, pentru scânteierea blândă a ochilor lui orientali, în care ea singură izbutise să găsească bărbatul, cu toate nevolniciile și temerile lui din fața femeii. Îndrăgise mâinile acelea albe, cu pielea moale și degete

lungi, cu unghiile măiestrit tăiate, dar în mintea și inima ei știa că două lumi și doi dumnezei îi despart și că tocmai aceste necunoscuturi și despărțiri îi adună, prin ceva misterios și puternic, care trecând dincolo de ei făcea bucuria clipelor lor și puterea ei de a îndura noaptea grea a vieții, în care se simțea învăluită.

Acest fel ciudat de dragoste, care se cheamă și se respinge în același trup, dădea sultanei Baffa puterea de a găsi cele mai ingenioase chipuri de a scăpa de rivale. Căci orgoliul, crescut odată cu frumusețea ei, înflorită sub puterea dragostei, făcea ca sultana să nu mai poată trăi în afara dragostei și în afara dorinței de putere. Cu un cuvânt bine aruncat, cu un gest la timp făcut, nepăsându-i de soarta lor, le arunca din drum cu o strășnicie îndârjită, care nu cunoștea ce-i mila. Pe ultima, o fetișcană primejdios de durdulie și bucălată, o dăduse în haremul lui Ulugi-Ali, înainte ca sultanul să fi deschis ochii pe ea. Văzuse numai sclipind odată ceva mai tare privirea acestuia când se odihnise pe umerii și sânii-i rotunzi, și-i ceruse învoirea să o dea în dar amiralului, sub cuvânt că i-ar părea lunatecă.

Pe o altă cadână, care-i născuse două fete înainte de a-i dărui ea pe Mustafa, o învinui că primește daruri pentru a hotărî soarta Moldovei, dincolo și peste voința lui, prin viziri, și nefericita fu trimisă în seraiul nou clădit în încăperea băilor, acolo, pe malul Bosforului, unde își sfârșeau zilele concubinele, sultanele și fetele bătrâne care nu apucaseră să cunoască bărbatul, în haremul sultanului Selim, cel pe care Alah îl luase în ceruri, după ce inaugurase noua baie cu zeci de încăperi, de el clădită, dar ai cărei vapori prea puternici îl omorâseră, fără ajutorul unei mâini pământene.

Și în ascunsele încăperi ale sultanei Baffa venise vestea despre mulțimea de seniori sosiți din Italia și Franța, spre a forma escorta princiară a unuia din cei mai frumoși pași, care avea ciudățenia de a-și răspândi haremul pe toată fața pământului, neținând cu sine acuma nicio femeie. Care prinț are totuși mare dragoste de viață, căci în urma lui multe cadâne au rămas plângând.

*

Petru, în vremea aceasta, trăia cu gândurile risipite; jumătate spre Franța, jumătate spre Țara Românească, unde spera să plece în curând. Avea un sentiment de recunoștință față de Henric și de regina-mamă, căreia avea să-i trimită o scrisoare de mulțumire. Acum o citea, pentru a vedea dacă nu uitase nimic din cele ce vrusese a-i spune. O reciti cu glas tare, în italiană, apoi, mulțumit, o sigilă și chemă pe Saint Bonnet să i-o încredințeze.

Scrisoarea suna astfel:

„Reginei, mama Maiestății Sale, de la zisul principe al Valahiei.
Doamnă. Îndată ce am ajuns aici teafăr, n-am vrut nu nu-mi

îndeplinesc datoria, pentru ca Maiestatea Voastră să cunoască starea fericită și prosperă a afacerilor mele, pe care le-am găsit într-adevăr în acea condiție pe care Maiestatea Voastră întotdeauna a dorit-o și înlesnit-o.

Sper în Dumnezeu că izbânda va fi mai bună, deoarece din mare respect pentru Maiestatea Voastră toate căpeteniile acestei Sublime Porți, ba chiar însuși Marele Domn, îl agreează mult pe preailustrul ambasador al Maiestății Sale, care, desigur, prin deosebita sa iscusință și-a câștigat față de ei, și în treburile publice ale Maiestății Voastre, și în această chestiune particulară a mea, atâta reputație și încredere, câtă a dorit-o vreodată înălțimea Maiestății Voastre; din care pricină mă simt infinit de obligat Maiestății Voastre, ca și pentru favorurile și onorurile primite de curând de la Preailustra Signorie a raguzenilor, care, ivindu-se prilejul, aș vrea să fie tratați la fel de Maiestatea Voastră.

Nu voi mai spune altceva despre afacerile mele, decât că, așteptând pe curând fericita lor împlinire, voi implora pe Maiestatea Voastră să mă considerați întotdeauna ca îndatorat, după cum sunt foarte îndatorat, și să-l implor mult pe bunul Dumnezeu să păstreze îndelung pe Maiestatea Voastră în deplină fericire și prosperitate.

De la Pera, lângă Constantinopol, în 13 Mai 1581."

7

Lunile trec, și numirea lui Petru întârzie. Rupiile turcești cu chipul sultanului gravat pe ele se împuținează, iar ceaușul cel așteptat nu sosește.

Sipahilar Agasi[29], Silahtar Agasi[30], Kislar Agasi[31] își primiseră darurile de la Doamna Ecaterina și găseau mereu pricini să întârzie numirea.

Sultanul totuși se depărta de proverbul: *Acagiak can damarde durmaz* (sângele ce trebuie să curgă nu poate rămâne în vine), iar tenacitatea lui Petru răspundea cu: *Tocdir Tedbiri bazar* (providența e mai tare decât toate scopurile omenești).

La Eski Serai, cei cinci sute de baltagii își urmau ritualul din vremea răposatului sultan. În Fanar, spre poarta care duce la portul de jos al Constantinopolului, unde se înalță academia întemeiată de grecul Manolaki, pribeagul prinț își mai trecea o parte din timp, ca și la catedrala unde pe vremuri studiase actele și cuvântările patriarhilor. Se plimba spre poarta Adriana, unde erau bisericile creștine.

Cadriilor le plăcea să stea de vorbă cu el; știința lui îi atrăgea și ar îi vrut să-i facă cinstea de a-l trece la religia mahomedană. Între cele cinci rugăciuni, dimineața, la amiază, după prânz, seara și noaptea, aveau răgazul trebuincios a-l lămuri.

Acestui Firari însă îi plăcea mai mult să-și petreacă vremea la Eiub-

Ensari, monument celebru, la care mergeau și sultanii a doua zi după urcarea pe tron, pentru a se încinge cu sabia. Cadiul moscheii, văzându-l venind deseori, l-a oprit odată, numindu-l Ulu-beg, adică mare principe, ceea ce Petru luă ca o prevestire bună și-i răspunse cu mare cuviință. De atunci, se obișnui a reveni și a sta de vorbă cu bătrânul cu barba căruntă și ochi de profet.

Era într-o zi, când acesta făcuse rugăciunea publică pentru sănătatea, fericirea și mărirea sultanului, acea Chatubé obligatorie pentru toți imamii imperiului.

— *Saffa gelding Uss* – Bine ați venit, îi spuse bătrânul, apoi îl pofti în grădină, unde îi povesti că acum șaptesprezece mii de ani în urmă, în locul luminii fusese un arbore numit Tuba, în ale cărui ramuri trăia păunul sfânt, în inima căruia se afla spiritul lui Mohamed. Și cum o părticică din acest spirit a dat naștere primului om, Odem, care mâncând din grâul oprit a murit; și astfel în lume a apărut moartea și viața.

Petru îi răspunse prin legenda biblică creștină a apariției primului om, pe care turcul o ascultă liniștit. Uneori îl combătea. Odată i-a spus numai atâta, privindu-l:

— *Elharekietul Berekiet* – mișcarea e fericirea! Asta e religia ta, nici a noastră, nici aceea pe care o sprijini.

De fapt, cadiul rezuma filozofia turcă în felul lui; nici liniștea, nici pacea nu sunt în firea turcilor, și această veșnică neliniște trecuse și în sufletul acestui pribeag. Dar mai adăugase încă ceva, care-l făcu pe Dimitrie-Petru să se întrebe dacă avusese sau nu dreptate cadiul:

— Ori ce-ai face, la poarta casei tale nu vei atârna steagul cu tuiuri.

Însemna aceasta, oare, că nu va domni niciodată? Ori că nu se va război nicicând? Își dăduse, oare, seama că fiul lui Pătrașcu nu avea porniri războinice și că dacă scotea spada, o scotea la mare strâmtoare? Într-o epocă sângeroasă, el era un om simplu, un vizionar în veșnică mișcare, care avusese în viața lui o singură luptă cu tătarii, pe vremea când era în Polonia. Nu-și simțea nici veleități războinice, nici de cucerire, nici de apărare pe calea armelor.

Cadiul avea dreptate. El era o ființă care nu credea prea mult în puterea săbiilor, și necrezând, nu putea înfăptui pe această cale. Nici regele Henric nu luptase în război, deși în țara lui armatele erau veșnic pregătite – deci se putea domni și în pace. Zâmbi și se mulțumi să întrebe:

— Explică-mi, înțeleptule, de ce le spuneți voi persanilor sofi, adică înțelepți? Sunt mai înțelepți decât voi? Căci domnia ta nu poți fi ușor biruit.

— Cum văd, știi mai multe decât îmi închipuiam, dacă-mi pui această întrebare. Ei nu recunosc decât pe Ali, prooroc și sfânt, dintre fiii lui Mohamed.

— Și pe Ebukir, pe Omer și Osman, nu?

— Vezi bine.

— Atunci nu recunosc nici întâietatea casei osmanlâilor, ca domnitoare peste împărăția turcească?

— Aceasta e o profanare, care se trage de la Sheitanu Kuli.

— Mai e vreo deosebire?

— Ei nu-și spală picioarele înainte de rugăciune, ci numai și le freacă.

— Și totuși le spuneți înțelepți, zâmbi Petru. Vezi, m-ai întrebat ieri de ce se luptă nazarinenii între ei, când toți cred în Cristos. Cred că pentru aceleași pricini pentru care vă luptați și voi cu persanii.

— *Chaim Serr nun Alah*, spuse cadiul. Binele și răul vin de la Dumnezeu, repetă el încă o dată.

— Da. *Takir-Tebdiri bazar*, se întristă deodată Petru.

Cunoștea proverbul de mult: omul propune, și Dumnezeu dispune.

El nu avea de unde ști că acest bătrân înțelept fusese sfătuitorul răposatului sultan Soleiman și că avea și acum drum deschis la Murad al III-lea.

Petru se întoarse între prietenii săi apuseni, unde gluma era mai iute decât tristețea gândurilor. Între ei și cu ei avea altă stare de spirit; viața îi părea mai ușoară, și sufletul și-l simțea mai tânăr. Vinul se găsea din belșug, și femei frumoase și binevoitoare erau destule în Fanar. Își risipea tinerețea, bărbăția și banii, ca să-și înșele așteptarea și lungimea zilelor.

Pe domnul de Germigny îl ruga tot mai des să scrie regelui Franței și reginei mame, ca să-i grăbească numirea.

Din geamii, glasul imamilor se auzea, rugându-se: *Hakallah Sub Han Alah!* Dumnezeule drept, Dumnezeule bun!

Petru se întreba când va fi bun și drept cu el, căci începuse să-și piardă răbdarea, și Costa împrumutase de la cămătari, cu dobânzi grele, sume însemnate, pentru a putea face față cheltuielilor cerute de viața princiară. Toată Pera știa că un prinț pribeag așteaptă numirea din zi în zi, numai că sunt domnii și numiri asupra cărora trebuie ținută cea mai mare taină, ca să poată fi primite. Iar Petru nu era nici omul tainelor, nici al diplomațiilor; poate că era în acele ceasuri ale vieții lui, în care avea nevoie să-și trâmbițeze dorința, pentru a se convinge el însuși că mai poate fi realizabilă. Iar Costa împrumuta mereu bani, având garanție domnia multvisată. Între Citaldi și Cumcapù[32], numele lor era cunoscut.

Vremea trecea, Constantinopolul își ducea viața la marginea mării, ca un purgatoriu al lui Alah, care pentru unii putea fi raiul, iar pentru alții iadul pe pământ.

Terschané Serai[33] își desfășura grădinile mirositoare. În preajma lui, Sangiaktar Iokusi Kiagis își vărsa cu aceeași lene valurile în mare.

La Catârga Hmani[34] trăgeau mereu alte corăbii la țărm.

Nimeni, afară de ambasadorul Franței, nu se îngrijora de soarta rătăcitorului pretendent.

Din Rum-Ili, scrisorile reginei mame și ale regelui Henric al III-lea vin cu regularitate matematică, dar la Babi Sedat, la Babi Humaium sunt altfel de gânduri. Reis-Efendi vine să-i vestească numirea de înalt funcționar și ofițer al sultanului. Escorta lui princiară costa foarte mult. Scuzii de aur împrumutați se ridicau la zeci de mii; acoperirea datoriilor se va face când va fi domn.

Petru primește funcția și trăiește la Terschané Serai, unde slujitorii n-au voie să comunice între ei decât prin semne și să umble în pantofi de pâslă, ca să nu facă zgomot. O singură vorbă rostită fără rost, un singur pas auzit aduc surghiun sau moarte. O vorbă spusă cu glas tare e auzită de zeci de urechi; e o școală a tăcerii, la care Petru se supune cu greu. Vede cum viziri după viziri merg la moarte pentru o întrebare pusă padișahului în urma unei porunci date.

Înălțimea sa avea un gând, apoi da poruncă; nu-i trebuiau întrebări. Îi trebuiau minți agere, care să conceapă al doilea gând, ca urmare a gândului lui. Vrea oameni care să gândească pentru el; de aceea îi înalță în dregătorii.

Petru înțelegea din ce în ce mai bine că numai Henric îl poate scoate pe sultan din apatia lui.

Vede parada albilor ieniceri; douăzeci de mii de îngeri ai morții, defilând la Babi Adalet, purtându-și cele trei steaguri: Alemul cu semiluna în vârf, Sangiacul cel verde și Tuiul cu trei cozi de cal. Privește și înțelege din ce în ce mai bine uriașa mașinărie de război și se dumirește de ce la numirea fiecărui sultan se dăruiesc fiecărui ienicer câte douăzeci taleri de aur. În brațele și-n curajul lor nebunesc stă forța imperiului aliotman, mai mult chiar decât în cea a cincisprezece mii de spahii veșnic pregătiți de război și care primesc numai câte un taler de aur la numirea sultanului.

Află cum grija de fiii sultanului o poartă comandantul ienicerilor, ferindu-i de unchi sau frați. Nu se miră; asasinatul e un mijloc de ajungerea scopului, peste tot pe unde a trecut el. E și un mijloc de a păzi imperiul de războiul civil.

Speră, așteaptă, dar nu învață să tacă.

Scrisorile vin din Franța spre puternicii zilei; domnul de Germigny se luptă, cu toată diplomația lui, să contrabalanseze intrigile și darurile Chiajnei și ale Ecaterinei din Muntenia, dar începe să nu mai creadă în vorbele turcești.

În vremea aceasta, Petru se distinge prin ușurința și inteligența cu care-și face slujba.

Sultana venețiană se plictisește sau curiozitatea ei e stârnită de abilul abate de Germigny. Îl cheamă în serai pe feciorul lui Pătrașcu,

pentru a-l cunoaște. Cinstea e mare, și clipa e prielnică. Petru strălucește în costumul lui turcesc. Povestea vieții lui e ca a lui Aladin cu covorul fermecat.

Sultanelor le plac poveștile.

— Pe unde ai colindat?

— În mai toate țările lumii.

— Te prețuiește regele Franței. Ca să-l vezi, ai trecut și prin Italia?

— Da. Am locuit acolo.

— Ai fost în Veneția?

— Da.

— Ți-a plăcut?

— Mult.

— Spune-mi ce oameni vestiți ai cunoscut acolo.

— Pe doge, pe senatori și mai cu seamă pe comandantul flotei lor.

— Spune mai departe.

— Comandantul flotei lor, Fiesco Floria d'Umbria, mi-a lăsat cea mai puternică impresie.

Chipul sultanei se schimbă sub vopsele. Mintea ei refuza a crede.

— Auzisem că s-ar numi Corsarul, nu Fiesco, comandantul flotei lor.

— Așa-i spun venețienii, pentru că vânează fără milă pirații, dar numele lui e Fiesco.

— Un om bun și scund, fără îndoială.

— Un bărbat subțire, înalt și blond. Cel mai frumos venețian ce am putut vedea vreodată.

Inima sultanei Hazechi se zbate – nu se poate o asemenea minune. Ea îl credea mort de mult. De douăzeci de ani de când îi întreabă pe bailii Veneției despre el și nimeni nu-i spusese o vorbă. Și iată, acest străin o vestește că singurul om pe care l-a iubit cu adevărat trăiește încă; ochii sultanei se înrourează.

— Vorbește-mi despre acest venețian. Îmi place felul tău de a povesti. De ce i se spune Corsarul?

— Pentru că luptă contra lor, plătind o datorie veche.

— Datorie?

— O răzbunare; acum zece ori douăzeci de ani, pirații i-au răpit logodnica, se pare că-i era nespus de dragă.

— Și n-a uitat-o?

— Lumea spune că nu. Viața și-o petrece mai mult pe mare, și curajul lui este înspăimântător. Niciun pirat nu-i stă în cale.

— Dar n-are nevastă, copii?

— Soție? Nu știu. Fete, am văzut două foarte tinere, aproape niște copile. Îi seamănă leit.

— Atunci s-a însurat târziu?

— Signorele vorbeau că numai după ce a pierdut orice nădejde de a

o regăsi pe Laura Baffa, logodnica lui.

— Povestești frumos, principe.

— Poveștile oamenilor nefericiți le țin mai bine minte; și eu sunt un nefericit în viață.

Sultana îi cântări chipul, apoi spuse cu o voce adâncă:

— Nu pari a fi nefericit.

— Nici Înălțimea Voastră nu pare…

Petru își mușcă buzele. Ce-i venise oare să vorbească astfel? Nici el nu știa, dar un simțământ straniu îl împinsese.

Sultana nu-l dădu afară, cum se aștepta el cu ochii în pământ; zâmbi numai cu ochii, cu chipul împietrit.

— Toți oamenii sunt supuși încercărilor lui Alah; așa ne învață Ebuckir…

— Ebuckir e un mare înțelept.

— Mai vorbește-mi despre corsar.

— S-a purtat frumos cu mine. Și pe el l-a izbit povestea vieții mele și mi-a dăruit în semn de prietenie acest inel.

Îi arătă un safir imens, cu o singură perlă mică alături. E în formă de inimă, și alături o lacrimă.

Sultana părea zguduită de o adâncă emoție.

— Vrei să-mi dai inelul?

Petru, scoțându-l din deget, puse un genunchi în pământ și spuse cu glasul venit din inimă:

— Îngăduiți-mi să vi-l dăruiesc. E prea puțin pentru strălucirea Voastră, dar vine de la un om atât de strălucit, încât își are mai bine locul pe alba voastră mână.

Sultana luă inelul și întoarse capul. Cunoștea bijuteria: acuma era tot ce-i mai dădea soarta din partea lui Fiesco, pe care-l iubise, cum numai pe Madona o putuse adora. Fusese dragostea ei, icoana vieții și temeiul viselor ei. Și acuma, acest străin, nefericit și el, pribeag, îi aduce o veste la care nu se aștepta, care, bucurând-o, îi făcea viața și mai amară. Ei, sultanei celei mai puternice de la curtea lui Saillullah.

Știa, punând inelul pe deget, că toate îi vor fi indiferente de aici înainte, câtă vreme umbra lui Fiesco crește între ea și viața el. Îi fu dor atât de cutremurător, încât fața ei se transfigură pentru o clipă, și Petru rămase năucit. Apoi sultana Hazechi își reveni. Își mușcă buza de jos, îi zâmbi.

— Mi-ai dat un dar de mare preț. Vine din patria mea. Și mi-ai făcut mare bucurie vorbindu-mi limba țării mele. Poți veni la mine oricând. Și mai ia seama, poți să-mi ceri orice-mi va sta în putere să-ți dăruiesc.

Îl concedie, căci vru să rămână singură. Nu mai putea îndura nicio ființă omenească lângă sine; vroia să rămână cu umbrele tinereții ei.

În ziua aceea, trimise zece pungi de rupii la Darus Shifa, spitalele

din apropierea geamiei celei mari din piața Căldărarilor; scuti de pedeapsă pe zece oameni care trebuiau să aducă piatră din munții Nicea; trimise Tevlietului, marele inspector al geamiilor, două pungi cu rupii, și schimbă surghiunul unui pașă, din Siria la castelul Tulcea. Iar imamii și cadriii se rugară pentru inima miloasă a puternicei Hazechi, invocând în minarete numele lui Maabud.

Sultanul o găsi schimbată mult după această întrevedere și crezu că-i bolnavă. Cum era femeia inimii lui, trimise și el daruri pentru moscheia din Ierusalim, unde se afla o piatră din vremea lui Mohamed, și alte pungi la Mecca, unde patriarhul Avram zidise casa în care Mohamed a depus piatra neagră adusă din Paradis.

Numai Petru nu știa câte milostenii s-au pornit de la un simplu inel, cu o piatră ca lăcrima, pe care i-l dăduse venețianul cu chip de arhanghel și mâini de ucigaș.

Se intra în postul mare și se făceau închinăciuni celor doi sfinți, Iman Azem și Iman Shafi, și cele cinci rugăciuni de Sabah, Oile, Ikinde, Achsham și Iatzi, Nemazi[35], care cereau prezența funcționarilor palatului.

Petru se gândea cum va putea el satisface poftele bănești ale turcilor, aflând că Mihnea dăruise o sută de mii de galbeni marelui vizir, două sute de mii de galbeni chehaii marelui vizir și cinci sute de mii de galbeni padișahului.

Dar el nu știa nici despre rivalitatea dintre sultana Hazechi și sprijinitorul lui Mihnea, lacomul beglerbeg al Greciei, care-i oferise lui Petru spre cumpărare o coroană atât de scumpă, încât, cu toată frumusețea ei, nici nu se putuse gândi să-i dea șaizeci de mii de galbeni, când el era dator cu sume grele de bani băncilor din Constantinopol și cămătarilor din Fanar. Iar negustorii, siguri că vor lua dobânzi mari, îl împrumutau de câte ori galbenii lui se împuținau.

Domnul abate de Germigny însă începuse să se neliniștească. Primise scrisoarea lui Henric, care cerea discreție din partea lui Petru, în toate acțiunile lui, căci nimic nu dăunează mai mult în politică decât vorba multă. Ambasadorul îi citi scrisoarea lui Petru și-i atrase atenția în această privință.

Scrisoarea lui Henric suna astfel:

„Aș fi tare nemulțumit dacă prințul Valahiei nu ar avea la sosirea sa primirea și tratarea ce i-a fost promisă în urma protecției și recomandării mele și aș fi și mai nemulțumit dacă i s-ar întâmpla vreo nenorocire, ca urmare de a nu se purta cum se cuvine în demersurile și viața lui și de a nu urma sfaturile Voastre. În această privință, aștept lămuriri întâi din partea Voastră”.

Acuma, Firari se mutase cu toată escorta lui într-un palat din Pera, și de Germigny avea răgazul să cerceteze încă o dată toate demersurile

înfăptuite pentru ocrotitul regelui său și să vadă ce mai avea de făcut.

În 22.VI și în 8.VII.1581, ambasadorul asigurase pe regina mamă și pe rege de numirea lui Cercel.

Până la data când își cercetează el corespondența, în luna octombrie din anul 1582, mai are copii după încă șaisprezece scrisori trimise regelui Henric și Caterinei de Medicis, în legătură cu numirea care nu se mai face. Cu totul, din luna mai 1581, de când sosise Cercel la Constantinopole, se adunaseră patruzeci și patru scrisori, și până acum nu-și arătaseră puterea. Așa încât nu se miră când, la douăzeci octombrie, regele îi ceru să nu mai stăruie pentru candidatul muntean, deoarece e în joc prestigiul lui și în același timp să-i comunice lui Petru să nu se întoarcă în Franța, așa cum a aflat că ar avea de gând.

Situația lui Petru era din cele mai grele. Era deocamdată numai Mutefari-Aga, gentilom al casei padișahului, datorită piedicilor puse de marele vizir Siavus, care o sprijinea pe Ecaterina și pe nevârstnicul ei Mihnea, de numai treisprezece ani.

Însă toți își vedeau de rosturile lor, uitând de puterea sultanei Hazechi și de Cadiul de la Eiub, care are numai cuvinte de laudă pentru Petru, urându-i mereu „Albă să-ți fie fața”.

Șeikul avea cuvânt puternic în fața învățatului Lala, care se îndeletnicea cu instruirea tânărului principe, fiul sultanei Hazechi; acest șeik, căruia Petre îi spusese adeseori Zahid și, numindu-l părinte, o făcuse din respect față de felul lui de a fi și de a gândi, căci Petru prețuia omul de inimă și știință, oriunde se afla. Pe de altă parte, învățatul șeik stătuse de mai multe ori de vorbă cu el și gustase din știința lui cu plăcerea înțeleptului. Iar dacă acestui învățat turc nu i se întuneca inima când vedea trădătorii pisați în covate mari de piatră în piețele publice, în schimb i se muia inima în ceea ce-l privea pe valah, căci ținea la concepția turcească prin care noblețea omului o ilustrează faptele lui, și nu străbunii. Ori Petru se dovedise a fi deștept, tenace și bun la suflet, un om care și-a biruit soarta, câștigându-și astfel un drept. Și l-ar fi închipuit mai curând în fruntea unei medrese, decât în fruntea unei țări, dar pe necredincioși nu i-a putut înțelege niciodată cum trebuie.

Așa că șeikul își încinse haina de lână și se înfățișă atotputernicului învățător de la Serai, rugându-l să primească a cunoaște un învățat principe creștin.

Învățatul Lala a încuviințat; i-a dat prilej să vorbească, i-a plăcut și felul lui de a rosti în turcește, și cunoașterea filosofiei și datinilor lor. Înțelegea învățătura Coranului și nu se miră că dreptcredincioșii sfințesc apa cu moaște de la Mohamed, nici că Arhanghelul Mihail s-a arătat Profetului, ori că dreptcredincioșii nu-și plâng morții, care merg la Alah. El înțelegea ce cred ei, turcii; că nu e Dumnezeu în afară de Alah, iar Mohamed este singurul său profet.

Acest bărbat, care-și făcea slujba la Terschané Serai, deși cerceta mânăstirea sfintei Fecioare de la Ebu Eiub Ensari, era un adevărat principe al nației lui Mesia, decretase Lala și-l întâmpinase cu formula de *Eivallah*, gândindu-se că va merita pe deplin să poarte chilatul, toga colorată, cusută pe margine cu fir de aur și argint, căci înfățișarea lui e falnică, mintea deșteaptă, vorba cu miez, chiar dacă uneori spune numai adevărul. Afară de asta, nici nu trăia în raia, ci mai mult la mila și împărăția sultanului, și-i va înțelege mai înțelepțește voile. Nu se știau pe seama lui nici omoruri, nici fapte mârșave, așa încât la plecare îl salută cu formula *Selamim Aleikum**[36], iar șeikul, care-l adusese, fu cât se poate de mulțumit.

Sultana Hazechi, pe de altă parte, avea de la o vreme niște vise foarte ciudate. Le povesti padișahului, care credea în asemenea povestiri tocmai atât cât îi trebuia ei să-l atragă în calea voinței sale. Hazechi își reamintise de Fiesco. Hazechi îl pierduse pe Fiesco și nu avea să-l mai revadă niciodată, deci trebuie să-și caute liniștea inimii. Or acest pribeag, singurul aducător al veștii că Fiesco trăiește, trebuia ajutat să-și ajungă măcar el un vis. Nu numai atât; trebuia să plece Petru, pentru ca ea să-și poată afla pacea. Trecutul și prezentul se sfâșiau unul pe altul. Ea avea un fiu și trebuia, pentru el, să rămână lângă tristul sultan cu vorba rară, cu gândirea anevoioasă. Luceafărul vieții apusese întotdeauna pentru ea.

8

— Ți-s ochii triști, Nicola?

— Măria Ta o spune.

— De când ne-am întors din Franța te-ai schimbat mult.

— Măria Voastră vede bine.

— Nicola, ești alături de mine de peste douăzeci de ani și uneori nu te înțeleg.

— Fericit e cel ce se poate înțelege pe sine însuși și fericit sunt eu, pentru că te apleci Măria Ta să mă înțelegi.

— Unde am fost eu, ai fost și tu; ce am știut eu, ai știut și tu.

— Poate de aceea, Doamne, sunt așa cum sunt.

— Adică?

— Poate am învățat prea multe, care acuma mă răscolesc; poate am văzut prea multe care îmi iau somnul și poate am rătăcit prea mult, ca să mă ajungă osteneala.

— Poate că așa se petrece și cu mine, Nicola. Nu te-ai gândit?

— Măria Ta aștepți de atâta vreme și ai ce aștepta… deși…

— Deși… Ce?

Ochii sprâncenați al lui Nicola se încruntară a încăpățânare.

— Spune, Nicola, tot ce ai pe inimă.

— M-au învățat să citesc în cărțile vechi odată.

— Și?

— Am aflat poate mai multe decât trebuie despre neamul meu.

— Cum am aflat și eu despre al meu.

— Ei bine, Măria Ta, zilele astea l-am văzut pe beglerbegul Greciei și l-am auzit cum vorbea și despre Măria Ta, și despre raiaua lui.

— Despre mine?

— Da. Era cu trimisul Poloniei, venit pentru serbările de circumcidere a prințului Mohamed. Era și Ecaterina, doamna Țării Românești. Ea i-a dat cincizeci de mii de scuzi de aur și a trimis amfore, tipsii de argint și mătăsuri sultanei Validé.

— Și ce au spus?

— Că Măria Ta ai lovit în tătari împreună cu nobilul Laski. Că Măria Ta te ai bine cu Papa; că ți-s dragi catolicii, și mai mult, că ești credinciosul Papei și al regelui Franței în cruciada creștină ce vor să o facă împotriva turcilor.

— Cum ai putut afla toate acestea?

— Mi-am făcut prieten de nevoie un om de-al Ecaterinei Doamna. N-a știut cine sunt și s-a mândrit în fața mea cu iscusința stăpânei lui, care se pare că-i înțeleasă cu polonii să te ponegrească pe Măria Ta. Cum eu m-am minunat de atâta deșteptăciune, nu s-a sfiit să-mi povestească tot. A mai adăugat cum beglerbegul Greciei ar fi spus, vorbind despre Măria Ta: „Fiu de raia, născut în raia, ce vrea?” Și am simțit atunci o ură năprasnică.

— Ură? E în firea lui să batjocorească.

— Nu știu. Poate e dreptul celui mai tare. Dar pe vremuri, când peste acele ținuturi stăpâni nu erau nici turcii, nici francii, pe vremuri erau ai mei, Măria Ta. Acolo unde slujește el azi sultanului, erau falangele macedonene ale lui Filip, cu vitejia și disprețul lui de moarte. Falangele acelea care au cucerit răsăritul lumii, sub Alexandru.

— Care a murit prea repede, și cuceririle lui s-au sfărâmat în vânt, Nicola. Nu te aprinde, asta a fost odată.

— Odată, Măria Ta, dar îndeajuns ca să nu le uit. Odată, Măria Ta, dar ei nu au dreptul să ne batjocorească, ei care nu au fost în aceste părți de lume când ai noștri își stăpâneau pământurile cucerite apoi de ei. Aici răbdăm, așteptăm, așteptăm…

— Și tu ți-ai pierdut răbdarea. Poate că am greșit când am vrut să înveți la un loc cu mine. În loc să trăiești în ziua de azi, tu trăiești cu sute de ani în urmă.

— Dacă ar începe Cruciada, Măria Ta, eu aș fi primul care te-aș urma.

— Dacă regii apusului s-ar înțelege vreodată între ei…

— Măria Ta ai pierdut nădejdea?

— Aceea a fost a tinereții mele; acuma prea am văzut multe.

— Atunci ce mai avem de făcut?

— Să așteptăm, să ne purtăm frumos cu ei, să-i dăruim cu tot ce avem și n-avem.

— Un drept cinstit, plătit cu dăruiri… Măria Ta, mai umblă o vorbă proastă.

— Acuma spune-o. Tot ți-ai deschis tu sufletul.

— Au adus oameni care-l știu pe fratele Măriei Tale, pe Pătrașcu, cel care trăiește în Cipru.

— De ce?

— Ca să vadă dacă semeni.

— Ce înseamnă asta?

— Că oameni răi, cu vorbe proaste, au spus despre Pătrașcu Vodă…

— Ce anume?

— Că nu i-ai fi fiu legitim.

— Spurcăciuni.

— Spurcăciuni, dar e bine să ia aminte Măria Ta.

— Nicola, în ce cuib de năpârci am căzut!

— Ei, dacă n-ar fi fost la mijloc regele Franței, multe le-ai fi auzit cu urechea Măriei Tale.

— Le simt cu sufletul, Nicola. Nu am nevoie de urechi. Aș avea mai degrabă nevoie de un sfat, sau de o spadă.

— Spada, Măria Ta, e cel mai bun sfătuitor.

— Nu întotdeauna.

— Am căutat să cunosc pe unii dintre oamenii beglerbegului; nu că m-aș fi împrietenit cu ei, dar așa, să mai aflu câte ceva. Unii și-au deschis inima.

— Și ce m-așteaptă?

— Doamna Chiajna se zbate să ia tronul pentru fiul el în Țara Românească.

— Și doamna Ecaterina?

— Și-a însurat feciorul, la cincisprezece ani, cu fata unui boier pământean, ca să se lege de țară.

— Se poate ea lega?

— Asta are să o vadă Măria Ta, când vei fi acolo; dacă vei ajunge acolo.

— Serbările astea ale circumciderii, ori micul Bairam ți-au dat asemenea gânduri?

— La serbările astea au fost soli din toată lumea și daruri să ridici cu ele o împărăție din pulbere. Totul pentru un singur prințișor, care nici nu se știe dacă va apuca să trăiască sau să se suie pe tron. Și m-a cuprins o amărăciune, gândindu-mă la…

— La ce, Nicola?

— Câți sclavi creștini s-ar putea răscumpăra cu banii dăruiți de creștini turcului.

— Ai avut și tu acest gând?

Nicola tăcu, privindu-l cu o flacără în ochi.

— Dacă Măria Ta a gândit la fel, nu știu cum îi va fi domnia, dacă va fi, dar înțeleg că inima Măriei Tale m-a făcut să cutreier pământurile.

Petru îi înconjură grumazul cu brațul stâng.

— De douăzeci de ani n-ai mai făcut așa, Măria Ta.

Petru își trase brațul.

— Și de mulți ani nu ți-ai mai deschis tu inima. Ești un om mândru.

— Ca și Măria Ta, numai că eu sunt slujitorul, care n-are darul vorbirii.

Petru își dădu seama că pentru prima oară Nicola vorbise atât de mult, semn al unei turburări atât de mari, încât își biruise felul lui obișnuit de a fi.

— Ai văzut oamenii de la galere?

Nicola făcu numai un semn cu capul.

— Dacă-mi va ajuta Dumnezeu, Nicola…

Nu-și sfârși gândul. O cută adâncă îi brăzda fruntea, și în ochii lui albaștri trecură ape negre. Nicola înțelese că vrea să răscumpere sclavii creștini; îi prinse mâna, i-o sărută și ieși. „De l-ar feri Dumnezeu, căci oamenii știu că-l vor izbi”, își zise în sinea lui, acoperindu-și capul cu un gest domol.

9

Lumea din Apus îi cunoaște pe acest nefericit Petru, care trebuie să-și ceară de la turci atât încuviințarea de a intra în țara lui, cât și pe cel de a fi pus în drepturile lui – și privirile sunt ațintite cu simpatie asupra lui, dar nădejdile par pierdute, deoarece în scrisoarea lui din Veneția, ambasadorul Franței spunea textual:

„Nu este nicio speranță ca Petru să fie adus în Principatul său, oricare ar fi făgăduielile date de sultan și de marele vizir ambasadorului regesc, pentru că acel ce se află acum pe tron este susținut din toate puterile de mama sultanului, care are autoritate față de fiul său, cu atât mai mult, cu cât cel din scaun are putința de a face daruri, ceea ce lipsește celuilalt”.

Doamna Ecaterina are grijă să facă astfel, încât tributul să nu fie trimis tot deodată și amână trimiterea a șaptezeci de poveri de aspri pentru după Sfântul Gheorghe; Doamna putea face cum vrea în această raia, unde tezaurul țării era tezaurul domniei, și voia ei, lege.

Numai că Petru, în această vreme, câștigă prețuirea a doi bărbați cu mare influență asupra sultanului: Giefer-Pașa, aga ienicerilor, și Hagi-Pașa, unchiul sultanului.

Vorbele lor atârnă greu și se pare că sultanul a fost mișcat de

răbdarea și stăruința lui Petru, care avusese grijă să spună comandantului ienicerilor că atunci când va primi domnia, va face sultanului un dar de opt sute de mii de ducați de aur, pe care-i va da în trei rânduri: două sute de mii înainte de numire, două sute de mii la numire, iar patru sute de mii odată cu primul tribut și cu un stol de șoimi, pentru vânătorile imperiale.

Lupta între Petru și Ecaterina Doamna se întețește; cea din urmă, prin sora ei, Maria Alordo, al cărui soț se trăgea din familia ducală din Genova, ar fi putut să-i facă și mai mult rău, dacă Fabrizio Alordo n-ar fi murit, și soția acestuia nu s-ar fi retras la mânăstirea San Maffia din Murano.

Pe de altă parte, Ecaterina Doamna e sprijinită de către Mustafa Beiu-dragoman, de către Sinan Pașa și de către hogele lui Sinan, Muruf Efendi, apoi de către Ali Aga, de beglerbegul Greciei, cât și de beglerbegul mărilor, Ulugi-Ali, zis și Capudan-Pașa, cu ajutorul cărora luase tronul și o exilase pe năprasnica Doamna Chiajna tocmai la Alep, îndepărtând astfel fără să vrea una din cele mai puternice piedici din calea lui Petru.

Dacă Petru lupta pe față, în văzul lumii, cu prea mare sinceritate, pentru scopurile lui, potrivnica Ecaterina folosea calea ocolită, ascunsă, creându-și legături și prietenii, cărora le sugera subtil ceea ce aveau de făcut.

Numai că Ecaterina Doamna de data aceasta avea de înfruntat o altă femeie, care asemeni ei avea sânge italian și ca și ea avea un fecior, pentru care ar fi făcut orice să-l vadă sultan când îi va veni vremea; aidoma ei se afla într-o țară străină de gândurile, aspirațiile și dorințele ei. Dar potrivnica ei era mult mai puternică și mai vicleană, prin încercările la care o supusese viața – răpită de corsari, dusă într-un harem, constrânsă la un fel de viață umilitor pentru o venețiană de bună condiție, umilitor pentru sufletul ei mândru. Nevoia permanentă de a și ascunde sentimentele, de a se feri de invidia, gelozia, ba uneori de ura femeilor, în care toate acestea își găseau prielnic lăcaș, și claustrarea impusă într-un chip asiatic toate îi ascuțiseră atât de mult mândria, ambiția, încât pe ascuns, cu migală și răbdare, cu o adevărată artă înlăturase zecile de femele din jurul ei și se făcuse prețuită, iubită și de neînlocuit Sultanului Murad, căruia pe vremea când era numai sângeac de Magnezia, apriga Chiajna îi dăduse în harem pe una din fetele sale. Se vede că fiica nu a semănat întru nimic mamei, căci nu a rămas nimic din înmormântata și ștearsa ei viață.

Hazechi știa ce vrea și mai cu seamă cum să capete ceea ce dorea, deoarece era singura femeie pe care sultanul o iubea. Așa că la douăzeci și nouă iunie 1583, de ziua sfinților Petru și Paul, când nimeni nu se mai aștepta, Petru fu vestit că un ceauș a plecat la București pentru a mazili pe Mihnea Vodă și a-l aduce împreună cu

doamna Ecaterina și cu Neaga la Constantinopole. Un alt ceauș pornise în insula Cipru, spre a aduce pe fratele lui cel mic, Pătrașcu, ostatec la Poartă pe vremea domniei lui. Iar la 4 iulie, Petru se înfățișează marelui vizir Siavuș, însoțit de chehaia lui. Siavuș îl primește și-i pune pe umeri mantia din fir de aur, semn al domniei. De aici, cu mândru alai de înalți demnitari turci, se duce la Patriarhie, unde Patriarhul Eremia al II-lea slujește o slujbă de binecuvântare a noului domn și-l unge cu mir. Apoi Petru este însoțit la Vlah-Serai, care se află lângă Mitropolie, unde i se înfățișează, spre a-l felicita, agenții diplomatici, prietenii din Pera. Tot aici îi aduce imbrohorul insignele domniei: sangiacul și tuiurile, în sunetele tabulhanalei, care-i cântă o zi întreagă. Apoi e primit de Padișah, la castelul Candeli-Bași, unde i se dau veșmintele de domn – cuca și cabanița –, iar sultanul, după ce stă de vorbă cu el, făcându-i recomandările obișnuite în asemenea prilejuri, îi dăruiește un cal arab, cu sabie și buzdugan.

Pe urmă merge la Patriarhie, pentru o nouă binecuvântare, primește firmanul cu litere de aur, pe care, la sosirea sa în București, un capugiu îl va citi cu glas tare norodului adunat.

Și așa sosi acea zi a împlinirilor.

*

— Costa!

— Da, Măria Ta.

— Ești bucuros, Costa?

— Dacă ești Măria Ta, bucuros!

— Costa, mai avem bani?

— Am împrumutat de la cămătari patru sute de mii scuzi de aur.

— Costa, ia toți banii și răscumpără cu ei sclavii creștini; or fi mulți din țara mea. Răscumpără-i. Și pe cei din Franța. Răscumpără-i. Dacă mai trebuie bani, mai împrumutăm. Dumnezeu a fost bun cu mine. Mi-a făcut dreptate; să-i aduc bucurie.

— Măria Ta!

Costa simte aburindu-i ochii.

— Dacă mai e nevoie, mai împrumutăm bani. Cămătarii au venit să mă caute și să-mi ceară să le folosesc serviciile.

— Dumnezeu să-ți ajute, Măria Ta.

Petru scoase un inel de mare preț din deget.

— E pentru tine, Costa.

— De ce, Măria Ta?

— Fiindcă ai crezut în mine, Costa, când toți s-au îndoit.

Părul lui Costa e încărunțit, dar pielea pe obraz e netedă; dinții tari sparg aluna.

— Îl țin pentru prințișorul Marco, Măria Ta. Să-l aibă la vremea lui amintire…

Fața lui Petru e duioșie, tristețe, dor, apoi își revine.

— Să-l ții pentru tine. De el am eu grijă. Nu l-am văzut de mult. Cum e?

— Sănătos, crește, se schimbă. Când vrea Măria Ta să-l vadă?

— După ce răscumperi sclavii.

Se privesc amândoi și tac. Nu mai au nevoie de vorbe…

10

Veștile zboară iute. Agenții diplomatici adăugau în scrisorile lor:

„Când a primit domnia, Petru Voievod al Valahiei a răscumpărat mulțime de sclavi creștini, bucurându-i foarte…”

„Mulțime de ortodocși, nenumărați catolici au scăpat de lanțurile robiei, datorită lui Dimitrie-Petru, fiul răposatului domn Pătrașcu…”

„Pare a fi un domn bun și generos; a răscumpărat frânci și vlasi de la piața de sclavi a Stambulului…”

„Noul domn al Țării Românești se vădește credincios religiei lui, răscumpărând creștini mulți. Numai nu știu cum va primi sultanul asemenea faptă, ori marele Muftiu; ei tac și spun vorbe grele, când cu gândul nu gândești. Știu și eu cum îi va fi soarta…”

Cei doi frați erau împreună iar, după șaisprezece ani de despărțire.

Pătrașcu semăna cu Petru, dar era o copie a lui în mai mic, mai ofilit și mai întunecat. Părea chinuit de drum, de revedere, de neprevăzutul ce-l aștepta.

Se îmbrățișară cu răceală. Inima lui Petru se strânse; în clipele acestea hotărâtoare pentru viața lui, singurul său frate stă acolo, dușmănos și rece, fără un dram de înțelegere, de bucurie. E chinuitor cât de singur poate să fie omul în familia lui. Gândul îi fripse țeasta, dar tare spuse numai:

— Nu pari a te bucura de revedere.

Celălalt tace.

— Nici nu-mi urezi domnie fericită.

— Dacă ai domnia, ce nevoie mai ai de urarea mea?

— Nu-ți place să fii ostatecul meu aici?

— Nu.

— Te temi că ai să ai de suferit din pricina mea?

— N-am vrut să viu. E mai bine s-o știi.

— Mi s-a spus. De ce?

— Urăsc Constantinopolul.

— Și totuși trăiești în imperiul otoman.

— Nu-i totuna. Ciprul e departe; acolo eram liniștit. Cu viața mea, cu boala și cărțile mele.

Petru îi cercetă fața palidă și crețurile mici ce formaseră la coada ochiului o rețea ușoară.

— Aici are să-ți priască mai mult.

— Mă îndoiesc. Și toate astea, pentru că tu n-ai putut sta locului și ai gonit după domnie. Ce o să te aștepte acolo, în țară, unde nu cunoști pe nimeni?

— E țara mea și mă duc însoțit de oamenii mei.

— Țara ta, în care n-ai fost aproape de când te-ai născut, și oamenii tăi, din care unul nu știe limba țării! Ce ai să faci acolo?

— Au venit boierii țării să mă întâmpine și nu sunt singurul domn care se înscăunează după ani de pribegie.

— Ca să moară otrăviți, ca tata.

— Ți-au spus-o și ție?

— Sau pribeag și chinuit ca mama.

— Taci.

— Nu vrei să auzi? E bine să le știi. M-ai luat din liniștea mea, ca să mă arunci și să te arunci în gura lupului.

— Nu mi-e teamă. Dacă o fi să pier, barem să mor domnește.

— Trebuia să mă fi lăsat tihnei mele. Oamenii sunt niște fiare și mi-e silă de ei, mi-e silă de viață.

— De asta nu te-ai însurat?

— Nici ție nu ți se cunoaște nevastă; de ce mă întrebi pe mine?

— Poate că n-are rost să te întreb nimic. Nimic nu te poate bucura, nici eu, nici nimeni.

— În Cipru eram liniștit. Aveam viața mea retrasă, prietenii mei, locurile cu care mă obișnuisem.

Tuși adânc, înecăcios, și fața i se umplu de o sudoare rece.

— Aici am să-ți pot purta eu de grijă; am să-ți trimit tot ce-ți trebuie din țară.

— Țara. Țara e singurul cuvânt care-ți iese din gură. Pentru ea ești un străin, un pribeag. Orice boiernaș de acolo, trăit între ei, va ști mai bine să se miște. Tu, care ai pribegit prin Apus, ai să te încurci în poalele cabaniței.

— Pătrașcu!

— Așa cum îți spun eu. Câți domnitori au fost, atâția feciori pofticioși de tron; atâtea ambiții fără margini, atâta cloacă pe dedesubt. Trebuia să te fi descurcat cum vrei, numai pe mine să mă fi lăsat în pace.

— Astea-s vorbe de frate?

— Tocmai că sunt frate ți le spun. Tu pleci, și poate că n-o să ne mai vedem vreodată.

— Întotdeauna ți-e sufletul atât de întunecat?

— Întotdeauna ți-e inima atât de încrezătoare? Am să rămân, fiindcă nu am încotro. N-am să vin în țară, ca să nu mă întâlnesc cu mulții mei frați de mână stângă, după cum umblă zvonul pe aici.

— Și n-ai pălmuit pe cei ce răspândesc asemenea vorbe?

— Astea sunt obiceiuri apusene, care aici ar putea avea urmări mai mult decât proaste. Ferește-te de asemenea gânduri!

— Gândurile țâșnesc din firea omului.

— Așa-i. Ferește-te atunci de firea ta, frate. Mai degrabă aș spune să te apere Dumnezeu de tine însuți.

Tuși iar, zguduindu-se.

Lui Petru îi fu milă de el, dar simțea că nu poate face nimic: erau atât de diferiți, de parcă nu ar fi fost din aceiași părinți. Se despărțiră, gândindu-se că va mai avea prilejul să-l vadă, să mai stea de vorbă. Nu a fost însă așa. Pătrașcu avea să moară, fără să-l mai întâlnească și fără să-l înțeleagă vreodată.

11

E noapte. În casa din Pera, singur la lumina lumânărilor, Petru nu are somn. Se simte, într-un fel, la o răscruce; ca atunci când a plecat din Franța. Era bucuros că părăsește acest Constantinopole, atât de cunoscut, unde într-o casă. din Pera, plângea un mic prinț: feciorul lui Dimitrie-Petru, Marco. Părăsea un loc știut, pentru țara lui, pe care o cunoștea atât de puțin. Dar avea îndrăzneală, care rareori îl părăsea.

Cit timp a trecut oare de când îi scrisese ducelui de Ferrara, arătându-i starea lui nenorocită? De la memoriul înaintat regelui Franței? Știa, cuvânt cu cuvânt, tot ce-i scrisese, după o lungă noapte de nesomn. Cântărise bine și ceea ce spusese, și cum spusese. Începuse prin a-și deplânge situația vrednică de compătimire. Cum, născut prinț creștin și legitim moștenitor al provinciei Marei Valahii, fiu al Voievodului Pătrașcu, fusese ostatecul lui Soleiman cel Mare la zece ani, în Constantinopole. Când i-a murit tatăl, alții, prin mijloace nedrepte și drăcești, i-au luat tronul. Cum vizirii l-au surghiunit, sub aprigă pază, timp de paisprezece ani, prin cetăți și fortărețe din Asia, unde totuși și-a însușit meșteșugul armelor și tainele cărților. Pomenise despre nenorocul lui și oropsirea soartei, despre iubirea de patrie, care-l îndemnase să-și caute libertatea. Cum cu mare greutate și cu primejdia vieții a fugit de la Damasc, pentru a se arunca la picioarele acelei coroane preacreștine, care din vechime a fost mângâietoare și preamiloasă mamă a celor necăjiți. Rugase pe rege, ca acuma, când Dumnezeu îl ajutase să ajungă acolo, să binevoiască, cu glorioasa-i autoritate, să ceară pentru el îngăduința de la sultan de a intra în țara lui, la poporul lui cel necăjit, căci padișahul nu va respinge cererea unui atât de mare monarh. Să-l asigure pe sultan de aceeași supunere arătată de tatăl și bunicul lui. Iar el, cu statul, supușii și visteria, va fi întotdeauna la slujba și porunca Maiestății Sale preacreștine, îndatorire ce va reveni și urmașului său… Așa suna scrisoarea către regele Franței. Dar până la această scrisoare, la câte compromisuri nu recursese oare? Fusese în stare de orice, numai să-și

atingă ținta. Compromisuri peste compromisuri. Se lăsase înșelat de vorbe, se înșelase în vorbele și faptele lui. Primise sfaturi proaste, tovărășii neprielnice și înjositoare uneori. Fusese la mila și cheremul unor oameni, pe care-i disprețuise sau îi invidiase. Se supusese unora din interes, altora de nevoie, și fiecare smulsese câte ceva din firea lui, fiecare îl înăbușise într-un fel. Nu avea amintiri bune din acel timp. Trebuise, cu dinții, să-și apere dreptul lui la viață, la supraviețuire, în felul în care înțelegea el. Fusese gentilomul curților apusene, rămânând totuși el însuși. Petru Valahul, fiul domnitorului Pătrașcu.

Norocul îi fusese firea lui. Râdea pentru a-și ascunde suferința. Era cuviincios și plăcut cu oamenii, tocmai pentru a-i învăța buna cuviință. Primea darurile ca pe ceva firesc, ce i se cuvenea. Se bucura de tinerețea lui, ca bărbat, fără a alege prea mult.

După încercarea grea de la Genova, papa și regele Franței i-au redat încrederea în sine, pe care era gata să o piardă. Henric îi apăruse cu toate slăbiciunile și năravurile lui, pe care le vedea limpede. „Ori cum ar fi, față de mine a fost cinstit," își spuse. Catolicii? Va trebui să-i sprijine, și o va face cu plăcere. Îi prefera hughenoților; nu înțelegea de ce pe aceștia îi supără mulțimea icoanelor și a minunatelor statui din biserici, care lui îi plăcuseră. El se simțise mai aproape de dumnezeire lângă marmorele acelea albe, care parcă prindeau viață sub lumina filtrată prin vitrouri. Și cântecul de orgă îl impresionase, și procesiunile. Hotărât lucru, nu-i înțelegea pe hughenoți.

Deodată, avu o senzație bruscă și ametitoare, ca o revelație; Diana îl păcălise pe el, ca pe toată lumea. Diana ura catolicismul, pe rege, pe regina-mamă. Și totuși pe el îl iubise.

Oftă și se duse singur la culcare.

*

În luna lui august, Petru se afla la Adrianopole, în drum spre țară. Îl însoțea garda steagului; patru companii de călăreți creștini, două companii de archebuzieri pedeștri, capugii și spahii turci, deccii, peicii, ciauși și caravana cu bagajele.

Petru, purtând cuca și cabanița domnească, mergea călare alături de Agă și de purtătorul de steag. În urma lui, escorta de gentilomi, venită cu el și boierii sosiți din țară, ca să-l întâmpine.

Erau la două mii de oameni, ca o strălucitoare cohortă ce părăsea Turcia.

Faptul de a-și fi ajuns țelul, îl înfrumusețase pe noul domn. Numai mărgăritarul de preț la urechea lui sclipea neobișnuit pentru boierii munteni. Iar Domenico se ascundea printre ultimii oameni din escortă. Călărea tot în preajma unei trăsuri închise, în care printre baloturile cu mătăsuri, ascunsese pe Floare de Cais, mica turcoaică de cincisprezece ani, fata unuia dintre judecătorii din Stambul. Cum

făcuse să o cunoască, să-i zăpăcească mințile, numai el știa. O păzea cum păzise odinioară pe corabie pe Dimitrie-Petru. Că era îndrăgostit, se vedea după privirea și neastâmpărul lui. Floare de Cais era proaspătă și fragedă ca și numele ei. Pe buzele lui Domenico flutura un zâmbet, și în minte un gând: „Sfântă Fecioară, am să-ți închin un suflet de păgân”. Avea s-o creștineze, cum va ajunge în țara lui Petru. Dacă Petru răscumpărase sclavi creștini, de ce să nu creștineze și el o turcoaică?

Alaiul cotea ca un balaur de argint pe străzile Adrianopolului.

Petru trimise de aici, cu scrisori de mulțumire în Franța, pe Mollier de la Constance. Tot de aici, trimise veste de urcarea sa pe tron și mulțumiri atât ducilor de Ferrara și Savoia, cât și republicilor Veneției și Raguzei. Despre pozna făcută de Domenico nu avea de unde știi. Pribegia lui încetase.

– Sfârșit –

Observații

[←1]

Seraschir – comandant (turc.)

[←2]

Hegiră – anul din care turcii încep numărătoarea (turc.)

[←3]

Iskender Isa – Credincios al lui Isus (turc.)

[←4]

Sahib – domn (arabă)

[←5]

Haziret Isa – sfântul Isus (turc.)

[←6]

Reis efendi – mare cancelar (turc.)

[←7]

Hak Alah – Dumnezeule drept, Subhan Alah – Dumnezeule bun (turc.)

[←8]

Ghiuzel – cântec de dragoste (turc.)

[←9]

Medrese – piețe (turc.)

[←10]

Cadiulasker – guvernator (turc.)

Rum Ili – Roma

[←12]

Eivallah – sănătate (turc.)

[←13]

Cahir – poet arab.

[←14]

Ceauș – curier turc.

[←15]

Emiri – descendenți din Fatima. fiica lui Mahomed (turc.)

[←16]

Salamun Aleikum – Pacea cu tine. (turc.)

[←17]

Kudsirierif – Ierusalim. (turc.)

[←18]

Takir Tedburi bazar – omul propune, și Dumnezeu dispune. (turc.)

[←19]

Iurim misret senundor – Mergi, victoria e a ta de la Dumnezeu (turc.)

[←20]

VIRMENGE MOABUD, ne eile SUN MAHMUD – Dacă creatorul este contra, ce poate face creatura? (turc.)

[←22]

Ce domniță pricepe / Așa de bine matematica? / Ce prințesă înțelege mat bine / Înalta lume a picturii, / Cărările naturii, / Și muzica cerurilor?

[←23]

Dar un prinț de neam bun / Care își trage obârșia din tulpina regilor noștri și dintr-o Caterină / A sfărâmat discordia și a făcut cu blândețe / Ca Marte deși mâniat / Să fie înduplecat și îmblânzit.

[←24]

Sora mea, aș vrea să vă spun ceva / Ce atinge puternic onoarea voastră, / Dar nu aș vrea ca pasiunea voastră nebunească / Să o dezvăluie vreodată celui ce a cauzat-o. / — Spune, supărăciosule mic. / — Vai, sora mea, nu îndrăznesc, / Mi-e teamă să nu te supăr. / Totuși în sufletul meu furia și necazul întrec teama. / Deci, pe scurt, mi se spune că du Gast a păgubit mult onoarei voastre, / Că sunteți cartea pe care el joacă ades. / — Lasă, plicticosule mic, se spune la fel și despre tine / Pentru că se afirmă că regele vă face același lucru.

[←25]

Joc de cuvinte intraductibil.

[←26]

Salvarea poporului este suprema lege (lat.)

[←27]

„acest micuț Condé, care întotdeauna cântă, totdeauna râde și își îmbrățișează mereu iubita” (fr.)

[←28]

„Povestirea minunată a vieții, faptelor și desfrâului reginei Caterina de Medicis” (fr.)

[←29]

Sipahilar Agasi – comandantul eunucilor (turc.)

[←30]

Silahtar Agasi – șeful infanteriei (turc.)

[←31]

Kislar Agasi – șeful eunucilor (turc.)

[←32]

Cumcapù – poarta de nisip.

[←33]

Terschané Serai – palat imperial.

[←34]

Catârga Hmani – portul galerelor.

[←35]

Sabah – dimineață, Oile – amiază, Ikindi – după prânz, Achsham – seară, Iatzi – noapte, Nemazi – rugăciuni.

[←36]

Selamim Aleikum – Pacea cu tine (turc.).